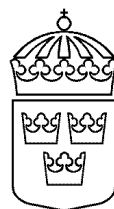

Riksdagens protokoll 1996/97:53

Onsdagen den 22 januari

Protokoll
1996/97:53

Kl. 9.00 – 12.26
14.00 – 22.30

1 § Skrivelse från statsministern

Följande skrivelse hade inkommit från statsminister Göran Persson:

Till riksdagens talman

Jag vill härmed informera om att jag avser att entlediga statsrådet och chefen för Försvarsdepartementet Thage G Peterson från uppdraget att vara chef för Försvarsdepartementet vid utgången av januari 1997. Statsrådet Peterson kommer därefter att vara statsråd i Statsrådsberedningen.

Jag avser vidare att, med verkan från och med den 1 februari 1997, förordna statsrådet Björn von Sydow att vara chef för Försvarsdepartementet och statsrådet Leif Pagrotsky att i cheferna för Utrikes- samt Närings- och handelsdepartementens ställe föredra vissa ärenden i dessa departement, bl.a. de ärenden som tidigare utgjort statsrådet von Sydows ansvarsområde.

Stockholm den 21 januari 1997

Göran Persson

Skrivelsen lades till handlingarna.

2 § Allmänpolitisk debatt

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Partiledardebatt

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Politiskt arbete handlar om att söka stöd för vad man anser leda till en god samhällsutveckling. Vår uppgift som politiker är att utifrån våra värderingar och våra kunskaper om hur samhälle och ekonomi fungerar presentera en vision, en uppfattning om hur ett gott samhälle bör vara organiserat. Att vara politiker är att be om förtroende, att begära den politiska makten för att använda den till att skapa förutsättningar för det man ser som ett rättfärdigt och lyckligt samhälle.

Den politiska debatten i en demokrati går därmed ut på att inför valjarna redovisa och be om stöd för sitt program. Det är därför vi moderater sitter här i riksdagen. Vi söker det svenska folkets förtroende för att genomföra det vi tror på. För den som vill leda ett land är det inte bara en rättighet att ha och ge uttryck för politiska uppfattningar – det är faktiskt

en skyldighet. Ty om ett samhälles ledande politiska företrädare inte redovisar sina uppfattningar, om de inte orkar stå för någonting, förflockas det politiska samtalet – det blir naturligtvis tråkigt, men framför allt fråntas väljarna sin demokratiska rätt att välja mellan tydliga och klara alternativ.

Sedan mitten av 1980-talet har Socialdemokraterna sökt fly undan denna skyldighet, detta ansvar mot väljarna. Visst fattar socialdemokratiska regeringar beslut, men jag har svårt att urskilja vad partiet och dess ledning vill med den politiska makten. För drygt tio år sedan tog idéerna slut – inte sedan Socialdemokraterna med löntagarfonder ville socialisera det svenska näringslivet har de haft ett eget politiskt projekt. Man slutade bygga, man slutade tänka – man började hantera, man började administrera. 1997 styrs Sverige av ett parti som i huvudsak tycks söka makten för dess egen skull. Idémässigt verkar regeringen fungera som en expeditiönsminister.

Det aktuella politiska projektet för Socialdemokraterna tycks vara att göra politik till en sorts medial menuettdans, där det optiska och det taktiska får gå före idéer, analys och kritisk reflexion. Det är ingen slump att det är samma person som ledde den socialdemokratiska eftervalsanalysen 1991 som i dag ägnar sig åt en energipolitisk akrobatik som ligger bortanför fattningsförmågan för varje utomstående. Det politiska arbetet reduceras till positionsspel.

Detta sker i ett samhälle med stora problem. Vi står inför flera för framtiden avgörande beslut. Skall vi förmå genomföra den liberalisering av arbetsmarknaden som alltför – nu senast återigen OECD i sin Sverigerapport – ser som nödvändig för att arbetslösheten skall kunna bekämpas? Skall vi även fortsättningsvis kunna erbjuda svenska företag och hushåll säker, miljövänlig och billig energi? Skall vi kunna få till stånd ett pensionssystem som är långsiktigt hållbart, både ekonomiskt och politiskt och som såväl gamla som unga kan lita på? Hur ser vår säkerhetspolitiska framtid ut? Vilken roll skall vi spela i Europa? Skall vi delta i det europeiska valutasamarbetet fullt ut eller skall vi välja utanförskapet?

Socialdemokraterna saknar i dag en klar linje i så gott som alla viktiga framtidsfrågor. Otydlighet har upphöjts till norm, och regeringspartiet missköter därmed enligt min mening en central demokratisk uppgift. I många frågor vägrar statsministern och regeringen att redovisa vad de tycker, i andra har de på kort tid lyckats inta de flesta kända uppfattningar. Vi lever i ett land där regeringens åsikt om a-kassan alltid är dagsaktuell – jag skulle uppriktigt sagt inte bli förvånad om statsministern här i dag redovisade ytterligare någon ståndpunkt i frågan. Den kortsiktiga partitaktiken har inte bara gått före det långsiktiga ansvarstagandet, den har fått gå före det demokratins krav på tydlighet som faller på ett parti av Socialdemokraternas storlek.

Låt mig hämta några exempel från de områden som rör ekonomi, jobb och energi. Industriförbundet visade i går att tillväxten har svårt att komma i gång och att massarbetslösheten består. I stället för att ta itu med strukturproblemen såsom bl.a. OECD och nu senast SNS-ekonomerna förordar agerar regeringen kortsiktigt och duckar undan för kravet på tydlighet. Och i stället för att påbörja sin halvering steg därmed arbetslösheten under 1996, varslen blev fler och de lediga platserna färre. Allt tyder på att denna utveckling fortsätter i år.

Runt en miljon människor som kan, vill eller borde arbeta gör det inte. Skall detta gigantiska antal annat än naggas i kanten krävs en helt annan politik än dagens. Det krävs en företagandets och det fria arbetslivets renässans. Vi måste få till stånd en växtkraft i näringslivet som är så kraftig att den lyfter vårt samhälle upp ur arbetslösheten. Det är den enda vägen. Vardiga slut på arbetslivet, utbildningssatsningar och RAS kan aldrig ge annat än marginella förändringar.

Och så till råga på allt – i ett läge där vi verkligen behöver utveckla våra produktiva resurser är regeringen på väg att avveckla dem. Om ni socialdemokrater i kärnkraftsfrågan låter det politiska spelet vara viktigare än välfärden och jobben, riskerar denna kammare att fatta beslut som kommer att slå ut många tusen arbetstillfällen. Men inte nog med det: Det blir dyrare för oss alla att leva. Och eftersom förnybara energikällor ännu inte är tillgängliga som alternativ, får vi på köpet luftföroreningar och annan miljöförstöring alldeles i onödan.

Fru talman! Det är min förhoppning att vi under de kommande åren skall kunna föra en öppen, tydlig – och gärna hård – politisk diskussion om Sveriges framtid, en diskussion där väljarna ges möjlighet att välja mellan klara regeringsalternativ, där de som gör anspråk på den yttersta politiska makten i vårt land talar om vad man vill använda den till.

Det kräver att man har en övertygelse. Det kräver att man tar ned sitt nervöst fuktiga finger ur opinionsvinden och säger sin mening. Göran Persson måste som Sveriges statsminister tala om vad han vill använda den politiska makten till.

Vi moderater har med all önskvärd tydlighet klargjort vårt alternativ. Vi vill leda Sverige in i 2000-talet med en politik grundad på övertygelserna att ett fritt samhälle, där människor tillåts ge uttryck för sin vilja till arbete, företagande och förkovran, skapar välbefinnande, en verklig trygghet och social rättvisa.

Vi har föreslagit skattesänkningar som underlättar för företagande och tillväxt och som framför allt ger utsatta grupper bättre möjligheter att försörja sig själva. Vi har föreslagit en långtgående avreglering av den svenska arbetsmarknaden. När en miljon människor står utan riktiga jobb, vore det ansvarslost att inte riva ned de hinder som utesluter alla dem som inget hellre vill än att klara sin egen försörjning.

Vi vill att Sverige satsar på det europeiska samarbetet. Den gemensamma valutan säkrar ett stabilt penningvärde, och tidigt inträde i valutaunionen är självklart, om man avvisar devalveringspolitik och om man inte vill att Sverige skall bli en marginaliserad nation i Europas periferi.

Vi vill att Sverige behåller kärnkraften så länge det är ekonomiskt, miljö- och säkerhetsmässigt försvarbart. Att störta stora delar av svensk basindustri i ekonomisk katastrof och försätta hela vårt land i ett beroende av fossila bränslen eller östeuropeisk kärnkraft vore en självmordspolitik utan motsvarighet i modern politisk historia.

I alla dessa frågor har Göran Persson valt tystnadens – eller, kanske mer riktigt, mumlandets – strategi. Vi lever i ett land där den som besitter det högsta politiska ämbetet inte redovisar sin uppfattning i för vårt land viktiga framtidsfrågor. Därför uppmanar jag statsministern att här i dag ta chansen och tala om vad han vill, att klargöra vart han vill leda det svenska samhället. Kan Göran Persson här, inför den riksdag och det folk som valt honom, redovisa vart han syftar?

Anser statsministern att Sverige skall delta fullt ut i det europeiska valutasamarbetet? Vad anser han om kärnkraften? Om arbetsrätt och lönebildning? Om arbetslöshetsförsäkringen? Om pensionerna? Om Sveriges säkerhetspolitiska framtid?

Kan Göran Persson här och nu tala om vad han vill med den politiska makt han besitter? Det skulle inte bara stilla min nyfikenhet – det skulle också innebära att statsministern faktiskt tar det demokratiska ansvar som faller på honom.
(Applåder)

Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag får tillfälle att utveckla min syn på politiken senare i debatten.

Först har jag en reflexion. Klarsynen omkring arbetslösheten kom litet sent i det moderata fallet. Det hade varit på sin plats när den tredubblades och ni hade ansvaret. Vad vi gör är att röja efter ert storstilade projekt, det nyliberala systemskiftet. Vad det har betytt vet svenska folket.

Jag har dock en fråga till Lars Tobisson om den monetära unionen. Så här sade Carl Bildt i en intervju i Svenska Dagbladet den 20 oktober 1996: "Jag var mycket tydlig på den punkten under folkomröstningskampanjen. Ett ja innebar också ett ja till svenskt deltagande i EMU. Om man var emot EMU borde man ha röstat nej till svenskt medlemskap." Jag vill fråga moderaterna och Lars Tobisson: Har Sveriges riksdag rätten att fatta beslut om ett svenskt medlemskap i EMU eller ej? Är frågan redan avgjord, enligt moderaternas uppfattning?

Anf. 3 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Svaret på detta är enkelt. Jag har lämnat det förut till statsministern. Vi har naturligtvis traktatmässigt förbundit oss att delta i EMU. Vi har inga förbehåll, förutsatt att vi uppfyller de giltiga villkoren. Det är den juridiska tolkningen.

Samtidigt är det naturligtvis så, att om vi politiskt i Sverige bestämmer oss för att inte vara med kommer ingen att kunna tvinga oss till detta. Tvärtom blir naturligtvis reaktionen att man inte vill ha med ett land som inte kan samarbeta. Avgörandet ligger här i Sveriges riksdag.

Vad vi moderater tycker är vad Carl Bildt har uttryckt, att vi skall gå med så snart det är möjligt. Genom att såsa har regeringen sett till att vi sannolikt inte får komma med från början, eftersom vi inte uppfyller kravet på anslutning till ERM.

Jag ställer frågor till statsministern: Vad vill regeringen? Vad vill statsministern själv beträffande medlemskap i det europeiska valutasamarbetet? Det får vi inte veta. Han frågar vad andra tycker. Han som är ansvarig för att leda Sverige i denna som han själv har betecknat som den viktigaste frågan i vår tid, viktigare än medlemskapet i EU, har ingen uppfattning. Han vet inte. Han skall tala om vad han tycker. Det skall enligt partisekreteraren ske så sent som någonsin är möjligt. Så kan man inte leda ett land.

Anf. 4 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det var ett bra besked. Det är Sveriges riksdag som tar ställning. Visserligen var det litet krumbukter innan Lars Tobisson kom fram till detta, men det är välkommet. Det kontrasterar mot de kavata uttalanden som Carl Bildt fällde i Svenska Dagbladet.

Det andra som jag vill ha ett besked om är kärnkraftsfrågan. Vi skall avveckla kärnkraften. Vi kommer att göra det med politiska beslut. Får jag fråga Lars Tobisson om Moderaterna kan sätta sig i en regering som med politiska beslut tar en kärnkraftsreaktor ur drift.

Anf. 5 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Detta börjar bli parodiskt. Jag ställer frågor till statsministern som företrädare för regeringen om vad regeringen vill göra med den politiska makten. Statsministern svarar inte, utan kommer tillbaka genom att ställa frågor till mig om hur jag skulle vilja bete mig om jag sutte i en regering som för närvarande inte finns och som vi inte vet hur den ser ut.

Jag kan försäkra statsministern att går regeringen in för att i förtid avveckla kärnkraften – som jag tyckte det lät som var på väg – kommer vi att med all vår kraft här i kammaren och inte minst ute på fältet bland väljarna tala om vilken katastrof det skulle innebära. Jag är övertygad om att problemet, att ett beslut skall vara fattat när det bildas en borgerlig regering, därmed inte behöver uppstå.

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag är överens med Lars Tobisson om hans syn på politiken och oss politiker. Vi har ett förtroende, och det förtroendet har väljarna gett oss. Därför skall vi vara mycket noga med att redovisa för väljarna vad vi tycker och vilka framtidsplaner vi har.

Utifrån den situation som vi nu har i landet, med tätt duggande rapporter om tillståndet inom vården, inom omsorgen, inom utbildningen, i kommunala angelägenheter, vill jag ställa frågan till Lars Tobisson: Vilka konsekvenser tror Lars Tobisson att era besparingsförslag, som är 50 miljarder kronor på tre år just vad gäller kommunerna, kommer att få för verksamheterna? Hur kommer det att påverka utvecklingen inom sjukvården, barnomsorgen och skolan? Jag tror att det är många väljare som är intresserade av att få veta det.

Det andra som är viktigt för oss politiker är att vi upprätthåller respekten för demokratin. Jag vill fråga Lars Tobisson, apropå debatten om kärnkraftsavvecklingen: Tycker Lars Tobisson att det rimmar väl med demokratin att de än så länge två största politiska partierna i den svenska politiken, Moderaterna och Socialdemokraterna, så effektivt har blockerat den avveckling av kärnkraften som en folkomröstning redan år 1980 faktiskt gav uttryck för skulle ske och som sedan följdes upp med beslut här i riksdagen om en avveckling? Rimmar det väl att tala om denna nu försenade avveckling i termer av förtida avveckling?

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Våra besparingar på de offentliga utgifterna är alldeles tydligt så avvägda att de ger utrymme för människor att med de skattelättnader vi genomför klara sin egen försörjning bättre.

Gudrun Schyman räknar upp ett antal områden som hon varit orolig för. Vården är ett exempel. Det finns uppgifter om att pengarna inte räcker till, och en vårdskatt förordas. Sanningen är ju den att av de pengar vi redan anslagit för vård – landstingsskatten – går en mycket stor del till annan verksamhet. Den del som satsas på vård har minskat, och den del som går till administration och annat har ökat. Likadant är det med sjukförsäkringen. Där höjdes avgiften med en procentenhet vid årsskiftet, men denna höjning går inte till vård. Den går till ett redan stort överskott i sjukförsäkringen och går sedan in i statskassan för annan användning. Pengar finns det. Det gäller att organisera det här på ett bättre sätt.

Sedan undrar Gudrun Schyman om det inte är demokratiskt ofullkomligt att man inte har genomfört avvecklingen av kärnkraften. Jag vill påstå att vi har levt upp till det resultat vi fick i folkomröstningen. Det foreskrev att vi skall använda våra reaktorer så länge det är ekonomiskt och säkerhetsmässigt försvarbart och i avvaktan på att förnybara energikällor blir konkurrenskraftiga. Där är vi inte ännu. Den som vill avveckla i för tid är alltså den som bryter mot folkomröstningen.

Jag känner ingen som helst rädsla för att gå till folket i den här frågan. Jag är mycket klar över att det skulle ge besked om att vi skall fortsätta använda kärnkraften.

Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Man kan inte använda demokratiska institutioner som folkomröstningsinstitutet till att tjata på tills man får det beslut man vill ha. Vi hade en folkomröstning om kärnkraften. En klar majoritet – om vi lägger ihop linje 2 och linje 3 – sade mycket tydligt: Avveckla kärnkraften! Sedan har detta beslut, fattat i demokratisk ordning, blockerats av moderater och socialdemokrater i riksdagen under mycket lång tid. Nu närmar vi oss, tack och lov, en lösning på den här frågan. Men att använda ett sådant språk så att man talar om en förtida avveckling av någonting, när denna avveckling borde ha varit påbörjad för 15 år sedan, måste skapa stor förvirring, också bland de moderata väljarna hoppas jag. Det är att slarva med demokratin.

Vad gäller besparingar av 50 miljarder kronor inom kommuner och landsting tror inte jag att någon blev särskilt klok på det svar som Lars Tobisson gav. Vad kommer det att innebära för sjukvården? Vad kommer det att innebära för barnomsorgen? Vilka konsekvenser får det i den grundskola som i dag dignar under stora problem? På Lars Tobisson verkar det som om människor kommer att få mer pengar och allt kommer att bli mycket bättre om vi spar 50 miljarder kronor. Jag tror inte att de som arbetar inom sjukvården uppfattar det på det viset. Jag tror inte att förskolläraren inom barnomsorgen som har för stora barngrupper uppfattar det så. Jag tror inte att lärarna inom grundskolan, som står med oöverstigliga problem – tiden räcker inte till och klasserna blir för stora – uppfattar det så, Lars Tobisson.

Det krävs tydlighet i politiken om vi skall få förtroende av de människor som vi förutsätter skall gå och rösta vart fjärde år. Annars får vi den situation vi har i dag; alltfler säger: Vad spelar det för roll? Det krävs

tydlighet, Lars Tobisson. 50 miljarder kronor är mycket pengar. Vad får det för konsekvenser i vården, omsorgen och utbildningen?

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Anf. 9 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Genom att spara på de offentliga utgifterna skapar vi utrymme för skattelättnader. Vi genomför avregleringar. Det får i gång tillväxten, och därmed får också människor möjlighet att själva betala mera för sin egen försörjning, inklusive sin vård.

Om det vore så att man löser de här problemen genom att hålla mera pengar på dem skulle vi inte ha några problem. Vi har den överlägset största andelen offentliga utgifter av alla länder i västvärlden, men vi har bestående problem därför att vi inte får ekonomin att fungera och därför att människor inte har möjlighet att själva träffa sina val.

När det gäller kärnkraften är det att alldeles vränga sanningen ut och in att säga att man skall lägga ihop linje 2 och linje 3. Det var linje 1 och linje 2 som var gemensamma i ställningstagandet till hur vi skall använda kärnkraftverken. Det är den modellen vi följer. Linje 3, som ville avveckla snabbt, är besegrad. Det är det vi skall rätta oss efter i fortsättningen också.

Anf. 10 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Lars Tobisson började med att tala om att vi skulle skapa ett gott samhälle och om hur det skulle vara organiserat. Gudrun Schyman tog upp en del av de frågor som jag hade tänkt ställa.

Men svaren, framför allt det sista svaret, tyckte jag var litet klargörande, äntligen. Människor skulle få bättre utrymme att betala för sin vård och sin omsorg. Innebär det, Lars Tobisson, att moderaterna menar att folkpensionärerna, som i dag inte har råd att ens hämta ut sina mediciner, skall ha råd att betala ytterligare för sin vård? Menar Lars Tobisson att de arbetslösa, som i dag kämpar för att få sin ekonomi att gå ihop, skall ha råd att betala för sina barns skolor? Menar Lars Tobisson att vi skall höja alla avgifter i samhället så att det blir bara de som redan har råd som har nytta av den skattesänkning som Lars Tobisson talar om?

Det är klart att Lars Tobisson och jag, vi med våra höga inkomster, har glädje av en skattesänkning i den bemärkelsen att vi får råd med mer, men den största andelen av människorna i det här samhället behöver ett trygghetssystem som bygger på att vi, Lars Tobisson och jag, är med och betalar till det. Jag tycker att Lars Tobisson bör klargöra hur man skall kunna göra dessa enorma besparingar på kommunerna och på det totala trygghetssystemet genom att sänka skatterna så mycket som moderaterna vill.

Anf. 11 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Självklart skall vi slå vakt om dem som har det svårt: folkpensionärer, ensamstående föräldrar och andra grupper som inte får pengarna att räcka till. Det har varit kännetecknande för våra ställningstaganden här i riksdagen under det gångna året och under lång tid tillbaka att vi har sett till att just de grupperna inte skall bli utsatta för en del ony-anserade besparingar som regeringen har föreslagit, t.ex. änkepensionerna, förslag som rör ensamstående mödrar o.d.

Däremot kan jag inte förstå hur vi i längden skall kunna hålla i gång den väldiga rundgången för människor som har vanliga inkomster men som drabbas så hårt av skatten att de inte har någon rörelsefrihet utan tvärtom hamnar i situationer där de måste hämta bidrag för att klara sig. Det är den situationen, som berör de många människorna, som vi vill ändra så att man får behålla mera av sina inkomster sedan skatten är dragen och därmed på ett helt annat sätt förmår att själv bestämma hur man skall rikta in sitt liv och vad man vill satsa sina resurser på. Det kommer vi att fortsätta driva.

Jag räknar inte med att Vänsterpartiet och Miljöpartiet kommer att kunna ställa upp på detta – de har en helt annan inställning till de här frågorna. Men jag hoppas att regeringen förstår att det här kommer att vara nödvändigt om vi skall få en vändning i den bedrövliga ekonomiska utveckling som vi har här i landet.

Anf. 12 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Det var ju ganska klargörande. Moderaterna menar alltså att genom att skatten sänks för oss som är med och betalar trygghetssystemet skall de som redan i dag har fått vidkännas kraftiga nedskärningar få det bättre. Jag kan inte få det att gå ihop. Jag vet att Moderaterna t.ex. inte vill minska EU-avgiften, vill vara med fullt ut i EU, vill att vi skall ha ett försvar som kostar mer än det gör i dag, oftast inte vill spara på några satsningar på vägar osv.

Vem skall då betala? Det var väl 30 miljarder som enligt Moderaternas budget skulle tas på transfereringarna just till de svaga grupperna, just till dem som behöver trygghetssystem i samhället i dag.

Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Vi sänker skatter för vanliga människor. Vi finansierar våra skattesänkningar med besparingar, krona för krona och litet till. Men vi ser till att uppläggningsen blir sådan att ingen faller igenom säkerhetsnätet. Det här är en del i ett reformarbete som kommer att ta decennier. Det krävs en genomgripande förnyelse av Sverige. Vi har inbjudit alla att delta i den.

Marianne Samuelsson kommer aldrig att göra det. Hon vill att Sverige skall lämna det europeiska samarbetet, att vi skall lägga ned försvaret och att vi skall slå sönder vårt lands energiförsörjning. Marianne Samuelssons och Miljöpartiets Sverige skulle bli kallt, fattigt, isolerat och otryggt. Det är inte vårt Sverige, och jag är övertygad om att det inte är det samhälle som medborgarna vill ha.

Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Vi har hört av de tidigare replikskiftena att man kan se på politikens uppgifter på olika sätt. Enligt vårt synsätt kräver det politiska vardagsarbetet idéer, visioner och långsiktiga mål. De kommer lätt i bakgrunden när handlingsfriheten begränsas av vacklande ekonomiska förutsättningar och bristande tilltro till det demokratiska systemet. Vi har tyvärr länge varit i den situationen.

I en sådan situation krävs förmåga att samarbeta, och det finns ingen tid att förlora genom att bara vädja till opinionen.

Genom samarbete skapas långsiktighet och trovärdighet. Det krävs för att rätta till ekonomiska obalanser. Det krävs för att skapa generationskontrakt, som ger tilltro till pensionssystemet för våra äldre, för att ta ett exempel som är aktuellt. Det krävs för att lägga fast trögrörliga system, som Energiförsörjningen i vårt land. Det krävs för att värna vårt lands frihet och oberoende i försvars- och säkerhetspolitiken.

På alla dessa områden krävs strukturpåverkande reformer, där de långsiktiga målen är tydliga och inriktningen är fast förankrad i vår demokrati. Detta är vår uppgift som politiker.

För Centerpartiet är visionen ett decentraliserat samhälle, med en fördjupad demokrati, rättssäkerhet under lagarna och likvärdiga levnadsförhållanden i hela landet. Decentralisering, dvs. spridning av makt och inflytande är inriktningen. Och då får man inte överlåta denna makt åt någon annan, t.ex. marknaden.

Vårt enda klot kräver hållbar utveckling. Ekonomi och ekologi är bara olika sidor av samma sak. Kretsloppssamhället är en förutsättning för ett uthålligt nyttjande av knappa resurser. Det förnybara är grunden. Därför är ett energisystem som bygger på förnybara och miljövänliga – helst inhemska – råvaror så avgörande. Kärnkraften är en parentes, med eviga avfallsproblem. De fossila bränslena är ett hot mot vårt klimat.

Samhället måste vara en gemenskap, där alla behövs. Det är vår vision för ett socialt, ansvarsfullt välfärdssamhälle. Det förutsätter rättvisa och solidaritet, där samhället prioriterar och garanterar grundtryggheten. Därutöver är välfärden i mycket ett delat ansvar.

Politik är idéer och visioner men också vilja, att ta samhällsansvar, att påverka, att efter förmåga motsvara väljarnas krav.

Väljarna har inte sagt att vi inte får samarbeta eller – än mer långsökt! – att partierna skall gruppera sig i två block. Väljarna i Sverige har sagt att sju partier skall vara representerade i riksdagen och inget parti under denna valperiod skall ha eget flertal. Det förutsätter samarbete.

Genom samarbete i den ekonomiska politiken är Sverige nu på väg att reda ut en ekonomisk kris, som hotat både välfärden och demokratin. Det hade varit förödande om alla partier våren 1995 hukat för problemen. Centerpartiet har vågat bryta blockpolitiken, för Sveriges bästa. Handling ljuger inte och har gett resultat.

De flesta ekonomiska faktorer utvecklar sig nu positivt.

- Sedan i april 1995 har räntan på den femåriga statsobligationen sjunkit med ca 5,75 procentenheter. Knappast någon sörjer över att det är mindre än hälften kvar.
- Stockholmsbörsen utvecklas kraftigt positivt. Det handlar om tiotals miljarder.
- Inflationen är med EU-mått mätt rekordlåg. Genom sänkta räntor och sänkt matmoms har vi t.o.m. haft sjunkande priser. Då tittar ofta pessimisterna upp. Deflation, säger de. Ja, det beror på sänkta räntor och sänkt matmoms – är det något fel? Det ger ökade reallöner och möjligheter för människor att leva på sin lön.
- Staten behövde 1996 låna ca 115 miljarder kronor mindre än 1995.
- Budgeten beräknas komma i balans för staten 1998.

Inget av detta hade åstadkommit med en osäker politisk situation i Sverige. Ekonomin har utvecklats långt mer positivt än vad de mest optimistiska bedömare vågade tro. Industriförbundet, som nämndes här

senast, är uppe i 3,7 % tillväxt 1998. Jag tycker att de tar till. De borde ha lagt en del av det här närmare, därför att det kommer fortare.

Det krävdes politisk vilja och samarbete, inte konfrontation. Det krävdes att mer av politiken förankrades på mittfältet, och så har skett. Ytterkantspolitik till vänster eller höger löser inte Sveriges problem.

Mot bakgrund av att de flesta kurvorna pekar rätt borde Sverige vara fyllt av framtidstro och optimism. Men vi får fortfarande dyrt betala för att vi levt över våra tillgångar och för att vi inte i tid tog itu med strukturfelen i ekonomin. Det är naturligtvis ett oerhört ansvar för oss politiker att rätta till detta, att ge just de människor som under denna saneringsprocess har kommit i kläm. Det är ju för deras skull som vi måste ta kommandot. Ingen annan gör det på våra vägnar.

Nu finns möjligheten att på allvar attackera arbetslösheten utan att resultatet hotas av marknadens misstro. Sänkt ränta handlar inte bara om billigare bolån och minskat lånebehov för staten. Det handlar också om många miljarder i lägre kostnad för företag, kommuner och landsting samt lägre kostnader för att investera i kommande jobb. Låg inflation handlar inte bara om stabila priser utan också om grunden för en ansvarsfull lönebildning. Den processen är nu aktuell. Annars går saneringsvinsterna snabbt förlorade.

Nu skapas utrymme för att lindra situationen för dem som drabbats hårdast av saneringsåtgärderna. Jag vill deklarera att Centerpartiet är berett att ta ansvar även i denna del. Men lejonparten av det ekonomiska utrymme som skapas framöver successivt måste inriktas på att stärka vård och omsorg samt skapa förutsättningar för fler jobb i övrigt. Det är ingen tvekan om att den inhemska efterfrågeökning som nu kommer hålls tillbaka av osäkerheten på arbetsmarknaden. Nu måste osäkerheten skingras.

Arbetsgivaravgifterna har sänkts, arbetsrätten har reformerats och skattesänkningar sker för aktier i onoterade bolag. Tre miljardpaket för småföretag, kretsloppsanpassning och Östersjösamarbete sätts i gång. Kommuner och landsting tillförs tre extra miljarder. En omfattande utbildningssatsning har presenterats. De för vissa storföretagsledare och moderata centralister så förhatliga mindre högskolorna får ökat antal elevplatser. Etc.

Men det måste komma mera. Trots ett flertal åtgärder har det inte varit möjligt att bryta den negativa befolkningsutvecklingen i främst skogslänen. Sverige riskerar att kantra. Det skapar svagare ekonomi i utflyttningskommuner och är på sikt ett hot mot miljön i koncentrationsorterna och ekonomin genom överhettning. Den "lilla" regionalpolitiken kan inte ensam vända utvecklingen. Det stora lyftet finns att söka i strukturförändringar.

Arboga är ett övertydligt exempel. Om motsvarande andel av jobben skulle försvinna i Stockholmsregionen rör det sig om 50 000 jobb, på ett bräde. Det är svårt att mobilisera framtidstro efter ett sådant dråpslag. Med en del industriledares fenomenala logik är det ju oförklarligt att antalet jobb kan sjunka på en ort när Sverige har kärnkraft. Volvos ordförande har ju annonserat i saken. Frågan är vad regeringen kan göra efter det avslöjade avtalet mellan Försvarets materielverk och Volvo. Vad säger statsministern?

Det krävs åtgärder för fler jobb i *hela* Sverige. Energiomställningen och miljötekniken kommer att ge sådana, likaså vård och omsorg. Skatte-

växling kan sänka arbetsgivaravgifterna ytterligare. Småföretagen måste få förenklade regler och bättre konsolideringsmöjligheter. Utbildnings-satsningarna måste drivas vidare.

Omställningen av det svenska energisystemet kan generera tiotusentals nya jobb, inte minst i skogslänen. Det handlar om att byta dyrbar, importerad och miljöskadlig energi som uran, kol och olja mot inhemsk, förnybar och miljövänlig energi, främst bioenergi men även vindkraft. Ett kretsloppsanpassat energisystem är den viktigaste satsning som kan göras för jobben och för miljön här i landet. Sverige måste bli grönare.

Möjligheterna för jobben ligger inom Sveriges gränser, i vår egen initiativkraft och förmåga, vår konkurrenskraft gentemot omvärlden, inte i att fjättras vid omvärlden, som t.ex. i den ekonomiska och monetära unionen EMU.

Kärnkraftskramarna – vi har hört någon av dem här – förutsätter nu elbrist för att kunna använda sysselsättningen som vapen mot kärnkrafts-avvecklingen. Jag misstänker att vissa rent av har intresse av att skapa elbrist – men inte Centerpartiet. Varför blev vi ensamma i kampen mot direktverkande el för uppvärmning under 70-talet? Jag har ett historiskt perspektiv på det här. Det förtjänar att påminnas om att de som verkligen vill värna om svensk industris el naturligtvis inte skall använda el i övermått för uppvärmningsändamål.

Nästa argument är att olja och kol skulle bli alternativ till kärnkraften. Det är bara om avvecklingen pressas fram av nästa olyckstillbud som vi kan tvingas ta till fossila ersättningsbränslen. Fasas kärnkraften ut under ordnade former finns miljövänliga alternativ. Och hur ser de partier som genomdrev en så stor koldioxidskattesänkning för industrin 1993 på facit? Det har kommit sedan vi senast debatterade här i kammaren. Nu vet vi att oljeanvändningen sköt i höjden, precis som jag och Centerpartiet varnade för i den dåvarande fyrtipartiregeringen, men då var koldioxid inget hot. Varför uppkommer koldioxidhotet bara när kärnkraften skall avvecklas?

Den viktigaste skiljelinjen går emellertid mellan dem som sviker svenska folkets besked att kärnkraften skall avvecklas genom politiska beslut och med politiskt ansvar, och dem som anser att företagsekonomisk lönsamhet, dvs. marknaden och säkerhetsbedömningar av myndigheter med dagens lagstiftning, skall avgöra avvecklingen.

Moderaterna och Folkpartiet skulle med denna uppfattning ha gått emot folkomröstningen 1980. Nu vet ju jag att man tog ställning under Harrisburgs galge, men ändå! Att det skulle ta 16 år att få detta bekräftat! Men det är ju er nuvarande politik och position efter energiförhandlingarna. Varför besvara svenska folket med en folkomröstning när kärnkrafts-avvecklingen enligt er uppfattning inte är en politisk fråga som demokratin skall befatta sig med?

(Applåder)

Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Ett kort svar till Olof Johansson om Arboga.

Det finns ett avtal mellan staten och Volvo om underhåll. Det ingick regeringen i december 1996. Dessutom finns det uppenbarligen ytterligare ett avtal, som ingen på regeringssidan har känt till. Det är det avtalet som nu diskuteras, bl.a. i medierna.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

partiledardebatt

Mot den bakgrunden har regeringen givit JK i uppdrag att skyndsamt granska förhållandena omkring dessa avtal. Vi har också ställt resurser till JK:s förfogande för att detta skall gå snabbt.

Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! På temat att det är viktigt att hålla demokratins flagga högt vill jag till Olof Johansson ställa en fråga som gäller just diskussionen om kärnkraftsavvecklingen.

Centerpartiet, Vänsterpartiet och kd sitter ju tillsammans med regeringens företrädare i en liten arbetsgrupp och diskuterar hur vi så fort som möjligt skall komma fram till ett beslut om en avveckling av kärnkraften på ett klokt och snabbt sätt. Det spekuleras samtidigt väldigt mycket om huruvida det pågår andra diskussioner vid sidan om, om Olof Johansson och Göran Persson har en egen samtalsgrupp i den här frågan.

Jag har fått frågan av medierna, och det spekuleras ganska mycket. Det gör man på grund av att vi har fått en situation i Sverige där vi ibland har ett beslutsfattande som ser ut så, att Olof Johansson och Göran Persson kommer överens. Sedan kommer ärendet till riksdagen och här fattas det beslut. Sedan går det ut på diskussion och i förankringsprocesser i de politiska partierna. Därefter kommer den allmänna opinionen och talar om att det beslutet inte var klokt, och sedan säger regeringen: Nej, det var det inte. Och så ändrar man kanske beslutet.

Detta är en bakvänd ordning. Jag tror inte att den ökar respekten för demokratin. I förhoppningen att jag skall få ett mycket klart och tydligt nej till svar vill jag nu ställa frågan: Pågår det några parallella förhandlingar om kraften och omfattningen av kärnkraftsavvecklingen mellan Olof Johansson och Göran Persson?

Anf. 17 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag skall känna mig smickrad av Gudrun Schymans bild av hur beslutsfattandet går till. Det är jag i varje fall inte – så går det inte till.

Som alla vet finns det mycket av förankringsprocesser, både i riksdagsgrupper och ute bland folk, när man har möjlighet till det. Det är det som är det stora arbetet. Det är därför som vi i politiska debatter som den här framför den principiella inriktningen. Det gör vi för att få reaktioner. Jag har angivit några sådana inriktningar när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Stryk alltså den myten!

Energifrågan är ju av en speciell karaktär, och den har varit föremål för flerpartiöverläggningar. Alla partier har varit inbjudna, men en del har efter hand sorterat ut sig själva. Det är självklart att när en arbetsgrupp har fått den här uppgiften så är det där som förhandlingsansvaret finns och förhandlingsarbetet sker. För att detta skulle kunna ske förordade jag i ett tidigt skede en sortering i gruppen – sju olika uppfattningar är svåra att förena; det kan vara svårt nog med fyra, om de är olika. Jag hoppas att det skall visa sig att de inte är det, till slut.

Göran Persson och jag har samma rätt som alla andra medborgare att prata med varandra, men vi för bara samtal. Vi har berört ämnet hur man gör för att avveckla kärnkraft – det är korrekt. Men svaret och förhandlingarna ligger helt och hållet i arbetsgruppen.

Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! I sakfrågan är ju Olof Johansson och jag helt överens. Det har vi varit ända sedan folkomröstningen: Kärnkraften skall avvecklas, och det så fort som möjligt, och vi skall naturligtvis göra det på ett klokt sätt också.

Anledningen till att jag ställde den här frågan var inte att jag hade drabbats av mytbildningar, utan det beror på den faktiska verkligheten: En hel del av de beslut som fattats här i riksdagen har haft just en sådan förhistoria.

Det mest uppseendeväckande som vi nu håller på med är väl pensionsöverenskommelsen. Det är ju inte bara Olof Johansson som är inblandad i den politiska teater som vi fick bevittna förra veckan med partiöverläggningar på hög nivå för att ta del av redan fattade beslut, ingångna avtal och upplästa pressmeddelanden. Jag tror inte att det gynnar människors respekt för den demokratiska processen, om man tror att det pågår diskussioner och samtal på ställen där de inte borde pågå och det sedan visar sig att det gick till på ett helt annat sätt än det borde.

Men jag tolkar detta som att Olof Johansson nu har sagt att ni talar med varandra. Det skall jag inte förbjuda er – absolut inte. Det har ni er fulla rätt att göra. Jag vill bara vara säker på att ni inte kör över den förhandlingsgrupp som finns, utan att den gruppen är fullständigt informerad om vad som händer och att vi inte sedan får läsa protokoll som visar att frågan avgjordes på ett helt annat sätt än vad det var tänkt. Vi förenas i respekt för de demokratiska arbetsformerna, Olof Johansson.

Anf. 19 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara tillfoga en sak när det gäller pensionsöverenskommelsen. Jag berörde det litet i mitt inledningsanförande. Det är just den typ av långsiktiga reformer som kräver just stabilitet och att människor uppfattar att det finns en säkerhet. Eftersom den demokratiska processen inom det socialdemokratiska partiet har pågått fullt legitimt med ett rådslag är det viktigt, och det var därför vi framförde det kravet i en partimotion från Centerpartiets sida, att man klargör om det kommer några förändringar och i så fall vilken räckvidd de har. De fem partier som har slutit denna överenskommelse har varit överens om att pensionsöverenskommelsen ligger fast i sina principer. Det beskedet har varit entydigt, och därmed bör det inte vara ekonomiskt hämmande för Sverige. Att dessutom Vänsterpartiet och Miljöpartiet injöds var väl en gest av generositet.

Anf. 20 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Det var ganska fascinerande att höra Olof Johansson beskriva Centerpartiet som ett decentraliserat parti som jobbar för att man skall decentralisera i samhället. Jag känner en förvåning inför detta, även om jag har hört det förut, eftersom Centern röstade för ett medlemskap i den europeiska unionen, vilket har inneburit kraftiga överflyttningar från decentralisering till en stark centralisering.

Sedan till en fråga jag tänkte ställa. Det gäller energi och Arboga, som Olof Johansson var inne på. Statsministern sade att det pågick förhandlingar om att Volvo skulle stanna kvar i Arboga. Det vore gott och väl för

Prot. 1996/97:53

22 januari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

dem som i dag arbetar inom industrin där om så kunde bli fallet. Oavsett detta är det en försvarsindustri som Arboga är oerhört beroende av. Vi lever i ett samhälle som måste nedrusta och satsa på hållbar utveckling. Då kommer Arboga på sikt att drabbas.

Jag besökte Arboga och talade med dem där om den kunskap och kompetens som finns i Arboga och möjligheten att satsa på vindkraftstillverkning i Arboga. Därför vill jag höra med Olof Johansson, som numera har så nära kontakt med regeringen, om Centerpartiet kommer att stödja idén att Arboga skulle kunna bli ett centrum för vindkraftssatsningar. Vi behöver, för att få till en hållbar energi, satsningar på vindkraften. Vi behöver kunna bygga vindkraftverk också här i landet och inte vara beroende av dansk tillverkning. Vi vet att vi står inför ett beslut om att kärnkraften skall avvecklas. Då måste alternativen in. Vindkraften är naturligtvis en stor del av detta.

Jag har en fråga till: Kommer Olof Johansson att jobba för att de stödformer som har funnits för vind- och solenergi kommer att finnas kvar?

Anf. 21 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Världen slutar inte vid Sveriges gränser. Det kan möjligen ses som ett problem från Miljöpartiets utgångspunkt, men det är det som är utgångspunkten för vårt ställningstagande till EU-medlemskapet. EU är ett fredsprojekt för Europa, enligt vårt synsätt. Då måste man försöka få i gång en gemensam ekonomisk utveckling som ger framtidstro i Öst- och Centraleuropa, etc. Jag skall inte gå djupare in på det.

Däremot sätter vi klara gränser. EMU är ett typexempel på en centralisering som inte är nödvändig. Det kan snarare vara kontraproduktivt i förhållande till fredsprojektet.

Energifrågan är föremål för partiöverläggningar. De skall först vara klara. Jag lägger mig inte i överläggningarna konkret i dagsläget, men jag tycker att det är en självklarhet att vi skall satsa på alternativen och motverka det som skall ut. Det är precis det jag har sagt i mitt anförande. Till de alternativ som finns, och som Sverige måste satsa mer på, hör vindkraften. Det finns också andra energiprojekt som är aktuella i det berörda området. Jag behöver bara nämna tankarna på etanol som drivmedel så förstår Marianne Samuelsson vad jag syftar till. Det är självklart att vi inte nu i detta skede skall sitta och peka ut exakt vilka orter vi skall satsa på, men det får gärna bli Arboga. Jag hoppas naturligtvis att avtalen skall ge möjlighet för regeringen att sätta press på Volvo att ta ansvar för den situation man har skapat.

Anf. 22 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Till skillnad från Olof Johansson tror jag att det är mycket angeläget att vi mycket konkret pekar ut orter och platser och ser till att få i gång de satsningar vi vill ha. Att bara vänta och se har vi sysslat med i väldigt många år. Det har inte kommit till några beslut om att satsa på de alternativa energikällorna i form av bl.a. byggnation. Det behövs ett beslut. Det behövs naturligtvis politiker som driver på i frågan och ser till att det händer någonting.

Vad gäller EU-projektet kan jag säga att det vore ganska katastrofalt om Sverige vore hela världen, Olof Johansson. Det skulle inte alls hålla.

Även om otroligt många delar av Sverige är glesbefolkat och även om vi skulle behöva fler människor som klarade att bo och leva i de delarna innebär det inte att vi skulle kunna vara hela världen. Men EU är heller inte hela världen. Det var inte samarbete jag var emot. Det var den andra delen – centraliseringen av besluten. Olof Johansson menar väl ändå inte att det har skett en decentralisering av besluten sedan vi blev medlemmar i den europeiska unionen? Denna riksdag har fått erfara otroligt många centraliserade beslut. Vi har bara fått besluten på bordet, därför att EU har fattat besluten och därför att de gäller i Sverige. Det gäller även på miljöområdet. Det blir mycket negativt i en del fall.

Anf. 23 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Att ge energiförhandlingarna ett par veckor till är inte att vänta och se. Marianne Samuelssons resonemang kring världen och Sverige var något luddigt, om jag får uttrycka mig så. Samarbete kräver faktiskt att man samtalar med andra och beslutar tillsammans med andra för att i de frågor som man inte själv kan bestämma över komma fram till gemensamma uppfattningar. Det är så ett fredsprojekt måste fungera, för att man skall kunna undvika krig.

Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Låt oss återvända till Volvo Aero i Arboga ett ögonblick. Vi har sett intervjuerna med de drabbade familjerna. 650 personer har drabbats av uppsägning. Tänk er att vi får en sådan jättesmäll på arbetsmarknaden varje vecka i ett helt år. Det skulle bli mellan 30 000 och 40 000 människor. Men faktum är att arbetslösheten ökade så mycket under förra året. De flesta av de uppsägningarna föranledde inte ministerbesök och TV-reportage och justitiekansler och allt vad det skall bli. De flesta skedde i tysthet. Men vi måste komma ihåg att verkligheten bakom varje uppsägning ofta är precis lika dramatisk som den vi har fått belyst i Arboga.

Jag vill understryka att statsministern måste hitta på en annan replik till mig än till Lars Tobisson när det gäller arbetslösheten. Jag talar bara om ökningen från förra året. Arbetslösheten ligger nu högre än den gjorde någon gång vid motsvarande tid på året under den borgerliga regeringen.

Det är också 30 000 fler än det var vintern 1993, då vi hade ansvaret. Då var den ekonomiska bakgrunden mycket besvärligare. Jag tror att det är väldigt viktigt att utgå från en realistisk bild av verkligheten. Jag tror inte att de som följer den här debatten via TV och radio känner igen sig i det som Olof Johansson talade om – att börserna stiger osv. För många människor innebär verkligheten att Sverige har blivit ett land med massarbetslöshet.

Till verkligheten hör också att misstron mot välfärden växer. Alltfler tvivlar på att de kommer att få någon vård och omsorg när de blir gamla och att staten kommer att kunna betala deras pensioner. Många märker krisen in på bara skinnet. Det är svårt att få pengarna att räcka till. Barnen får inte det stöd i skolan som de skulle behöva. Gamla får ligga länge och vänta på hemtjänsten. Utslagningen ökar. De kriminella mc-gängen representerar en ny skrämmande brottslighet av maffiatyp.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

partiledardebatt

Det är sådan verkligheten är. Den ljusning som vi ständigt utlovas skjuts hela tiden på framtiden.

Varför lyfter inte Sverige? Man kan tycka att vi förtjänar det. Man kan säga vad man vill om Sverige, men faktum är att vi svenskar under 90-talet – under alla regeringar – faktiskt har tagit oss an ett antal av våra stora ekonomiska problem, de s.k. strukturproblemen. Vi har faktiskt fått ned inflationen. Vi har plus i bytesbalansen. Vi har brutit vår isolering gentemot Europa. Vi är på väg att få balans i de offentliga finanserna.

Trots detta är ljusningen inte i sikte. Sverige lyfter inte. Vad beror det på? Jag tror att den viktigaste förklaringen är att socialdemokraterna av ideologiska skäl är oförmögna att ta itu med de två största strukturproblemen: det ogynnsamma företagsklimatet och lönebildningen. Er övertro på storskaliga lösningar och central planering och er bindning till den största fackföreningsrörelsen har lett till en stelhet i hela samhällsstrukturen som hämmar den tillväxt, som annars vore möjlig.

Det finns idéer som skulle kunna lyfta Sverige. Släpp loss tjänstesektorn, inte minst den som är riktad mot hushåll! Rörelsen säger nej. Låt dem som träffar avtal som innebär arbetslöshet ta ansvar för den arbetslösheten! Låt facket åtminstone delvis finansiera a-kassan! Vi har föreslagit att man skall växla en skattesänkning med att man låter egenavgifter finansiera en del av a-kassan, så att det blev raka rör. Men rörelsen säger nej. Gör någonting för att få fler företag att starta genom att ändra skatte-reglerna för s.k. fåmansbolag! Rörelsen säger nej.

Jag har funderat på ordet ”rörelsen”. Det blir alltmer oegentligt. Rörelsen står ju inte längre för rörelse. Rörelsen står för stillastående. Rörelsen hindrar de förändringar som är nödvändiga för att Sverige skall lyfta.

När det gäller liberaliseringar som skulle kunna få fart på jobben verkar det som om Göran Persson mest är ute efter att någon främmande statsman skall kunna komma hit och berömma Sverige för stabilitet. Det händer nämligen ingenting.

Den öppna arbetslösheten, som ni lovade skulle vara nere i 5 % för ett år sedan, är nu uppe i 9 %. En person som själv är socialdemokrat och har god europeisk utblick har sagt till mig att en socialdemokratisk seger inte i något annat europeiskt land skulle resultera i en så företagsfientlig politik som den som Göran Persson, som finansminister, slog in på hösten 1994.

Så blir det inte om Blair vinner i England, inte om Gonzalez kommer tillbaka i Spanien och inte om Lafontaine vinner i Tyskland. Ingenstans blir det så negativa åtgärder för företagen.

Det var fel att återinföra dubbelskatten på investeringar; vi behöver ju fler investeringar. Det var fel att göra det krångligare att anställa; vi behöver ju fler anställda. Det var fel att höja arbetsgivaravgiften; vi behöver ju fler arbetsgivare. Fel, fel, fel – den enda lösningen på de problem som jag har talat om är nämligen att det blir jobb genom företagande.

Apropå Arboga hörde jag att näringslivssekreteraren i kommunen hade fått många samtal från företag som är övertygade om att regeringen nu måste göra något och införa bra regler för företag just i Arboga. Därför funderar de på att flytta dit. Men tänk om det som gäller i Arboga gäller i hela landet! Tänk om positiva åtgärder för företagen skulle kunna lyfta Sverige!

Det har blivit en vana hos socialdemokrater att skriva memoarer och artiklar när de har avgått om allt som de skulle ha velat göra när de satt vid makten. Kjell-Olof Feldt, Anna-Greta Leijon, Mona Sahlin, Odd Engström och andra har gjort det. Om statsministern inser vad som är nödvändigt att göra bör han göra det nu när han fortfarande har chansen att påverka. Ett "Leijon" på Skansen faller inget byte. Det är nu, när statsministern ännu har maktinstrumenten – och inte i memoarerna – som initiativen skall komma.

Nu varslas 250 människor varje dag. Sverige är ett krisland. Arbetarregeringen har blivit en arbetslöshetsregering. Kanske är det allvarligaste av allt att den offentliga sektorn – eftersom över 700 000 människor är arbetslösa – dräneras på de resurser som skulle behövas för att säkerställa bra vård och trygga socialförsäkringar.

Det talas om nya skatter till vården. Men Sverige har ju redan världens högsta skatter. Vi behöver inte högre skatter utan fler som betalar skatter. Fler skattebetalare är receptet mot vårdkrisen. Om vi får ned arbetslösheten en procentenhet förbättras de offentliga finanserna med minst 10 miljarder kronor.

Vi trodde att vi stod nära Socialdemokraterna i välfärdspolitiken. Men resultatet av två och ett halvt års socialdemokratiskt regerande är att misstron mot välfärdssystemen växer och att allt fler människor känner oro inför att bli gamla och sjuka. Därför har vi tvingats till ett tvåfronts-krig.

Vi är vana vid attackerna från höger. Vi läser ständigt på högerpressens ledarsidor att vi är för ett bevarande när det gäller välfärdspolitiken. Jag tar mycket lätt på den kritiken. Vi försvarar några grundläggande principer. Vi har byggt de här systemen tillsammans med andra i hundra år. Vi har också reformerat dem efter nya förutsättningar. Det är ett arbete som startades av Adolf Hedin och har fortsatt av Bo Könberg, och det kommer att fortsätta länge än. Vi har många spännande idéer, men de grundläggande principerna är värda att försvara.

Det nya är att välfärden nu också i hög grad attackeras från vänster. Efter maktskiftet 1994 har det utbrutit fullständigt kaos i de stora trygghetssystemen. Den allmänna a-kassa som vi införde är avskaffad, och tusentals människor har på nytt kastats ut i otrygghet. Reglerna i dessa system ändras ständigt. Ånkepensionen har nämnts här. Den förändringen var ganska häpnadsväckande, eftersom tusentals människor med ett par månaders varsel fick sin privatekonomi försämrad med flera tusen kronor. Det råder stor osäkerhet om vad som händer med pensionsuppgörelsen. Vi hör visserligen vad statsministern säger till oss, men vi vet också att det brukar bli annat ljud i skällan när han möter sina egna. Och den matchen återstår ju. Vårdgarantin – denna viktiga sociala reform som stärkte patienternas ställning gentemot vårdgivarna – har avskaffats. Nedskärningarna i vården fortsätter. Och köerna, som hade avskaffats, växer på nytt.

Resultatet av detta är, som sagt, att oron växer.

Göran Persson lär ha anställt en känd planhushållare som medarbetare. Men i ert agerande på trygghetsområdet finns det varken plan eller hållning. När det gäller trygghetssystemen lär det nog dröja tills någon kommer hit och prisar stabiliteten.

Samhällsklimatet hårdnar. I krisens spår ökar polariseringen. De politiska budskap som utlovar en snabb förbättring av den egna privatekonomin genom lägre skatter eller högre bidrag har naturligtvis en stark lockelse i tider som dessa. Krisen märks också på människors attityder; det kan man mäta. Biståndsviljan sjunker. Skepsisen mot europeiskt samarbete ökar. Främlingsrädslan tilltar. Det lär finnas en undersökning som t.o.m. visar att 40 % av svenska folket kan tänka sig dödsstraff. För ett socialliberalt parti som Folkpartiet är en sådan miljö naturligtvis inte den bästa. Mycket av det som vi liberaler tror på, alltifrån internationalism till marknadsekonomi och generell välfärdspolitik, blir starkt ifrågasatt i sådana tider.

Maria Leissner arbetade mycket hårt i två år för att hålla den liberala fanan högt i den snålblåsten. Hon har nu bestämt sig för att lämna över ledaruppgiften till någon annan. Jag beklagar det. Men jag vet att hur ledarfrågan än löses kommer vår politiska kurs att ligga fast.

Om tidsandan är oliberal gäller naturligtvis också att behovet av vår opinionsbildning och vårt agerande växer. Ett land utan liberalt parti lever farligt. Erfarenheten visar att när de mörka krafterna sticker upp sina fula trynen och utmanar tolerans och demokrati behövs en levande liberalism som motkraft.

De senaste dagarna har dödsattesten över liberalismen återigen skrivits ut. Men jag tror att de som har skrivit har agerat för tidigt. Det behövs ett parti som förenar frihetslidelse med ett starkt socialt engagemang. Den kämpande liberalismen är segare än våra belackare tror. Och det är tur för Sverige!

(Applåder)

Anf. 25 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara rätta till en felbild som Lars Leijonborg gav av det som jag sade. Jag delar hans uppfattning om att arbetslösheten har cancers karaktär – rädslan, hotet, spridningen och riskerna för många människor. Det sätter sig fast i folksjälén. Det är inget tvivel om att arbetet med att bekämpa arbetslösheten är den svåraste uppgiften som vi som politiker över huvud taget har, att hantera problemet på ett konstruktivt sätt och att försöka få en ändring till stånd. De som har varit med ett tag vet att detta inte sker omedelbart. Man kan inte bara bestämma hur det skall vara.

Apropå verkligheten tycker jag att man också skall berätta om de delar som visar något annat och som ger hopp, möjligheter och förutsättningar. Det kan väl aldrig vara fel från Lars Leijonborgs utgångspunkt att människor är beredda att satsa riskkapital. Det har ju varit en stor debatt under många år. Det är precis den situationen som vi nu befinner oss i, att människor är beredda att satsa riskkapital. Låt oss då ta fasta på detta. Jag beskrev bara verkligheten. Jag angav fakta, men jag sade inte att det var en dominerande del av verkligheten.

Däremot är frågan, om man nu skall vara litet polemisk mot vännen Lars, vad Folkpartiet anser att t.ex. sänkta matpriser betyder för människors verklighet. Folkpartiet har röstat mot en sänkning av matmomsen. Folkpartiet förordar EMU-medlemskap som en hjälp för att klara arbetslösheten. Vilka garantier finns det för detta när eländet är europeiskt? Jag vill gärna ha svar på det.

Anf. 26 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det var riktigt inspirerande att för en gångs skull höra Olof Johansson engagerad i vår tids stora sociala fråga, massarbetslösheten. Jag har deltagit i många sådana debatter. Från våren 1995 har Olof Johanssons anföranden alltid varit desamma, nämligen en lovprisning till samarbete. Det är jättevackert. Men man väntar på att det skall komma ett avsnitt om vad samarbetet handlar om. Man får efter en stund en stark känsla av att Olof Johansson inte bryr sig om vad han samarbetar om bara han får samarbeta.

Nu fick vi emellertid ändå en ordentlig bekännelse om att arbetslösheten är vår tids stora problem och att det krävs många åtgärder. Ett viktigt problem i detta sammanhang är ju just riskkapitalförsörjningen. Det är en av de punkter där jag tyvärr tycker att Olof Johansson är en svikare. Vi avskaffade tillsammans dubbelskatten på investeringar, nyckelfaktorn för att få fram riskkapital till ett omfattande nyföretagande här i landet. Olof Johansson har icke lyckats förmå sin gode vän i Rosenbad att återinföra ett totalt avskaffande av dubbelbeskattningen. Det har skett några steg, men det är halvmesyrrer. Om vi verkligen skall få fart på företaget här i landet och se till att det växer fram en privat riskkapitalmarknad, då skall vi inte dubbelbeskatta detta viktiga. Det har Olof Johansson inte uppnått, och det är ett av de svek som Olof Johansson kommer att få svara för inför de borgerliga väljare som noga följer hur Centern, som brukar kalla sig för småföretagarparti, utnyttjar den position som man har skaffat sig.

Jag tänkte passa på att ställa ett par frågor till Olof Johansson. Olof Johansson är ju den stora avhopparen i svensk politik. Han lämnade en borgerlig regering därför att den skulle ladda några kärnkraftverk, och han lämnade en annan borgerlig regering därför att den tänkte bygga Öresundsbron. Nu stöder han med stor entusiasm en regering som bygger Öresundsbron och som tycker att kärnkraften skall kunna användas betydligt längre, såvitt jag förstår, än vad Olof Johansson önskar. Kan Olof Johansson stödja en regering som använder kärnkraft och som är beredd att använda kärnkraft efter år 2010? Kan Olof Johansson fortsätta att stödja en regering som accepterar att kärnkraft används efter 2010?

Anf. 27 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Lars Leijonborg har en benägenhet att måla antingen i svart eller vitt. Men verkligheten ser inte ut på det sättet – inte för enskilda människor och individer heller. Medborgarna har kunnat notera att de har fått lägre kostnader för boendet under dessa två år – 1 000–1 500 kr lägre boendekostnad per månad för många – och 400 kr lägre matkostnader för ett fyrapersonershushåll per månad. Man måste komplettera bilden. Då har jag anledning att även lyfta fram det som är positivt och det som vi skall ta fasta på. Jag kunde naturligtvis enkelt och retoriskt säga att marknaden har gett besked om hur den ser på riskkapitalet. I annat fall skulle inte börsen ha gått upp som den gjorde under förra året. Det bygger på att det finns framtidsstro och att man är beredd att satsa och att de alternativa investeringarna, dvs. att tjäna pengar på pengar, inte är lika attraktiva som de har varit tidigare. Låga bankräntor är ett exempel på detta.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

partiledardebatt

Det är precis denna omställning av politiken som är nödvändig för att man skall rikta in kraften i ekonomin på det som skapar nya jobb. Detta innebär att en grund har lagts. Sedan bestämmer vi inte själva. Det betyder att man inte får igenom allt som man önskar. Det får man inte i en fyrpartiregering heller, vilket Lars Leijonborg är mycket väl medveten om. Men däremot kan man inte fransäga sig ansvaret när väljarna har sagt sitt och tänka att man kan vänta en period och i stället söka förtroende. Så låter man saker och ting gå som de gick under sista kvartalet 1994 och en bit framåt och ställer sig vid sidan och bara tittar på. Centern är inte ett sådant parti. Vi tar verkligheten på allvar.

Sedan försöker Lars Leijonborg dra in mig i en debatt om att jag skulle vara någon sorts avhoppare.

Sanningen, Lars Leijonborg, är följande. Jag var nämligen med, så jag vet. Lars Leijonborg har förvisso varit med länge, men det var inte jag som hoppade av regeringen 1978. Det var ju en hel regering som avgick på kärnkraftsfrågan. Det är ett memento i dag. Det är väl tid nu att lösa det problemet, så att vi slipper ha det draggande decennium in och decennium ut i svensk politik. Det är precis det som vi just nu eftersträvar. Det här är ju något som har hämmat hela den svenska samhällsutvecklingen. Därför krävs det partier som är beredda att ta ansvar i detta avseende.

Jag hänvisar, som jag tidigare gjort, till de förhandlingar som pågår i energiarbetsgruppen. Det är där som problemen skall lösas, inte uppifrån och ned – som Gudrun Schyman och jag tidigare var överens om.

Anf. 28 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att alla noterade att jag inte fick något svar på den konkreta fråga som jag ställde. För glädjen att få vara med där något händer är Olof Johansson tydligen beredd att acceptera också oändligt många gånger upprepade principer för sin politiska hållning.

Matmomsen var, det är en rätt spridd uppfattning, en ovanligt egenomlig och befängd åtgärd. Också många människor, som naturligtvis gläder sig åt att det blir litet billigare att handla, har förstått att de pengarna – över 10 miljarder kronor – skulle kunna användas mycket bättre i det svenska samhället.

Tänk om vi hade fått använda de pengarna till att sänka skatter – något som skapar jobb! Då hade vi varit i en mycket bättre situation. I andra ledet skulle också den offentliga sektorn ha varit i en mycket bättre situation, därför att resurserna hade växt. Livsmedelsproduktionen är Sveriges mest subventionerade bransch. När det gäller att lägga en skattesubvention just där hoppas jag att Olof Johansson och jag har samma uppfattning. Jag är i varje fall på just denna punkt kritisk mot det europeiska samarbetet, därför att det har låst fast oss i en ännu större subventionsapparat gentemot jordbruket.

T.o.m. jordbruksministern själv var ju för en tid inne på att spannmålsodlare, framför allt i Sydsverige, har fått en orimligt förbättrad ekonomi tack vare dessa subventioner. Men det dröjde visst inte många minuter förrän Per-Ola Eriksson ringde och slog fast att så fick man inte säga. Därefter lade regeringen ned det spåret. Det är klart att vi fått en subventionering av denna bransch, som sakligt sett och jämfört med hur andra svenskar har det, har blivit orimlig.

Det här är naturligtvis inte den allra bästa torgmötesfrågan. Det kan jag erkänna, Olof Johansson! Det är klart att det är roligare att prata för något lägre matpriser än för något högre. Men politik får inte formas på ett sådant sätt att man bara tänker på vad som är lätt att formulera ute på gator och torg. Vi måste säga till människor: Sverige är i kris. Vi måste prioritera de allra viktigaste uppgifterna. Dit hör inte att göra maten billigare.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Anf. 29 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig ta detta tillfälle i akt för att rikta ett tack till Maria Leissner. Hon har varit partiledare i två år och arbetat för sitt parti och har för vår demokrati gjort en arbetsinsats under svåra personliga förhållanden. Hon är värd respekt och ett tack för den insatsen.

Lars Leijonborg sade att man hade skrivit ut en dödsdom över liberalismen. Det tror jag ingen vågar sig på. Liberalismen kommer nog att leva som en samhällsriktning. Vad det handlat om är ju om Folkpartiet är uttrycket för liberalismen i Sverige. Det är väl den debatten som rasar. Vi får väl se vad som händer där.

Detta ger mig anledning att ställa en fråga – Lars Leijonborg säger sig ju ha en socialliberal framtoning – mot bakgrund av den diskussion som rasat i Folkpartiet under de senaste dagarna. Man kritiserar ju partiledningen mycket hårt för att ha lagt sig så nära Moderaterna. När Lars Leijonborg nu har hört Lars Tobissonns vision av den framtida välfärdspolitikerna – sänkta skatter och en reducerad kommunal verksamhet inom vård, omsorg och utbildning – ställer jag alltså frågan: Är det ett recept som Folkpartiet i regeringsställning kan tänka sig att stödja?

Anf. 30 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att alla som hörde Lars Tobissonns och mitt inlägg inser att det som gällt i svensk politik under hela 1900-talet fortfarande gäller, nämligen att det finns betydande ideologiska skillnader mellan konservatism och liberalism och att vi i Folkpartiet är stolta över att företräda en idétradition som t.ex. innebär en tro på välfärdspolitikerna och på att den offentliga sektorn är *ett* viktigt instrument för att upprätthålla solidariteten mellan människor.

Den här debatten har förts i årtionden. Socialdemokraterna har sagt: Ni kan aldrig regera ihop. Den debatten var väl periodvis svår. Men jag tycker att den har förändrats på det sättet att vi nu mycket har facit. Vi vet att folkpartister och moderater möts i förhandlingar, vilka kan vara hårda. Vi har ju vitt skilda utgångspunkter, men vi brukar kunna enas om en politik som är mycket bättre för de svaga i detta samhälle än den politik är som Socialdemokraterna nu för.

Bo Könbergs och Bengt Westerbergs tid i Socialdepartementet var en social reformperiod med handikappreform, med pensionsuppgörelse, med reformering av en rad sociala system och med framsteg på jämställdhetsområdet – pappamånaden etc. På nästan alla de punkterna har ni antingen försämrat eller kastat tvivelsmål om arbetet kan fullföljas.

Jag gör bedömningen att det är lättare för oss att få med Moderaterna på en socialt ansvarig politik än det är att få med Socialdemokraterna på

en politik som dels är bra för välfärden, dels skapar ett bra företagsklimat här i landet.

Anf. 31 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det var klara besked. Folkpartiet skall alltså utveckla välfärden tillsammans med Moderaterna. Jag vill bara erinra om hur det gick förra gången.

Visst, det är en reformkatalog som kan visas upp från Socialdepartementet. Men, Lars Leijonborg, det var på kredit. Det var lånade pengar. Det i sin tur förorsakade statsfinansiellt kaos. Det i sin tur förorsakade skyhöga räntor. Det i sin tur drog 50 000 småföretagare i konkurs. Det var företagsklimatet, reformarbetet och välfärdspolitiken ihop med Moderaterna!

Det är alltså ingen nyorientering från Folkpartiets sida. Det är möjligt att de som tvivlar på Folkpartiets förmåga att hävda liberalismen har en poäng. Det verkar vara så när man hör Lars Leijonborg.

Anf. 32 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det var ett mycket intressant besked. Det var alltså välfärdspolitiken som skapade Sveriges ekonomiska problem. Där har jag emellertid en helt annan uppfattning.

Sveriges ekonomiska problem skapades av sammanbrottet i näringslivet genom mångåriga försyndelser på 70- och 80-talen, som framför allt Socialdemokraterna bar ansvaret för. Det var inte på grund av en ambitiös välfärdspolitik som det här landet i första hand fick problem, utan därför att finansieringen bröt samman.

Jag kan lova att skall vi ta ansvar för politiska beslut framöver, kommer högsta prioritet att ligga på att resurser skapas. Skapas inte resurser – det har vi nu lärt oss – är nämligen välfärden det som offras först. Det vill vi socialliberaler aldrig vara med om.

Anf. 33 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag tänkte ta min utgångspunkt i det faktum att vi kommit drygt halvvägs på den här mandatperioden. Vi har ungefär lika mycket tid kvar till nästa val som vi har förbrukat. Då kan det vara intressant att göra någon form av summering av vad som hänt och kanske ännu mer av vad som inte hänt.

Det finns en del saker som gör i alla fall mig väldigt bekymrad. Det finns en uppgivenhet som jag ser växa sig allt starkare hos alltför många människor i Sverige i dag. Det tar sig olika uttryck – brev, telefonsamtal, protestlistor och uppvaktningar. Jag var själv i förra veckan med på en uppvaktning hos socialministern för att föra fram alla de synpunkter och all den oro som jag har fått mig till del på mina resor runt om i Sverige.

Det handlar i dag väldigt ofta om människor som blir bemötta på ett kränkande sätt i den gemensamma sektorn, som väldigt många av oss värnar, människor som inte får respekt vid sitt besök på socialbyrå och som blir behandlade av försäkringstjänstemännen på ett sådant sätt att de känner sig djupt kränkta. De får inte någon rättelse på sina problem och inga svar på sina frågor.

Det här har gjort att det börjat växa upp nya klientorganisationer i Sverige som har till uppgift att följa med människor till myndigheter och vara ett stöd för att människor skall få sina lagliga rättigheter och skall orka stå emot den massiva byråkrati som möter dem. Det är ett växande fenomen, som jag tycker att regeringen måste se allvarligt på, inte minst med tanke på att vi står inför en omarbetning och förändring av socialtjänstlagstiftningen. Jag tror att det här är ett uttryck för en uppgivenhet hos många. Det börjar bli en groende vacklan inför förtroendet för folkhemmet.

Jag tror att den behandling som många får leder till att man också börjar tvivla på politiken som verktyg och som garant för att människor som inte har makt och inflytande genom pengar och styrelseposter skall kunna ha någonting att säga till om. Jag vet också att denna behandling av människor som kommer till socialbyrån eller försäkringskassan inte utförs av tjänstemän eller tjänstekvinnor som tycker att det är roligt att sätta sig på folk. Det är ett resultat av att många som arbetar inom olika verksamheter, också inom sjukvården och äldreomsorgen, är hårt pressade av ständiga omorganisationer och ständiga besparingskrav av sina chefer, som i sin tur är hårt pressade av kommunpolitiker som skall hålla budgeten. Dessa i sin tur är hårt pressade av det faktum att skulle en majoritet i kommunen vilja betala för vård, trygghet och omsorg genom en höjd kommunalskatt får de inte det därför att staten tar de pengarna.

I den här karusellen av osynliggörande av politiskt ansvar, någon form av övervältringsstrategi, uppstår en stor förvirring som är mycket allvarlig för demokratin. Det finns ingen att rikta sin vrede till. Det finns ingenstans att utkräva ansvar. Förskolläraren går till en högre tjänsteman, som går till sin politiker, som hänvisar till statskassan där man hänvisar till vad då? Ja, i förlängningen kanske regeringen hänvisar till EMU-processen och konvergenskraven. Så har vi slutit cirkeln och kan gå ut på gator och torg och säga, om vi vill gör det enkelt för oss, att det är EU:s och EMU:s fel. Men så är det inte. Felet ligger hos den politiska ledning som väljer att anpassa sin politik till de heliga konvergenskrav som föreskriver just denna typ av balans i finanserna, vilket gör det omöjligt att verkställa beslut som innebär en expanderande gemensam sektor och offensiva satsningar på vård, omsorg, utbildning och kultur. Där ligger det politiska ansvaret, och där skall det politiska ansvaret utkrävas. Men i dag har vi tendensen att alla slår nedåt. Också kommunpolitiker, som borde sparka uppåt, sitter och filar på att få ned socialbidragsnormerna i stället för att kräva lagstiftning mot dem som fifflar med skatter och utvecklar fallskärmar.

Det här är en brutalisering av samhällsklimatet, som alltid drabbar dem som inte har möjligheter genom maktpositioner. Det här är en väldigt allvarlig utveckling. Det är ett svartepetterspel där individen till slut är den som förlorar och där vi mister respekten för de demokratiska institutionerna och det demokratiska systemet. Där växer sedan ropen på starka män.

Detta är allvarligt, och jag hoppas att regeringen noga tänker över dessa problem och tar till sig alla protester och nödrop från människor. Jag har med mig ett tjockt kuvert som jag fått i uppdrag att lämna över till Göran Persson, och jag tänker ta mig friheten att göra det. Han har säkert fått många fler, men jag skall göra det i alla fall.

Det som ändå är optimistiskt i den här utvecklingen är att det faktiskt finns alternativ. De alternativ som finns är också förankrade, tror jag, i den här församlingen men framför allt utanför den här församlingen. Det finns alternativ. Det går att göra någonting åt den situation som vi har. Det finns ett brett stöd utanför riksdagen. Det har märkligt nog visat sig att stödet för en generell gemensamt finansierad och gemensamt organiserad offentlig sektor i termer av skola, vård, utbildning, kultur, äldreomsorg osv. är mycket starkt. Det har vuxit hos människor, samtidigt som den ideologiska debatten och den maktpolitiska debatten har förts i termer av att det är välfärden som äter upp våra finanser, att vi skall skrota och privatisera den. Men stödet bland människor i Sverige har ökat för den här typen av trygghetssystem och välfärd. Det finns ett stort gensvar om vi lägger fram förslag som har som syfte att komma till rätta med både arbetslösheten och trygghetsproblemen i samhället.

Jag vill ta upp fem punkter som jag tycker det vore nödvändigt och bra att genomföra under resten av mandatperioden.

När det gäller vården vet vi att det är stora problem. Det kommer ideligen rapporter, t.ex. i morse hörde vi det på radion, om att det fungerar dåligt. Vi vet att pengarna inte räcker till. Det finns svart på vitt – Landstingsförbundet har talat om det i en sjukvårdsutredning – att det finns ett glapp på 2 miljarder kronor för 1998. Detta måste fyllas. Det handlar inte om att säga nej till nödvändiga reformer eller effektiviseringar, utan det handlar om att det måste till mer pengar, 2 miljarder. Det är helt möjligt att klara detta inom ramen för en balanserad budget. Det förutsätter att vi har värnskatten kvar, och det hoppas jag att vi är överens om, Göran Persson.

I grundskolan krävs också ett tillskott av pengar, särskilt i kommuner där det finns många flyktingar och invandrare och som har växande problem, vilka vi måste göra någonting åt för att komma till rätta med segregationen men också för att höja kvaliteten i skolan.

Vi behöver en ordentlig debatt om bildningens roll och det kunskapslyft som behövs i Sverige.

Jag tänker på bostadsbidragen. Om vi behåller värnskatten finns det ett utrymme för att höja dem för de sämst ställda pensionärerna och för barnfamiljer med låga inkomster. På det sättet kan också den inhemska efterfrågan ökas.

Det gäller frågan om kortare arbetsdag, som är en mycket viktig strukturell fråga, Göran Persson. Arbetsmarknaden står inför stora förändringar som inte bara beror på den ekonomiska utvecklingen utan också på den tekniska utvecklingen. Strukturella förändringar skall genomföras med strukturella reformer. Arbetstidsförkortning är en sådan förändring.

Det har redan skett en arbetstidsförkortning, men en mycket brutal sådan. En halv miljon människor står utan arbete samtidigt som de som har arbete arbetar heltid plus övertid och sliter ut sig. Det är en form av arbetstidsförkortning, ett sätt att dela på sysselsättningen, som vi inte har fattat något demokratiskt beslut om, som slår ut människor och marginaliserar stora grupper och som i förlängningen innebär ökade kostnader för staten. Jag förordar en annan typ av arbetstidsförkortning, nämligen en demokratisk och human sådan. Vi skall dela på den sysselsättning som finns.

Växjömodellen, som faktiskt är ett initiativ från vänstern i Växjö, har visat sig vara väldigt bra. Många politiska partier stöder den och fackför-
eningsrörelsen är intresserad av den. Vad som krävs är initiativ från rege-
ringen och tillskjutande av pengar så att också de som har låga löner kan
omfattas av arbetstidsförkortningen. Det ger inte fler nya jobb, men det
ger fler människor arbete och egen lön att leva på. Det ger värdighet och
är samhällsekonomiskt mycket klokt.

Den femte frågan gäller miljöstatsningar. Det behövs investeringar i
miljöomställning, och det behövs mycket mer än vad som nu har gjorts.
Efter valet 1994 kom vi överens med regeringen om 200 miljoner kronor
till en miljöpott. Den tog slut fort. Det finns ansökningar som motsvarar
över 4 miljarder och de innebär nya och framtidsinriktade jobb. Där be-
höver vi sätta i gång.

Det innebär att vårt alternativ kräver en större och starkare gemensam
sektor och större investeringar i miljöomställning. Utrymmet för privat
konsumtion blir därför mindre, vilket i sin tur innebär att det är viktigt att
det blir en rättvis fördelning så att de som har för litet får mera och så att
de som har för mycket skall vara med och bidra.

(Applåder)

Anf. 34 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Kära åhörare! Det finns en saga som påminner mig om
Göran Perssons politik. Minns ni mannen som skulle låta sy upp en ny
kostym? Han gick till skraddaren som lovade att göra det. När han kom
tillbaka sade skraddaren: Det blev ingen kostym, det blev en rock. Nästa
gång hade det blivit ett par byxor. Sedan blev det en väst, en vante och en
tumme. Till sist bidde det ingenting.

I Göran Perssons politik är det som i sagan om skraddaren. Han lovar
att halvera arbetslösheten, att bygga det hållbara samhället, att avveckla
kärnkraften osv. Skall det fortsätta som hittills får vi nog sammanfatta
Perssons period som statsminister när den är slut 1998 med: "Det bidde
ingenting".

Fru talman! Minns ni? Den öppna arbetslösheten skall halveras, utlo-
vade statsminister Persson. Sedan dess har arbetslösheten knappt ens
darrat på manschetten, för att använda skraddarens ord. Senaste nytt är
650 arbetslösa när Volvo lägger ned i Arboga. Arbetsmarknadsminister
Margareta Winberg skickades dit med *tre* nya jobb .

Ändå finns det utmärkta möjligheter.

Nu finns i Arboga 650 personer som riskerar att bli arbetslösa. Det rör
sig om yrkesskickliga mekaniker, civilingenjörer, svetsare, elektriker,
dataexperter och annan kompetent arbetskraft.

Hos riksdag och regering finns ett tydligt uttalat mål att ställa om till
ett hållbart energisystem. Förhandlingarna är i slutskedet. Låt oss då
utnyttja alla kompetenta arbetssökande till att börja omställningen!

I Arboga finns ett ypperligt tillfälle att starta en svensk vindkraftsin-
dustri. De som nu blir arbetslösa har den kompetens som behövs i en
vindkraftsindustri. Till för några år sedan var 30 % av arbogaborna an-
ställda inom tillverkningsindustrin, så det finns massor av erfarenheter
och rätt grund att bygga vidare på.

Vid en satsning på vindkraft i Arboga kan man ta efter det danska
undret. Vindkraften är nu Danmarks största exportindustri med totalt ca

Prot. 1996/97:53

22 januari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

10 000 anställda. Är regeringen villig att satsa så att den kompetens som finns i Arboga tas till vara i en framtidsbransch, en bransch som dessutom leder till en hållbar utveckling och till en bättre miljö? Eller väljer regeringen att låta flyttlassen gå från Arboga? Tyvärr är det inte bara från Arboga som flyttlassen riskerar att gå. SJ varslar 1 500 personer. Kommuner och landsting säger i sina rapporter att 60 000 personer riskerar att få gå under de närmaste åren.

Halverad arbetslöshet, sade statsministern. Nej, det bidde ingenting.

Alla vägar skall prövas för att minska arbetslösheten, sade Persson till LO:s kongress i höstas. "Det finns ingenting som är för dumt för att prövas", sade han. Vi skickade över våra förslag till bra åtgärder för att minska arbetslösheten. Vi föreslog att man skulle sänka arbetstiden till 35 timmar. Skatteväxla så att det blir billigare att anställa och dyrare att miljöförstöra, föreslog vi. Inför ett sabbatsår så att man kan ta ledigt ett år med 85 % av a-kassan om en arbetslös träder in, föreslog vi. Ta krafttag för att få in långtidsarbetslösa på arbetsmarknaden, krävde vi. Satsa på de miljöjobb som ändå behöver göras och behåll personal inom barnomsorg, skola och vård i stället för att göra den arbetslös, föreslog vi i Miljöpartiet.

Att man skall jobba åtta timmar om dagen och 40 timmar i veckan är ut och är in är ingen naturlag, även om det intrycket kan ges av debatten i riksdagen. Vi kan göra som man har gjort i Danmark, Norge, Frankrike och Tyskland, dvs. sänka arbetstiden till 35 timmar i veckan. Vi kan fatta ett sådant beslut i år. Det vill vi i Miljöpartiet göra.

Opinionsundersökningarna visar också att de flesta vill sänka sin arbetstid och i större utsträckning dela på jobben.

Experterna beräknar att en sänkt arbetstid ger 200 000 nya jobb. Det ger ökad flexibilitet, som arbetsgivarna vill ha. Det ger stärkt konkurrenskraft, som Sverige behöver. Försök i kommuner visar att arbetsskadorna och stressen minskar med kortare arbetsdagar. Det finns alltså stora vinster att göra med en kortare arbetstid.

Varför lyssnar inte Göran Persson på sin egen kongress som uttalat att arbetstiden skall sänkas? Varför lyssnar han inte på socialdemokraternas kvinnoförbund som drivit frågan om sänkt arbetstid i över tjugo år?

Man skall pröva alla vägar för att minska arbetslösheten, sade statsministern. Men det bidde ingenting.

Sverige skall ställa om till ett ekologiskt hållbart samhälle, sade statsministern i sin programförklaring för knappt ett år sedan. Kretsloppssamhället skall byggas steg för steg. Äntligen en viljeinriktning för ett hållbart samhälle, sade vi i Miljöpartiet och erbjöd regeringen våra sedan länge framtagna förslag till ett hållbart samhälle.

Satsa hårt på att bygga ut snabbtågsförbindelserna och bygg viktiga förbindelser som saknas, skrota Dennispaketet, satsa på miljövänligare drivmedel för bilarna! Låt oss ta bort ett antal farliga kemikalier och livsmedelstillsatser. Låt oss fortsätta allergisaneringen av skolor och dagis. Låt oss släppa ut burhönsen ur burarna. Låt oss rädda de sista naturskogarna i Sverige.

Allt detta och mycket mer föreslog vi i Miljöpartiet. Det är mycket som behövs för att nå ett ekologiskt hållbart samhälle. Men på sikt är det en mycket stor vinst och ger människor fler jobb.

Men vi var nog för optimistiska. På område efter område har vi fått erfara hur regeringen har saknat handlingskraft, hur man i stället har ökat klyftorna i samhället, hur den sociala utslagningen har ökat och hur beslutet om en avveckling av kärnkraften har dröjt. Men vi hoppas ändå på att regeringen tar sitt förnuft till fänga och inser att det finns möjligheter i den tid som vi lever i i dag. Det finns möjligheter att ställa om samhället till ett hållbart ekologiskt samhälle, där också de sociala aspekterna finns med och där möjligheterna finns för människor att må bra.

(Applåder)

Anf. 35 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! ”Många av dagens samhällsproblem, såsom sjuklig masskonsumtion, samvetslös miljöförstöring, respektlöshet mot äldre och politikerförakt har, enligt vår mening, sin yttersta orsak i frånvaron av en religiöst och kulturellt förankrad värdegrund. Sverige genomgår en djup identitetskris där allt fler börjar omvärdera och ifrågasätta det moderna projektets innehållslöshet, utpräglade relativism och värdenihilism. Det är ett gott tecken.”

Fru talman! Detta är inte ord som jag har formulerat. Så uttrycker sig nämligen två unga svenska muslimer. De tar Uddevallapolitikernas klåfingrighet inför skolavslutningen som utgångspunkt, när de skriver om det moderna projektets rotlöshet. Deras budskap är egentligen en ivrig uppmaning till oss att inte visa förakt för svensk tradition och kultur, att inse att om vi svenskar inte känner oss trygga i vår egen identitet, så kommer vi inte att respektera andras. Och en kulturell eller etnisk respektlöshet, en brist på etik i vårt vardagsliv, är sannolikt ett av de största framtidshoten.

Fru talman! Personligen blir jag förskräckt när jag hör och läser om att det monteras övervakningskameror på skolor, att det är synnerligen vanligt med poliser på skolgårdar nuförtiden, att lärare utsätts för våld och känner sig ängsliga och rädda, att ca 100 000 elever är mobbade, att massor av elever inte får betyg osv. Vi kan ju sitta här i riksdagen – en del gör ju det även om det inte är så många – och tala oss hessa om utbildningens roll för framtiden, och vi kan satsa resurser i det oändliga. Men rinner dessa ut i svarta hål och skolorna blir förvaringsplatser där oordning och rädsla råder, då har vi alla anledning att frukta framtiden.

Vi vet att morgondagens samhälle kräver utbildning och kunskaper. Jag tror dessutom att det är angeläget att stryka under att *en* förutsättning för att vi skall slippa de stora och splittrande löneskillnaderna och en stor social spänning i vårt samhälle är att vi kan garantera lugn, ro och trivsel i våra skolor. Det är ingen hemlighet för någon – jag vågar säga inte för någon i Europa – att de ungdomar som kommer efter i skolan, de grupper som hamnar vid sidan om och enbart genomlider skolan, lätt blir de grupper som fastnar i svåra sociala och ekonomiska omständigheter.

Fru talman! Det finns mycket som vi politiker har anledning att engagera oss i, mycket som inte kostar pengar. Ingen bestrider att vi har ett ansvar för hur anslag fördelas. Men vi har också ett ansvar för att hålen i samhällsekonomin botten tätas, så att inte resurser i onödan bara försvinner. Vi har ett ansvar för att ordning och trygghet är förhärskande på gator och torg, på skolgårdar och, förstås, i undervisningssalar.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

partiledardebatt

Vi vet alltför väl att välfärdssamhället inte regleras enbart via kronor och ören. Vi vet ju att trivsel och förutsättningar för en trygg framtid inte enbart har med BNP-siffror att göra.

Vi gör ständigt gällande att Sverige måste få en kraftig ekonomisk tillväxt för att kunna placera sig bland de ledande nationerna i världen, och det är naturligtvis helt riktigt och sant. Men jag vågar framt påstå att Sverige inte placerar sig där med mindre än att vi får fason på skol- och undervisningsväsendet, vinner tillbaka respektfullhet och kvalitet i svenska skolor. Och så måste vi uppgradera föräldrarnas och hemmens möjlighet att främja trygghet och överföra respekt för medmänniskors värde och integritet. Jag begriper inte att det skall behöva gå år efter år utan att vi samfällt tillstår att välfärdssamhället är beroende av fungerande hem, att våld och rotlöshet som motkraft kräver den trygghet som hem och familjer kan ge och i regel också ger. Det är inte att ropa på Sörgården eller att tro på något "Idyllien". Det är att våga göra sig kvitt en del ideologisk rappakalja som har spridits under senare decennier, då familjemiljöer har misskrediterats genom kollektivismen.

Fru talman! Under helguppehållet har vi av förklarliga skäl via medierna fått oss till del en mängd intervjuer och uttalanden av statsministern och statsråden. Alla dessa deklamationer har ett genomgående tema: Vi socialdemokrater har inte gjort några fel, vi gör inga fel och vi kommer aldrig att göra några fel.

Skulle det någon enstaka gång tillstås att det kanske har funnits någon skavank i uppträdande och beslut, så är det LO som nås av detta. För övrigt gäller något slags ofelbarhetsdogm. Gå in i databaser och läs vad som har sagts, så skall ni se vilken uppsjö på självförtroende och fullkomlighet ni möter.

Herr talman! Det är väl i och för sig lätt att förstå att varje regeringsledamot vill uppamma optimism. När arbetslösheten plågar, när människor känner ängslan över att hemtjänsten inte räcker till och faktiskt får uppleva detta inpå bara kroppen, när barnfamiljer pustar inför alla ekonomiska uppförsbackar, när många äldre med rätta tycker sig orättvist behandlade, då är det inte ett uns egendomligt att regeringen med Göran Persson i spetsen vill skapa optimism. Men finns det verkligen inte någon gång anledning till några nypor ödmjukhet? Jag tror faktiskt att det är en förutsättning för att politiken skall återvinna en del trovärdighet.

Herr talman! Påtalar man från oppositionshåll att pengarna till vården inte räcker, vilket för övrigt alla partiers representanter i den stora sjukvårdsutredningen är överens om, då börjar de socialdemokratiska regeringsledamöterna genast att rabbla den läxa som de kan som ett rinnande vatten. Då får vi höra hur Socialdemokraterna 1994 fick överta nära nog allt elände under solen.

Presenterar man från oppositionshåll förslag på åtgärder som skulle lätta bördorna för de ekonomiskt svagaste grupperna – flerbarnsfamiljer med små inkomster och pensionärer med ingen eller liten ATP – då vet man att nästa utantilläxa kommer med rekylverkan. Då heter det: Ni kristdemokrater skall ju ty er till Moderaterna, och Moderaterna vill ju beröva kommunerna en väldig massa miljarder.

Detta säger en socialdemokrat år 1997 utan att blinka, trots att hon eller han innerligt väl vet att det var Socialdemokraterna själva, inte fyrpartiregeringen, som sänkte arbetslöshetsersättningen, sänkte barnbidraget,

tog bort flerbarnstillägget, försämrade pensionärens hyresbidrag, ökade medicinkostnaderna och förpassade u-hjälpen under den s.k. skammens gräns.

Blir sedan Göran Persson riktigt trängd, drar han till med att han är utsatt för personförföljelse, för kampanjer mot honom som person.

Efter två års regerande, och därtill kan förstås läggas att socialdemokratin obestriddligt bär ansvar för flydda decennier, ter det sig ju helt orimligt att försöka framställa det som om partiet har monopol på något slags politisk oförvitlighet. Sanningen är ju att vare sig fyrtipartiregeringen 1991–1994 eller den socialdemokratiska regeringen före 1991 eller efter 1994 bör försöka införskaffa omdömet ofelbar.

I dag är ca 13 % av den arbetsföra befolkningen utan regelrätt arbete – i dag! I dag tar arbetslöshetsutgifterna musten av vård, omsorg och övrig offentlig verksamhet. Det sker i dag!

Göran Persson kan väl inte mena att han och hans regering har uppfunnit någon ny doktrin som säger att budgetsanering och satsning på sysselsättning aldrig kan gå hand i hand?

Det finns absolut ingenting som säger att två år skulle vara en för kort tid för att lätta på trycket för näringslivet, där de nya arbetsplatserna ju måste fram. Det finns heller ingen som helst möjlighet att, om man vill vara seriös, påstå att det under två regeringsår inte existerar möjligheter att öppna för jobb inom tjänstesektorn.

Herr talman! I dag den 22 januari 1997, saknas det resurser i vården. Det är sannolikt denna dags största tragedi att inte alla människor som har behov av vård och omsorg behandlas på ett värdigt och anständigt sätt. Vi har hört åtskilligt om vårdgarantin, om att man skall komma till och bli opererad inom rimlig tid. Det finns åtskilligt att ta fasta på i den debatten. Men är det inte hög tid att också ta upp ett resonemang om ett slags hemtjänst- och sjukhemsgaranti, ett slags värdighetsförsäkras för åldringsvården? Det *skall* finnas några minuter till samtal. Det *skall* existera möjligheter att bry sig om. Klinikfärdighetsbegreppet måste rensas ut, det borde vi vara överens om. Senildementa och mentalt krya åldringar *skall* inte blandas hur som helst. Inom kommunernas åldringsvård *skall* det finnas kompetent medicinsk personal – både sjuksköterskor och läkare. Den sjukhemsplacerade *skall* inte skiljas från sina anhöriga många mil bort osv. Nog borde vi få en värdighetsgaranti för åldringsvården för våra gamla?

Jag har nämligen den uppfattningen att om vårdgarantin kommer på tal för oss som är i arbetsför ålder, är vi i regel i de omständigheterna att vi kan tala för oss själva och ställa krav. För många som har hemtjänst eller befinner sig på sjukhem existerar långt ifrån ofta möjligheten eller orken att göra detta. Därför måste vi i första hand ta ett generellt ansvar för deras vård och omsorgskvalitet.

Herr talman! Jag kan faktiskt förstå att socialdemokratin under den gamla goda tiden kunde fastna i både självgodhet och maktfullkomlighet och få folk i allmänhet att tro att man hade näst intill monopol på all klokskap. Ett så långt maktinnehav bäddade väl nästan för dylika föreställningar. Men i dag vet vi ju allihop om vi vill vara ärliga – och låt oss vara det, annars förtvinar respekten för och tilltron till politiken ytterligare – att politiken har åtskilligt av rådvillhet och oförmåga i sig, och att

det därför ligger ett stort mått av förnuft i att, som det brukar heta, ta skeden i vacker hand.

I början av 90-talet ordades det mycket om ”den enda vägen”. Jag tror för min del inte på den typen av politiska maximer, och jag använde aldrig det uttrycket själv. Men, Göran Persson, även om ni inte använder det uttrycket, så håller ni er med minst sagt lika monopolistiskt uppträdande. Är det inte dags snart att, åtminstone i åthävor, tillstå att ni kört fast, att det är svårt att hitta vägen framåt, att ni saknar kompassriktning men att det nu är hög tid att lita mer på individens kreativitet än på kollektiva lösningar? Är det inte dags att tillstå att vi måste våga prioritera i dag och inte låtsas som om allt löser sig om vi kan skrapa ihop resurser i morgon? Är det inte dags att skrota gamla värdeladdade motsatsord mellan den privata och den offentliga sektorn? Är det inte dags att öppet och ärligt anamma den *ideella* sektorn?

Det är väl på sitt sätt en prestation, och tyder onekligen på en viss typ av mod, att utsätta folk för så stora besparingar att människor inte vet sig någon levandes råd. Om Göran Persson till varje pris vill inhösta beröm, så visst, det skall ju inte förnekas att han tillsammans med Centerpartiet ryckt av människor, inte minst de ekonomiskt svagaste grupperna, så mycket resurser att dessa grupper fruktar för morgondagen. Detta kan självfallet karaktäriseras som mod, och man kan förvisso ifrågasätta om någon annan än Göran Persson och hans regering skulle ha dristat sig att sänka barnbidrag och försäkra för pensionärer och arbetslösa i en sådan omfattning som nu skett. Men vad som fordras nu i dag, och under året framöver, är ju energi för framtiden. Det är ju vind i seglen. Det är ju framtidstro. Det är också arbetstillfällen och åter arbetstillfällen, och i detta det viktigaste politiska uppdraget står sig Göran Persson hittills alldeles uppenbart ganska slätt.

Nog är det påfrestande att se hur arbetskraft inom vårdsektorn och byggsektorn ger sig över till Norge. Det är nedstämmande att se att Sverige rutschat ned i bottenläge. Vi måste ur det här grötandet nu, Göran Persson! Vi måste få människor att känna respekt för politiken och tro på en tryggad morgondag. Sätt nu i gång att regera!

Vi har ju läst att Göran Persson gärna skulle ha velat bli präst. Låt mig inte minst därför, herr talman, få ge statsministern ett skriftens ord: ”En vindspejare får aldrig så och en molnspanare får aldrig skörda.”
(Applåder)

Anf. 36 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Så har vi då lyssnat på alla goda råd om vad regeringen bör göra. När man tar till sig intrycken är det ingen hejd på goda förslag; mer av allt, och dessutom lägre skatter! Regeringens otacksamma uppgift har varit att städa upp efter en sådan politik. När man hör en av dem som kanske mer än andra var ansvarig för detta, Alf Svensson, breda ut sig i moraliska toner omkring det svåra städarbete som vi har gjort, så känns det faktiskt något bittert.

Men vi tänker hålla fast vid en ordentlig ekonomisk politik. Vi tror aldrig att de människor som är beroende av pensioner, som är beroende av vården, att de ungar som för sin framtid är beroende av en bra skola bäst hjälps av att vi börjar låna pengar igen och sätta oss i skuld till utländska bankirer. Den tiden är förbi. Vi skall inte tillbaka dit igen. Jag

skäms inte ett ögonblick för att det var socialdemokratin som ryckte landet ur den djupa krisen, och jag är glad över att det skedde i samarbete med ett annat folkrörelseparti, Centerpartiet.

Framför oss ligger nu nästa uppgift, att med kraft pressa tillbaka arbetslösheten. Vi vet att det inte går att göra det om inte vår ekonomi först är i ordning. Räntorna är låga nu. Inflationen är borta. Reallönerna stiger. Hyresutvecklingen ligger still. Industriinvesteringarna är i topp. Sverige är på väg in i en situation där vi har flera goda år av ekonomisk utveckling framför oss.

Nu gäller det också att den optimismen sprids till vanligt folk. Det gäller att de känner att den genomstädnings som vi har gjort av de gemensamma finanserna har varit till för att ge dem trygghet – trygghet i förvisningen om att de gemensamma socialförsäkringarna, vården, omsorgen och utbildningen också i fortsättningen skall vara av hög kvalitet och stå till deras förfogande.

Jag inser att framför allt en del av den kritik som jag tror Gudrun Schyman framförde är berättigad. Det finns många människor i dag som känner att de håller på att lämnas åt sidan, att de inte är med i samhällsutvecklingen, att de ställs utanför. Socialdemokratin har aldrig kunnat acceptera det, och vi kommer inte heller nu att acceptera det. När vi nu sätter kampen mot arbetslösheten i centrum är det inte enbart därför att människor skall ha jobb för arbetets egen skull, utan också därför att det gör att människor är delaktiga i samhällsutvecklingen. Det är en gammal klassisk socialdemokratisk uppfattning.

Jag vet också, eftersom vi har tillgång till de bedömningar som nu görs i Finansdepartementet, att de offentliga finanserna utvecklas på ett mycket bättre sätt än vad vi trodde. Vi har hela tiden varit mycket försiktiga och legat i underkant i våra bedömningar. Nu ser vi att vi för 1998 kommer att nå balans i våra gemensamma finanser. Det trodde ingen var möjligt för några år sedan.

Men inte bara det, vi kommer också 1998 att ha ett utrymme därutöver. Vi går mot ett överskott i de offentliga finanserna. Vi har aldrig strävat efter ett överskott 1998. Vi har strävat efter siffran noll, efter att vi vid valperiodens slut skulle vara i ett läge där vi kunde säga att Sverige nu betalar för sig igen.

Det överskottet, som är i storleksordningen 10 miljarder kronor, kommer – det kan regeringen redan nu säga – att användas i budgetarbetet för att stärka vården, för att stärka omsorgen och för att stärka skolan. Jag skulle tro att det även med en sådan satsning ändå, av siffrorna att döma, blir några kronor över, och kanske har vi trots detta inte balans utan ett litet plus i de offentliga finanserna.

Det är egna pengar. De är inte lånade av Anne Wibble på Wall Street. Det är egna pengar. De är inte uppraggade av Lars Tobisson hos tyska bankirer. Det är egna pengar, inte sådant som en trängd statsminister har fått be om utomlands. Vi är där nu. Nu kan vi ställa ut löften om förbättringar i välfärdssystemet, inte utifrån lånade pengar utan utifrån egen produktion i Sverige. Det har inte varit lätt. Det har varit fyllt med spe och spott, och det har varit avhånat som politiskt projekt.

Som traditionell socialdemokrat är jag av den uppfattningen att vi innan vi förbrukar pengarna också skall ha dem i handen. Det lärde jag mig av mina föräldrar. Det är den generationen socialdemokrater som i mångt

och mycket har byggt det svenska folkhemmet. Vi är stolta över detta, och jag tror att den stoltheten delas av Centerpartiet.

Förbättringar i vård, omsorg och utbildning ger inte bara en höjning av kvaliteten för människor i deras liv och i deras vardag, utan det ger också arbetstillfällen. Det är klart att vi inte kan acceptera att arbetslösheten innevarande år växer i kommuner och landsting. Vi kommer redan i vårbudgeten att lägga fram förslag av det slaget att vi under 1997 gör insatser som underlättar för kommuner och landsting att behålla sin personal. 1998 skall man kunna möta det med egna pengar i kommunerna och landstingen, för att fortsätta att utveckla vård och omsorg.

Det är klart, det där tål inte löften om skattesänkningar. Det tål inga moderata attacker i form av storstilade omläggningar av systemet. Det där är socialt, kanske någon rent av skulle säga liberalt. Jag föredrar att säga socialdemokratiskt.

Vi släpper inte greppet, när vi nu har fått det. Det är en hörnsten för vår del att pressa tillbaka arbetslösheten med hjälp av en utveckling i vård, omsorg och utbildning. Där behövs det folk. Nu har vi pengar till det. Vi har inte fått det gratis, vi har själva jobbat ihop det i Sverige.

Den högre utbildningen måste vara nästa hörnsten när vi pressar tillbaka arbetslösheten. Vi har gjort en stor insats för att ge grundskolekompetens och gymnasiekompetens till dem som tidigare inte har det. I år sätts den stora utbildningsatsningen i sjön. 100 000 svenskar skall under fem år få en rejäl grundutbildning.

Men det räcker inte. Vi skall ligga längst fram även när det gäller högre utbildning och forskning. För det krävs också resurser. Jag vill att de svenska ungdomar som nu går i gymnasieskolan skall kunna beredas plats på en högskola och få den start på vuxenlivet som de vill ha. Då måste också högskolan växa, spridas över landet och förses med forskningsresurser. Också till det räcker resurserna.

Jag tycker att vi har ett bra näringsklimat i Sverige. Många nya företag startar. Vi har låg bolagsskatt, så låg att omvärlden klagar på den. Vi har en rekordartad investeringsnivå i industrin.

Men det finns kritik, som kommer från framför allt de små företagen och som man inte skall blunda för utan lyssna till. Vi vill, i samverkan med företagen och deras organisationer, i programmet för att pressa tillbaka arbetslösheten också ha en rejäl satsning på de små företagen.

Vi vill avveckla kärnkraften. Det ger nya jobb. De som hävdar motsatsen befinner sig i en väldigt konstig debattsituation. Den här kammaren är ju efter Lars Tobissons klargörande besked för några månader sedan överens om att det inte skall byggas någon ny kärnkraft i Sverige. Kärnkraften är inte evig, det begriper alla. Vad vi tvistar om, är om den skall gå i fem år, tio år eller tjugo år till.

Vilket samhälle ser de människor framför sig som hävdar att avveckling av kärnkraft ger arbetslöshet, när de faktiskt har accepterat att de tolv verken skall fasas ut? Vi vill påbörja avvecklingen av kärnkraften. Vi vill, ännu bättre uttryckt, börja en radikal omställning av vårt energisystem baserat på inhemska förnybara energikällor. Det är ett ekologiskt samhällsbygge. Vi har talat mycket om det.

Jag är övertygad om att välfärdspolitiken i framtiden kommer att behöva förknippas också med en dimension som vi kan kalla för ekologisk. Människor vill inte bara ha trygghet för sin egen del i form av trygghet

mot inkomstbortfall i händelse av sjukdom och att veta att ungarna har det bra i skolan. Allt fler känner också att det vi lämnar efter oss i form av jord, vatten och luft skall vara rent. Vad är välfärd om inte detta är rent?

Det ekologiska samhällsbyggets första stora projekt kommer att vara omställningen av energisystemen. Det finns något slags dysterhet i debatten som tar sig uttryck i att de som är kärnkraftsförespråkare men som ändå har sagt att den inte skall byggas ut mer är dystra. Det är moderaternas dilemma. De älskar kärnkraften, men den skall inte byggas ut mer. De som tror sig vara de enda som förespråkar en avveckling och enda som har rätt att driva dessa idéer, de gröna, är också dystra och sysslar med väldigt mycket av låga personangrepp och surmulen kritik.

Var glada, ni gröna! Det kommer en samhällsförändring som ni aldrig själva skulle ha orkat driva fram. Är ni konstruktiva, öppna för diskussioner och kompromiss kommer ni kanske att vara med på den färden. Annars finns det andra med rejäl förankring i myllan som kommer att vara med och driva på regeringen i den här processen. Det kan jag försäkra er.

Här har ni det: Kommunerna, den högre utbildningen, de små företagen och den ekologiska omställningen. Det är ett program som ger arbete på kort sikt, men det är en långsiktig samhällsförändring det handlar om.

Det som i närtid kanske bekymrar mig mest av allt, och som regeringen inte förfogar över, är den process som arbetsmarknadens parter skall hantera som handlar om lönebildningen. Den måste också komma på plats och fungera för att vår strategi att halvera arbetslösheten skall lyckas. Regeringen äger inte själv projektet. Vi delar i den svenska modellen ansvaret med arbetsmarknadens parter. Nu har de ansvaret, och de skall redovisa under våren. Det är spännande att se vad de presterar.

Tillbakapressandet av arbetslösheten är en del i ett politiskt bygge, i en vision, som också rymmer de klassiska socialdemokratiska värderingarna om trygghet, rättvis fördelning och solidaritet. Där bör vi titta på en del av effekterna av saneringsprogrammet.

Det ansågs för några år sedan vara ett samhällsbygge som var omodernt. Det var det liberala som skulle gälla, och inte nog med det. Det var det nyliberala som skulle gälla. Sänk skatten. Sälj ut kommunernas och statens tillgångar. Avreglera. Privatisera. Bryt ner de gamla strukturerna. Öka löneskillnader. Gör att de fattigare blir fattigare och de rika blir rikare. Satsa på en sådan politik, säger nyliberalerna. Då får vi en god samhällsutveckling.

Projektet är prövat med förfärande resultat. Det påbörjades en ansats också i Sverige, men motkrafterna var för starka. Det socialdemokratiska välfärdsbygget och våra värderingar går djupt in i det svenska folket. Den skattesänkarpolitik som Moderaterna lanserade och försökte sig på i regeringsställning, och som slutade med statsfinansiella bekymmer av sällan skådat slag, försöker man nu återigen lansera i olika programskrifter.

Ni i det svenska Moderata samlingspartiet, Lars Tobisson, är snart ensamma kvar på den internationella scenen att driva det nyliberala projektet. Jag har ingenting emot att Moderaterna blir isolerade. Men det känns rent mänskligt litet tragiskt att se Tobisson så övergiven och bort-

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

partiledardebatt

tappad. Skulle det inte vara klokt, Tobisson, att också de svenska moderaterna sade att det inte var någon bra idé?

Vi behöver en gemensam svär där vi tar ansvar för varandra, där den svage vet att det finns en stödjande hand och de gamla känner att de har sin rätt precis som de unga och starka. Det behövs en solidaritet generationer emellan och grupper emellan i samhället. Valfärdspolitiken är ett uttryck för detta. Den har också varit oerhört effektiv och rationell ekonomiskt.

Vi kan konstatera att uppslutningen i Sverige kring traditionell valfärdspolitik i dag opinionsmässigt kanske är större än på mycket länge. Vi gläds åt detta. Jag är säker på att när vi närmar oss valdagen kommer också väljarna att känna igen Socialdemokraterna i den positionen. Står Moderaterna kvar i det nyliberala, dessutom med de två andra stödpartierna, här företrädde av Alf Svensson och Lars Tobisson, förknippade med sig, räds inte jag den debatten.

EMU ligger framför oss. Vi tar ställning i Sveriges riksdag, i den här församlingen, under hösten. När också det är utklarat tycker jag att det är bra att Lars Tobisson så tydligt deklarerar att det är riksdagen som bestämmer. Då kan vi lämna det bakom oss. Innan riksdagen går till beslut bör svenska folket ha fått tid att grunna litet. Människor måste få tänka efter och fundera: Vad betyder detta för mig? Det är inte Tobisson, jag och några andra som ensamma skall fatta detta beslut. Det skall vara förankrat i det svenska folket.

För vår del, i ett folkrörelseparti, betyder det att man ger tid för människor att läsa och studera, ställa frågor och reflektera. Därefter går man över i en beslutsfas och tar ställning i demokratisk ordning. Vi har hela tiden sagt att vi tar ställning på vår kongress i höst för Socialdemokraternas räkning. Nu sitter studiecirklarna, nu diskuteras det på de socialdemokratiska föreningarna, nu samlas kvinnoklubbarna och fackföreningar och tänker och reflekterar kring den monetära unionen. Sedan får vi vårt underlag, och därefter tar vi ställning.

Jag tänker inte låta mig drivas in i någon ja- eller nej-linje i förtid. Det kommer också att bli en sådan diskussion när vi från den socialdemokratiska partistyrelsen har formulerat vår uppfattning, och det blir flera månaders kampanj inför vår partikongress. Det tillhör demokratin. Jag är glad för att vi i den här stora frågan tog oss det utrymme.

Eftersom Moderaterna är så säkra på den monetära unionen besitter de väl svar på en del av de frågor som vi andra oroligt ställer oss. Vi har pekat på risken för att man med en monetär union också skulle få en finanspolitik på europeisk nivå, att skatter och avgifter och t.o.m. sociala reformer skulle börja formuleras på europainivå. Det har viftats bort i Sverige som nästintill tossigt.

Jag har lyssnat på debatten i Europa. Jag har t.o.m. suttit med vid bordet. Jag vet hur tongångarna går, och därför har jag ställt frågan.

I förra veckan kom en bekräftelse från EU-kommissionen på att man just har startat ett sådant studiearbete. Jag skulle vilja fråga Lars Tobisson och moderaterna: Ser ni någon risk i att skattepolitiken blir europeisk? Ser ni någon risk i att den här församlingen tappar en del av sitt beslutsutrymme och det förs till Europainivå? Är det en utveckling som moderaterna skulle hälsa med tillfredsställelse, eller kommer ni att hålla emot i en sådan process?

Till vårens stora dagordning hör också pensionsfrågan. Det är märkligt att Leijonborg försöker misstänkliggöra våra ambitioner. Vi vet väl bättre än något annat parti att det är bra för de grupper som av tradition stöder socialdemokratin om vi kan få en fempartiuppgörelse om ett pensionssystem som är stort, gemensamt finansierat och omfattar alla.

Det är ett bra pensionssystem. Det har haft en del skavanker, som vi vill rätta till. Vi har dessutom tagit oss orådet före att innan vi går till beslut hålla ett rådslag bland våra medlemmar. Detta är ju trots allt ett av de största besluten riksdagen skall fatta, och man kan bara inte sitta i en liten grupp politiker och driva igenom en sådan jättereform. Den skall också förankras demokratiskt. Vi har sagt att det efter en sådan diskussion finns vissa skavanker som vi rimligen bör rätta till.

Av partiledaröverläggningarna förra veckan gör jag bedömningen att detta nu går att driva med full fart framåt. Jag är mycket optimistisk om att vi får propositioner om ett nytt pensionssystem, signerade av Maj-Inger Klingvall. Också den saken tycks nu vara på plats.

Sammanfattningsvis, herr talman, har det som vi genomfört kritiserats hårt av många, i dag t.o.m. här från talarstolen – som vanligt med attacker riktade mot min person. Det får man stå ut med. Jag inser det. Men nu är vi där – vi ser nu att det trots allt har gett resultat. Vi vet att vi nu får ett utrymme.

Nu får de som säger sig företräda välfärdspolitiken välja. Det kommer naturligtvis, åtminstone från ett håll här i kammaren, att resas krav på att det nya utrymme som växer fram skall användas för skattesänkningar. Jag tycker att det skall användas för vården, skolan och utbildningen. Vi får väl så småningom se hur kammaren linjerar upp sig. Jag kan kanske förutskicka en gissning om att en och annan av dem som från talarstolen i dag uttryckt sig rätt så nedlåtande om regeringspolitiken kan få en del bekymmer vid ett sådant val.

För mig som socialdemokrat har de här två åren varit tunga och besvärliga. Men de var mödan värd. Nu har vi lagt ett fundament för välfärdspolitiken. Nu kan vi återigen diskutera hur arbetslösheten skall pressas tillbaka, hur tryggheten skall utvecklas och hur detta skall ske rättvist och solidariskt. Det är inget dåligt läge för en socialdemokratisk regering mitt i en valperiod, och situationen blir inte sämre av att det har brett stöd i parlamentet och att det är förankrat bland två folkrörelsepartier.

Herr talman! Jag tror att vårens arbete i riksdagen kommer att präglas av en helt annan ton än det vi nu har bakom oss. Bakom oss låg gnetandet, sparandet, det trista, det svåra och det som krävde oerhört mycket självövervinne. Framför oss ligger mer av traditionellt arbete för en politiker, åtminstone i Sveriges riksdag, nämligen hur samhället skall utvecklas och göras bättre – inte bara för de starkaste utan för alla människor. Det är det som politiken nu skall handla om. Tack för att ni har lyssnat.

(Applåder)

Anf. 37 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Göran Persson lovade i sin replik till mig tidigare att återkomma med svar. Det gjorde han inte. Han sade inte vad han anser om EMU, men han ställde nya frågor. Jag skall svara på dem.

Jag tror inte på möjligheten till någon gemensam finanspolitik eller gemensamma skattebeslut i EU. Det har varje land vetorätt emot, och jag själv är inte för detta. Däremot är jag övertygad om att det närmare samarbetet kommer att framtvinga en anpassning av ländernas skattestruktur till vad som gäller generellt, och i det avseendet har Sverige mycket att göra.

Göran Persson vill gärna få det till att det var Moderaterna och de borgerliga som fördärvade ekonomin och skapade arbetslöshet. År 1991, när Socialdemokraterna lämnade makten, var arbetslösheten på snabb uppgång. Vi fick hejd på den uppgången, och när vi lämnade över 1994 sjönk arbetslösheten. Det dröjde ett år, och nu stiger den kraftigt igen. Vad tror Göran Persson att det beror på?

Vi fick i går Industriförbundets rapport. Det finns inte mycket som tyder på att vi går mot en bättre utveckling. Tillväxten kommer att ligga kvar på ungefär en procent 1997. Det betyder att den rekordstora arbetslösheten växer ytterligare.

Det saknas inte analyser av vad som behöver göras. Nyligen har två internationella bedömningar av den svenska ekonomin samstämmigt pekat på behovet av grundläggande strukturella reformer. Det är väl det som Göran Persson kallar för nyliberalism.

Liksom oräkneliga gånger tidigare lyfter OECD i sin Sverigerapport fram behovet av reformer på arbetsmarknaden och vikten av en mindre offentlig sektor. Man säger att det är avgörande för vårt lands förmåga att trygga jobben och välfärden. Men regeringen passar. Det enda som hörs från Regeringskansliet är en förhoppning om att parterna själva till slutet av mars skall tala om hur de klarar lönebildningen.

I förrgår presenterade SNS konjunkturråd sin årsrapport. Nytt för i år var att man låtit fem ledande utländska ekonomer bedöma Sverige utifrån ett internationellt perspektiv. Det blev kanske litet nyliberalt. Den isländske professorn Thorvaldur Gylfason konstaterade att när vi i Sverige diskuterar huruvida en liberalisering och decentralisering av arbetsmarknaden är bra eller dålig, genomförs sådana reformer i Nya Zeeland och flera andra länder. Samtidigt som arbetslösheten stiger i det handlingsförlamade Sverige sjunker den i Nya Zeeland.

Tyvärr, herr statsminister, finns det mycket som tyder på att 1997 blir ytterligare ett förlorat år för massarbetslöshetens regering. Eller kommer Göran Persson att våga ta de debatter och konflikter som krävs för att man skall kunna bedriva en politik som gör Sverige till ett växande samhälle? Min fråga är obesvarad och kvarstår: Vad vill statsminister Göran Persson använda den politiska makten till?

Anf. 38 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! För dem som lyssnade på vad jag sade framstår vådan av färdigskrivna repliker i all sin glans efter Lars Tobisson's inlägg.

Vad vi skall göra linjerade jag tydligt upp. Jag talade också om att resurserna fanns. Det är ingen tvekan om att det är lätt att spika in programmet en gång till: Kommunerna – vård, omsorg, utbildning. Resurser finns för en sådan expansion. De små företagen, den högre utbildningen och omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle – där ligger stora insatser för sysselsättningen. Ett modernt och ekologiskt uthålligt Sverige – det är vad det handlar om.

År 1996 var ett förlorat år för sysselsättningen. Det är riktigt, Lars Tobisson. Sverige satt tillsammans med andra länder i den sitsen. Vi hade heller inget statsfinansiellt utrymme att kunna hantera utvecklingen med motåtgärder. Vi var fortfarande för svaga.

Lars Tobisson kan ju titta på utvecklingen i Tyskland, Sveriges viktigaste exportmarknad, för att se att den var precis densamma som i Sverige. Vad jag nu säger är att vi har återhämtat oss så pass och vunnit så pass mycket styrka att vi kan och orkar göra insatser själva för att pressa tillbaka arbetslösheten. Men att Kohls Tyskland gick snett under 1996 kan rimligen knappast lastas den svenska socialdemokratiska regeringens bristande beslutsförmåga. I så fall är den märklig till sin karaktär.

Det som Lars Tobisson sade om EMU tyckte jag var intressantare. Han sade att han inte vill ha en gemensam skattepolitik. Han ser inte det framför sig, han tycker inte att det är önskvärt och han är emot det. Men han säger också att EMU kan framtvinga en sådan utveckling. Är då EMU ett bra projekt om det kan framtvinga en utveckling som Lars Tobisson är emot? Det skulle vara intressant att få detta ytterligare belyst och utvecklat av Lars Tobisson.

Anf. 39 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det är inte EMU som framtvingar en politik i den riktning som jag önskar. Det är i stället det förhållande att vi i Sverige oavsett om vi är med i EMU eller om vi står utanför – kanske ännu mer om vi står utanför – tvingas att anpassa vår skattestruktur så att den inte avviker på ett sätt som gör att Sverige konsekvent får lägre tillväxt än andra länder.

Statsministern säger nu att han medger att från arbetslöshetssynpunkt var 1996 ett förlorat år. Det värsta är att vi nu får allt starkare belägg för att även 1997 blir ett förlorat år därför att regeringen inte i tid har genomfört de strukturreformer som behövs.

Göran Persson berömde sig i sitt inlägg av att inte spendera pengar som han inte har i handen. Sedan satte han ogenerat i gång att på olika ändamål fördela det överskott som han räknade med 1998. Jag vågar påstå att med den politik som förs nu uppstår inte den situationen. Ta det lugnt på den punkten!

Jag har flera gånger i dagens debatt frågat Göran Persson vad han vill göra med makten. Vill han använda den för att göra det bättre för människorna eller ser han politiken som ett spel för att hålla Carl Bildt borta från statsministerposten? Jag fick en motfråga om kärnkraften tidigare som jag tyckte tydde på att han egentligen ser kärnkraftsfrågan som ett positionsspel. Vi moderater kommer alltid att se den som en rent sakpolitisk fråga.

Detta tycker jag är det tydligaste exemplet på hur det politiska spelet har fått tränga ut den seriösa analysen och diskussionen. Det som försiggår i förhandlingar om kärnkraftens framtid har för länge sedan lämnat den sans och balans som man kan kräva av en politisk diskussion.

Det är nu inte osannolikt att man kommer att fatta ett beslut om att stänga av centrala delar av svensk energiproduktion. Hälften av all svensk el kommer från kärnkraften. Som en följd av det kommer fabriker att läggas ned och arbetstillfällen att försvinna. Statskassan belastas med kostnader på tiotals miljarder kronor som vi alla får betala tillsammans

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

partiledardebatt

med det pris som en sämre miljö utgör. Regeringen kan på det här viset släcka ljuset för Sverige.

I förra veckan väjdade företagsledare i företag med över 800 000 anställda till regeringen att besinna sig. Avveckla avvecklingsförhandlingarna! var deras uppmaning. Det är framtiden för dessa företags 800 000 anställda som är en del av insatsen i regeringens energipolitiska spel. Det handlar inte om några tekniska terawattimmar eller någon anonym aktieägare. Det handlar om 100 000-tals människor som riskerar att bli drivna från arbete, hus och hem om regeringen låter partitaktiken gå före en energipolitik som finner sin grund i den verklighet där människor har sin vardag.

Jag vet att detta är en verklighetsbild som delas av en majoritet i denna kammare. Om den socialdemokratiska gruppen tilläts rösta fritt i frågan är jag övertygad om att det skulle bli en bred majoritet mot en förtida avveckling. Men om regeringen låter det politiska spelet, taktiserandet, vara avgörande kommer vi att få se arbetslöshetstal på runt 40 % på en del orter. Arboga, som det har talats så mycket om här, kommer att framstå som en sysselsättningspolitisk nysning i sammanhanget. Den regering som stänger av kärnkraften stryper också livsluften för orter som Hofors, Hagfors, Avesta, Vargön, Oxelösund och många fler. Det är svårt att tänka sig en politik som på ett mer systematiskt sätt slår mot förutsättningarna för människor i framför allt Norrland.

Om regeringen genomför den här exempellösa kapitalförstöringen kommer alla svenskar att få betala en kostnad genom lägre välstånd. Många kommer att tvingas betala med sina jobb, och alla kommer att få betala med en sämre miljö. Detta för att det socialdemokratiska partiet vill uppnå ett politiskt pris som knappast kan vara till glädje för många utanför denna kammare eller utanför Regeringskansliet.

Herr statsminister! Är det denna linje som regeringen väljer?

Anf. 40 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Regeringen tar konsekvenserna av den insikt som Lars Tobisson också har gett uttryck för här i kammaren. Han har ju sagt att det inte skall byggas någon ny kärnkraft i Sverige. Den är inte evig, Lars Tobisson. Redan nu är det uppenbart att det finns en del åldersförändringar i reaktorerna.

Lars Tobisson flyr från frågan om vad som skall komma i stället för kärnkraftsel. Men en regering kan inte göra det. Lars Tobisson kunde ha denna något ansvarslösa hållning för 15 år sedan, då den första reaktorns påbörjade åldrande fortfarande låg långt fram i tiden. Men nu när reaktorerna når 25-årsåldern är det väl på sin plats att också de som har satt punkt för kärnkraftsutbyggnaden svarar på frågan: Hur skall vi förse Sverige med el i framtiden?

Lars Tobisson och ni andra som sjunger kärnkraftens lov! Sätt inte oss i Sverige i ett sådant läge att vi inte har påbörjat en omställning och att någonting samtidigt inträffar i vår omvärld som inte får inträffa, som i Tjernobyl eller Harrisburg. Vi vet alla vilka politiska opinioner vi då kommer att möta. Vi vet alla hur känslig strömproduktionen i kärnkraftverken är för politiska stämningar. Vi vet alla att den har sin tekniska livslängd. Vi vet alla att inget ytterligare kärnkraftverk skall byggas.

Jag vill ta ansvar för Oxelösund, Hofors, Hagfors och alla de andra bruksorterna som Lars Tobisson räknade upp. Det gör man inte som politiker genom att fly från kravet på att långsiktigt ställa om energisystemet. Ju tidigare vi börjar, desto större är sannolikheten att det kan ske på ett sätt där vi bevarar svensk industris konkurrenskraft. Ju längre vi tövar, desto större är risken att Lars Tobisson och hans meningsfränder försätter oss i ett läge där elbrist kan komma att uppstå. Det är så frågan ser ut och det är så diskussionen måste föras om man tar den politiska aspekten på kärnkraften på allvar. Samtalen är konstruktiva och jag hoppas på ett resultat. De leds av energiministern.

Från moderaternas sida talas det om strukturreformer. Säg vad det är för något, Lars Tobisson! De är ju ytterligare en av hömpelarna i det nyliberala systemskiftet. Strukturreformerna innebär lägre lön för vissa och högre lön för andra. De innebär mer av skillnader och mer av klyftor. Piska och morot – piska åt den som har låg lön och morot åt den som har hög lön. Det är så strukturreformerna i det nyliberala systemskiftet har utvecklats.

För att sammanfatta kritiken av denna nyliberalism skall jag låna ett uttryck från en känd amerikansk ekonom och professor som nyligen var på Sverigebesök. Visst är det något konstigt, sade han, med den ekonomiska politik där problemet sägs vara att de fattiga är för rika och de rika för fattiga. Det är nyliberalismen och strukturreformerna i ett nötskal.

Anf. 41 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var glädjande att höra att Göran Persson tycker att det är konstigt med ett ekonomiskt system som förespråkar sådana stora och växande orättvisor. Jag hoppas att han också kommer till insikt om att det är just det ekonomiska system som föreskrivs och dikteras inom ramen för den ekonomiska och monetära unionen.

Jag sätter min tilltro till att det rådslag som Socialdemokraterna skall ha och den genomlysning av dessa problem som jag utgår ifrån att ni kommer att göra på ett mycket seriöst sätt leder både det socialdemokratiska partiet och dess ordförande fram till denna insikt. Då kan vi bli överens också i den frågan.

Jag är glad över att Göran Persson instämmer i den kritik som jag tog upp i mitt huvudanförande. Jag kan också se att många av de punkter som statsministern tog upp är identiska med dem som jag föreslog när det gäller vad som behöver göras på kort sikt. Vi tycker att det är alldeles utmärkt att det ekonomiska utrymme som nu har uppkommit till följd av ett lyckosamt saneringsarbete, som till mycket stor del kom till stånd genom ett samarbete mellan regeringen och Vänsterpartiet, kan utnyttjas till konstruktiva åtgärder för att föra över pengar till vård, omsorg och utbildning.

Men jag saknade statsministerns kommentar på en punkt. Det gäller arbetstidsfrågan. Den frågan debatteras på många håll. Den växer underifrån, och opinionen växer. Den växer bland fackföreningsrörelsens medlemmar, och den växer i intensitet i diskussionen i kvinnoförbunden osv. Den växer också på forskarsidan. Vi kommer att få se nätverk som driver på den här opinionen i riktning mot att Sverige måste börja gå in för en rättvis fördelning också när det gäller arbetstiden. Vi kan inte bara skörda

frukterna av teknikens utveckling genom massarbetslöshet. Här gäller också den grundläggande principen om rättvis fördelning.

Den modell som man har tagit fram i Växjö har vunnit stor acceptans bland olika politiska partier och fackföreningsrörelsen. Den bygger på frivillighet. Man växlar kortare arbetstid mot förväntad löneökning. Problemet med den är att lågavlönade inte har råd. Därför måste det också till ett statligt engagemang i den här frågan i väntan på att vi kommer fram till den nödvändiga och riktiga framtidsreformen, nämligen att vi definierar om normalarbetstidsveckan till kanske 35 timmar i första steget och sedan till 30 timmar. Det är inte en fråga om vi skall eller inte, utan det är en fråga om när. Jag tycker att det vore klokt att regeringen engagerade sig och tog initiativ också i den här frågan, eftersom den är positiv inte *bara* för sysselsättningen, men *också* för sysselsättningen. I Växjö har det visat sig att två tredjedelar av den förkortade arbetstiden har fyllts ut med nyanställningar. Det är ett mycket bra resultat.

När det gäller EMU vill jag inte ta upp de tekniska frågorna utan jag vill ta upp demokratifrågan. Jag vill ställa en fråga till Göran Persson: Varför vill inte regeringen ha en folkomröstning i den här frågan?

De flesta politiska partier har haft en mycket grundläggande debatt i frågan. Socialdemokraterna kommer att ha det nu också. Vi vet att frågan behöver ett folkbildningsinitiativ, eftersom det är en stor fråga. Den var inte uppe i valrörelsen. Den blev inte tillräckligt belyst i samband med valet till EU-parlamentet. Vi är flera partier som av demokratiska skäl vill ställa frågan i en folkomröstning. Jag undrar vad statsministern har emot det.

Anf. 42 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har kort debattid kvar. Låt mig först ta upp arbetstiderna. Jag ser det som en stor välfärdsfråga. Dessa reformer är inte förbi. Vi har haft en parentes under 80-talet med arbetskraftsbrist. Jag tror att vi får en förnyad sådan diskussion. De fackliga organisationerna driver detta redan i avtalsrörelserna. Man tar ut det som en del av löneutrymmet. Vår grundhållning är naturligtvis att det är arbete som skapar välstånd. Det är inte ledighet som gör det. Men när välståndet skall fördelas, kan en del av välståndet tas ut i form av kortare arbetstid. Jag tror inte att vi har satt punkt för den diskussionen ännu. Den kommer att leva. Den blir stor på vår kongress i höst. Det är jag ganska säker på.

Egentligen har Lars Tobisson och Miljöpartiet svarat på frågan om EMU och en folkomröstning. Lars Tobisson stod här i dag i kammaren och talade om att det är dags för en ny folkomröstning om kärnkraften. Miljöpartiet har talat om att det är dags för en ny folkomröstning i EU-frågan. Folkomröstningar löser ju uppenbarligen inte på lång sikt det de skall lösa, utan debatten lever vidare.

Nu har vi ett utmärkt forum för detta, nämligen Sveriges riksdag. Erfarenheterna av folkomröstningar tidigare, inte minst ute i Europa, är att de splittrar nationer. De löser inte frågorna och enar inte nationerna. De splittrar nationerna i en ja- och en nej-sida. Låt riksdagen hantera frågan! Låt den här församlingen fatta detta svåra beslut! På så sätt hävdar vi också riksdagens betydelse även i ett läge där vi går mot alltmer av integrering med Europa i övrigt. Jag tror att det vore synd om vi startar en process som tar ifrån riksdagen svåra beslut och låter dem gå till folkom-

röstningar. Jag är principiellt tveksam, men även tveksam mot bakgrund av vad jag har sett, inte minst i dag från Lars Tobissons sida när det gäller kärnkraften. Jag är mycket tveksam till folkomröstningens kraft att lösa svåra frågor.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

Anf. 43 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Nu skall vi väl vara överens om, Göran Persson, att det inte är Lars Tobisson som skall styra och ställa i det här landet. Det tycker jag har framgått inte minst av dagens debatt.

Vi skall respektera demokratin. Då skall man naturligtvis inte begära en folkomröstning i en fråga där vi redan har haft en folkomröstning. Man skall naturligtvis inte heller ta ett förmodat resultat från en icke utförd folkomröstning som intyg för att det är just folkomröstningsinstitutet som det är fel på. Det är ju hanteringen av frågan som det är fel på. Det handlar ju om valhäntheten från den politiska sidan att faktiskt respektera folkets vilja. Jag ser folkomröstningsinstitutet som en utveckling av den representativa demokratin. Det är ett institut som lämpar sig mycket väl att använda just i stora komplicerade frågor, särskilt när frågan inte har varit uppe till debatt i någon valrörelse.

Det är ju det unika med denna stora fråga. Vi är ju överens om att den är större än t.o.m. medlemskapet i den europeiska unionen. Den här frågan har inte behandlats i någon valrörelse. Inget politiskt parti har mandat att avgöra frågan. Det är därför som den bör föras ut till en folkomröstning. Jag hoppas att statsministern är beredd att tänka om också i den här frågan. Vi är ju flera politiska partier som har just den här uppfattningen.

Under den korta tid jag har kvar skulle jag vilja ställa en fråga som också rör demokratin. Den gäller pensionssystemet och premiereserven, Göran Persson. Hur skall vi få ett demokratiskt inflytande över de innehållna lönepengar som pensionspengarna utgör? Hur tänker regeringen agera för att bredda det demokratiska inflytandet, få med fackföreningsrörelsen och förhindra en privatisering av pensionspengarna?

Sedan skall jag be att få överlämna de protester som jag har fått. De är ett uttryck för folkets djupt kända mening.

Anf. 44 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Det är alldeles rätt som statsministern säger. Vi vill ha en folkomröstning om EMU. Men jag måste säga att jag blir väldigt förvånad över statsministerns syn på demokratin och på folkomröstningen. En anledning till att man inte har en folkomröstning skulle vara att den splittrar nationen. Men det är väl precis då man skall ha folkomröstningar, när vi vet att människor tycker olika. Om alla vore ense fanns det ingen anledning att ha en folkomröstning. Jag måste säga att jag tycker att det var en något förvånande syn på demokratin. Jag tycker att man skall respektera demokratin, och jag tycker att EMU-frågan är så otroligt viktig för nationen att vi faktiskt behöver ha en folkomröstning om detta.

Göran Persson sade att vi gröna skulle vara glada när det kommer ett förslag som innebär en omställning till ett kretsloppssamhälle. Det är klart att vi kommer att vara glada, men vi har inte tid att vänta hur länge som helst, herr statsminister. Vi hjälper naturligtvis till med förslag och goda idéer för att få till det här kretsloppssamhället. Vi har jobbat med

den frågan sedan vårt parti bildades för 15 år sedan, så vi har mycket att komma med.

Herr statsminister, det är inte vi som är emot samarbete. Det var regeringen som inte tyckte att vi skulle sitta med i energiförhandlingarna, förmodligen därför att Industriförbundet tyckte att vi var för radikala. Det kanske inte var så lämpligt att ha med ett så radikalt parti, som verkligen ville se till att kärnkraften blev avvecklad. Vi kommer nog att trycka på när det gäller folkomröstningen om kärnkraften, därför att den skall avvecklas. Den måste avvecklas för att vi skall få ett hållbart energisystem i landet som kan garantera att det finns energi till vår industri. Det kan naturligtvis inte kärnkraften. Under det gångna året har det varit över 400 fel på kärnkraftverken. Stundtals är flera stycken kärnkraftverk ur drift. Det är ingen garanti för industrin att den får energi via alltmer utslitna kärnkraftverk.

När det sedan gäller den hållbara utvecklingen och miljöfrågorna vill jag säga att om statsministern någon gång hade städat hade han vetat att ju smutsigare det blir, desto tyngre och svårare blir det att städa upp. På samma sätt är det med miljön. Ju mer vi håller på att slita ned, ju mer vi håller på att förstöra, desto svårare och kostsammare blir det att ställa om till kretsloppssamhället.

Hitintills har miljömålen missats på i stort sett varenda punkt. Vi har inte nått fram till de miljömål som riksdagen har satt upp. Den infrastrukturproposition som kom och som gällde trafiken var en stor besvikelse när det gällde satsningarna på just kretsloppssamhället och ett hållbart samhälle. SJ varslar personal. I stället skall vi behöva åka buss. T.o.m. miljöministern kommer att tvingas åka buss, därför att SJ inte har möjlighet att köra sina tåg på grund av att staten inte är villig att satsa tillräckligt på SJ, som är det enda hållbara alternativet i ett kretsloppssamhälle och som det borde satsas mycket på i stället för att skäras ned.

I övrigt finns också detta med kortare arbetstid. Tror verkligen Göran Persson att vi är det enda land i världen som skall ha både full sysselsättning och 40 timmars arbetstid? Alla andra skär ned just av det skälet att människor skall kunna finnas i jobben och vara med i produktionen.

Inom vården, omsorgen och skolan skulle det gå att spara på ett betydligt mer rättvist sätt. Det hade t.ex. varit bättre att höja barnbidraget, beskatta det och låta de barnfamiljer som verkligen har det svårt få del av det barnbidrag som de behöver, medan de som klarar sig ändå hade fått betala skatt för det. Då hade man fått en rättvis fördelningspolitik, en ekonomi där vi hade sparat.

Anf. 45 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tror att vi kan vara så självkritiska att vi tillstår att de flesta av oss är relativt förutsägbara när vi kommer upp i den här talarstolen. Det som är särskilt intressant – det är mycket som är intressant, så det var väl en underskattning – är att lägga märke till vilken ton Göran Persson anslår i sitt anförande. Det är vida mer intressant än innehållet, för innehållet har vi faktiskt hört tidigare.

I dag var det något slags ömkande ton visavi Lars Tobisson. Lars Tobisson är isolerad. Göran Persson upplevde detta som tragiskt. Det var en replik som jag inte gärna vill ha till protokollet som för genom skallen. Ni

vet: Hm hm, sa Relling. Jaså, någon kände igen den. Vi tror inte att Göran Persson känner så stor medömkan med Lars Tobisson.

Men samtidigt som detta sägs, att Lars Tobisson är isolerad och att detta är något tragiskt, menar Göran Persson i nästa varv att Lars Leijonborg och jag är stödpartier åt Lars Tobisson. Jag förstår inte vart isoleringen tar vägen då. Men jag har lagt märke till en sak, och det kanske är en ideologisk inställning som socialdemokratin har. Det framkom vid en utfrågning som ägde rum här en torsdag. Då frågade kristdemokraten Chatrine Pålsson så här: "Fru talman! Vi har under de senaste veckorna ett antal gånger här i kammaren hört argumentet att vi på något sätt skall ta ansvar för moderaternas politik. Vi kristdemokrater kämpar för vår politik. Regeringen och alla väljare skall veta att vi kristdemokrater kommer att arbeta för våra huvudfrågor, och för oss är vård och omsorg ett av de allra högst prioriterade områdena." Då svarade inrikesminister Jörgen Andersson: "Fru talman! Jag förstår att detta är besvärande för kd, men faktum är att ni vill regera tillsammans med moderaterna. Då får ni väl acceptera att det är den större av er som bestämmer, och denne har sagt att man vill dra bort 8 miljarder från kommun- och landstingssektorn." Jag har alltid undrat hur Olof Johansson uppfattade den repliken.

Men så var det inte i fyrpartiregeringen. Och jag tror inte att det någonsin går att få en sådan maxim att fungera, om man vill ha samarbete, inte ens mellan socialdemokrater och centerpartister. Jag tror faktiskt att man får lyssna på varandra. Så sluta nu Göran Persson med att säga att vi stöttar och stöder Moderaterna. Det är inte så.

Sedan kommer nästa sak. Det är orden "mot min person". Dem har jag hört Göran Persson säga ofta. Jag kan hålla med om att Göran Persson har varit utsatt för en del som har varit helt barnsligt, korkat och dumt. Men jag kan inte låta bli att en gång erinra om hur ert parti betedde sig mot mig förra valrörelsen. Jag har åtskilliga citat av Göran Persson, jag har affischer bevarade från arbetarkommunen i Uppsala, jag har affischer bevarade från SSU i Jönköping riktade mot min person, mot min familj. Ni får sannerligen akta er för det glashuset fortsättningsvis. Något så simpelt som det ni gjorde när ni tog hit den där konsulten och sysslade med *tactics of fear* får man leta efter. Ni skulle skrämma för kristdemokraterna genom att få oss lierade med andra grupper. Det var så dåligt, och där var min person involverad. Jag skall inte ta på mig någon martyrkrona i det här sammanhanget, men jag tycker att Göran Persson skall akta sig som har så mycket i sin egen fatabur just när det gäller detta.

Vi kan gott berömma Göran Persson för hans besparingars storlek. Det är ett faktum. Det är ingen som kan förneka att Göran Persson har dragit ned och dragit in. Men vad vi måste ha rätt att kritisera, annars har vi inte i den här kammaren att göra, är sättet som besparingarna har gjorts på.

Anf. 46 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det är ingen tvekan om att Göran Perssons stora tillgång är hans talekonst. Man ser på de socialdemokratiska kamraterna här i kammaren som är tyngda av alla ilskna möten och kontakter med arga väljare att de riktigt rätar på ryggen när de hör Göran Persson tala: Nu är de tunga åren slut, och nu går vi in i det förlovade landet med sju goda år framför oss. Det är slut med de svåra ställningstagandena.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

partiledardebatt

Frågan är hur långt talekonst räcker. Man känner sig nästan litet hjärtlös när man påminner de socialdemokratiska kamraterna om att vi har hört detta många gånger förut. Låt mig bara plocka fram ett tillfälle ur högen. Minns ni när Ingvar Carlsson avgick för ett och ett halvt år sedan? Då var upplägget att man hade löst alla problem – FN:s problem, Europas problem och Sveriges ekonomiska problem – och därför tyckte Ingvar Carlsson att han kunde avgå. Han erkände att arbetslösheten ju återstod, men eftersom de ekonomiska problemen var lösta fanns det nu möjlighet att tiondel för tiondel tränga tillbaka arbetslösheten. Sedan dess har arbetslösheten ökat tiondel för tiondel.

Jag beklagar att jag inte i Göran Perssons anförande ser de kraftfulla grepp som skulle kunna ändra på den situationen. Tvärtom oroar jag mig för hurdan tilltron till Sveriges ekonomi kommer att bli om man lägger ihop de besked som vi har fått här i dag och de besked som kan förväntas under våren, t.ex. nej till EMU, en ren linje 3-uppgörelse om kärnkraften, beskedet – det enda konkreta här – att 10 miljarder kronor skall användas för att öka de offentliga utgifterna och till allt detta att Thage G Peterson flyttar in i Statsrådsberedningen som förnyelse. Om man slår ihop allt det här ser man ganska oroande signaler. På något sätt är det ett för statistiskt synsätt att säga att vi 1996 inte har haft råd, men att vi ser att det uppstår ett utrymme 1998, så då gör vi vissa saker.

Sveriges läge är ju sådant att man måste omprioritera. Jag talade med Olof Johansson om de tio miljarder som lades ut på matmomsen. Tänk om de hade använts till strategiska insatser för att få fart på jobben!

Jag tycker inte riktigt att dramatiken i Sveriges situation finns i Göran Perssons retorik. Sverige befinner sig i en mycket allvarlig situation. Det går inte att vänta till 1998. Det är nu åtgärderna måste komma. Spar dem inte till memoarerna, utan handla så länge maktinstrumenten finns där. Det är vad svenska folket förväntar sig.

Anf. 47 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Ja, vi rätar på ryggen, Lars Leijonborg, efter ett mycket tufft beting och efter en städuppgift där Folkpartiet var med och smetade till det hela. Nu rätar vi på ryggen.

Visst, talekonst är viktig i politiken. Jag önskar att också folkpartistämman, som snart skall samlas och välja ny partiledare, får uppleva ett sådant inslag.

Anf. 48 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Nyligen träffade jag Anna. Anna var heltidsarbetande och hade två småbarn, men kunde inte få någon barnomsorg. Kommunen hade inte råd, var svaret. Litet senare träffade jag en utbildad förskollärare. Hon kunde inte få något jobb, för kommunen hade inte råd. Men hon hade ersättning från arbetslöshetskassan för att inget göra. Och hon sade: Varför kan jag inte få jobba åtminstone de 75 % som jag får ersättning för, så att jag får hålla kontakten med mitt jobb, min kompetens och den kunskap jag har?

Det är ju inte brist på personal egentligen i dag inom vård och omsorg, trots att de som behöver personalen där ständigt möts av brist på personal. Socialdemokraterna har bara valt att låta människor gå arbets-

lösa i stället för att låta dem arbeta med det de är bra på inom vård och omsorg, trots att AMS-statistiken visar att detta totalt sett bara medför en nettobesparing på ungefär 1 000 kr per månad för samhället. Det kan inte vara samhällsekonomiskt försvarbart att ha det på detta sätt. Dessutom säger AMS att om man skall sätta in arbetsmarknadsåtgärder för den som är arbetslös – men som egentligen behövs på sitt jobb – blir det en ökad kostnad för samhället i förhållande till om man får vara kvar på jobbet.

Jag kan inte få det här att gå ihop. Jag tycker att det är helt oförsvarbart. Vi skriker efter personal inom vård, skola och barnomsorg därför att de som behöver omsorgen inte har personal som har tid med dem. Samtidigt betalar vi från samhällets sida människor för att inte göra de här viktiga jobben. Man borde se till att personalen får behållas.

Jag hoppas verkligen, och det här är en uppmaning till Göran Persson, att Göran Persson ser till att pengarna kommer till kommuner och lands-ting så att inte ytterligare nedskärningar på personalsidan blir nödvän- dig. Det klarar inte de få människor som blir kvar. De kommer att bli utslitna, och vi kommer i nästa led att få en ökad kostnad på grund av att personalen som får jobba mer än vad den klarar av måste söka vård och hjälp på grund av utslitning.

Det har varit en ganska lång debatt – det brukar det ju vara – och det är många frågor, viktiga frågor, som har tagits upp. Löften har i viss mån kommit. I alla fall har det antytts att det skall hända någonting på kärn- kraftssidan, och kanske skall det bli ett kretsloppssamhälle med några förslag så småningom.

Men vi är trötta på vackra ord. Nu, statsministern, vill vi se handling. Vi vill se att statsministern infriar alla de löften som vi har hört om ett bra samhälle i ekologisk och social balans. Jag hoppas att jag i nästa partile- dardebatt skall slippa upprepa historien om skraddaren, den som slutar med att det inte bidde någonting.

Anf. 49 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! Göran Persson sade ju alldeles rätt, och jag är övertygad om att det är någonting som man tar åt sig ute vid TV-apparater och radi- oapparater, i den mån man fortsätter att lyssna på oss. Han sade att innan man förbrukar pengar skall man ha dem i handen. Jag är övertygad om att det är en moral och en inställning som väldigt många anammar och tycker är rimlig, inte minst efter vad vi upplevde i slutet av 1980-talet här i lan- det. Man uttrycker det ibland också så här: Innan man delar ut bröd måste man baka kakan.

Poängen i vår kritik, Göran Persson, gäller inte att det har skett bespa- ringar utan sättet på vilket det har skett och att man inte samtidigt som besparingarna gjordes har skapat ett bättre klimat för näringslivet och öppnat tjänstesektorn.

Nu säger Göran Persson ordagrant: Nu ligger framför oss att pressa tillbaka arbetslösheten. Det har legat som er uppgift från första dagen i regeringen! Det är inte nu den uppgiften finns, utan den har funnits i ett par år. Ja, det kan man skaka på huvudet åt, men faktum är att arbetslös- heten har ökat. Om då kakan hade bakats och blivit större – vi tycker att det är trist att så inte blev fallet – hade det funnits mer att dela ut. Det är detta som har varit önskemålet. Vi kritiserar att detta inte har skett.

Vi vet att hemtjänsten i dag saknar resurser, att vården i dag har bekymmer, att skolan i dag har bekymmer. Då kan man inte tala om att vi har uppgifter framför oss. Vi har dem i dag. Det går inte att tala om tillvaron som hägringar som människor skall sätta tilltro till och gå och hoppas på.

Jag kan inte låta bli att göra en reflexion, även om det kanske är onödigt. Vi finns med i Anders Sundströms grupp och pratar om kärnkraften. Vi har lyckats hålla oss kvar där, eller hur man skall beteckna det. Då säger Göran Persson att de som talar i enlighet med Lars Tobisson – han hade inga sekunder kvar – inte tar ansvar för Hofors, Hagfors och Arboga. Men hur skall LO uppfatta det budskapet? Skulle inte LO då ta ansvar för Hofors, Hagfors och alla de bruksorter som räknades upp? Jag tror inte att det är riktigt så enkelt att man kan strö den typen av demagogi omkring sig. Problemet i dag och den allra närmaste tiden gäller hemtjänst, sjukvård, skola och energi. Vi måste ta tag i det och inte stå här och presentera hägringar.

Anf. 50 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag ställde i inledningen av debatten ett antal frågor, men jag fick inget svar. Det händer ibland i politiska debatter, i varje fall om det är besvärande att svara på frågorna. Jag ställde frågan om det var myndigheter och marknaden som skulle avveckla kärnkraften och varför man då ställde upp på folkomröstningen 1980.

Att inte få något svar är också ett svar. Därmed har man sagt att man egentligen inte ville ha folkomröstningen men att man var tvingad under Harrisburgs galge. Jag vill påminna om att det kan hända igen.

Det fördes en diskussion om kärnkraften här på slutet, och jag vill bara konstatera att det inte finns några exempel på att reaktorer anmäler i förväg att de tänker lägga av eller hur de tänker göra det. Det är en del i den dialog som har förts här på slutet.

Det är kärnkraften som är sin egen värsta fiende. Det är när den oplanerat lägger av som det blir elbrist. Då kan vi inte hur snabbt som helst sätta in reserver. Men det är riktigt att kärnkraften kräver enorma reserver, som oljekondenskraftverk, för att det skall fungera.

Kärnkraften är också sin egen värsta fiende när det gäller olycksrisker, avfalllets evighetsproblem och just, som jag sade, sårbarheten och storskaligheten.

Får jag avslutningsvis bara säga en sak för att rätta till ett missförstånd här. När vi har förordat sänkt skatt på nödvändig konsumtion är det i övertygelsen om att det är det viktigaste för människorna. Vi är motståndare till hög skatt på nödvändig konsumtion. Det är därför vi har varit anhängare av sänkt matmoms. Det är därför vi har arbetat för att få ned räntorna på bostäderna och för att persontransporterna skall ha en särskild skatteklass. Detta är ingen subvention; det är bara ekonomiska teoretiker som uppfattar det som en subvention. Det är rimlig fördelningspolitik.

(forts. 7 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 12.26 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

3 § Anmälan om ny ordförande i den svenska delegationen till Parlamentariska församlingen i organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

Andre vice talmannen meddelade att *Viola Furubjelke* (s) den 20 december 1996 utsetts till ordförande i den svenska delegationen till Parlamentariska församlingen i organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).

4 § Anmälan om ny vice ordförande i försvarsutskottet

Andre vice talmannen meddelade att *Sven Lundberg* (s) fr.o.m. den 21 januari 1997 utsetts till vice ordförande i försvarsutskottet efter Britt Bohlin (s).

5 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet och utbildningsutskottet

Andre vice talmannen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp under Nalin Baksis ledighet anmält hennes ersättare Majvi Andersson som suppleant i justitieutskottet och i utbildningsutskottet.

Andre vice talmannen förklarade vald till

suppleant i justitieutskottet
Majvi Andersson (s)

suppleant i utbildningsutskottet
Majvi Andersson (s)

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1996/97:69 till socialförsäkringsutskottet
1996/97:70 till konstitutionsutskottet

Anf. 51 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det finns något brutalt över politiken i Sverige i dag. Det skärs ned och det bantas för att få statliga och kommunala budgetar att gå ihop. Sjukvården och äldreomsorgen får det snålare, ersättningen till de arbetslösa sänks. Ekonomiskt sackar Sverige efter omvärlden.

Att staten och kommunerna sparar är inget fel. Tvärtom är det bra att krav ställs också på den offentliga verksamheten, att vården och omsorgen sköts på ett sätt som gör att varje krona används effektivt. Det är heller inte i besparingarna som det brutala ligger.

Problemet är att det skärs ned utan att annat samtidigt ges chansen att växa. Andra sätt att organisera vård, omsorg, sjukvård och skola sitter snålt, samtidigt som det statliga och kommunala, som sagt, får allt svårare att leva upp till människors förväntningar. Det är detta fenomen som kommit att ses som ett uttryck för en torftig kamrerarsjäl. Det skulle också lika gärna kunna betecknas som det socialdemokratiska projektets kollaps inför en ny tids verklighet.

Socialdemokraterna brukar ursäktas sig med att det snåla nu snart är över. Saneringen av statsfinanserna är avslutad, det svåra är gjort. Runt hörnet väntar det gamla vanliga igen.

Men så är det ju inte. Det gamla kommer inte tillbaka. Den stora staten har gått i väggen, och gjort det för gott. Den fungerar inte, vare sig i förhållande till enskilda människors alla skiftande ambitioner eller med tanke på de stora förändringar som den yttre verkligheten genomgår.

Det är där vi nu står. Vi står vid vändkorset. Åt vilket håll skall vi gå? Framåt eller bakåt? Den gamla välfärdsstaten faller sönder, men till förmån för vad? Ett skitsamhälle, fruktar samhällsdebattören Lorentz Lyttkens, om vi inte medvetet byter kurs.

Det är på den nya kursen diskussionen nu borde fokuseras. Tyvärr är emellertid Sverige långt därifrån. Statsledningen koncentrerar sig i stället på att för folket predika att egentligen ingenting har hänt, mer än att någon kortsiktig felhantering inträffat av välfärdsstatens rattar. I statsministerns kansli förbereder en arkitektprofessor – symboliken kunde inte varit tydligare – planritningen för statsinterventionismens renässans. Denna gång förebärande att det är nödvändigt för den s.k. ekologiska balansens skull. Ett högstämt crescendo utgörs av rivningen av viktiga delar av den svenska energiproduktionsförmågan.

Med en sådan politik, fru talman, kommer brutaliteten att förstärkas. Ännu fler får det trångt på sjukhus och vårdhem. Ännu fler kommer att bli arbetslösa.

Mitt i allt detta växer den svenska vänstern. Kanske är det inte så konstigt att det är detta som sker. Nostalgiskt söker sig en del i vilsenhet tillbaka till förhoppningen att det gamla på ett eller annat sätt ändå kan bestå. Och faktiskt är det ju detta som också regeringen säger. Så varför inte söka sig till ett parti som lovar allt detta utan extra krumbukter. Socialdemokraternas oförmåga att inse att tiden flytt den gamla idén är en välsignelse för det svenska vänsterpartiet.

Jag tror emellertid inte, fru talman, att vänstern i Vänsterpartiet eller i socialdemokratisk skepnad kommer att ha så värst mycket att bidra med i debatten om framtiden. De är båda industrisamhällets partier. Den massproducerande löpande-band-industrin hade i vänstern ett slags logisk fortsättning i politiken. Opersonligt, kollektivt, hierarkiskt, utbytbart. Både Vänsterpartiet och socialdemokraterna går åt fel håll i vändkorset.

De vill inte se att framtiden nu ser annorlunda ut. Nu bryts enhetligheten isär till förmån för det unika och det personliga. Den enskildes växt, självförverkligande och ambitioner har blivit en mäktigare kraft än överhetens alla samlade maktambitioner. Krav ställs i dag från miljoner medborgare att tillerkännas ett slags ny myndighet. Den utgår bl.a. från att god och bred utbildning och en trots allt hyggligare ekonomi än förr inte ställer samma krav på statlig inblandning som gamla tiders fattigdom möjligen kunde motivera.

En ny politik måste byggas upp med sikte på att göra det möjligt för fler att växa själva. Att så sker är mänskligt nödvändigt av flera orsaker.

När enskilda människor växer, då växer hela Sverige. Det gör vårt samhälle rikare. Och det behövs verkligen. Det är ju ur välståndet våra personliga och gemensamma krav en gång ändå måste betalas.

Att sträva efter välstånd, efter mänsklig och ekonomisk växt, är alltså ett gott värde. Det är samtidigt ansvarsfullt. Världens viktigaste hot i dag är fattigdomen. Den föröder människors livsprojekt samtidigt som den föröder naturen.

Att fler kan växa själva är emellertid också nödvändigt för att de som inte har förutsättningarna skall kunna få vårt generösa stöd. Ett samhälle där alltfler, som i dag, måste bli försörjda av allt färre kommer till slut att bryta samman. När det sker är det de som har de största behoven, de som vi egentligen aldrig kan tillåta oss att svika, som kommer att försakas först. Dagens Sverige är tyvärr fullt av exempel på att just detta sker just nu.

Ett samhälle med en ny inriktning sätter naturligtvis sina avtryck också i själva politiken. Det får konsekvenser för hela det politiska uppdragets karaktär. Stimulerande, t.o.m. uppfordrande, institutioner behöver sättas i de reglerande och kontrollerandes ställe. Skapandet blir vårt viktigaste mål. Låt mig exemplifiera vad jag menar.

För det första: Menar man allvar med att ge alla chansen att växa kan man inte straffbeskatta låginkomsttagare. I dag betalar de lägsta inkomsttagarna 70 % i skatter och obligatoriska avgifter – allra minst. Detta just innan de förlorar jobbet. Det skapar arbetslöshet, sociala svårigheter, utslagning. Det gamla samhällets skattepolitik blir i det nya samhället direkt asocial. Arbetslöshet och utsatthet skapas av politiken där denna i stället borde lindra och stödja.

För det andra: De sociala försäkringarna måste ge utrymme för alla de variationer som människors önskemål uppvisar. Det ligger ingen rättfärdighet i att tvinga alla att göra precis lika. Vår gemensamma sociala förpliktelse är att säkerställa att alla har ett fullgott skydd. Det blir både mänskligare och effektivare om insatserna koncentreras till detta, snarare än att vi pekpinnemässigt lägger oss i hur fullvuxna människor väljer att utforma just sina liv.

För det tredje: Skolan måste få ett ordentligt lyft. Det kommer emellertid aldrig att gå med mindre än att politiken erkänner sin begränsning

för att i stället ge utrymme för lärares, elevers och föräldrars hela kreativa förmåga. Dagens betygskaos är egentligen en välsignelse, eftersom det äntligen sätter strålkastaren på vad eleverna kan eller inte kan. Resultatet blir nu viktigare än formen. Kanske kan elevernas framtid till sist bli en lika central fråga som samhällsingenjörernas alla illusioner.

För det fjärde: Samhällen som växer sätter företagsamhet som värde och som dygd i högsätet. Gör man inte det blir det ingenting av vare sig tryggheten eller rikedom. Det måste regeringen inse och tala om för sina valmän. Den expansion av enskilda människors mer eller mindre organiserade företagsamhet som Sverige i dag behöver är av en storleksordning väl i klass med det sena 1800-talets industriella revolution.

Fru talman! Sverige behöver en renässans för tron på människans förmåga, ansvar och utvecklingskraft. För politiken innebär det förvisso en annorlunda roll, men den är långt ifrån oviktig. I dag är Sveriges problem dess politiker. Folket vet nästan alltid bättre.

Jag tror att det är betydelsefullt att ha en optimistisk utgångspunkt när framtiden skall byggas. Det gäller möjligheterna att föra hela världen ur fattigdomen, men det gäller också Sveriges möjligheter att på nytt bli en första rangens nation med jobb och välstånd i nivå med andra utvecklade länders.

Fattigdom, otrygghet och arbetslöshet är inga ofrånkomliga konsekvenser av opåverkbara skeenden. Politikens uppgift nu, hundra år efter industrialismens genombrott, är emellertid en annan än vid det förra sekelskiftet. Ett kunnigt folk har lagt den bokstavliga fattigdomen bakom sig. Det naturliga hade varit att vars och ens rådighet över det egna livet hade förstärkts i takt med att tryggheten ökat och välståndet växt. Paradoxalt nog har det blivit precis tvärtom. Vid det sekelskifte som nu närmar sig är politikens dominans större än någonsin.

Det vill, fru talman, vi moderater ändra på. Sverige borde vara ett land av myndiga medborgare. Vi behöver inte så många företrädare för vareviga utmaning vi möter i livet. Vi kan själva, var och en av oss, om vi får, om politiken tillåter oss och om vi får utmanas att spränga våra egna gränser. Det är den möjligheten, fru talman, vi moderater vill öppna för att ge hela Sverige en välbehövlig ny start.

Anf. 52 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Brutalt, sade Per Unckel om det som sker i välfärden. Jag håller med. Men med er politik, Per Unckel, bäddar ni för en långt mer brutal verklighet. Ni tar pengar från kommunerna. Ni tar pengar från välfärden. Ni har inget att erbjuda de arbetslösa annat än just fattigdom, för att inte tala om vad ni har att erbjuda utvecklingsländer som lever i misär. Vad gäller bistånd har regeringen ingen svårighet att dra ned med Moderaternas hjälp.

Det är de lätta lösningarna Per Unckel har – de ideologiskt tjusiga lösningarna: sänk skatterna, avreglera arbetsmarknaden. Men de svåra lösningarna är att ställa om Sverige till ett miljömässigt riktigt samhälle. Det är att orka avveckla kärnkraften och bygga upp alternativa energisystem. Det är att genomföra en arbetstidsförkortning så att man drar nytta av den produktivitetsutveckling som finns i näringslivet. Det är att se till att klara finansieringen av viktiga välfärdsfrågor och inte bara öka klyftorna.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Politiken har för starkt herravälde fram emot sekelskiftet, säger Per Unckel. Det är verkligen nattsvart mörker hos herr Unckel. Politiken har tappat inflytande. Brysselbyråkraterna har tagit över mycket, och de internationella kapitalmarknaderna har tagit resten. Då är väl moderaterna nöjda? De vill inte ha så mycket av demokrati och politik. De vill inte ha så mycket av välfärd. Det är en riktigt ohållbar politik som Per Unckel talar för.

Anf. 53 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Med Hans Andersson skall jag inte gräla. Över den avgrunden klarar ingen att hoppa. Vad vi kan erbjuda svenska folket är ett samhälle som växer och utvecklas. Vad Hans Andersson kan erbjuda är en dröm om ett samhälle som en hel världshistoria redan har dömt ut.

Anf. 54 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Tvärtom – det krävs en mycket stor förnyelse. Vad jag fick erfara under den tid Per Unckel och hans kamrater satt i regeringen var en total oförståelse för vad balans i budgeten innebar, en total likgiltighet för växande arbetslöshet och ett totalt missförstånd när det gäller vad välfärd är för folkflertalet. Tänk på det, Per Unckel!

Anf. 55 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Ja, Sverige behöver en stor förnyelse. Men det är inte historiens kommunister som kan leda den.

Anf. 56 JAN BERGQVIST (s) replik:

Fru talman! Per Unckel predikade med sedvanlig rapp tunga över en text i Moderaternas programarbete som är väl känd: Varje ingrepp i medborgarnas liv, varje reglering, varje skatt försvårar planer och dödar livsprojekt. Innebörden av detta är att vi, när vi har tagit ut skatt för att förbättra villkoren för t.ex. handikappade och pensionärer, skulle ha minskat friheten i Sverige och dödat livsprojekt.

I frihetens namn vill Per Unckel vingklippa kommunerna. I frihetens namn vill han ta stora resurser från landstingen. I frihetens namn vill han sänka skatterna på ett sådant sätt att det kan skapa motsättningar och växande klyftor i Sverige.

Per Unckel anklagade Socialdemokraterna. Han hade en formulering med innebörden att arbetslöshet skapas, i stället för att förhindras, av politiken. Det var i så fall en recension av den politik som fördes när Per Unckel själv satt i regeringen.

Många av de anklagelser som Per Unckel för fram slår ju som en bumerang tillbaka på den egna trovärdigheten. Vi vet att bidragsberoendet aldrig har ökat så snabbt som när Per Unckel satt i regeringen. Aldrig har de offentliga utgifterna som andel av vår ekonomi nått en sådan rekordnivå som när Per Unckel regerade. Aldrig har vådan av en moderat skattepolitik visat sig tydligare.

Vi socialdemokrater vill betala av statsskulden. Då minskar vi statskuldsräntorna. Då anklagar Moderaterna oss för överbeskattning. Anser ni alltså att det var normalbeskattning när staten lånade till var tredje

utgiftskrona? Skall man bara skuldsätta sig, Per Unckel? Skall inte staten någon gång börja betala tillbaka på sina skulder?

Prot. 1996/97:53
22 januari

Anf. 57 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Får jag replikera med en motfråga, som Jan Bergqvist kan svara på, som illustrerar bristen på logik i hans resonemang? Var ligger moralen i att be en människa som får 10 000 kr i lön att betala 70 % i skatt?

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 58 JAN BERGQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var inte mycket till svar på mina frågor. Jag skall omedelbart svara på den fråga som Per Unckel ställde. Vi skall inte ta ut högre skatter än vad som är nödvändigt. Tyvärr har vi tvingats komma upp i ganska höga skattenivåer. En förklaring är att vi, genom att det har skapats så höga statsskuldsräntor, nu tvingas att ha skatter på en betydligt högre nivå än vad som annars hade varit nödvändigt.

Vad säger då moderaterna om detta? Jo, de säger följande: Om det är statsskuldsräntorna som är problemet så finns inte problemet. Det är bara att sänka skatten. Det är Bo Lundgren som säger detta den 21 november. Det började så hösten 1991 – stora ofinansierade skattesänkningar. I dag betalar vi dem med ränta på ränta.

Det finns en myt om att Moderaterna är speciellt strama i sin budgetpolitik. Sådan är inte verkligheten. Verkligheten är kanske att Sträng m. fl. kunde presentera rejäla svängrebudgetar när behovet fanns, men Moderaternas politik har snarast varit de lösa hängslenas politik.

Anf. 59 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Skälet till att jag ville att Jan Bergqvist skulle svara på frågan om moralen vad gäller låginkomsttagarna var att svaret ger en ganska bra illustration av vad den egentliga motsättningen oss emellan består i.

Jag tycker inte att det är god moral att beskatta låginkomsttagare in på bara kroppen. Jag tycker inte heller att det är en förnuftig ekonomi att göra det och att därigenom tvinga ut dem i en arbetslöshet som de inte kan ta sig ifrån. Där ligger den verkliga skillnaden mellan Jan Bergqvist och mig.

Anf. 60 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! En del av Per Unckels resonemang är ganska intressant. Det är inte så ofta jag och Per Unckel har samma uppfattning, men här kan jag instämma i åtminstone två punkter.

För det första är det naturligtvis riktigt att låginkomsttagare måste få lägre skatt. Det är rimligt. Man skall kunna leva på sin lön.

För det andra hade Per Unckel en bra framtoning och profil när han sade att folket nästan alltid vet bättre än politiker. Det är intressant. Det borde betyda att Per Unckel tycker att det är rimligt med en folkomröstning om t.ex. EMU. Och det måste väl vara rimligt med en folkomröstning om det nya avtal som EU håller på att diskutera, eftersom Per Unckel tycker att politiker skall ha mindre att säga till om.

Jag tycker också att dessa frågor skall underställas folket i folkomröstningar. Det vore roligt att höra Per Unckel utveckla frågan om människors inflytande kontra de riktigt stora frågorna om EMU och medlemskapet i EU. Danskarna skall ju t.ex. få rösta. Det kanske också Per Unckel tycker att de skall få göra. Det vore intressant att veta.

Sedan hänger jag inte riktigt med. Per Unckel målar ut Vänsterpartiet och Socialdemokraterna som industrialismens partier. Det håller jag med om. Men vad i Herrans namn är då Moderaterna? Är det något parti som är föråldrat vad gäller synen på ny industriell utveckling så är det väl Moderaterna. Titta bara på energipolitiken! Ni håller ju benhårt fast vid det gamla. Moderaternas syn är den verkligt traditionellt industrialistiska, och det är beklagligt.

Jag skulle gärna vilja sätta Moderaterna – och även Folkpartiet – i samma bur som Vänsterpartiet och Socialdemokraterna just när det gäller den biten.

Anf. 61 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Vad gäller den senare frågan består väl motsättningen mellan Birger Schlaug och mig i att jag aldrig riktigt har begripit att välstånd skapas genom att riva kärnkraftverk.

I fråga om EMU är svaret mycket enkelt. Jag tyckte också att man skulle fråga folket. Det har vi gjort. Folket sade ja till medlemskapet och ja till EMU.

Anf. 62 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Nyss hörde vi Lars Tobisson säga att ett medlemskap i EU rent juridiskt leder till att man skall gå med i EMU men att det egentligen är en politisk fråga. Det vore bra om Lars Tobisson och Per Unckel kunde reda ut det.

Då kommer jag till min följdfråga. Folket – människor och individer – är så viktigt, enligt Per Unckel. Skall det svenska folket då få ta ställning i EU-frågan? Skall svenska folket, precis som folk i andra länder, få ta ställning i en folkomröstning när ett nytt avtal förhandlas fram? Eller tycker folket fel då? Tycker Per Unckel att man då inte skall lägga sig i?

När det gäller kärnkraften skulle jag vilja veta vad Per Unckel har för syn på den annonskampanj som Industriförbundet och andra har gått ut med ganska hårt. Man säger att det inte blir några investeringar i Sverige om man plockar en reaktor. Hur hänger det ihop med Per Unckels tänkande? Blir det inte investeringar i samhället om man skapar en marknad för nya produkter, t.ex. nya energiformer? Är det inte så man får investeringar? Vad är det som säger att det blir investeringar om man behåller kärnkraften?

Vad gäller EU-medlemskapet hörde vi också att investeringarna skulle komma bara vi blev medlemmar i EU. Sedan kan man jämföra Norge, Sverige, Schweiz och Österrike. Då ser man att EU-medlemskapet inte hängde ihop med investeringarna.

Leder det inte till investeringar i samhället om man skapar en marknad och en efterfrågan på något nytt och hållbart?

Anf. 63 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jodå, det blir säkert en och annan investering om vi stänger av kärnkraftverken. Det är bara det att samma skattebetalare som inte ens kan få vård och omsorg kommer att få betala det med sina skatter.

Anf. 64 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! När jag växte upp brukade vi barn tala om att Sverige var ett av världens rikaste länder. Bara Schweiz och USA var rikare. Så är det inte längre.

Det är lätt att låta sig vilseledas av att den här tillbakagången har kommit smygande. Men när människor tvivlar på att pengarna räcker i vården och är rädda för att massarbetslösheten skall slå rot krackelerar den svenska självbilden, och besvikelsen griper omkring sig. En kall vind drar genom samhället. I nästa steg kan besvikna och utsatta människor börja söka syndabockar bland minoriteter. Man kan skylla på arbetslösa som tar emot bidrag, på invandrare, på homosexuella eller på andra grupper.

Det här är det centraliserade stordriftssamhällets misslyckande. Det har gett en stagnerande ekonomi som på sikt kan bli ett allvarligt hot mot det öppna samhället. Demokratin förlorar trovärdighet när den inte kan leverera goda beslut.

Vi måste lyfta Sverige ur den ekonomiska stagnationen. Men vi kan inte välja en traditionell ekonomisk tillväxt som är ekologiskt omöjlig. Vi måste lägga om kurs, skydda miljön och hushålla med naturens resurser för att rädda oss undan ett globalt ekologiskt sammanbrott. Sverige bör ta täten bort från det centraliserade stordriftssamhället och gå i spetsen för den ofrånkomliga och spännande omställningen till det ekologiskt hållbara samhället – kretsloppssamhället.

Den första stora uppgiften är alltså att skapa det ekologiska lyftet för Sverige. När naturen tar emot avfall bryter den ned det och plockar isär och återanvänder materialet till nytt liv. Kretsloppssamhället skapas genom att den mänskliga kulturen ordnas lika klokt som naturen själv. Det innebär en mäktig förnyelse som berör varje del av samhället, inte bara en miljösektor eller en ”grön sektor”. Energiomställningen, med avvecklingen av kärnkraften, är ryggraden i denna förnyelse.

Jag blev fascinerad när jag nyss lyssnade på Per Unckel. Han kunde inte förstå hur rivning av energiproduktionskapacitet var förnyelse. Jag kommer ihåg precis hur det har låtit när Sverige har behövt ställa om varv eller göra andra stora strukturförändringar som har varit nödvändiga för att klara ekonomin på sikt. Det har alltid funnits bakåtsträvare som säger att man inte kan göra sådana förändringar. Den här gången är det nya möjligen att det är Moderaterna som står för reaktionen, tillbakagången. Det är inte nytt med tanke på högerns historiska rötter, men det är nytt med tanke på hur man de senaste tio åren har försökt putsa upp en annan fasad.

I varje del av ekonomin krävs forskning eller teknisk utveckling till följd av den här förnyelsen. Det krävs nya produkter och investeringar. I varje steg av skapandet av det ekologiska samhället skapas behov av nya arbeten. Denna förnyelse är det starkaste vapnet mot arbetslösheten.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

samhällsutveckling på

längre sikt

Vi måste överge synsättet ”först ekonomisk tillväxt och sedan miljöåtgärder”. Själva omställningen till kretslopp måste i stället bli den motor som skapar utveckling och därmed tillväxt. Det ekologiska lyftet innebär att Sverige också lyfts ur arbetslöshet, säkrar saneringen av statens finanser och stärker näringslivets konkurrenskraft.

Vi kommer inte dit genom statliga toppstyrda program, inte genom centralplanering uppifrån utan genom företagande, personligt ansvarstagande och lokal samverkan. Det ekologiskt hållbara samhället innebär ett ännu mer avancerat kunskapssamhälle, en legering av, om man så vill, ”högekologi” och högteknologi. Därför hör massiva satsningar på kunskap och utbildning till de viktigaste framtidsuppgifterna. Kretslopps-samhället kan inte förverkligas utan humanismens bildningsideal.

De gröna vänstertraditionalisterna har i grunden fel när de ifrågasätter tillväxten och attackerar marknadsekonomin. Det är här Miljöpartiet och Vänsterpartiet sviker. Vägen till ett hållbart samhälle handlar inte om återtåg eller återgång till äldre tiders samhälle utan om en mer utvecklad och avancerad marknadsekonomi. Vi kan bara komma till det ekologiskt hållbara samhället genom att uppmuntra innovationer, entreprenörskap och dynamik – sådant som är marknadsekonomin själva dygder. Genom att inte inse det är vänsterblocket ett hinder i vägen mot det ekologiskt hållbara samhället. Vi måste inte stoppa tåget eller stanna tillväxten utan växla spår och ge den ekonomiska utvecklingen en annan inriktning.

Den andra stora uppgiften är att ingjuta omtanke och värme i samhället genom mer lokal makt. Om vi skall råda bot på känslan av maktlöshet och kyla, måste vi bygga på människors initiativkraft och möjligheterna till lokal samverkan. Skolor där föräldrar i beslutsställning samverkar med lärare och elever ger mindre mobbning och bättre användning av pengarna. Självstyrande enheter inom vården med mer egen makt, inte toppstyrda pyramider, ger större möjlighet att använda varje krona så att den ger omvårdnad, inte bara medicinsk teknik. Den framväxande byarörelsen och de lokala utvecklingsgrupperna runt om i våra bygder visar vilken kraft som ligger i människors vilja till eget ansvar och lokal makt. Staten skall ha mindre makt och de lokala samhällena mer makt. Lägg fler beslut lokalt och färre beslut i Stockholm. Vägen till framtiden går genom decentralisering av makt och beslut i hela samhället.

Högerpolitiken är ett hot mot den ekonomiska utvecklingen i samhället. I land efter land föreslår den politiska högern nedskärningar av den sociala välfärden som är så stora att en förlamande rädsla och oro sprider sig bland människorna. I vårt land är det Moderaterna som går i spetsen för sådana nedskärningsförslag i skolan och i vården att man hotar att rycka undan grunden för den sociala trygghet som är förutsättningen för god ekonomisk utveckling.

När människor har gemensamma angelägenheter och makt lokalt skapas band av förtroende och tillit. När människor känner trygghet föds i sin tur vilja att handla och mod att våga satsa. Det är därför ett decentraliserat samhälle, med många sociala nätverk mellan människor, föreningar och företag, också skapar bättre social och ekonomisk utveckling. Det decentraliserade samhället ger den sociala tillit som behövs för att ekonomin skall kunna utvecklas.

Projektet att ersätta de olika nationella valutorna med en gemensam EU-valuta, det som kallas EMU, riskerar tvärtom att bli ett skruvstäd som

tvningar fram mer centralisering – varv efter varv förflyttas viktiga avgöranden i den ekonomiska politiken till Bryssel, varv efter varv ökar avståndet mellan väljare och valda, varv efter varv riskerar demokratin att förlora kraft.

Den tredje huvuduppgiften är tvärtom att visa demokratins handlingskraft. Det finns en uppgivenhet i EMU-debatten, där det sägs att Sveriges politiker inte törs fatta de beslut som är nödvändiga för att vi skall kunna stå utanför. Men det är att abdikera och ge upp tron på demokratins handlingsförmåga. Vilka beslut är det som Moderaterna inte törs driva igenom i Sverige utan fly till Brysselmaskineriet för att få hjälp?

I den här kammaren kan vi fatta de beslut som krävs för att lägga en ekonomisk grund som gör det möjligt att stå utanför EMU. Ingen i denna kammare har en chans att försöka smita undan. Det går att fatta dessa beslut här. Saneringsprogrammet är första steget som skall leda till permanenta överskott i statens finanser. Att bekämpa inflationen med en ny lönebildning är ett nödvändigt nästa steg. En rörlig växelkurs, fortsatt reformering av arbetsmarknaden och ett drivshusklimat för företagande och förnyelse i den ekologiska omställningens spår är den fortsatta vägen.

Jag vill att mitt parti, Centerpartiet, skall bidra till att skapa ett långsiktigt samarbetsmönster oberoende av den förstelnade blockpolitiken. Vi ser alltmer hur en högergruppering flockas kring Moderaterna och hur Vänsterpartiet och Miljöpartiet bildar ett nytt vänsterblock i politiken. Men framtidens politik skapas i politikens mitt. Och det är här vi kan skapa det breda samarbete som jag hoppas skall kunna återvinna förtroendet för politiken.

I politikens värld riskerar ”utspel” och ”profilering” att dominera. Men det är farligt för demokratins framtid om politiker bara syns utan att verka. Tvärtom är politikens uppgift att verka, att handla. Parlamentet måste kunna skapa handlingskraftiga majoriteter som betvingar alltför mäktiga särintressen, annars förtvinar förtroendet och bleknar tilltron till demokratin. Och det är i detta – att bevisa demokratins styrka, och därmed försvara det öppna samhället – som politiken kommer att finna sin mening.

Anf. 65 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker alltid att det är intressant att lyssna på Andreas Carlgren. Han är en mycket liberal centerpartist, om jag får säga så. Det är en komplimang.

Däremot har jag litet svårt att få detta att gå ihop. Mycket av det som han sade i sitt anförande tycker jag var mycket bra. Han sade att centraliserade strukturer har fört mycket ont med sig. Men samtidigt samarbetar Centern med Socialdemokraterna, som kanske är symbolen för centralistisk politik. Han säger att mer avancerad marknadsekonomi är lösningen på miljöproblem, tillväxt och annat. Men samtidigt samarbetar Centerpartiet med ett parti där själva ordet marknadsekonomi nästan är ett skällsord. Han säger att det är närdemokrati och annat som är lösningen för att få människor delaktiga i samhället. Samtidigt samarbetar Centerpartiet med Socialdemokraterna som hyllar kollektivism. Han talar om det ekologiskt hållbara samhället. Samtidigt samarbetar Centern med Socialdemokraterna om en budget som drastiskt skär ned utgifterna inom miljöområdet.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Jag har oerhört svårt att få detta att gå ihop. Kanske Andreas Carlgren kan förklara vad frukten av detta samarbete är och hur väl det stämmer överens med de idéer som Andreas Carlgren gav uttryck för i sitt anförande.

Anf. 66 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Om vi äntligen börjar omställningen till det ekologiskt hållbara samhället genom att inleda kärnkraftsavvecklingen, om vi äntligen ordentligt får ned räntan – till nytta för de små företagen – om vi steg för steg kan lägga om kursen, så att det blir bättre villkor för företagandet i Sverige, och dessutom vet att det är så brett beslutat här i riksdagen att det inte kan kullkastas av första vindpust från LO och om vi kan få igenom den satsning på utbildning som vi i många år har slagits för, är väl det i själva verket mycket bra också för just det slags liberala värderingar som jag tror att Ola Ström gillar. Jag tror att det egentligen finns förutsättningar för en ganska bred social-liberal samverkan, om man så vill, mellan partierna i mitten. Jag tror att vi är flera som skulle önska att också Folkpartiet ville vara med om det.

Anf. 67 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Vi i Folkpartiet har aldrig kritiserat Centern för själva samarbetet med Socialdemokraterna, utan det är i sakfrågorna som vi tycker att det har varit litet märkligt med det centerparti som vi känner och med många av de delar i Centerpartiets politik som vi uppskattar. Vi tycker att Centerpartiet har fått dåligt genomslag för småföretagaråtgärder.

Regeringen har ju i själva verket genomfört en lång rad saker som har försämrat för småföretagen. Vi tycker att det är dåligt att samarbeta med en regering som talar om ett ekologiskt uthålligt samhälle, men som i praktiken i budgetarbetet drar in pengar. Naturvårdsverkets budget skall ju minskas med 25 % på två år. Det är knappast ett stort steg framåt i miljöarbetet.

På punkt efter punkt har det i fråga om vårt ställningstagande inte stämt överens med det som vi i praktisk politik vill genomföra. Därför har vi sagt: Som Socialdemokraterna nu agerar kan inte ett samarbete mellan dem och Folkpartiet bli möjligt. Så är det i nuläget. Vi får väl hoppas att Socialdemokraternas liberala falang får litet mera vind. Kanske kan Centerpartiet hjälpa till med det. Det kan vi alltid hoppas på. Men jag hoppas kanske mera på ett fruktbart samarbete i en opposition, där mitten kan bli stark och där vi kan få bättre genomslag för företagsamheten. Det är ju vår viktigaste uppgift nu när jobben snart måste komma i detta massarbetslöshetens Sverige.

Anf. 68 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle, som jag brukar göra på våra möten, kunna räkna upp allt som vi har uppnått i samarbetet. Men snabbt skulle det då bli den vanliga politiska debatten. Jag tror att poängen, Ola Ström, i stället är att ta fasta på att det faktiskt har skett stora förändringar till följd av vår samverkan. Centerpartiet har nått goda resultat i det samarbetet. Jag tror att också Folkpartiet skulle kunna nå resultat om man ville vara med

och om man ville anstränga sig och ge ett handtag. Det är bara att hoppas att den viljan växer i Folkpartiet. Ni är välkomna!

Prot. 1996/97:53
22 januari

Anf. 69 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Andreas Carlgren säger att framtiden skapas i den politiska mitten.

Det är bara att läsa gamla centerskrifter, särskilt från exempelvis CUF och från den tid då Andreas Carlgren var yngre. Jag tror att även han insåg att politiken innehåller fler dimensioner. Att Andreas Carlgren har blivit så konserverad i industrisamhällets tankegångar att det nu är bara höger-vänster som gäller är ganska tragiskt. Jag tror inte att framtiden skapas i en mitt mellan höger och vänster, utan jag tror att framtiden skapas i en helt ny politisk dimension – mellan grått och grönt. Grått står för traditionell ekonomisk tillväxt, centralisering och supermaktsbygge. Grönt står för decentralisering och ekologisk hänsyn. Det är i den gröna sektorn som framtiden skapas, inte i en traditionell höger-vänster-mitt.

Andreas Carlgren sade – vilket förvånar mig, eftersom det är ganska utmanande: Varv efter varv ökar avståndet mellan väljare och politiker. Men hur har Andreas Carlgren inför EU-folkomröstningen agerat för att minska det avståndet? Var det inte Andreas Carlgren och andra centerpartister som åkte land och rike runt och ljög svenska folket rakt upp i ansiktet? Det sades ju i många debatter, även i debatter med mig: Inom EU finns det en miljögaranti. Varje land har rätt att gå före.

Hur var det, Andreas Carlgren? Visste ni inte bättre, eller ljög ni?

Hur har EU-medlemskapet påverkat och bidragit till det som Andreas Carlgren så vackert talar om, nämligen ökad demokrati, ökad delaktighet och ökad decentralisering? Vill Andreas Carlgren redovisa på vilket sätt EU-medlemskapet, som han själv aktivt företrätt, har lett till de mål som han i fina ordalag beskriver?

Anf. 70 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Jag hoppas att alla som lyssnar på debatten lagt märke till att Birger Schlaug inte med ett ord försöker besvara den fråga som jag ställt till både Miljöpartiet och Vänsterpartiet. I det avseendet är han i den här debatten väldigt lik Per Unckel, som inte heller svarade på någon av de frågor som hade ställts till honom.

Är det ändå inte märkligt, Birger Schlaug – om det nu är så viktigt att förändra politiken i den gröna riktning som jag tror att Miljöpartiet och som jag vet att Centerpartiet önskar – att Miljöpartiet alltid hoppar av när man har chansen att nå resultat?

Nu skall vi ju påbörja kärnkraftsavvecklingen. Men vips ser man Miljöpartiet försvinna ut ur de rum där besluten skall tas. Då är det viktigare att skriva öppna brev och att protestera, inte att nå resultat i verkligheten. Det gäller ju att uppnå den kärnkraftsavveckling som vi så hett har drömt om. Inte med ett enda ord nämner Birger Schlaug varför han gång på gång attackerar marknadsekonomin, som är en förutsättning för omställningen till ett ekologiskt samhälle. Gång på gång attackerar han i stället den förnyelse som behövs och vill reglera och säga nej och stopp, utan att verkligen gå i spetsen för denna förändring.

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Till sist några ord om EU. Försök inte! Motivet för att gå med i EU var ju att se till att öst och väst kan läka samman. Motivet för att nu säga nej till EMU, som ju är en annan sak, är att beslut inte skall centraliseras. Bägge de linjerna har vi drivit, och vi är mycket konsekventa. Det är naturligtvis också konsekvent att alltid protestera, som Birger Schlaug gör. Å andra sidan når ni inget grönt resultat.

Anf. 71 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det är riktigt att det är svårt att nå gröna resultat i Sveriges riksdag. 95 % av väljarna har ju valt andra partier. Men vi hoppas på ett bättre val nästa gång.

Jaha, det var intressant. Jag hoppas att alla som lyssnar på debatten, även journalisterna, beskriver vad Andreas Carlgren sade. Plötsligt sade han ju att miljön inte var något argument för EU – intressant!

Jag ber er gå tillbaka till alla de debattinlägg i exempelvis tidningar som Andreas Carlgren och andra skrev före folkomröstningen. Fred skapades ju inte via EU. Fred skapades via samarbete och samarbetsavtal mellan olika länder – det som föregick EU. Supermaktsunioner har aldrig skapat fred. Samarbete har skapat fred.

Jag svarade på frågan om var framtiden finns. Jag menar att den inte skapas i en sorts traditionell politisk mitt på vänster–höger-skalan, utan jag hävdar att den skapas i ett grönt fält. Grönt står där för decentralisering, delaktighet och ett uthålligt samhälle.

Så till frågan om marknadsekonomin. Jag tror att Centern och vi delvis har samma uppfattning. I dag saknas väsentliga delar i marknadsekonomin. Naturen har ingen röst på marknaden. Det är ett avgörande problem. Kommande generationer har ingen röst på marknaden. Det är ett avgörande problem.

Att kapital numera flödar i datakablar – mot att förut ha bestått av mark, jord och skog – är ett problem, som också gamla marknadsekonomiska liberaler insåg. Vi försvarar t.o.m. marknaden, men det innebär att det måste finnas spelregler i marknadsekonomin. Annars ser vi nämligen en utveckling som stenhårt förstör naturen. Vilket argument hade för övrigt Andreas Carlgren när han röstade för att skatteväxling inom jordbruket skulle motverkas i Sveriges riksdag? Ni, även Andreas Carlgren, såg ju aktivt till att skatten på konstgödsel minskade. Felet med marknadsekonomin var att naturen inte hade någon röst på marknaden. Vi politiker skulle lägga på en skatt just för att gynna en ekologiskt hållbar utveckling. Centerpartiet är ju ett traditionellt intresseparti, inte ett ekologiskt grundat parti.

Anf. 72 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Den som har några års vana vid att lyssna på Birger Schlaug vet ungefär hur valsen går. Den går runt, runt, runt. Det sistnämnda har vi hört några gånger. Men om det är några som verkligen är experter på hur naturen fungerar och på hur vi skall bygga ekonomin i enlighet med naturens kretslopp, så är det naturligtvis de som varje dag arbetar med den, dvs. Sveriges bönder.

När det sedan gäller demokratin och marknaden tror jag att vi skall använda demokratin till att besluta det vi gemensamt vill. Däremot skall

vi använda marknadens kraft när det gäller att förändra. Det är där som jag tycker att Miljöpartiet missar och i stället bara kör med retorik emot.

Det visar sig också i resultaten. När man äntligen skall nå gröna resultat försvinner man ur de rum där besluten om avstängning och avveckling av kärnkraft skall tas. EU finns, Birger Schlaug, och det är mycket viktigt att vara med och påverka för att nå resultat. Men det stora målet för Sverige med medlemskapet är freden, samarbetet och utvidgningen österut.

Anf. 73 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Andreas Carlgren, men först en reflexion. Andreas Carlgren har fått detta med social nedrustning om bakfoten. Om jag förstod honom rätt var Moderaterna enligt honom bara intresserade av social nedrustning. Ingenting kunde vara med felaktigt.

Social nedrustning inträffar när man på en gång skär ned i statens och kommunernas utgifter, höjer skatten och beskär alternativen. Då blir det alltså social nedrustning. De som bedriver den typen av politik, Andreas Carlgren, är Jan Bergqvists parti, som ni så gärna samarbetar med. Vi vill inte vara med om någon social nedrustning. Därför bestämmer sig Moderaterna alltid för att, samtidigt som vi hushållar med statens och kommunernas utgifter, säkerställa att skatten sänks och att alternativen får möjlighet att växa. Det är växtpolitik, inte nedskärningspolitik.

Så till min fråga. Kan Andreas Carlgren försäkra för denna kammare här och nu att Centerpartiet icke kommer att medverka till en stängning av kärnkraftverk som innebär att vi får ökade kostnader på statsbudgeten, att någon boende belastas med högre uppvärmningskostnader eller att industrin får ökade produktionskostnader?

Anf. 74 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Först om den sociala nedskärningen. Per Unckel gör ungefär som Socialdemokraterna när de var i opposition, fast tvärtom. Han lovar ständigt mer pengar på olika sätt, i det här fallet skattesänkningar, och talar aldrig om var de pengarna skall tas. Socialdemokraterna gjorde samma misstag, lovade bidrag av olika slag och talade inte om var pengarna skulle tas. De har fått betala dyrt med väljarmisstroende. Jag tror att Moderaterna kommer att få göra det också.

Nu var det riktigt nyspråk. Moderaterna vill – den som orkar fördjupa sig i de olika tabellerna kan se det – dra ned pengar på vård och sjukvård både i statens budget och i kommunernas budget. Dessutom tvingas man genomföra stora nedskärningar för skolan om man skall kunna genomföra sina stora skattesänkningar. Det kallas av Per Unckel för växtpolitik. Lyssna på det: Att skära ned för skola, omsorg och vård är med Per Unckels språkbruk växtpolitik. Jag får säga som någon annan har sagt en gång: Lycka till!

Sedan kort om kärnkraft. Det är självklart att vi skall genomföra en kärnkraftsavveckling, också med den första reaktorn, på ett sätt som är i överensstämmelse med den förnyelse som jag talar om. Det är en förnyelse av Sveriges ekonomi genom ekologisk omställning, inte genom att sabotera vare sig elförsörjning eller ekonomi.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 75 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag vill bli litet mera konkret. Kommer den kärnkrafts-
avveckling som ni slår in på att inte innebära någon belastning på statsbud-
geten, inte innebära att någon boende får högre boendekostnader eller att
något företag får ökade produktionskostnader? Det är enkla frågor. Ja, ja,
ja, skulle jag vilja höra. Kan jag få det svaret i nästa replik, Andreas
Carlgren, tror jag åtminstone några i denna församling skulle bli aningen
lugnare än vad de är för stunden.

Vad gäller frågan om växt och neddragning beklagar jag att Andreas
Carlgren, som är en klok, förnuftig, insiktsfull och intellektuell person
normalt, inte begriper sambandet mellan att få saker och ting att växa och
att bedriva den torftiga neddragningspolitik som Jan Bergqvists parti är
företrädare för. Det är den politiken som slänger ut hundratusentals män-
niskor i ökat bidragsberoende. Det är de höga skatterna för låginkomstta-
gare som gör att människor blir utan arbete trots att det finns massor av
arbete att utföra. Det gör att människor i dag inte får möjlighet att ge av
sin fulla kapacitet. Vad i hela friden skall Centern beblanda sig med en
sådan politik för?

Anf. 76 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Försök inte låtsas något annat än att Centerpartiet är pre-
cis lika centerpartistiskt som tidigare. Däremot kan vi uppnå resultat, och
det tycker vi är bra.

Jag hoppas att alla lade märke till att Per Unckel inte med ett ord för-
sökte bestrida de enorma nedskärningar det blir för social omsorg, vård
och skola. Däremot låtsas han att nedskärningar i sig skall leda till växt.
Det krävs möjligen en större tänkare än Per Unckel att bevisa det.

Kan Per Unckel svara ja på motsvarande frågor om kärnkraften? Det
kan han inte därför att det inte finns någonting som garanterar att inte
elpriserna stiger också med kärnkraft och därmed leder till högre boende-
kostnader. Jag kan ge det allra enklaste exemplet: Vi hade i Sverige ett
kärnkraftverk som är stängt sedan 1992, men har det höjt elpriserna, Per
Unckel? Har det saboterat för de boende?

Anf. 77 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det var inte så framtidsinriktat. Det var mycket käbbel i
backspegeln, tycker jag.

Jag tror att Andreas Carlgren har missuppfattat situationen. Vi jobbar
ju tillsammans för kärnkraftsavveckling. Vi har lagt fram en serie förslag
till miljöomställning, till en trafikpolitik som inte alls skulle se ut som
den nu gör när Centern och regeringen har enats om mycket betong på det
politikområdet. Vi har lagt fram en serie förslag som skulle gynna småfö-
retag: räntestöd, avskaffande av vissa delar av egenavgifter. Varför skall
sjuklöneperioden bekostas av de riktigt små företagen? Vi har massor
med förslag. Sist men inte minst: Det gröna omställningsarbetet – att höja
kompetensen, att få över oss i tillväxtbranscher med mycket större tjäns-
teandel i – är egentligen det som är tillväxt, dvs. att få med människor i
den ekonomiska aktiviteten och bidra till den miljömässiga omställning
som är absolut nödvändig. Jag tror att Centerpartiet är intresserat av det.

Försök att inte att söka käbbel. Hittills har ni inte i praktisk politik gjort mycket av det, och vi kan faktiskt se att miljöskulden växer år från år.

Handlingskraft är viktig, säger Andreas Carlgren. Handlingskraften är egentligen mest att slaviskt följa EMU:s konvergensvillkor. Jag tror att Sverige har blivit Europamästare i att snabbt få ned inflationen och budgetunderskottet men också Europamästare i att snabbt braka i väg med massarbetslösheten samt att skära i sina välfärdssystem.

Låt mig ställa en fråga om den regionala obalansen. Hur ser Andreas Carlgren på det? Det är en gammal centerfråga. Den regionala obalansen ökar ur alla synpunkter, med tanke på befolkningsutveckling, arbetslöshet och kommunernas möjligheter. Det är en serie av frågor som inte är kort-siktiga och provocativa utan som egentligen är inställda på den hållbara långsiktiga utvecklingen. Där har Centern kommit i kläm mellan gröna visioner och maktpolitik ihop med Göran Persson.

Anf. 78 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Gröna visioner och maktpolitik, säger Hans Andersson. Vi ser det konkret nu när det gäller kärnkraften. När vi försöker få igenom snabbast möjliga inledning på avvecklingen går Vänsterpartiet hela tiden emot den visionen, försöker i stället dra åt andra hållet och säger: Skjut litet på det.

Så blir det ofta i praktiken när man söker maktpolitik.

Anf. 79 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! En hållbar samhällsutveckling på längre sikt är rubriken. Jag känner mig något besviken på inriktningen hittills.

När Andreas Carlgren talade kom jag att tänka på bockarna Bruse – jag antar att ni har läst den sagan. Man skrämmer med den stora bocken Bruse som snart skall komma för att man skall klara sig själv. Det är litet att fly undan sitt ansvar för den sociala otrygghet som de nuvarande nedskärningarna har lett till, som ju är en riktig beskrivning. Det finns en väldigt stor social oro ute i landet i dag. Men den har Andreas Carlgren varit med och drivit fram genom att fatta beslut tillsammans med Socialdemokraterna. Det förvånar mig väldigt mycket. Jag säger som Ola Ström: Jag kan inte förstå hur Centern kan delta i detta när ni egentligen ligger oss mycket närmare i många andra frågor som Andreas Carlgren talat om – närsamhälle, decentralisering osv. Svara gärna på frågan: Varför skrämman med den stora bocken Bruse när man själv är den som genomför nedskärningarna?

Anf. 80 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Mycket kort till Inger Davidson. Jag älskar att debattera och har snart förbrukat min taletid. Försök inte låtsas på den punkten! Alla som sitter här och alla som lyssnar på debatten vet att varje parti som skall ta ansvar för att Sverige skall få ordning på statens finanser också måste göra sådant som är svårt. Det jag tycker är konstigt med kristdemokraterna är att man gång på gång försöker låtsas att det bara är att göra det goda, låta bli det onda och slippa ta ställning till resten.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 81 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag är väl medveten om att man måste göra svåra saker. Jag hamnade i en regering som fick ta reda på sådant som hade förstörts under 70- och 80-talen. Det var många svåra beslut som vi då var tvungna att fatta. Det vet Andreas Carlgren som var knuten till den regeringen, även om han inte var statsråd.

Hela tiden fick vi mothåll från det parti som nu genomför dessa enorma nedskärningar. Det hänger inte ihop. Hade vi fått ett starkare stöd i parlamentet för de betydligt mindre nedskärningar som vi påbörjade för att sanera budgeten, hade situationen i dag varit en helt annan. Det tycker jag att Andreas Carlgren ärligt kan vidgå.

Anf. 82 OLA STRÖM (fp):

Fru talman! Det finns en gryende kyla, egoism och intolerans i dagens samhälle som är både oroande och illavarslande. Många människor känner sin handlingsfrihet krympa. Lärare och forskare rapporterar om en växande skara otrygga barn på dagis och i skolorna. Allt oftare ser vi människor på gator och torg som letar i papperskorgar efter tomflaskor. En tredjedel av de ensamstående föräldrarna är beroende av socialbidrag för sitt uppehälle. Alltfler ungdomar går in i vuxenvärlden utan tro på sig själva eller framtiden. Allt detta är tidens tecken – tecken som är både oroande och illavarslande.

Jag tänker inte påstå att allt detta är regeringens fel. Men precis som Inger Davidson sade alldeles nyss ligger en stor del av skulden i en väldigt kall och ofta inte så genomtänkt besparingspolitik. Det finns anledning, inte bara för regeringen utan också för oss riksdagsledamöter, att ta detta på mycket större allvar och inte som regeringen bara hänvisa till de dåliga statsfinanserna. Det kan inte vara det enda skälet, och det får inte vara ett argument för att blunda för alla oroande tecken som man kan se i samhället i dag – speciellt i en debatt som handlar om en hållbar samhällsutveckling på längre sikt. De kortsiktiga besparingsfrågorna får inte överskugga de långsiktiga och allvarliga problemen.

Sverige får inte delas upp mellan ”de som har” och ”de som inget har”: de som har arbete och de som inget har, de som är friska och de som väntar i kö för att få vård, de som har vänner och gemenskap och de som är isolerade och ensamma. Ingen får bli kvar på perrongen när tåget mot framtiden går.

Men vilken är då den socialdemokratiska visionen om det framtida samhället? Vad är det som socialdemokraterna vill förutom att sanera statsbudgeten? Tyvärr har jag i dag inte hört så mycket i den debatt som skall handla om framtiden. Svaret står skrivet i stjärnorna. Kanske får vi ett bättre besked senare.

För oss liberaler finns bara ett mål, och det är den enskilda människan. Vi tror att lösningen på dagens och framtidens utmaningar finns just där. Fria och trygga människor blir därför både målet och medlet i en liberal framtidsvision. Min utgångspunkt i dagens debatt är att försöka att ge min och Folkpartiets bild av några saker som vi anser måste ändras i Sverige för att enskilda människor skall ges ökad frihet och därmed trygghet att växa.

Få saker begränsar en människas frihet mer än att vara utan arbete, det vet jag av egen erfarenhet. Fler jobb står därför högst upp på Folkpartiets

”att göra”-lista. Till skillnad från miljöpartister och vänsterpartister är vi övertygade om att jobben inte har tagit slut. Vi är också övertygade om att vår huvudsakliga uppgift inte är att försöka att dela på de jobb som finns utan att skapa en politik som släpper fram de nya arbetstillfällena. Sverige kan inte vara ett undantag från resten av världen. Visst finns det nya arbetsuppgifter. Det handlar bara om att man skall bedriva en politik så att de släpps fram.

Vår uppfattning är att det måste ges större spelrum och frihet åt alla de människor som arbetar och är verksamma i de små och medelstora företagen. Man måste också göra det enklare för alla som bär på goda idéer – och det gör väldigt många svenskar – men som av olika skäl inte vågar eller som inte har råd att ta språnget att starta eget.

Vi har svårt att förstå varför inte Socialdemokraterna och Centern vågar ge alla dessa varande och blivande företagare en bättre chans att växa, pröva sina idéer och nyanställa. Jag ser fram emot att få ett bättre svar från Andreas Carlgren och sedermera av Jan Bergqvist. Ta bort krångel och byråkrati och sänk de skadliga skatterna på företagen så tror jag att ni kommer att förvånas över vilken skaparkraft som ni kommer att släppa fri. Om ni samtidigt följer Folkpartiets förslag om rejält sänkta arbetsgivaravgifter gör ni det billigare för företagen att anställa. Då ökar också chansen att fler arbetslösa kan få jobb.

Det går inte att bara – som Andreas Carlgren nyss gjorde – tala om hur viktigt det är med småföretag i tjugiga programtal om man sedan i praktisk politik försämrar deras villkor. Varför vågar ni inte stå för det som ni tycker? Varför tvekar ni? Är det inte pinsamt när ni får kritik t.o.m. från Vänsterpartiet för att ni inte bedriver en tillräckligt småföretagarvänlig politik? Då måste man verkligen börja att fundera.

Släpp också fram möjligheterna till nya jobb i hushållen! Det kan väl inte vara mindre fult att tvätta utsidan på ett fönster än att tvätta insidan. Folkpartiet vill sänka arbetsgivaravgifterna inom tjänstesektorn med 15 miljarder fram till 1999. Vi vill försöka att göra alla svarta jobb vita. Det skulle ge många nya jobb och samtidigt ge andrum inte minst åt många av de dubbelarbetande kvinnorna.

Alltsedan liberaler drev igenom de första skolreformerna i Sverige på 1840-talet har utbildning varit en hjärtefråga för oss. Vi talar ofta här i kammaren om hur viktigt det är med kunskap och hur viktigt det kommer att bli för att vi skall kunna hävda oss i den internationella konkurrensen. Det är självfallet alldeles riktigt. Mer sällan talas det om bildning och utbildningens egenvärde. Kunskap stärker människors självkänsla och ökar förmågan att ta makten över deras egna liv. Hur värderar man att en förälder som på äldre dar har lärt sig att läsa kan läsa en saga för sina barn eller kan läsa en dagstidning? Det är ovärderligt och har ett egenvärde.

Skolor och utbildning är centralt. Vi ser därför med stor oro på den utveckling som sker i kommunerna i dag. Inget är viktigare för jämlikheten i ett samhälle än att alla kan tillförsäkras rätten till en skola med kvalitet, och då handlar det inte bara om resurser. Folkpartiet vill se en tioårig grundskola och skolplikt från sex års ålder. Det skulle ge mer tid åt de barn som lärarna i dag inte hinner jobba tillräckligt mycket med. Vi vill också se att pedagogiken i förskolan utvecklas så att man ännu bättre kan ta till vara den enorma lust och förmåga att lära som även de mindre

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

barnen har. Det finns ingen bättre satsning på framtiden än att satsa på våra barn. Det må låta som en politisk klyscha, men det är ju icke mindre sant för det.

En hållbar samhällsutveckling kräver delaktighet från medborgarna. Vi vill öka utbytet med övriga världen när det gäller allt från att exportera mänskliga rättigheter och demokrati till att exportera bilar och mobiltelefoner, samtidigt som vi vill importera nya kunskaper och impulser till Sverige. Andra vill minska utbytet. Företrädare för denna linje vill helst att Sverige skall lämna EU eller åtminstone att Sverige inte skall ta några avgörande initiativ. Det är inte Folkpartiets väg.

Vi tror att en bättre framtid för Sverige skapas tillsammans med människor i andra länder i vår värld. Vi är därför starka anhängare av Europa-tanken och av Förenta nationerna. Både EU och FN brottas med stora problem, men det är inte skäl för att Sverige skall minska sitt engagemang vare sig i EU eller i FN, tvärtom. Och som en klok person sade: När det uppstår problem i en allians bör man avlägsna problemen – inte alliansen.

En hållbar samhällsutveckling på sikt kräver som sagt medborgarnas delaktighet. Men för detta krävs mer av öppenhet, närhet och ansvar. Någon har sagt att det krävs nya former nu när ”studiecirkelsdemokratin” håller på att ersättas av något slags ”Reuterskärmsdemokrati”. Ifrån att det funnits tid att analysera, argumentera och förankra sker allting i dag i stället med en rasande fart.

Samtidigt blir frågorna svårare och svårare och svaren mer komplicerade och längre. Men det går att möta denna utveckling genom att ta till vara det som informationstekniken ger. Utmaningen består delvis i att förbättra kanalerna mellan valda och väljare. Medborgaren ställer grundläggande och berättigade krav på delaktighet och insyn i de beslutande församlingarnas förehavanden, oberoende av var i landet man bor. Folkpartiets vision om det aktiva medborgarskapet får här, med informationstekniken som ett redskap, ett nytt genombrott. Det skall vara raka rör och öppna kanaler mellan oss politiska företrädare och medborgarna.

Det går naturligtvis inte att tala om en hållbar samhällsutveckling på sikt utan att nämna de miljöhot som likt åskmoln tornar upp vid horisonten. Vi vet t.ex. att ett energisystem baserat på fossila bränslen är ohållbart i längden. Vi vet att en fortsatt skövling av unika miljöer i vår natur leder till en på lång sikt ohållbar utarmning av den biologiska mångfalden. Jag hörde Göran Persson i förmiddags här med rätt svulstiga ord tala om Sveriges väg in i ett ekologiskt samhälle. Vi hörde också Per Unckel i sitt anförande nämna byggprofessor Olof Erikssons projekt att satsa 50 miljarder för att ställa om Sverige i något slags ekologisk och uthållig inriktning.

Men det är så märkligt att få höra alla dessa stora visioner när budgeten, som jag tidigare var inne på, innebär att Naturvårdsverkets budget minskas med 25 % i år. Verkets experter talar om en veritabel slakt av grunden för flera av miljövårdens kärnområden. Först görs alltså tokbesparingar och sedan extrema satsningar på aldrig skådade miljöprogram. Detta är inte ett utslag av en politik som leder till en hållbar samhällsutveckling på sikt.

Vi talar här om framtiden. När jag hör vänsterpartisterna tycker jag att det påminner litet om 80-talet. Vänsterpartiet har ju, till skillnad mot alla

andra partier här i riksdagen, råd med nästan allting. Det låter litet som på 80-talet – vi skall arbeta mindre och låna mer, och sedan kanske problemen löser sig på sikt.

När jag hör Jan Bergqvist och socialdemokraterna leds tankarna litet till det goda 70-talet – bara vi har klarat av den finansiella krisen skall vi börja med reformer igen och öka statsutgifterna. Men det är samma gamla övertro på farbror statens förmåga och ansvar att styra människors liv och öden.

Andreas Carlgren talade nyss. Jag tycker att det lät som en nostalgitripp tillbaks till det tidigare 60-talet innan urbanisering och internationalisering slog igenom – röda små hus med vita knutar och kossor i hagen.

Moderaterna kanske har en fläkt av 50-talet – kärnfamiljens och tekniktillväxtens årtionde, den lilla familjen och den lilla staten.

Sedan har vi Miljöpartiet och Birger Schlaug, och då får jag nog tyvärr byta århundrade. De tycker att det är 1900-talets teknik som är roten till allt det onda. Den uppfattningen delar inte jag och Folkpartiet. Vi skall använda den moderna tekniken och kunskapen till att leda oss in i det nya samhället. Det är inte tekniken som är problemet, utan det är vårt sätt att använda den som har varit ett problem.

Fru talman! Folkpartiet må vara ett litet parti och ett parti som har det litet jobbigt just nu. Men jag tror att ryktet om vår död är starkt överdrivet. Vi är till skillnad mot många andra i denna kammare stolta över och trogna vår ideologi – den liberala ideologin – och vi står för våra löften. Vi lovar litet men håller mycket. Är det så att tiden är ute för en politik som syftar till tolerans och medmänsklighet, som vill bekämpa egoism och främja solidaritet, som står på den lilla människans sida mot myndighetskultur, kollektivism och starka organisationer? Är det så, fru talman, är det inte bara ett problem för Folkpartiet utan ett problem för hela Sverige.

Anf. 83 JAN BERGQVIST (s) replik:

Fru talman! Ola Ström sade dels att han inte riktigt vet vad Socialdemokraterna vill, dels att Socialdemokraterna hyllar kollektivismen. Men så här är det, Ola Ström. Vi anser att grunden för framtidens folkhem måste vara idéerna om frihet, jämlikhet och rättvisa. Vi ser människan som både individ och samhällsvarelse. Som individer skall vi fritt kunna utveckla våra egna förutsättningar efter vårt eget val. Som samhällsvarelser är vi beroende av varandra och måste tillsammans försöka att lösa problem som är gemensamma, vilka också påverkar våra möjligheter att utvecklas som individer. En politik för ett gott samhälle måste bygga på denna dubbelhet. Man kan inte bara betona det kollektiva, och man kan inte bara betona det enskilda. Så enkelt är det, och så svårt är det, Ola Ström.

Sedan talade Ola Ström om kall besparingspolitik. Jag tror att när man i framtiden utvärderar konsolideringsprogrammet, så kommer man att säga att det var ett jättestort program men att det fanns vissa saker som behövde rättas till och att avvägningar kunde ha gjorts på ett annat sätt.

Men jag är rätt säker på två saker.

För det första kommer man att säga att det var absolut nödvändigt med en totalrenovering av de offentliga finanserna.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

För det andra kommer man att säga att det under detta skede fanns ett förslag som var brutalare än alla andra, nämligen Folkpartiets förslag att 1997 ta 9 miljarder ifrån a-kassan. Detta är faktiskt en kall besparingspolitik. Indragningen är dubbelt så stor som den som Moderaterna föreslår. Vet Ola Ström hur höga höjningar av avgifterna till a-kassan som skulle bli följden av ett sådant förslag?

Anf. 84 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill börja med det sistnämnda, för det kan vara rätt intressant med historieskrivningen. Den borgerliga regeringen införde ju – jag var visserligen själv inte med i riksdagen då – en allmän obligatorisk a-kassa. Detta var någonting som Socialdemokraterna var emot, vilket är mycket märkligt. De är ju för alla möjliga obligatoriska försäkringar på alla andra områden. Socialdemokraterna avskaffade den allmänna obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen när de kom till makten. De tog egenavgifter från a-kassan och lade dem på sjukförsäkringsavgiften. Det är därför svenska folket i dag med goda skäl undrar varför man betalar in betydligt mer i sjukförsäkringsavgifter än vad som används. Det har fuskats med budgetsiffrorna.

Folkpartiet vill kompensera löntagarna genom sänkta skatter för att ha råd att betala detta. Som Lars Leijonborg tidigare var inne på får man ta konsekvenserna av att starka fackföreningsorganisationer sluter avtal, vilka indirekt leder till arbetslöshet. Man kan inte ha makt utan att ta ansvar. Det är detta som vi vill försöka koppla ihop. Men det kommer inte att drabba enskilda människor.

Anf. 85 JAN BERGQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var en mycket märklig historieskrivning. Vad det handlar om är att Folkpartiet i höstas föreslog att man för 1997 skulle dra in 9 miljarder kronor på a-kassan. En annan sak hade det varit om man hade föreslagit ett program för att successivt bygga upp ett annat system och koppla det tydligt till vissa compensationer, så att effekterna inte blir så brutala. Men så var det faktiskt inte, utan det var ett förslag om en direkt indragning av 9 miljarder kronor från den 1 januari i år. Att det hade drabbat enskilda människor mycket hårt tror jag att ingen som känner till upplägningen av förslaget kan bestrida.

Anf. 86 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag hann inte i min första replik ta upp detta med Socialdemokraternas visioner. Det var väldigt trevligt att Jan Bergqvist ändå började att skissera någonting som skulle kunna likna en vision. Problemet, som fortfarande lever kvar inom socialdemokratins, är att man inte kan slita sig från sin kollektivistiska historia. Detta går igenom på politikområde efter politikområde. Man har en misstro mot företagsamhet och småföretagare. Man har en misstro mot friskolor och olikhet. Man misstror människors förmåga att klara av saker. I allt detta finns det något slags mentalitet av att detta måste beslutas kollektivt och regleras av staten.

Låt människor få makten på områden där man behöver och vill ha makt. Men ta greppet om det viktiga i politiken. Se till att människor litar

på politikens centralområden, såsom hållbara socialförsäkringssystem. Folkpartiet har alltid slagits för en 80-procentig nivå i a-kassan t.ex., vilket är mer än vad Socialdemokraterna vill ha. Se till att skolorna och sjukvården fungerar. Om ni koncentrerar er på detta i stället för att sväva ut i något slags allmän omsorg om befolkningen, skulle man kunna ha tillit till socialdemokratin och regeringen. Ta bort tassarna från områden där folk klarar det bättre själva och koncentra er på det viktiga! Det är så man fäster tilltro till individen, men den mognadsprocessen har ni ännu inte nått fram till.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 87 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Ola Ström hävdade att om Miljöpartiet får igenom sitt program, går vi tillbaka till ett annat århundrade. Det var ju spännande och intressant. Jag trodde att debatten hade kommit längre än så.

Sedan hävdade han att vi är teknikfientliga. Ja, vi är teknikfientliga när det gäller sådan teknik som gör att vi i vår del av världen tar ett alltför stort miljöutrymme på ett sätt som inte är globalt hållbart. Det handlar om kärnvapen, kärnkraft, vapenteknologi, genteknik som leder till patent på nya livsformer som drar undan resurser från u-länder osv. Det är vi kritiska till. Däremot brukar jag få kritik för att jag har alldeles för stora visioner när det gäller spårbilar, solceller, urinseparerande toaletter och sådant. Det är den kritik jag brukar få, inte den andra kritiken, Ola Ström. Men då är det ju kul att detta blir balanserat, kan man säga.

En kort fråga: Varför just 40 timmars arbetsvecka, Ola Ström? Varför inte 42 ½ eller 48 eller 60 eller 35? Varför just 40 timmars arbetsvecka? Är det en naturlag?

Anf. 88 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag har litet ont om tid, annars är det en väldigt intressant debatt. Det är klart att jag spetsade till det när jag sade att Miljöpartiet tillhör 1800-talet, men det ligger en kärna av sanning i det. Allt ni kritiserar, allt ni är fientliga mot, är mycket av det som har lyft Sverige och andra västländer under 1900-talet. Det handlar om tekniken, förnuftsstron och allt annat. Vi kan inte bara sopa undan detta och säga att allt var fel. I stället bör vi använda det i det godas tjänst. Det är det ni måste inse. Det är inte tekniken som är orsaken till miljöproblemen, det är hur vi har använt tekniken. Det är faktiskt en väsentlig skillnad.

Sverige har vad jag vet varken kärnvapen eller patent på genförändrade varor, så det var väl en litet retorisk argumentation på det området. Jag har egentligen ingen annan uppfattning i sak än vad Birger Schlaug har, tror jag. Det här är oerhört väsentliga områden.

Sedan är det detta med arbetstiden. Jag tycker att man måste slå fast en väsentlig sak. Det är arbete som skapar välstånd. Har man sagt att vi arbetar tillräckligt mycket och att vi, i något slags teoretiskt resonemang, skall försöka dela på de arbeten som finns, då har man också sagt att vi inte behöver mer välstånd, att vi inte behöver mer pengar till sjukvården, till skolorna och till omställningen av energisystemen. Det är arbete som skapar välstånd.

Min motfråga till Birger Schlaug blir: Tror Birger Schlaug att jobben har tagit slut? Är det därför man förespråkar arbetstidsförkortning och

tror att det kan lösa några problem? Det är det som är grundfelet i ert resonemang. Ni tror att det finns ett visst antal jobb, och att det enda sättet för människor att få jobb är att dela på dem som finns. Det är fel-tänkt.

Anf. 89 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det är Folkpartiet och Ola Ström som tycker att det finns ett visst antal jobb. I fråga om de jobben skall det vara 40 timmar för alla, 40 timmars normalarbetsvecka. Min enda, enkla fråga är: Varför just 40, siffran 40? Är det en naturlag? Det är bara det jag undrar. Är just 40 en naturlag, eller är det så att man skall anpassa normalarbetstiden till den verklighet som råder? Tittar man på den verklighet som råder, har vi väldigt stor arbetslöshet. Tittar man på den verklighet som råder, finns det tyvärr ingen utredning någonstans som säger att det blir mer lönearbete på 2000-talet än det är i dag. Jag ser inte det som ett hot. Jag ser det som en enorm möjlighet.

Men varför just siffran 40? Varför inte 47 eller 39? Varför är Ola Ström så fast vid just siffran 40? Kan Ola Ström rent naturvetenskapligt tala om att just 40 timmar är den optimala arbetstiden för alla? Är det så?

Anf. 90 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Birger Schlaug skojar till det litet när det gäller detta med 40 timmar. Det är naturligtvis inte som han säger. Jag skulle kunna göra det lätt för mig och säga till er som vill 6 timmars arbetsdag: Måste det vara exakt 6 timmar? Måste det vara 30-timmarsvecka? Så är det naturligtvis inte.

Poängen med ert resonemang är ju att ni tror att jobben är slut och att vi måste dela på de jobb som finns. Vi i Folkpartiet tror att de människor som är arbetslösa i dag kan få nya jobb utan att andra så att säga behöver maka på sig. Medaljens baksida, som ni sällan talar om, är ju att en sänkning av arbetstiden i dagsläget också förutsätter en sänkning av lönen. Jag tror inte att alla människor har råd med det.

Självklart skall det vara så att alla människor i detta land som vill byta löneökningar mot sänkningar av arbetstid skall få göra det. Vi är för individuell frihet. Vi tycker att det här helst skall vara något som människor gör upp med sina arbetsgivare om helt oavsett av vad vi bestämmer i riksdagen. Det är vår uppfattning. Vi är inte alls låsta vid någon normalarbetstid. Däremot är vi skeptiska till dem som slår i folk att man kan lösa arbetslösheten genom att ändra arbetstidsveckan, som om det vore problemet i Sverige.

Anf. 91 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Driver regeringen i dag en svensk politik för en hållbar utveckling på längre sikt? Kan vi så att säga sitta lugnt i båten? Jag tror att den som svarar jakande på de frågorna uppfattas som en skämtare. Massarbetslösheten plågar människor. Hela ungdomsgenerationer ställs utanför ett normalt vardagsliv. Internationella kapitalintressen undergräver nationernas bestämmanderätt och möjlighet att skapa välfärd för sina medborgare. Marknaden och tillväxten sägs av högerkrafter kräva vid-

gade klyftor och avreglerad arbetsmarknad. Facket har gjort sitt. Facket kan gå.

Politikerna har tjänat ut, och demokratin får rött kort. Vålbetalda EU-tjänstemän i Bryssel och Frankfurt kan ta över skötseln av politik och ekonomi utan hänsyn till folkviljan. Kanske kan också folket utgå. Jag vägrar att acceptera en sådan utveckling – i dag och på lång sikt!

Alltfler människor i vårt land plågas av dålig personlig ekonomi och av välfärdsbrister. Men många drabbas faktiskt också av ren ofärd. Skall vi vara så fattiga i Sverige att vi skall behöva se att det finns uteliggare och att soppköken ökar här i Stockholm? Skall vi tolerera att segregationen mellan svenskar och invandrare ökar i våra bostadsområden? Skall vi passivt åse att många av våra äldre och sjuka skall behöva vara rädda för dålig vård i brist på personal? Skall människor förnedras i socialbidragsköerna? Vi kommer allt längre ifrån ett solidariskt samhälle. Är det nödvändigt? Vem säger att det är nödvändigt? Jag tror det inte, men myterna sprids av moderater och av högerkrafter generellt.

Miljömålen tycks i praktiken bli alltmer utopiska. Det handlar om vår livsstil och vårt konsumtionsmönster, om hur vi producerar våra varor, om trafik- och energisystem och om hur vi bor. Det är inte hållbart. Det är inte hållbart i Sverige, och än mindre om vi skulle se det i global skala.

Men tillväxt och arbete står inte i konflikt med bra miljö och välfärd. Det säger jag också till Birger Schlaug. Det rör sig i själva verket om två sidor av samma mynt om man sätter rättvisan främst. Det är *genom* att miljöanpassa vårt samhälle, *genom* att avveckla kärnkraften och ställa om vårt energisystem och *genom* att skaffa arbetskraft som kan göra viktiga välfärdsjobb i kommunal regi som vi minskar arbetslösheten, men det krävs handling.

Bristen på demokrati och förtrycket av fackföreningar i Sydkorea visar på ihålligheten i den sortens tillväxt – även om högerkrafterna så gärna talar om de asiatiska tigrarna. Jo, och polisen där biter också ganska hårt. Sverige är en del av världen. Vi har alla vårt ansvar för en rättvis värld. Vi kan inte bygga vår tillvaro på andras misär eller på ökade klyftor. Tvärtom går solidariteten även här hand i hand med en förbättrad ekonomi.

Stora förändringar skakar världsekonomin, hela arbetslivet och det politiska systemet. Internationaliseringen och informationstekniken innebär i sanning en revolution. Kapitalismen misslyckas med att lösa tidens stora fördelnings- och resursproblem. Humanistiska värderingar och hänsyn till natur och kommande generationer trampas ned. Demokratin tappar mark till marknaden. Men det tycks bekymra storspekulanten George Soros mer än det bekymrar de politiker som skall företräda människors framtidsförhoppningar. I och med EU har medborgare och politiker hamnat än mer på efterkälken. Besluten fattas alltid någon annanstans. Det finns alltid någon annan att skylla på. Politiker talar inte klarspråk, tror inte att väljarna förstår. Men människor förstår mycket väl.

Det omtalade politikerföraktet tror jag är dubbelriktat. Den stora utmaningen för oss alla är att återerövra demokratin.

Det finns inga enkla lösningar på de problem som jag har berört. Det finns inga enkla lösningar om man skall ha en hållbar utveckling. Men jag är faktiskt optimist. Jag skall lyfta fram ett antal områden.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Först ekonomin. Nej, Vänsterpartiet tror inte att det finns hur mycket pengar som helst. Vi gick tvärtom in i en mycket omfattande budgetsanering ihop med regeringen, och jag tycker att vi gjorde det bra så länge vi var med. För huvuddelen av budgetsaneringen som har gett mycket goda resultat delar regeringen ansvaret med Vänsterpartiet.

Sund ekonomi är motsatsen till 80-talets spekulationsekonomi med en våldsam kreditdriven konsumtion. Men att följa EMU:s konvergenskrav slaviskt och skapa massarbetslöshet, Jan Bergqvist, är aldrig en sund grund för ekonomin på sikt och inte heller i dag.

Man måste titta på skillnaden mellan den formella ekonomin och den reala ekonomin. Den formella ekonomin går ganska bra nu. Inflationen är nästan obefintlig. Budgetunderskottet går raskt ned. Räntan sjunker, men realräntan är hög. Men fråga den vanliga människan hemma som har problem. Fråga den arbetslöse. Fråga den ensamma mamman som ekonomiskt inte ens orkar gå på vidareutbildning, något som kanske vore chansen för henne i det framtida arbetslivet.

Pensionsfrågan innehåller stora saker. Man skall i stort sett avveckla AP-fonderna och ersätta dem med premiereserver. Vi får ett helt nytt sätt att tjäna in pensionen. Det bekymrar inte socialdemokratin. Huvudproblemet är i stället en bokföringsfråga. Det handlar om hur premiereserven skall registreras och redovisas så att den inte stör det möjliga inträdet i EMU under konvergenskravet. Det tycker jag faktiskt är ett svek mot arbetarrörelsens klassiska krav på trygga pensioner och ett kollektivt sparande.

Men det viktigaste är naturligtvis arbete och arbetslöshet. Låt mig bara konstatera att man har misslyckats oerhört när det gäller arbetslösheten. Vi har sagt att det måste till omfattande paket med många ingredienser. Vi har talat om förnyelse av näringslivet – just en förnyelse av näringslivet – i form av hög kompetens, kretsloppsanpassning och ökad tjänsteinriktning. Vi vill också ha en mycket starkare regional motor i vårt näringsliv.

Att öka kompetensen i arbetslivet och att ge möjlighet till utbildning i arbetslivet är helt avgörande. För att utveckla den offentliga sektorn framför allt när det gäller kommunernas och landstingens välfärdstjänster måste det till mer resurser i dag liksom i framtiden.

Det krävs ett omfattande grönt omställningspaket. Det handlar om energisystem och transportsystem. Det handlar om att bygga om Sverige. Jag tillhör inte dem som ironiserar över Olle Erikssons visioner. Men jag har inte sett budgetkalkylen ännu.

Det krävs inte minst en arbetstidsförkortning. Hur kan socialdemokratin ha varit med om att passera denna massarbetslöshetsperiod utan att plocka ned övertidsuttaget och utan att genomföra en planerad arbetstidsförkortning för jobbens skull, för välfärdens skull och för jämställdhetens skull?

Arbetsmarknadsstrukturen håller på att ändras genom korttidsanställningar, entreprenader och inhyrningar. En stor bataljon människor tvingas i dag göra mer eller mindre ordinarie jobb under rubriker som ALU, Kalmarmodeller och annat. Göran Persson säger: Låt oss göra Kalmarmodellen till en riktig Sverigemodell. Jag säger: Vi har ju redan den svenska modellen, fru talman – ordinarie jobb till ordinarie lön för att täcka viktiga behov.

Det här är oerhört viktiga saker för framtiden. Låt oss framför allt inte gå den amerikanska vägen, att försöka avskaffa arbetslösheten genom att lösa upp arbetsrätten, genom att faktiskt skapa massfattigdom och genom att sänka lönerna. Det är orimligt. Lönebildning är en viktig process. Men se då till att sätta problemet med lönediskriminering först på dagordningen och se till att sänka de oskäligen chefslöner som jag menar att regering och riksdag faktiskt har ansvar för inom statens område.

Det ekologiska området, det gröna området, är naturligtvis det som avgör vår överlevnad. Det spelar ingen roll hur mycket vi arbetar om vi föröder vår miljö. Det bästa är att det finns möjligheter att kombinera gröna insatser med att skapa jobb. Jag tror att allt fler har insett detta. Men det kräver en mycket stor omfattning. Det handlar, som jag tidigare sade, om att ställa om transportsystemet. Då måste bilismen avlägsnas som första rangens kommunikationsmedel. Bilismen behövs, men inte i den massupplaga som förekommer i dag.

Vi måste ställa om energisystemet. Vi måste också få en annan livsstil, en livsstil och ett konsumtionsmönster som faktiskt kan delas av människor i hela världen, inte bara i den privilegierade delen.

Så till välfärden. Det är klart att arbetslösheten slår undan grunden för välfärden. När a-kasssystemet tyngs av massarbetslösheten är det lätt att det blir precis som det blev nu, att man sänker kostnaderna genom att sänka ersättningen. Då drabbas människor dubbelt. De har inget jobb och kan nästan inte försörja sig på den ersättning som man trodde var säker och trygg och som vi har byggt den svenska modellen på. Så tvingas man till nästa system, socialbidraget, och raskt finns det förslag om att också sänka det, åtminstone i diskussionen.

Vi har skapat en ny underklass. Vi har fått ren fattigdom på många håll. En del tror inte på det. Det är lätt, när man som riksdagsman får löneförhöjning med tusenlappar som haglar över en, när man sitter här i salen, att man inte förstår hur det faktiskt ser ut för väldigt många människor. Våra äldre och våra sjuka är oroliga för att det inte finns personal som kan ge dem omsorg och vård t.ex. på nätterna. Vi är många här i salen som har sett och upplevt det, och det tycker jag är bedrövligt.

Så till det globala perspektivet. Det fanns en rapport från FN och UNDP liksom en från OECD som gjorde mig riktigt glad i somras. Man kom fram till att utvecklingen i världens länder hängde samman inte med stora klyftor utan med små. Ju mindre inkomstklyftor, desto bättre utveckling. Ju mer utbildning, desto bättre utveckling. Ju bättre välfärd, desto bättre utveckling. Jag tror att det pekar framåt mot en hållbar utveckling.

Vi skall se upp, därför att vi bedriver en handel som ibland inte är särskilt solidarisk. Vi bedriver projekt – ett exempel är ABB på Borneo – där vi inte alls tar hänsyn till vare sig sociala effekter eller miljöeffekter utan mest hurrar för jobben. Vi bedriver en vapenexport som ofta – det vill jag säga, Jan Bergqvist – är en skam för Sverige.

Så till demokratin. Den är ju vad vi har, vi som inte har så mycket pengar. Vi kan använda oss av folkomröstningar. Varför vill man inte göra det när det gäller EMU? Jag begriper inte det. Varför hanterade man kärnkraftsomröstningen som man gjorde? Man gjorde ingenting sedan man egentligen fått en instruktion från folket om att starta en avveckling. Och nu sitter vi där.

Man skall se upp med den oppositionspolitik som socialdemokratin förde under den borgerliga regeringen. Det var mycket dubbla tungor, inte bara i frågan om a-kassan, Jan Bergqvist, utan i många andra frågor. Jag tycker att det är konstigt att höra Margareta Winberg säga att det är orimliga chefslöner i AMU, samtidigt som dessa oskäligen chefslöner sätts. Vi har många sådana exempel som skapar misstroende – fallskärmar, vanvettigt höga löner, för att inte tala om användningen av kontokort och annat.

Lönediskriminering förekommer fortfarande trots att vi har förbjudit det i lag. Varför? För mig är det obegripligt att det inte sätts ett omedelbart handlingsprogram för att avveckla den könsmissbrukande lönediskrimineringen.

Tillbaka, fru talman, till riksdagens kammare. Låt oss här fatta de avgörande besluten. Jag är egentligen ganska trött på förhandlingsspelet i dolda rum där Olle från Centern och Göran från Socialdemokraterna nickar och säger: Du är allt en bra karl du, Olle! Detsamma, Göran! Det här gjorde vi bra!

Gjorde vi det bra? Det är massarbetslöshet, den generella välfärden är på avveckling, det är 2 ½ miljoner privata pensionsförsäkringar och ½ miljon privata sjukförsäkringar.

Ändå är jag optimist, fru talman. Hos de unga finns det kraft. Hänsyn till natur och kommande generationer möter jag ofta när jag pratar med människor. Det finns en röd och grön, inte röra, Per Unckel, men solidaritet. Det tror jag är framtiden. Många finner sig inte längre i orättvisorna. Allt fler talar faktiskt klarspråk om det förbrukade kapitalistiska klassamhället. Jag tycker det är väldigt bra.

Det finns förändringskraft. Jag tror att många vill bygga en framtid som är hållbar utan att ge upp kraven på jämlikhet, jämställdhet och arbete åt alla. Men, fru talman, är inte det egentligen ett led i den socialistiska drömmen och den socialistiska strategin? Jo, det är det.

Anf. 92 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Vi skall i dag prata om långsiktigt hållbar utveckling. Det innebär att alla får ett rättvist miljöutrymme. Det innebär att vi alla skall kunna leva på ett sätt som alla alltid skall kunna leva på. Det är vad det egentligen handlar om. Då borde vi i denna kammare kunna enas om att vår nuvarande livsstil överförd i global skala inte är hållbar.

Skulle vi överföra vår livsstil i en global skala till alla människor på jorden skulle det behövas två eller tre jordklot till, och det har vi inte. Därför är det inte den fattiga delen av världen som hotar vår överlevnad utan det är den rika delen av världen, dvs. vi. Är det så illa, vilket jag tror, måste vi som politiker och opinionsbildare våga säga ganska beska sanningar, eller i varje fall det vi tror är sanningar.

Vi måste våga sluta lova allt till alla. Det tror jag är väldigt viktigt. Vi behöver en kulturrevolution i Sverige, en grön fredlig kulturrevolution. Vi behöver helt nya strukturer, helt nya system och helt nya normer. Vi behöver ett helt nytt politiskt tänkande. Det gamla har tagit slut. Det blir bara eviga upprepningar på samma tema från de gamla politiska partierna och de gamla ideologerna.

Vi har en väldigt stor chans att bygga ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Men då måste vi analysera vad som är hållbart. Är det mer

av samma sak, eller är det något helt annat? Jag vet att det är något helt annat, och det tror jag att vi alla egentligen vet.

Vi måste också göra en analys av vad människan är. Människan är så mycket mer än en ekonomisk varelse. Vi är biologiska, sociala och kulturella varelser, och vi måste lära oss att bygga ett samhälle för dessa varelser av kött och blod och inte för pengar.

På något sätt har människan stegvis blivit reducerad till en ekonomisk varelse. Det är ganska förödande både för människovärdet och för det samhälle som vi gemensamt bygger. Vi har helt enkelt fastnat i ekonomismens bojor och håller därmed på att på något sätt förstöra och föröda våra förutsättningar till ett bra och värdigt liv.

Det behövs en grön kulturrevolution med system som gynnar demokrati, strukturer som gynnar människors delaktighet och normer som medför att liv, kärlek, empati och ansvar väger mycket tyngre än ägande och köpande. Det handlar om att vi måste lära oss att fylla våra liv med verkligt innehåll och inte bara fylla livet med tomma timmar. Det är vad det egentligen handlar om.

När jag är ute möter jag i dag detta mycket mer än tidigare. Oavsett om det är i Rotary eller i en gymnasieklass är det väldigt få som när man möter dem öga mot öga innerst inne tror på dagens samhällsutveckling. Många vill se något helt annat. Jag tror också att det är nödvändigt.

Vi måste analysera vad som är effektivt. Alla politiker vill fatta effektiva beslut, som leder till ett effektivt samhälle. Jag tror att jämlikhet är effektivt. Jämlikhet är något av det mest effektiva man över huvud taget kan uppnå, eftersom alla resurser då tas till vara.

Det samhälle som i dag stegvis skapas i hela Europa är ett samhälle med ökade klyftor och därmed också med ett ökat antal konflikter. Det är grogrund för våld, rasism och främlingsfientlighet. Det vi producerar genom detta är inte pappersmassa, mobiltelefoner eller läkemedel. Det vi framför allt producerar genom den samhällsutvecklingen är rädsla.

Vi producerar rädda människor när klyftorna ökar på det sätt som nu sker. Rädda människor är också ganska farliga människor. Vi får ett farligt samhälle, där demokratin är på väg att urholkas. Därför måste vi tänka helt nytt.

Med ett hållbart samhälle måste vi mena något mer än ökade klyftor och betong. Vi måste verkligen mena ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Utvecklingen går inte åt det hållet vare sig när det gäller den ekologiska sidan eller när det gäller den sociala sidan. Klyftorna ökar tvärtom steg för steg, och man fattar beslut om besparingsplaner som ökar klyftorna.

Visst skall vi spara. Jag och Miljöpartiet lovar inte allt till alla, tvärtom. Det är inte alls på det sättet. Men när man sparar kan man ändå spara på ett sätt som inte ökar klyftorna i samhället. Regeringen och Centerpartiet, uppbackade av ett antal borgerliga partier i övrigt, har gjort besparingar på ett sådant sätt att jämlikheten minskar, och därmed ökar grogrunden för ett mycket farligt samhälle där rädsla och utanförskap dominerar.

När det gäller den ekologiska delen orkar människor och politiker nog inte ta till sig de stora globala överlevnadsfrågorna när de sociala orättvisorna kryper in på skinnet. Jag förstår i allra högsta grad den ensamstående pappa i Sollentuna centrum och den ensamstående mamma i Vingå-

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

En hållbar samhällsutveckling på längre sikt

ker som kanske inte orkar ta till sig också en maskkompost när de lever under en ekonomisk och social stress som är fruktansvärt jobbig. De måste välja mellan att köpa fotbollsdojor åt sin son eller låta sin dotter gå på kommunal musikskola med allt högre avgifter.

Ett jämlikt samhälle är en förutsättning för att man skall kunna ta miljöfrågorna på allvar. Tyvärr är det i dag precis tvärtom. Miljöfrågorna tas inte på allvar mer än i de stora orden. Göran Persson är den statsminister under vars regering man har skurit mest i svensk historia när det gäller miljövården. Anna Lindh administrerar en budget som innebär att Naturvårdsverket får skära mer än någonsin. Ändå talar man om en ekologiskt hållbar utveckling. Det är inte det. Det är teater och retorik, tyvärr.

När man gör teater och retorik till ideologi blir det ganska trist. Alla fina ord och alla fina löften måste ändå följas av någonting i sak. Men ingenting har ännu kommit. Steg för steg går man bort från det hållbara samhället. Jag menar att vi nu måste inse att vägen mot det hållbara samhället är en helt annan väg. Det är att våga ifrågasätta strukturer, system och normer, och det är att våga fundera själv innerst inne: Vad är värt någonting i det här livet?

En fredlig grön kulturrevolution är kanske någonting annat än den gamla klassiska röda revolutionen. Den fredliga gröna kulturrevolutionen utspelas mest inne i varje enskild människa när vi vågar sätta oss ned och analysera: Vad vill vi ha ut av livet? Vi politiker skall underlätta för människor att få ut så mycket som möjligt av livet.

Människor skall vara sociala, biologiska och kulturella varelser. Vi skall inte reducera människor till ekonomiska varelser, trots att det är vad som sker i dag i en väldigt snabb takt.

Anf. 93 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara fråga Birger Schlaug: Varför tror Miljöpartiet att omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle kräver mindre arbete? Miljöpartiets linje, om jag förstår den rätt, måste innebära att de som vill arbeta motsvarande dagens heltid för den ekologiska omställningen skall anses arbeta övertid. Hur är det möjligt?

Anf. 94 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Miljö ger jobb. Det är helt riktigt. Låt oss säga att en rejäl miljöomställning kan ge kanske 100 000–120 000 nya jobb i Sverige. Arbetslösheten är betydligt större än så. Därför behöver man också sänka arbetstiden och dela på de jobben också liksom alla andra jobb.

Anf. 95 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Det illustrerar skillnaden mellan Miljöpartiet och Centerpartiet. Vi tror att ett ekologiskt uthålligt samhälle är ett växande samhälle. Miljöpartiet tror att det är ett krympande samhälle.

Anf. 96 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Nej, ett ekologiskt hållbart samhälle är ett växande samhälle, ett mänskligt, växande samhälle. Men det är inte detsamma som lönearbete. Vi är mycket mer än lönearbetare, Andreas.

Fru talman! Vi kristdemokrater tror inte på någon färdig samhällsmo-
dell som det gäller att med alla medel försöka pressa in människorna i.
Själva samhällsbyggandet är målet för oss, och det är medborgarna själva
som påverkar vilken inriktning det skall ha. Det gäller att dra in så många
medborgare som möjligt i det bygget för att det skall bli bra. Den viktig-
aste förutsättningen för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling är just
det att helst alla medborgare medverkar. Om människor inte känner sig
delaktiga i själva processen som leder fram till ett beslut, vill de heller
inte vara med och ta ansvar för de beslut som fattas. Då är demokratin i
fara, eftersom personligt ansvarstagande är grunden i ett välfungerande
demokratiskt medborgarsamhälle.

Hur får man då människor att vilja delta? Genom att fråga efter deras
insatser och värdesätta dem. Så enkelt är det. Det räcker inte med att be
dem rösta vart fjärde år. Det finns en delvis dold reserv i samhället som
skulle kunna medverka till att lösa många av de problem som tornar upp
sig och som inte aldrig så höga skatter kommer att räcka till för att lösa. I
vår samhällsvision samverkar den offentliga, den ideella och den privata
sektorn så att de förstärker och kompletterar varandra.

Jag skall vara konkret. "Viljan" är en frivilligcentral i Stockholm. Den
ordnar kontakter mellan människor som har behov av sällskap eller av att
få olika tjänster utförda och människor som själva vill ha sällskap eller
kan hjälpa till att utföra olika tjänster helt på ideell bas. "Viljan" kan
självfallet inte ersätta stadsdelsnämnden i det område där den ligger, men
den kan vara en viktig del av stadsdelsnämnden. Den kan tillföra nya
dimensioner till det övriga arbetet inom stadsdelen. Så fungerar det just
där och på några andra ställen i landet, men det borde kunna fungera så
på många fler ställen.

Det som däremot inte fungerar är den privata sektorns möjlighet att
erbjuda hjälp med praktiska ting som matlagning, städning och handling
till pensionärer och barnfamiljer för ett pris som vanligt folk har råd att
betala. Det som den kommunala hemtjänsten kan erbjuda i dag inom den
ram som ekonomin sätter – och vi vet att den är väldigt snäv – skulle t.ex.
kunna kompletteras med rent praktisk hjälp, inköpt av privata småföretag,
om staten bidrog genom att t.ex. sänka arbetsgivaravgifterna för den
typen av tjänster. Social gemenskap, som är en stor bristvara, borde en-
skilda människor från föreningar och frivilligorganisationer i ännu högre
grad kunna stå för.

Med den kombinationen av insatser från offentlig, privat och ideell
sektor skulle förhållandena för många av våra äldre kunna förbättras
avsevärt.

Vi vet att Röda korset, pensionärsorganisationer och andra redan gör
beundransvärda insatser på många håll, men det märkliga är att deras
verksamhet ses som en brist i välfärdssamhället i stället för som den
oumbärliga del av välfärden den är. Det handlar om attityder, och de
ändras inte över en natt. Men om vi skall få ett både medmänskligt och
ekonomiskt hållbart samhälle är det nödvändigt att komplettera offentliga
insatser med både privata och ideella sådana. Tillsammans ger de ett håll-
fast samhälle.

Fru talman! Det viktigaste kapital ett samhälle förfogar över är varken
kronor eller euro. Det är förtroende. Ett samhälle där förtroendet inte

finns mellan enskilda människor, mellan arbetsgivare och arbetstagare och mellan politiker och andra medborgare vittrar sönder inifrån.

Radiodoktorn Peter Paul Heinemann, som de flesta känner till, beskrev en gång vilken fruktansvärd upplevelse det var när tilliten försvann från hans egen familj. Han berättade om det i ett radioprogram. Ett av barnen hade blivit narkoman, och det gick inte längre att lita på varandra inom familjen. Det ledde till att allt blev ett gungfly. Många har samma erfarelse, fastän orsakerna växlar. Otrygghet, ångest, missbruk och sociala problem är orsak till väldigt många s.k. tillitsbristsjukdomar. Det finns de som hävdar att sådana sjukdomar är grunden till 30–40 % av alla sjukdomar i Sverige i dag.

Det som gäller på den lilla nivån gäller också på samhällsnivån. Vi måste återskapa förtroendet och tilliten på alla plan om vi skall få en hållbar samhällsutveckling. Ett handslag måste få vara ett handslag och ett löfte ett löfte. Hederlighet och ordhållighet måste bli honnörsord igen. Etik är ingen etikett som man klistrar på när det passar och när det är politiskt korrekt. Etisk medvetenhet är heller ingenting vi föds med. Etikens levandegörs i samspel med andra människor och införlivas så småningom med vårt eget tänkande. Bäst fungerar den processen med personer vi har förtroende för, helst personer som vi älskar.

Det är därför föräldrarna är så viktiga. Det är i 99 fall av 100 de som bäst förmedlar grundläggande värden till sina barn. Men det kräver vardagstid tillsammans, eftersom det är i vardagliga situationer man löser konflikter och tränar samlevnad på ett naturligt sätt. Kvalitet kan inte ersätta kvantitet när det gäller tid, hur gärna många av oss som är föräldrar än skulle önska att det vore så.

Neutralitet på det etiska området existerar inte. Normer och värderingar växlar ständigt, och om inte uppbyggliga normer tar överhanden i ett samhälle så blir det de nedbrytande normerna som gör det. Vi kan se tydliga exempel på det i de skolor där man inte har klarat att skapa ett klimat där elever, lärare och övrig personal känner respekt för varandra. Det som är själva grunden för en hållbar etik saknas helt enkelt. Då blir det en liten, högljudd grupp som tar över genom att sätta sig i respekt med skrämsemetoder. Några skolor tvingades t.o.m. stänga inför julavslutningen, därför att rektorerna inte kunde svara för säkerheten. Att detta händer i Sverige låter väl nästan för otroligt för att vara sant, men det är tyvärr sant.

Det finns också kända exempel på hela stater och samhällen där just brist på respekt för medmänniskor fått betydligt hemskare konsekvenser. En diskussion om etiska värden och om vilka normer som skall vara vägledande måste ständigt hållas levande i ett samhälle som vill ha en hållbar utveckling. Vi politiker har ett oerhört stort ansvar för att göra det.

Det finns de som menar att ett mångkulturellt samhälle är detsamma som ett etiskt neutralt samhälle, men ingenting kan vara mer fel. Förutsättningen för att olika kulturer skall kunna leva sida vid sida är att det finns uttalade värderingar som grund för lagstiftning och för samlevnad över huvud taget. De värderingarna måste respekteras av alla. Likheten inför lagen måste gälla. Om de grundförutsättningarna råder är det inte svårt att acceptera olika former av religionsutövning, att någon bär turban eller slöja eller att matkulturen skiljer sig åt mellan olika grupper.

Jag tror att en av anledningarna till att vi har misslyckats med integrationen av våra invandrare – det som är en av de stora framtidsfrågorna – är rädslan för att lyfta fram vår egen kultur och våra egna rötter. Det skapar osäkerhet inför andras kulturyttringar som är mer tydliga och som därför uppfattas som om de kan ta överhanden över den mer diffusa svenska identiteten.

Det här är ytterligare en anledning till att värderingar och traditioner måste få ett tydligare innehåll igen. Det är där vi måste börja om vi vill ha ett hållbart samhälle där människor med olika bakgrund, olika trosåskådning och olika tycke och smak kan leva sida vid sida och uppfattas som lika mycket värda och lika betydelsefulla för samhällsutvecklingen.

Herr talman! Att bryta våldsutvecklingen, inte minst bland våra ungdomar, är också en förutsättning för en hållbar samhällsutveckling. Den otrygghet som våld skapar och den vanmakt som breder ut sig när ingen tycks rå på brottsligheten är farliga för demokratin.

Hur kommer det sig att tunnelbanan i Stockholm, hus och bergväggar tidvis har fått tas över av klottrare? Hur klaras resten av brottsligheten av när den relativt sett lilla delen inte gör det? Det frågar sig resenärer på tunnelbanan dagligen. Klottret blir ett bevis för de styrandes oförmåga över huvud taget.

Hur kommer det sig att tillvänjningen är så snabb när det gäller våldet? Ni minns säkert allihop att en ung man knivhögs på Götgatan i Stockholm för några år sedan. Det enskilda fallet väckte en så enorm uppmärksamhet att man till slut var tvungen att ordna en speciell debatt här i riksdagen, vilket var väldigt ovanligt på den tiden. Nu inträffar liknande brott under nästan varje veckoslut någonstans i landet. Reaktionen är ganska måttliga.

Är detta en given utveckling som vi måste vänja oss vid, eller går det att vända trenden? Jag tror att det går, men då krävs inte bara ord utan verkligen också handling. Alla medborgare måste dras in i arbetet för att motverka brottsligheten på ett tidigt stadium. I det sammanhanget är skolans roll ovärderlig. Skolan är ju ett miniatyrsamhälle. Om klotter, sönderslagna rutor och våld är vardagsmat i skolan kommer det också att bli det utanför skolan. Om det går att hejda i skolan går det också att hejda det utanför skolan.

Jag har själv varit med i ett sådant här arbete under min tid som lärare i en söderförort till Stockholm. Därför vet jag att det krävs ett enormt personligt engagemang av de vuxna i skolan. De måste också ha starkt stöd, självfallet av föräldrarna i första hand men också av socialtjänst, fritidsförvaltning, polis, butiksägare, fastighetsskötare och andra – av det omgivande samhället helt enkelt. Egentligen är det inte fråga om några märkvärdigheter, men arbetet kräver tid, samarbete, konsekvens och långsiktighet. Det är inget projekt på några veckor, utan det handlar om ett ständigt pågående arbete. Men det är ett arbete som är nödvändigt, om inte de positiva insatser som görs för en hållbar samhällsutveckling på andra områden skall förtas av en ständigt uppåtgående brottsspiral.

Skolan måste också stödja föräldrarna i normöverföringen. Den brist på civilkurage och vuxenauktoritet som har brett ut sig i spåren av urvattnade läroplaner från 60-talet måste överges. Alla, från skolministern, Skolverket, skolchefen och rektor till lärare och övrig personal, måste bli tydliga när det gäller vad som kan accepteras i skolan. Den senaste läro-

planens målbeskrivning för förankringen hos eleverna av demokratiska värderingar, med inspiration från kristen etik och västerländsk humanism, är en bra utgångspunkt. Men den måste omsättas i praktiken. Det innebär att varenda individ i skolan, både barn och vuxna, måste mötas med respekt och själv lära sig att respektera andra. En trygg skolmiljö är förutsättningen för en bra inlärning. En aldrig så bra pedagogik kan inte kompensera en bråkig och stökig miljö. Jag vill hävda att grundskolans kvalitet är avgörande för vårt lands hela utvecklingspotential. Det räcker inte med satsningar på vuxenutbildning. Eleverna måste lämna skolan med tillräckliga kunskaper och social kompetens om vi skall få en hållbar samhällsutveckling.

Herr talman! Sammanfattningsvis menar jag att medborgare som deltar i och känner ansvar för samhällsutvecklingen, ett växande förtroendekapital som byggs upp tålmodigt på alla nivåer i samhället, ett etiskt kitt som håller ihop samhället och ger utrymme för inslag från många kulturer, samlade åtgärder mot brottsligheten som alla medborgare deltar i och en kvalitetssatsning både vad gäller kunskaper och social kompetens i grundskolan är några av de viktigaste komponenterna för en hållbar samhällsutveckling.

Anf. 98 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! En enda värld – och i den världen dör tolv barn varje minut på grund av undernäring och sjukdomar som skulle kunna botas t.o.m. med rätt små resurser.

En enda värld – och i den världen är tre av fyra vuxna analfabeter kvinnor. 700 miljoner kvinnor kan varken läsa eller skriva. Av alla de barn som i dag aldrig får börja skolan är tre gånger så många flickor som pojkar.

Tänk om vi kunde få ett genombrott för kvinnornas ställning över hela världen. Tänk om de kunde få en starkare ställning i familjen, arbetslivet och samhället. Tänk om de kunde få en bra utbildning och en bra hälsovård. Tänk om de fick chansen att ta vara på sin skaparkraft som lärare, forskare, företagare, jordbrukare osv. Jämställdheten har närmast revolutionär sprängkraft. Den är en kamp mot förtryck och förnedring av kvinnor, men den är också en kamp för ekonomisk och social utveckling. Därför blir jämställdheten så avgörande för barnens väl och ve.

Hur kommer vi åt misshushållningen med människa och miljö? I dag styrs världens produktion mer av de rikas pengar än av de mångas behov, mer av rovdrift och kortsiktiga vinstintressen än av långsiktiga hänsyn till människans framtid. Resultatet ser vi i form av skogsskövling, ökenspridning, vattenbrist, fattigdom, slum, gatubarn och barnarbete. Nöden har många ansikten.

Men färdriktningen kan ändras. Kunskaperna finns. I sin hand håller människan väldiga produktionskrafter. Rätt använda kan de skapa bättre förutsättningar för kommande generationer.

Skall vi leva upp till vårt ansvar för framtiden måste vi lämna efter oss en livsmiljö som är minst lika rik på möjligheter att leva och försörja sig i som den vi övertog. Det välstånd som är byggt på naturförstöring och resursslöseri är ett sämre välstånd än det som grundas på god miljö och rättvis fördelning.

Vilken befrielse det ändå var att Berlinmuren föll! Det blev slut på det kalla krigets kapprustning och slut på kommunisternas terrorvälde i östra och centrala Europa. Det blev slut på ett vidrigt förtryck med ett fullständigt förakt för människornas värde och värdighet. Sedan är det en annan sak att de länder som i decennier torterats av maktspråk, korruption och angiveri blir så svårt skadade att de inte med en gång som en fågel Fenix kan uppstå ur askan och som fullfjädrade demokratier lyfta sina ekonomier med kraftiga vingslag. Decennier av diktatur sätter sina spår.

Jag känner det som en stor utmaning att få arbeta i Europarådet som representant för Sverige och för den svenska riksdagen. Europarådet är med sina 40 medlemsstater Europas största politiska samarbetsorganisation. Hur många vet det? Det finns nog ingen så viktig organisation som är så okänd hos den breda allmänheten. Det beror just på att Europarådet länge var en närmast västeuropeisk organisation i skuggan av EU. Men så föll muren, och utvecklingen gick med en rasande fart. I dag är Europarådet en så gott som alleuropeisk organisation med 40 medlemsländer inklusive Ryssland och Ukraina. Det pågår nu ett intensivt arbete för att stärka och stödja de mänskliga rättigheterna, den demokratiska utvecklingen och rättssäkerheten i de här nya medlemsländerna. Det kan vara en nog så svår uppgift att övertyga folkopinioner t.ex. om att man inte skapar ett bättre samhälle med dödsstraff. Naturligtvis blir det många bakslag, men i stort sett rör det sig åt rätt håll.

Det som ger mig hopp är att aldrig förr i människans historia har det fredliga samarbetet varit så intensivt, aldrig förr har det pågått på så många områden av mänsklig aktivitet och aldrig förr har det utvecklats med sådan fart och kraft. Jag tror att vi kan säga detta trots att FN tyvärr fortfarande är ett litet frö till vad det kan bli i framtiden.

Vår uppgift som medmänniskor i denna sargade värld är att delta i en fredlig revolution för miljö, överlevnad och social rättvisa. Då är en fråga: Hur skall vi i Sverige kunna ta vårt ansvar för framtiden fullt ut om vi inte själva har framtidstro?

När vi klev över tröskeln till 90-talet hade vi kommit långt med att bygga om det gamla Fattigsverige till ett modernt, ombonat och tryggt folkhem. Sysselsättningen var hög, skolan, sjukvården och omsorgen hade i stort sett bra kvalitet. Vi var förskonade från de stora klyftor och stora konfrontationer som plågade många andra jämförbara länder.

Det som sedan hände i början av 90-talet chockade och skakade om oss. Vi fick detta oerhörda bakslag med massarbetslöshet, konkurser och sociala tragedier. Även om kräftgången nu har hejdat kastar den här ekonomiska chocken fortfarande sin slagskugga över förväntningar och framtidstro. Vad som ofta glöms bort i dagens svenska debatt är att den ekonomiska kollapsen innebar något mycket mer än de direkta synliga effekterna, dvs. att produktionen och hela Sveriges ekonomi krympte tre år i rad, att mer än 40 000 företag gick i konkurs och att en halv miljon jobb försvann.

Vi fick också förödande långsiktseffekter som inte visade sig omedelbart. Dit hör att investeringar och framtidsbyggande rasade ned till en alldeles extrem bottennivå, vilket sätter djupa spår i Sveriges ekonomi långt in i nästa sekel. Dit hör att en allt dyrare statlig upplåning fick skyla över den utarmning som skedde av själva förutsättningarna för välfärden, dvs. att dyra räntekostnader och blytunga amorteringar obevekligt gröper

ur välfärden förr eller senare. Dit hör också att framtidstrons friska vindar mojnade. Framtidstron inte bara slokade för många, utan den halades väl ned på halv stång. Det värsta av allt var kanske just det som skedde i människornas sinnen, nämligen en ny känsla av vanmakt, en förlamande osäkerhet och otrygghet, misstro och svartsyn som trängde tillbaka optimism och positivt tänkande.

Samtidigt måste vi säga att guldgossarna på 80-talet greps av något som var minst lika illa, nämligen ett ekonomiskt högmod som bl.a. kom till uttryck i en helt hysterisk fastighetsspekulation. Det högmodet vill vi verkligen inte ha i retur. Men nu när så många nyligen har blivit brända får vi räkna med att många framtidstro halas ned långt under vad som motsvarar Sveriges faktiska förutsättningar.

Vi har genomlevt en svår tid. Reformen har bytts mot nedskärningar. De ofrånkomliga skattehöjningarna har skurit tjocka remmar i den privata konsumtionen. När en ekonomi faller så huvudstupa ned i ett stort svart hål är det kraftödande att försöka dra upp den på fötter igen. Jag tror att vi nu har det värsta bakom oss. För två år sedan kraxade olyckskorparna om att vi inte kunde klara uppdraget att få ordning på statens affärer. Nu kan vi se att de hade fel. Och jag är övertygad om att de också har fel när de nu kraxar om att vi inte kan halvera den öppna arbetslösheten fram till år 2000.

För oss socialdemokrater är arbetet grundläggande. Välfärden skapas av folket i arbete. Utan arbete ingen välfärd, utan välfärd ingen rättvisa. Jag vet att den som ofrivilligt stängs ute från arbetslivet aldrig kan känna sig riktigt fri och trygg. Att avskaffa en förtärande massarbetslöshet är en ödesfråga för Sverige. Om vi inte lyckas med det kommer vi obevekligt att slitas ned av motsättningar, misstro och social oro.

Nu kommer det svåra. Vi måste avskaffa arbetslösheten på ett sådant sätt att den inte kommer tillbaka och blir ännu värre vid nästa lågkonjunktur. Det är därför vi måste avskaffa underskotten. Det är därför vi inte kommer undan besvärliga besparingar. Det är därför vi har slitit så med att försöka pressa ned investeringsräntorna till dagens låga nivåer.

Vi behöver trygghet i vardagen. Inget barn skall behöva gå till skolan och vara rädd för att bli mobbad. Ingen kvinna skall behöva gömma sig för att slippa misshandlas. Inga unga skall bära kniv för att skaffa sig respekt. Här återstår mycket att göra. Det känner vi nog alla.

Det som skrämmar mig är att i ett av världens mest jämställda länder är det över 100 kvinnor som misshandlas varje dag med sparkar, hot, hugg och slag, och ibland leder misshandeln till medvetenlöshet. Detta är en utmaning för rättssamhället, folkrörelserna och för oss alla som medmänniskor. Skall vi stå upp för människovärdet behöver vi mycket sammanhållning och gemenskap.

Barn och ungdomar är vår framtid. Alla vet att nästa generation behöver bästa möjliga utbildning. Men det är inte själva utbildningen som är målet, inte ens de fina kunskaper som den kan ge. Målet är människor som för med sig ut i livet vad de behöver för att vara kreativa på arbetet, trygga inför förändringar, delaktiga i samhällsbygget, bra föräldrar till nästa generation och goda medmänniskor. Det är stora krav, men det är spännande möjligheter som öppnar sig i kunskapernas och kompetensens samhälle.

I det goda samhället skall den äldre generationen kunna leva ett rikt och aktivt liv. Varje människa skall ha rätt att åldras värdigt och ha rätt till den vård och omsorg hon behöver.

Det finns kraft hos de unga, sade Hans Andersson tidigare. Ja, det tror jag också. Men vi skall inte bortse ifrån att det finns en oerhörd vitalitet och kraft i vår äldre generation. Vi har all anledning att se med glädje på detta och ta vara på det i det svenska i samhället. Det finns en oerhörd vitalitet i den äldre generationen.

Vårt samhälle måste också bygga på hänsyn till natur och miljö. Därför skall vi göra naturen synlig i vår nationella bokföring. Gröna nationalräkenskaper behövs som underlag för ekonomiska beslut och en grönskande ekonomi. Kretsloppssamhället innebär att naturresurserna skall användas, återanvändas, återvinnas och slutligen tas om hand med minsta möjliga förbrukning. Vi skall nyttja ekonomiska styrmedel, och vi skall gå från avlopp till kretslopp.

Socialdemokraternas syn på framtiden skiljer sig starkt från moderaternas. I moderaternas idévärld bör politikens inflytande krympas i största möjliga mån.

De beskriver gärna dagens verklighet som ett utlopp för klåfingriga politiker, som styr sina medmänniskors liv i det närmaste från vaggan till graven. Vi hörde Per Unckel tidigare. Jag tillät mig att återge en extrem formulering som har använts i deras programarbete i ett tidigare skede. Jag tyckte att hela andan i hans anförande svarade mot denna extrema formulering.

Jag minns hur ledande moderater i denna kammare med nästan ödesmättad ton talade om för oss att nu har svenskens frihet minskat till 37 %. Det var inte 30 % eller 40 %, utan just 37 %. Jag skulle vilja be Per Unckel att förklara för oss andra vad det finns för idéer och tankar bakom att man procentsätter friheten på det viset. Om Per Unckel ställer sig bakom de idéerna kunde det också vara intressant att höra vilken procent moderaterna har på svenskens frihet i dag. Har den ökat eller minskat jämfört med dessa 37 %?

Vi socialdemokrater vill öka friheten för alla människor. Vi ser att friheten har många bottnar. I ett samhälle av fria individer skall var och en ha frihet att söka sin egen personliga lycka, sin egen individuella frihet. Det är den självklara utgångspunkten för all diskussion om frihet. Men frihet kräver också något mer, att människor tar hänsyn till varandra. Friheten får inte bli fåtalets frihet att ta för sig på andras bekostnad.

Skärningspunkten mellan moderaternas och socialdemokraternas perspektiv är just att moderaterna vill ge marknaden mera makt på bekostnad av de demokratiskt folkvalda församlingarna. Men vi anser att medborgarna måste styra samhället på demokratisk väg. Marknaden kan vara en utmärkt tjänare, men den är en dålig herre.

Jag hör människor säga att det är närmast omöjligt för den enskilde att vara med och påverka hur det blir i framtiden. Jag vill svara: Tro inte att detta med att forma framtiden är för stort för att du skall kunna lägga dig i. Glöm inte att det stora alltid består av många små bitar. Allt kan vi inte göra. Men något kan vi alltid göra, och fler måste bestämma över mer.

Tänk bara på vilka krafter du sätter i rörelse om du gör något så enkelt som att köpa en bunt Unicefkort för en femtilapp. Vad som händer är faktiskt att du är med och räddar livet på en annan människa, ett litet barn

på andra sidan jordklotet. Du räddar inte barnet till ett liv i överflöd, men ändå till en möjlighet att möta framtiden. Om vi kan göra något så stort genom något så enkelt som att köpa Unicefkort, vad kan vi då inte göra om vi går tillsammans med andra människor och agerar långsiktigt, medvetet och uthålligt?

Solidaritet är att sätta sig in i andra människors villkor och visa omsorg och omtanke om varandra. Låt solidariteten bli Sveriges väg att möta framtiden!

Anf. 99 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist hävdade att vi i moderaternas idévärld ville reducera politikens betydelse så långt som möjligt. Det är alldeles korrekt. Det stämmer. Vi vill reducera den till förmån för den möjlighet enskilda människor har att skapa sig sin egen framtid.

Jan Bergqvist säger att det centrala i socialdemokraternas idévärld är att det är medborgarna som gemensamt, genom de demokratiska institutionerna, bestämmer hur framtiden skall se ut. I moderaternas idévärld är det centrala att enskilda människor själva bestämmer hur deras framtid skall se ut och att politiken därtill ger dem stöd att förverkliga sina livsprojekt. Detta är två vitt skilda filosofier.

Jag tror att Jan Bergqvist kommer att få se att den moderata filosofin kommer att vinna ökad terräng i takt med att människor har tillskapat sig ökade förutsättningar att faktiskt förse friheten med ett eget individuellt innehåll.

Priset för Jan Bergqvists samhällsfilosofi börjar nu bli ohyggligt högt. Det demokratiska systemet, dvs. politikens maktambitioner, om vi använder något mindre högtidliga ord, har i Sverige blivit så formidabelt kostsamt att det i dag bokstavligen slår ut människor till social misär. Vi talade för några timmar sedan, herr talman, om hur låginkomsttagare får betala 70 % av sin inkomst i skatt.

Jan Bergqvist säger att det måste vara så därför att det ligger i de allmänna solidariska förpliktelseerna, och vi måste rädda statsfinanserna. Men detta, Jan Bergqvist, är omoral. Det innebär att politiken kräver en tribut som är orimlig och som gör att människors möjlighet att förverkliga sina personliga livsprojekt går om intet. Det är därför jag säger att politikens roll måste reduceras så att också de med låga inkomster får en chans att göra sin stämma hörd och förverkliga sina framtidsplaner.

Anf. 100 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Beträffande de 70 % som nämns vill jag påpeka att moderaterna har sina egna siffror när de beskriver skatteverkligheten. Det där är inte en korrekt beskrivning av hur det fungerar. Det är ett räkneexempel. Jag har sett att det finns fel i den tabell jag har.

Skriver Per Unckel rent principiellt under på den här formuleringen: Varje ingrepp i medborgarnas liv, varje reglering, varje skatt, försvårar planer och dödar livsprojekt? Betyder det i så fall att vi, när vi tar ut skatt för att förbättra för de handikappade, enligt moderaterna minskar friheten i Sverige och dödar livsprojekt?

Per Unckel talar gärna om bristande moral hos andra. Jag vet inte om det hjälper honom att bli moralens väktare framför andra, jag är inte säker på att han har kvitto på detta.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

En hållbar samhällsutveckling på längre sikt

Anf. 101 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist frågar om jag skriver under på en formulering som han återgav ur ett moderat framtidsprogram från 1990. Svaret är ja, och jag skall förklara varför.

Varje skatt som vi tar ut försvårar per definition förverkligandet av livsprojekt som de personer kunnat förverkliga som har att betala skatten. Däremot är det naturligtvis inte detsamma som att säga att alla dessa livsprojekt måste skyddas. Det finns områden där det är fullt motiverat att ta från somliga för att ge andra möjlighet att förverkliga sina ambitioner.

Vad den lilla meningen säger är emellertid att det är på politiken det måste bero att motivera varför man skall ta skatt från någon för att förverkliga andra ideal. Eller annorlunda uttryckt: Det stämmer i vart fall en liberal till viss försiktighet innan man expanderar politiken på andra människors bekostnad. Det är innebörden av meningen.

Får jag därtill lägga en reflexion, herr talman, angående Jan Bergqvists inledningsanförande. I nästan skrämmande stor utsträckning bekräftade han mina värsta farhågor om socialdemokratin. Den ekonomiska krisen uppstod i början av 90-talet, sade han. Har inte Jan Bergqvist läst sin ekonomiska historia? Det skulle vara effekten av 90-talet som nu kastar sin slagskugga framåt. Var det inte snarare effekterna av ett samhällssystem som kollapsade som slog ut i full blom i början av 90-talet, Jan Bergqvist? För många av oss är det trots allt en inspirerande början på att nu försöka bygga någonting nytt, i stället för att nostalgiskt grubbla oss tillbaka till en tid som för alltid är borta.

I mitt inledningsanförande talade jag om dem som gick rätt och dem som gick fel i vändkorset. Jan Bergqvist har tyvärr bekräftat att i vändkorset tar han fel riktning.

Anf. 102 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Per Unckel bekräftar att han ställer sig bakom att varje skatt försvårar planer och dödar livsprojekt. Det är en värdefull upplysning. När moderaterna talar om frihet kan vi då se att de har ett inskränkt frihetsbegrepp. De ger röst åt just det frihetsbegrepp som innebär att fåtalet skall kunna ha rätt att ta för sig på andras bekostnad. Varför har vi skatter? Jo, för att vi skall kunna finansiera organisationen av ett gott samhälle inklusive välfärd och trygghet för alla medborgare. Moderaterna definierar frihet så att frihet för svensken är allt som ligger utanför det gemensamma, men allt det andra dödar och hotar livsprojekt.

Anf. 103 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var ett vackert anförande som Jan Bergqvist höll här.

Den biologiska mångfald som hotas av världens skogsskövling värnas av socialdemokraterna, tydligen. Hur kommer det sig då att man inte, trots att 80 av Sveriges främsta forskare har krävt det, kräver ett morato-

rium så att avverkningen av våra egna sista natur- och urskogar stoppas? Skall vi bara bry oss om andra och strunta i våra egna?

Ett annat uttalande som jag är litet förvånad över – det låter litet stensåldersmässigt, tycker jag – är: Valfärd skapas av arbete. Innebär det att smartare teknik inom industrisektorn uppfattas av socialdemokraterna som ett hot mot valfärden?

Anf. 104 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Det är inte så, tvärtom. Någon måste ju sköta tekniken, dvs. en handens eller hjärnans arbetare.

När vi talar om tillväxt handlar det väldigt mycket om att vi som människor vill arbeta litet effektivare, litet bättre och litet smartare, om man så uttrycker det, i dag än vad vi gjorde i går. I detta ligger människans vilja att utvecklas. Ordet tillväxt är för mig inte ett fult ord. Tillväxt är någonting som ligger i människans natur; man vill utveckla och göra bättre. Men det är viktigt att man ser till att tillväxten inte tar felaktiga banor utan att det blir en hållbar utveckling.

När det gäller urskogar har jag glädjen att i Miljövårdsberedningen vara med om ett utredningsarbete som handlar om just hur vi skall ta vara på mångfalden i skogen. Det har också att göra med vad vi har för resurser för urskogarna.

Anf. 105 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Problemet med skogen i Sverige är att just nu, precis just nu, utrotas de sista natur- och urskogarna. Jag undrar: Varför gör de det, när Jan Bergqvist visar ett sådant stort intresse för den biologiska mångfalden och skogarna i världen i övrigt? Det är ju det geografiska område som kallas Sverige som Jan Bergqvist har ansvar för. Jag tycker att man måste se över detta.

Jag är väldigt positiv till en teknisk utveckling som plockar bort mycket lönearbete. Jag är inte alls rädd för det. Jag tror inte att det är så enkelt att mer arbete skapar valfärd. Så är det inte. Teknisk utveckling skapar också valfärd. Lönearbete i sig är ingen garanti för ökad valfärd – tvärtom ibland.

Anf. 106 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Inom socialdemokratin har vi alltid visat att vi är beredda att låta det bli ett samarbete mellan människa och maskin genom t.ex. teknikutveckling. Det viktiga är att det inte är maskinerna och tekniken som styr människan, utan att människan har kontroll över den tekniska utvecklingen. Det är oerhört viktigt, och därför står jag fast vid den formulering jag använde. Arbetet är det grundläggande. Det har det alltid varit för Socialdemokraterna och det kommer det att fortsätta vara.

Jag håller inte med om den beskrivning som Birger Schlaug gör, dvs. att vi utrotar urskogarna i Sverige nu så att vi nästa år eller så skulle ha gjort oss av med alla urskogar. Det är en oerhört stor och viktig uppgift att bevara mångfalden i skogen, och alla goda krafter behöver hjälpa till, men det hjälper inte att man beskriver situationen på ett överdrivet sätt.

Anf. 107 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det var många vackra ord. Jag skulle vilja fråga Jan Bergqvist om det inte känns bittert att ha varit med om att driva igenom flera steg i sänkningen av det svenska biståndet och att vi avstår allt mindre och nu ligger vid skammens gräns för att hjälpa de allra fattigaste i världen, inte minst barn och kvinnor.

Det behöver utvecklas en kompetensindustri. Vi måste få igenom det goda arbetet. Var finns då initiativen? Jag skulle välkomna dem. Vi har lagt fram många förslag om att utnyttja produktionsöverskott och vinster och omvandla detta till kompetensutbyggnad och till att skapa det goda arbetet. Då behöver vi ju förstärka arbetsrätten och löntagarnas inflytande, inte försvaga den.

Slutligen vill jag ta upp arbetslösheten som drabbar så hårt regionalt. Titta på Norrland och titta hemma hos mig i Bergslagen! Arbetslösheten är ett jättemisslyckande för regeringen. Jag hörde Göran Persson tala om initiativ för ett grönt jobbpaket och en satsning på välfärdssektorn. Jag hoppas att detta kommer, och i en mycket stor omfattning. I så fall är vi kanske tillbaka hand i hand igen inom den klassiska vänsterns linje.

Anf. 108 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag har varit med länge i riksdagen och har haft förmånen av att vara med och bygga upp många välfärdssystem och många bra saker, inklusive att jag har kämpat mycket för enprocentsmålet i biståndet. Visst känns det bittert att finansieringen av välfärden och biståndet rycktes undan i början på 90-talet så att vi i dag inte kan upprätthålla enprocentsmålet. Därmed inte sagt att vi inte kan återkomma både när det gäller bistånd och välfärd i övrigt.

Anf. 109 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Kom ihåg, Jan Bergqvist, att politik bl.a. är att vilja. Många människor känner lust till revolt – de unga när de ser sin framtid och de äldre när de i missmod ser hur man faktiskt har förbrukat många av de goda ideal som har funnits.

Anf. 110 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Politik är att vilja, men det är också att veta och ha engagemang för rättvisa. Jag vill påstå att vi har det.

Anf. 111 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist talade om olyckskorparna som kraxade om att det inte skulle gå att sanera statens finanser. Jag hörde nog till dem som inte trodde att det skulle gå så fort. Men det beror på att jag inte ens i min livligaste fantasi kunde drömma om att man på ett sådant sätt skulle sanera statens finanser i förhållande till hushållens att hushållen skulle få ta hela stöten. De som inte själva har byggt upp dessa system, som visserligen har tagit emot tacksamt det de har fått men inte har byggt upp systemen, fick ta hela smällen.

Jag minns hur vi i fyrpartiregeringen satt i timmar och diskuterade hur barnfamiljerna skulle klara av att vi skulle frysa barnbidragen – inte sänka dem, utan frysa dem. Vi visste att socialdemokraterna skulle rösta

emot det förslaget här i riksdagen, och vi var oroliga för hur barnfamiljerna skulle klara det. Då kunde inte jag drömma om att socialdemokraterna skulle kunna göra dessa nedskärningar, och så snabbt, utan att ge barnfamiljerna någon möjlighet till framförhållning, såsom de har gjort.

Det måste också kännas bittert att stå och tala om att köpa Unicef-kort samtidigt som biståndet skurits ned på det sätt som har skett.

Anf. 112 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det är synd att Jan Bergqvist inte har någon debattid kvar, besvärad som han är av debatten om låginkomsttagarna och skatten. Han är så besvärad att han inte ens vet hur mycket skatt hans egen regering tar ut av låginkomsttagare. Det är kommunalskatt, sociala avgifter på jobbet, 25 % moms på de pengar man har kvar när skatten är betald och man handlar i butikerna och fastighetsskatt på hyran eller huset. Jag var nog snäll som sade att man bara tar ut 70 % av inkomsten i skatt också av dem med de lägsta inkomsterna. Det är dem, Jan Bergqvist, jag talar om.

Vad är moralen i att ta ut 70 % skatt av dem med lägst inkomster, som om de hade råd att bidra till maktstatens alla ambitioner med sina låga inkomster? När jag talar om att detta förtär livsprojekt talar jag om dessa människor. Jag talar inte om höginkomsttagare; de klarar nog av att betala skatt. Jag talar om människor som skatten bokstavligen försätter i arbetslöshet. En liten tanke på deras framtid skulle vara klädsam i nästa debatt som Jan Bergqvist medverkar i.

Anf. 113 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Jag skall ta upp en ny fråga. Jag hälsade på en kvinna uppe i Falun för ett par veckor sedan. Hon heter Margareta Olsson och bor i Bjursås. Hon har jobbat inom sjukvården tidigare, varit anställd hos en städfirma och varit hemmamamma och familjehemsförälder. Hennes man är polis. Hon kan beskrivas som en medelsvensson. För några år sedan beslöt hon sig för att starta eget, och då höll hon sig till ett område som hon kan och startade en städfirma. Hennes affärsidé går ut på att höja statusen på städyrket. Hon jobbar med allt från proffsig utrustning och rengöringsmedel som innehåller få kemikalier till snygga kläder och omfattande fortbildning av de anställda.

Denna kvinna har alltså frivilligt valt att ta ansvar för ytterligare elva kvinnor i glesbygd, för att de skall få sin försörjning förutom att hon tar hand om sin egen försörjning.

Hur lönas hon för sin insats? Man skulle ju förvänta sig att hon omhuldas på alla sätt av staten för det. Men i stället känner hon sig närmast förföljd. Hennes bördor lättas inte, utan tvärtom. Det kommer ständigt nya pålagor som gör att hon känner att hon inte vet om hon skall orka fortsätta. Det vore lugnare för henne att återgå till sitt gamla jobb.

Det senaste exemplet har hon upplevt som ett verkligt dråpslag. Det är det beslut som Socialdemokraterna har drivit igenom tillsammans med Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om att arbetsgivarna skall betala för de 28 första dagarna av en anställds sjukperiod.

Det är inte särskilt svårt att föreställa sig en situation där en av städerna bryter handen – det hade hänt året före – och en annan kanske drabbas av allergi, som det tar flera veckor att utreda. Under den tiden

skall Margareta Olsson betala ut lönen som vanligt, men hon får inte in några pengar eftersom städerskorna inte kan göra sitt jobb. Det behövs ganska stora marginaler för att klara detta. De marginalerna finns inte, och risken är därför överhängande att hela företaget går i konkurs om detta inträffar. Vem tjänar i så fall på den affären?

De här reglerna för sjukersättning är bara ett exempel på kontraproduktiva regler som drabbar småföretagarna. Om vi skall ha en chans att klara arbetslösheten är punkt 1 A att undanta åtminstone de minsta företagen från regler som hotar att utrota dem.

Anf. 114 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Varför är just 40 timmar normalarbetstid? Varför är det inte 54 eller 38 timmar? Varför är det just 40 timmar? Är det en naturlag enligt kd?

Anf. 115 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag kan hålla mig till det företag som jag just beskrev. Där kunde städerskorna utföra sitt jobb på vilken tid de ville under dagen. Huvudsaken var att de gjorde ett bra jobb. Det är en modell som jag skulle vilja se mer av. Det var alltså de som köpte tjänsterna som bedömde om det var bra eller dåligt.

Anf. 116 ROLF GUNNARSSON (m):

Herr talman! Då ämnet för dagens debatt presenterades hade jag min koppling klar, delvis till denna bild av Staffan Lindén, kallad Staffans Stollar:

- Vad har du för yrke?
- Jag är småföretagare.
- Gå hem och rädda Sverige då!

Det är tankvärda ord och tankvärda meningar.

Många av oss deltog i valdebatten 1994. Vi minns – om vi vill – att nästan alla politiker med frenesi talade om vikten av ett bra och sunt företagarklimat i Sverige.

Det talades om att företagarna var de stora hjältarna. Det var dessa hjältar som skulle rädda Sverige. Det var vänliga ord i massor före valet om hur viktigt företagandet var för landets utveckling. En företagarpolitik, värd namnet, måste vara förtroendeskapande, trovärdig, långsiktig, konsekvent och logisk.

Ibland i debatten får man en otäck känsla av att då namnet företagare nämns ser vissa en person framför sig som är miljonär och som har ett enda i sikte: att skinna och utnyttja sina anställda och tjäna massor av pengar.

Verkligheten är förstås en annan. Om man tittar på tidningarnas alltid så populära uppräknings av vad olika kända personer i vårt samhälle har för inkomster kan man lätt konstatera att det ingalunda är småföretagarna som toppar dessa lönelistor. Om det däremot fanns en liga med antalet veckoarbetstimmar skulle säkerligen listan få ett annat utseende.

Det måste vara så att kreativa och företagsamma människor ges stimulans att lyckas. I dag är det fint, rumsrent och nästan hjältebetonat att

vinna 5 miljoner på Bingolotto hos Loket en lördag, medan en företagare som tjänar 5 miljoner ses med helt andra ögon.

Om man frågar företagarna hemma i Dalarna vad som bör göras är inställningen klar: Åk till Stockholm och kämpa för att ta bort hinder och krångel, och inför inte en massa bidrag och instifta inte allehanda organ och institutioner för att dela ut dessa bidrag.

Herr talman! Ibland får man känslan, då man hör debatter från denna stol, att det är vi politiker som skapar arbetstillfällen och nya jobb. Så är det ju inte; det är inte vi politiker som skaffar själva arbetstillfällena och skapar jobben. Vi kan bara lägga en bra och stabil grund. Man kan inte administrera fram utveckling och nya företag. Man kan inte administrera fram nya arbetstillfällen.

En bra företagspolitik är också: tillväxt och balans i ekonomin, tillväxtfrämjande skattesystem, bra, långsiktiga och stabila regler, företagsamma attityder såväl från oss här i riksdagen som i "offentligheten" i övrigt, en väl fungerande infrastruktur, ett väl fungerande utbildningsväsende och en bra tillgång på arbetskraft.

Vi som deltog i småföretagarriksdagen i oktober i fjol kan det tolvpunktsprogram som tusentals företagare i landet stod bakom. Den listan borde sitta över alla makthavares skrivbord – i alla fall över de skrivbord som ägs av en makthavare som inte bara med läpparnas bekän-nelse säger att man mår om småföretagsamheten.

Den småföretagarriksdagen hade många kreativa småföretagare på plats, och en bjöd in oss riksdagsledamöter till pryö i sitt städföretag, som Inger Davidson nyss nämnde. Hon och jag har också varit där. Det var lärorika dagar; inte bara att vara hotellstädare i frukosttid på ett storhotell och se krittstrecksrändiga människor nonchalant passera mig som städare utan att lägga märke till en så enkel person, utan också att få en pryotid som ånyo gav mig en klar insikt om vilka arbetsuppgifter, vilka pålagor och vilken byråkrati som åvilar en liten företagare. Inger Davidson nämnde också detta nyss från talarstolen.

Sjuklönepriodens längd kan jag inte undgå att ta upp här. Jag var ny-ligen på en konferens i Falun där näringsminister Anders Sundström medverkade. Det var bra att han var där. Näringsministern fick då från Skogsarbetareförbundets ordförande i Dalarna i klartext höra att just förändringen av sjuklönepriodens längd "motverkar att nyanställningar sker". Det var säkert nyttigt att en socialdemokrat – av en annan social-demokrat – fick höra en sådan sanning. Att sanningen kom från en person som dessutom arbetar ute i den s.k. verkligheten försämrade inte läget. Det som ändock gav en liten ljusning i den frågan var att näringsministern inför alla lovade att "titta på annat alternativ". Sveriges företagare väntar med spänning, och det är mycket bråttom.

Herr talman! Det sägs nu vara halvtid i den s.k. matchen. Många har fått känna på hur det är att åter ha Socialdemokraterna vid makten, och få människor – om några – känner igen sig från vad som sades i valet. "Hal-vering av arbetslösheten" är ord som alla minns.

Läget just nu, enligt den minister som jag tidigare citerade, är en "spännande och bra situation". Det sade han vid sitt besök i mitt hemlän. Jag tror att få delar hans uppfattning att situationen är bra. Vi vet att ar-betslösheten i Dalarna är den tredje högsta i landet, och nyligen visade arbetslöshetskurvan *all time high* – något som oroar.

För att återknyta till Sundströms tal om matchen, ”första halvlek” och att situationen är ”bra och spännande” ligger det nog nära till att några får röda kort.

Hur länge som helst kan det inte heller hålla – vi har hört det i debatten tidigare i dag – att säga att den borgerliga regeringen gjorde si eller så och att det är grunden till att man nu tvingas göra si eller så, särskilt då man ständigt gör uppgörelser med ett av de partier som just gjorde ”si eller så”. Nej, det är dags att de ivriga röda spelarna, påhejade av de gröna, sparkar bollen framåt.

Det finns mycket att säga om skolan, äldreomsorgen, landstingens underliga prioriteringar av sina pengar, änkepensioner och underhållsbidrag, samtidigt som vi skaffar oss högre partistöd.

Slutligen vill jag säga några tankvärda ord som jag hörde på den konferens som jag tidigare refererade till: Framtidstron skapar tillväxt. Tillväxten skapar framtidstron.

Anf. 117 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill spinna vidare på den debatt som förts här i kammaren de senaste timmarna och lägga till ett perspektiv.

Hur skall vi få ett uthålligt samhälle, ett samhälle där människor känner sig delaktiga? När nu den svenska ekonomin så sakteliga börjar komma i balans har vi en större handlingsfrihet inför framtiden. Den handlingsfriheten måste användas på ett klokt sätt så att vi inte återigen hamnar i samma sits som i början på 1990-talet. Den måste också användas så att vi motverkar negativa strömningar i samhället och stimulerar det positiva.

Vilka problem och behov har människor i dag? Råder det brist på mat, kläder, prylar och bostäder? Egentligen inte, även om många har det ekonomiskt knappt i dag. Detta är både positivt och innebär problem, konstigt nog. Det var inte så svårt att mobilisera alla krafter i samhället på att uppnå bättre materiella förutsättningar. Människor hade något mycket tydligt att kämpa för. När dessa behov inte är lika tydliga hos människor minskar drivkraften, och andra länder med mycket större materiella behov går förbi oss. Vi kan bara se den enorma utveckling som pågår i t.ex. Sydostasien.

De största behoven och bristerna i Sverige i dag har en annan dimension: Meningsfullt arbete, innehåll och mening i livet, upplevelser, stimulans och glädje, delaktighet och trygghet inför varandra, omsorg, att känna sig behövd och efterfrågad, ett rättssäkert samhälle där människor känner förtroende för myndigheterna och för demokratin, ett samhälle utan våld och främlingsfientlighet, en skola utan mobbning som tar vara på och utvecklar varje barns förmåga, en säker och god miljö, vård om man blir sjuk, fredlig samexistens – kort sagt livskvalitet. Alla de problem människor känner i dag kräver engagemang av andra människor för att minska. Vad kan vi som politiker göra i form av opinionsbildning och beslut för att minska dessa problem?

Vi talar så mycket om behovet av tillväxt och företagsamhet för att klara arbetslösheten. Vi diskuterar hur vi skall underlätta företagandet och ta bort hindren för entreprenörer. Det är bra. Men hur skall vi öka entreprenörandan, hur skall vi skapa engagemanget för det som människor i verkligheten behöver och hur skall vi få en ökad köpkraft för dessa

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

En hållbar samhällsutveckling på längre sikt

värden? Människor behöver något att kämpa för, att engageras av. Allt det jag pekat på här kräver engagemang och mänskliga insatser – mycket meningsfulla arbeten.

Jag har mer och mer börjat fundera över att vi behöver ett nytt ekonomiskt tänkande, ett tänkande som kopplar ihop ekonomi, ekologi och människors innersta behov – precis det som Centerpartiet beskriver i ekohumanismen, ett ord som många har svårt att förstå. Det ekonomiska systemet måste helt enkelt värdera människor som de resurser de i verkligheten är.

Det område som utan tvivel tydliggör denna koppling allra tydligast är kultursektorn. Man kan säga att kultursektorn är den nya industrin för att möta nutidsmänniskans behov. Vi i Sverige har en rad exempel på enskilda konstnärer och musiker som i sig själva omsätter mer än stora industriföretag och bidrar eller har bidragit till inkomster till landet. Jag kan nämna Birgit Nilsson, Abba, Roxette och Ace of Base. Det finns också en rad exempel på satsningar på kultur i ett område eller på en ort som lett till utveckling, arbetstillfällen, optimism, framtidstro och därmed nya idéer.

Satsningar på kulturprojekt leder ofta till lönsamma investeringar. Att kultursatsningar genererar inkomster och ger ett starkt bidrag till den lokala ekonomin är en syn som gradvis vuxit fram och fått starkt genomslag internationellt. Glasgow, som var kulturhuvudstad 1990, brukar nämnas som ett bra exempel. I den tyska delstaten Nordrhein-Westfalen gjordes en studie över kulturens betydelse som ledde till att politikerna där började kalkylera med kulturen som en investering som kan generera arbetstillfällen, pengar och välbefinnande. Där bedrivs nu en offensiv kulturpolitik med stora positiva effekter.

I går fick vi i kulturutskottet ett meddelande från EU-kommissionen som visar på kulturens potential för ökad sysselsättning, inte minst ute i regionerna och på landsbygden. Här beskrivs en rad projekt inom ramen för strukturfonderna. Vad man bl.a. pekar på är att stöd till kulturen, som är billigare än andra investeringar, t.ex. i infrastruktur, kan bidra lika mycket som dessa till att förbättra den lokala och regionala dragningskraften. I kulturpropositionen, som vi behandlade före jul, står också många vackra ord om kulturen som motor för utveckling i hela landet och för att ge människor redskap att tänka, ifrågasätta, söka kunskap och finna nya lösningar och nya arbeten.

En kommuns eller regions kulturella dragningskraft är viktig för att få människorna att stanna, att få dem att våga skapa sig en framtid på den plats där de bor och lever, men också för att dra till sig investeringar och välutbildad arbetskraft. Jag menar att en kulturell infrastruktur är lika viktig som utbildning och kommunikationer. Vi i Sverige måste ta lärdom av detta och våga satsa mer på kultur. Då får vi mycket för pengarna. Jag vill inte säga att kulturen skall vara en sorts städgumma som bara skall användas för att avhjälpa alla de problem jag pekade på i början. Kulturen har ett värde i sig, men jag är övertygad om att satsningar på kultur får bieffekter som bidrar till att avhjälpa de stora samhällsproblem som vi har i dag, och till att ge framtidstro och minska arbetslösheten.

Nästa stora investeringsområde måste bli kulturområdet. Jag är övertygad om att det är det mest effektiva sättet att lösgöra all den kraft hos

de enskilda människorna som behövs för ett långsiktigt uthålligt samhälle där alla behövs.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Anf. 118 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Herr talman! Jag återkommer till frågan om sjuklöneperioden. Marianne Andersson sade att det är viktigt att ha bra underlag för bra företagande. Jag vill bara kort och gott fråga: Hur ser Marianne Andersson och Centern på den utökade sjuklöneperioden? Är den ett hinder för företagen, är den ett problem för företagen? Har det kommit Centern till känna?

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 119 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Det är en fråga som diskuteras och debatteras mycket. Jag är väl medveten om att det kan medföra problem för företagsamheten. Det är oerhört viktigt att följa upp frågan mycket noga. Jag är medveten om att det är ett problem.

Anf. 120 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Herr talman! Kan man t.o.m. få ett löfte av Centern att man arbetar för att få en förändring till stånd? Näringsministern antydde att han kunde tänka sig något sådant. Kan man tänka sig att Centern ställer krav? Man är ju van att höra från talarstolen minst en gång i veckan vilket stort ansvar Centern tar. Kan man tänka sig ett stort ansvarstagande gentemot småföretagen även här?

Anf. 121 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Småföretagsamheten är en fråga som engagerat oss i Centerpartiet under alla år. Det är självklart att vi kommer att följa den frågan mycket noga. Jag vågar säga att vi är villiga att arbeta för en förändring när det gäller den här frågan.

Anf. 122 HANNA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Sverige står inför ganska stora samhällsförändringar. Jag tycker att det framgår tydligt av den debatt som förts tidigare i dag att i många av de största frågorna famlar vi allihop. Det finns inget facit, och vi kan inte använda de gamla värderingarna. Vi kan inte använda de gamla traditionella metoderna för att lösa de problem vi står inför. Vi skall vara ärliga och erkänna det. Det krävs en helt annan dimension av politiken i dag.

Jag tänker diskutera trafikfrågan ganska mycket. Trafikfrågan är en av de centrala delarna i miljöfrågorna, och miljöfrågorna är ju en av de centrala delarna i den hållbara utvecklingen.

Trafikfrågorna är inblandade i majoriteten av de miljöhot vi står inför. Det är också ett område där man inte ser något framtidsperspektiv. Det är snarare ett område där vi återigen ser bakåtsträvande metoder. Energiförbrukningen ökar, koldioxidutsläppen ökar osv. osv. Jag tror att vi alla känner till åtminstone de stora linjerna i problemen.

Trafikpolitiken har alltid varit och är fortfarande väldigt konservativ. Vi har trott att man kan bygga motorvägar och lösa stora konflikter. Delvis har vi löst en del problem, men vi har samtidigt skapat andra och så mycket större problem, som vi i dag inte kan hantera och som vi i dag

inte heller kan åtgärda – vi kan inte rädda det som en gång har blivit förstört; det är ju det som är problemet med miljöfrågorna.

Som jag ser det har vi i dag en konkret möjlighet att bryta det här mönstret. Vi har i dag faktiskt en möjlighet att förändra vårt beteende. Om vi inte börjar nu kommer vi aldrig att komma fram till någonting annat.

Statsministern sade i morse att det nu finns en möjlighet att utöka budgeten, för nu står vi friare gentemot kapitalet. Jag hoppas att han har rätt. Det är synd att regeringen har varit så tam som man har varit i de här frågorna. Visserligen är det sant att den som står i skuld inte är fri, men den passivitet som jag tycker att regeringen har visat har varit en svaghet. Men nu om inte förr finns det en möjlighet att också förändra politikens innehåll, därför att vi står friare gentemot kapitalet. Jag hoppas verkligen att vi kommer att utnyttja den möjligheten. Det är nödvändigt med politisk handlingskraft.

Kapitalismen och marknadsekonomin har ytterst begränsad förmåga att lösa framför allt miljöproblemen. Företag och industrier går aldrig längre än vad som är nödvändigt. Jag tycker att jag ser exempel på det överallt. Vi får inte vara naiva och tro att företagen ensamma kommer att lösa de problem som vi står inför. Industrier är i dag totalt ovilliga att förändra produktionen i grunden. Låt oss ta t.ex. bilindustrin som exempel. Där slåss man med näbbar och klor för att bevara arbetstillfällen, men man kan inte tänka sig att förändra sin produktion, utan det är bilar som skall produceras. Man kan egentligen inte heller tänka sig att utveckla de bilar man producerar speciellt mycket. Vi har fortfarande väldigt hög bensinförbrukning per bil i Sverige.

Man kan då fråga sig om det finns ett självändamål i att producera bilar. Jag tycker inte det. Jag tycker att vi skall vrida och vända på det och producera andra saker – människor som i dag producerar bilar har kunskap som kan användas till helt andra områden. Det är på så sätt vi skall kunna gå vidare.

Om vi jämför bilindustrin med data- och IT-tekniken tror jag att vi ganska tydligt ser skillnaden. Det behövs tydliga spelregler för att de här företagen och industrierna skall få incitament att förändra sin produktion, och de styrmedlen finns inte i dag. Det är därför vi måste ha mer politik än vi i dag kanske vågar ha men som det är mycket möjligt att ha.

Per Unckel sade i debatten tidigare i dag att folket nästan alltid har rätt. Det må vara sant. Men för att folket skall kunna ha rätt behövs det kunskap hos alla. För att veta vad som är rätt behöver vi få fundera tillsammans, vi behöver få information, men vi behöver också ekonomiska möjligheter att göra de saker som är rätt, att agera rätt i samhället. Vi behöver demokrati i samhället för att kunna göra det som är rätt.

Jag menar att dessa tre saker i dag faktiskt egentligen inte finns i vårt samhälle. Vi lever inte solidariskt med andra delar av världen, vi har mycket större förbrukning än andra. Det handlar om energi, mat och övrig konsumtion. Det handlar om att vi utnyttjar tredje världen för våra egna personliga intressen, och det handlar om miljöskulden.

Att utveckla miljösektorn får konsekvenser för oss alla. Vi måste förändra vår livsstil, vi måste spara – vi måste tänka efter mycket mer – och vi måste använda den nya tekniken. Där är vi dåliga i dag.

Jämställdhet och jämlikhet är en förutsättning för att kunna göra den positiva utveckling som jag tror att vi alla vill ha möjlig. Men då behöver vi inse att resurserna skall fördelas rättvist.

Jag tror inte att någon av oss sitter inne med alla lösningar på alla problem. Det måste vi erkänna. Däremot vet jag en hel del vägar som jag inte vill gå, en hel del vägar som vi gemensamt måste stänga av för att kunna gå vidare till det hållbara samhälle som vi söker.

Politikernas roll i dag är att erkänna att facit inte finns. Därför måste vi vara lyhörda – vi måste lyssna på vad andra människor har att säga. Vi måste kunna be om hjälp men också ta emot den. Därför är det viktigt att alla människor ges möjlighet att aktivt delta i samhället. Det är vår roll i dag, och den tycker jag inte att vi tar.

Anf. 123 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Det finns i dag minst 20 000 kemiska ämnen och ungefär 60 000 kemiska produkter enbart på den svenska marknaden, och det tillkommer flera tusen varje år.

På 30 år har de kemiska ämnena ökat 40 gånger, och kunskaperna om hur produkterna påverkar miljön är i de flesta fall bristfälliga. Det finns tillfredsställande toxikologiska data för mindre än 10 %. Data om skador på miljön finns för mindre än 1 %. Endast en del av kemikalierna kan identifieras genom analyser. Ett stort antal ligger under detektionsgränsen och utvecklar giftverkan utan att vi vet om det. Nedbrytningsprodukterna är i regel okända.

Samtidigt är många av våra värsta miljö- och hälsostörande kemikalier mycket effektiva och funktionella. Skonsammare ersättningskemikalier är ofta inte lika effektiva men duger bra ändå. Herr talman! Vi kan nöja oss med det näst bästa! Men nyttan och bekvämligheten för människan tycks vara det enda viktiga. Valfrihet till döds! Den förorenade människan är själv borta efter en mansålder, men denna samhällsutveckling är inte uthållig.

Vad vi med säkerhet vet är att allting sprids, och ingenting försvinner – det säger entropilagen, som är en naturlag. Kemikalierna finns i dricksvattnet, födan, avloppsslammet, inom- och utomhusluften och påverkar naturen och människans hälsa. Det finns farliga kemikalier i växter, djur, människor, äggstockar, spermier och bröstmjölk, och en ytterst liten del kan samlas in och återanvändas. Det är en angelägen uppgift att radikalt minska kemikalieflödet, och den kemisk-tekniska industrin måste begränsas.

Herr talman! Det hjälper inte att försöka begränsa utsläppen vid produktionen! Det är förbrukningen som radikalt måste stoppas. Även om det vore nollutsläpp och slutna processer vid fabrikerna körs lastbilslaster ut genom fabriksgrindarna och sprids.

Hälsa och miljö är brickor i ett ekonomiskt spel. Multinationella kemijättar släpper ut nya kemikalier som de registrerar efter att själva ha testat dem. Efter ett antal år kanske det uppstår misstankar om att ämnet är hälso- eller miljöfarligt. Det tar då ungefär tio år att lära sig analysera ämnet och därefter ungefär tio år att driva igenom förbud, om det över huvud taget går. Vid det laget har den kemiska industrin bytt ut ämnet mot en ny okänd substans.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Några exempel är förbuden mot PCB och DDT. I stället för PCB kom klorparaffiner och bromerade flamskyddsmedel, som har visat sig ha stora hälsoeffekter. I stället för DDT kom nonylfenoletoxilaterna, som har tre fyra gånger så kraftig östrogeneffekt. Forskningen har visat att mäns spermieproduktion halverats de sista 50 åren. I Göta älvs vatten, som är vattentäkt för hela Göteborgsområdet, finns nonylfenoler. Sverige har satt upp ämnet på en begränsningslista, och det betyder att önskemål finns om frivilligt beslut att 90 % av användningen skall upphöra till år 2000. Efter det blir det kanske lagstiftning. Men kan Sverige självständigt lagstifta om kemikalier efter EU-inträdet? Det är den stora frågan.

EU:s miljögaranti pratades det mycket om. Ett land skall kunna säga nej till import av en vara med hänvisning till att den är skadlig för miljön. Men förbud betraktas som handelshinder. I EU är detta alltså inte miljöpolitik utan handelshinder! Sverige tvingas 30 år tillbaka i tiden och kan tvingas att acceptera gifter som förbjöds redan 1966. Vad är viktigast – att kemiindustrin får sälja sina gifter eller att ett enskilt land får skydda sin miljö? Det som är tillåtet i ett land skall tillåtas i alla. Det sämsta landet blir norm. Säg i stället: Giftiga ämnen som är förbjudna i ett land blir automatiskt förbjudna i hela EU.

Naturvårdsverket har utvärderat miljöeffekterna inom det svenska jordbruket efter Sveriges EU-medlemskap, och verket konstaterar att bruket av bekämpningsmedel nu ökar. Medlen har trängt ned i vårt grundvatten. Gång på gång får vi bekräftat genom provtagning att det är på detta vis, och ändå kan man inte analysera alla bekämpningsmedel. Laboratorierna klarar inte heller av det.

EU:s regler och lagar verkar i stället säkra en fortsatt svensk användning av kemiska medel. Förbudet för trikloretylen har överklagats av 60 företag. Länsrätten gav dem rätt och sade att Romfördraget bekräftar att man kan överklaga, därför att ett land inte får gå före. Nu kan Kemikalieinspektionen överklaga till nästa instans. Det skall bli mycket spännande att se vad som sker där. Stämmer länsrättens dom blir det processande. Företag och den fria marknaden har inte det ansvaret. Det ser vi när 60 företag överklagar. Det måste finnas regler och stränga bestämmelser för detta.

Kemikalieinspektionen säger att bekämpningsmedel i dag inte är ett prioriterat område nationellt.

Anf. 124 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Herr talman! För att vårt land skall få en hållbar samhällsutveckling på längre sikt måste vi anta många utmaningar. Jag säger hellre ”anta utmaningar” än ”lösa problem”, för jag tycker att vi behöver en positiv grundton. Vi politiker har ett ansvar för att inge framtidshopp.

En stor utmaning att klara är välfärden. Välfärd är ekonomiska ersättningar när den egna förmågan till försörjning sviktar tillfälligt eller permanent. Välfärd är också offentliga tjänster och service. Men välfärd och trygghet är mycket mer.

Den offentligt finansierade välfärden är därför beroende av flera fundament. Välfärden är beroende av en etisk grund – en sammanhållen etik och en gemensam känsla för rätt och fel, där goda dygder som personligt ansvarstagande, hederlighet, att göra rätt för sig, att hushålla med resurser, att dela med sig osv. måste få bli allmänna ideal igen.

Välfärden är vidare beroende av en stark ideell sektor som kan skapa trygghet, närhet och gemenskap. Familjer, föreningar, organisationer och frivilligcentraler skall därför stöttas i sina roller som nätverksbyggare.

Välfärden är dessutom utomordentligt beroende av en stark privat sektor som genererar de resurser som behövs för att finansiera den offentliga välfärden. Ingen annanstans ifrån än från näringslivet kommer resurserna som kan finansiera ett uthålligt välfärdssystem. Företagandet måste därför få goda långsiktiga villkor. Entreprenörskap och företagande måste uppmuntras i hela landet. Det leder till ekonomisk tillväxt, vilket för oss kristdemokrater inte är något mål utan ett medel för att skapa välfärd.

I dag har dessa välfärdens fundament brister. Även själva välfärdssystemen har stora brister. Dagens socialförsäkringssystem är inte tillräckligt robusta för att skapa ekonomisk trygghet, som är en viktig del i ett välfärdssamhälle.

Sedan 1990 har ungefär 330 förändringar genomförts i systemen. De utgör inte heller precis någon översiktlig helhet. 1995 fanns det 47 olika ersättningstyper i dessa system, som regleras i ett femtontal lagar och administreras av ett tiotal olika huvudmän. Det spretar alldeles för mycket.

De är inte heller effektiva. Dels administration, dels fusk, överutnyttjande och systembrister slukar 12–14 miljarder kronor per år. En stor brist är också att inte alla medborgare omfattas av systemen. Ca 10 % står utanför.

Inför framtidens utmaning att bygga hållbara trygghetssystem måste en insikt växa fram om att det inte längre håller att fortsätta lappa och laga. Vi kan inte addera ytterligare ett hundratal eller ett par hundra förändringar under resten av 90-talet till de 330 vi redan har. Vi måste i stället gemensamt över partigränserna ta ett större grepp på systemen, där samordning, renodling och förenkling måste bli ledord.

I de överväganden som måste göras när det gäller att starta denna mödosamma väg mot hållbara system vill vi kristdemokrater bidra också med ett flertal vägledande principer. Systemet måste vara ekonomiskt robust. Det måste vara politisk robust, och det måste råda bred enighet. Det måste vara skyddat mot dagspolitik, innehålla goda incitament, ha bra koppling mellan inbetalda avgifter och förmåner, vara flexibelt osv.

Förutom en insikt om brister och förändringsbehov kommer det att krävas vilja och mod av oss politiker för att ta det samlade grepp som behövs – lika mycket vilja och mod som pensionsuppgörelsen har krävt.

Min förhoppning är att de motigheter som har drabbat genomförandet av det reformerade pensionssystemet i stället för att avskräcka skall få sporra oss till nya stordåd genom gemensamma tag. Det, herr talman, är inte bara önskvärt; det är nödvändigt.

Anf. 125 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! ”En hållbar samhällsutveckling på längre sikt” – det är en rubrik som tilltalar mig. Den är positiv. Den andas framtidstro och en vilja till förändring och förnyelse.

I vår huvudstad Stockholm finns det framtidstro och vilja. För att klara av en hållbar samhällsutveckling på längre sikt är dock frågan om förståelse också nödvändig.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

En hållbar samhällsutveckling på längre sikt

Staden präglas av stora skillnader i boende, hälsosituation, social tillvaro och inte minst arbetstillfällen, vilket ofta också är karakteristiskt för en storstad. I det fallet är Stockholm inte något undantag. Kostnadsläget i Stockholm är också högre än i andra regioner i landet, vilket inte är så svårt att se när man tittar t.ex. på prisnivån på våra bostäder.

Jag vill ändå, herr talman, inte anslå någon gnällig ton vad beträffar utvecklingen av storstaden. Ibland tycker jag att det i debattsammanhang och i debattinlägg närmast förekommer en tävlan om vem som har det sämst. Jag vill på intet sätt ställa mig i den kören. Stockholm är en bra och vacker huvudstad, men den kan också bli bättre. Jag vill att landet i övrigt skall ha draghjälp av Stockholm.

Därför vill jag med kraft motarbeta alla tendenser till ökad splittring mellan landets olika delar. Vi vill i stället se en diskussion om hur en nationell arbetsfördelning skall se ut mellan regionerna.

Stockholm ligger redan i dag långt fram på informationsteknikens område, och målet är att göra Stockholm till Europas IT-huvudstad. Det förutsätter självfallet att resurser och möjligheter för att genomföra detta inte går i stöpet.

Framtidens arbetsmarknad blir mer och mer kunskapsintensiv. Det behövs omställningar i arbetsorganisationer, högre utbildning, vidareutbildning, kunskapsöverföring osv.

Men för att minska klyftorna mellan fattiga och rika behövs också utbildningsinsatser på grundskole- och gymnasienivå. Låt mig bara ta ett exempel på hur det ser ut i Stockholm i dag:

Endast 4 200 utländska medborgare i åldern 20–64 år är registrerade som öppet arbetslösa. De flesta är alltså inte inskrivna på arbetsförmedlingen utan hamnar utanför statistiken. Antalet utländska medborgare i åldern 20–64 år är 51 000. Av dessa förvärvsarbetar 42 %, och hälften av denna grupp saknar treårig gymnasiekompetens.

Det finns ingen uppgift om hur många som saknar treårig gymnasiekompetens av de 25 800 personer som inte förvärvsarbetar och inte är registrerade som öppet arbetslösa. En kvalificerad bedömning är att det är fler än hälften. När staten fördelar medel till vuxenutbildningssatsningen är de som verkligen behöver utbildning inte medräknade. Jag utgår, herr talman, från att detta är frågor som kommer att beaktas när fördelning av utbildningsresurser sker.

Östersjöområdet är ett annat område som självfallet har en stor betydelse för den här regionen. Och man bör verka för att Östersjörådets permanenta sekretariat förläggs till Stockholmsregionen.

Herr talman! Jag tänker avsluta mitt anförande med ett argument till att jag tycker att Stockholm borde få del av den s.k. ekologismiljarden till Hammarby sjöstads-projektet.

Det handlar om byggandet av en av världens första ekologiska stadsdelar, en viktig del i kommunens framtidssatsningar. Stadsdelen byggs i flera etapper, och meningen är att man successivt skall ställa allt högre miljökrav. Det innebär att man i de första etapperna kan pröva nya tekniker i mindre skala för att sedan låta dem bli en del i de allmänna kraven för nästa etapp. Kommunen anser att detta arbetssätt kommer att göra Stockholm intressant för många miljöteknikföretag och därmed öka sysselsättningen i regionen.

Kommunerna har många möjligheter att driva på samhällsutvecklingen i en mer hållbar och kretsloppsanpassad riktning. En kraftfull kommunalpolitik bör gå hand i hand med regeringens politik. Det är angeläget att stötta kommunerna bättre i deras miljöarbete. Då tänker jag i första hand inte så mycket på pengar och bidrag utan mer på kunskaper, att man skall se till att skatter och lagregler inte missgynnar den pågående miljöutvecklingen och att de goda exemplen lyfts fram och blir synliga, så att andra också kan följa efter.

Herr talman! Det finns en samlad syn på hur vi kan sätta Stockholmsregionen i arbete i en motion avlämnad under den allmänna motionstiden. Jag vill därför bara än en gång – från denna talarstol – betona vikten av en samhällsutveckling på längre sikt och huvudstadens betydelse i dessa för landet så viktiga frågor.

Anf. 126 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Först kan jag konstatera att det är roligt att riksdagen har en debatt om hållbar utveckling. Det har varit intressant att lyssna. Några kan säga att debatten blir spretig och tar upp många olika saker, men jag tycker att det visar bredden i den hållbara utvecklingen. Den omfattar just många områden.

När vi skall definiera hållbar utveckling brukar vi säga att det handlar om att tillfredsställa våra behov i dag utan att äventyra framtida generationers behov. I regeringsförklaringen har vi tydligt skrivit att Sverige skall vara en pådrivande internationell kraft och ett föregångsland i strävan att skapa en ekologiskt hållbar utveckling.

Birger Schlaug sade tidigare i debatten att regeringen inte tog det här på allvar, eftersom vi hade gjort besparingar på Naturvårdsverket. Herr talman! Om det skulle räcka med oförändrade anslag till myndigheter för att ställa om ett land till en ekologiskt hållbar utveckling skulle vi inte ha några problem i världen i dag. Men det är faktiskt inte så enkelt.

En hållbar utveckling knyter ihop ekonomi, ekologi och demokrati. Det innebär att en utveckling där man inte tar ansvar för ekonomi och statsfinanser faktiskt inte blir en hållbar utveckling.

Jag skulle vilja nämna fyra hörnstenar för att visa hur jag menar att vi bygger ett hållbart Sverige.

För det första handlar det om att vi måste bygga om en stor del av infrastrukturen i Sverige, inte minst våra bostadsområden. De är faktiskt grunden för hur vi lever. Det är roligt att höra Sylvia Lindgren beskriva Hammarby sjöstad. Det är ett exempel på nytänkande. Det är spännande och roligt. Jag vill dock inte ge några löften om ”miljardpengar”, bl.a. eftersom det är tänkt att ”miljarden” framför allt skall användas till att visa hur vi förändrar de bostadsområden som redan finns. Hur bygger vi om våra miljonprogramsområden så att de kan gå i tåten för ett kretsloppssamhälle?

En miljard räcker inte till att bygga om Sverige, men den räcker till att ge oss ett antal pilotprojekt där man knyter ihop avfall, byggmaterial och energi för att visa hur ett ekologiskt uthålligt bostadsområde skall se ut.

Till den infrastruktur som skall byggas om hör också energin – och dit hör t.ex. sopberget. Riksdagen får möjlighet att återkomma till energiförhandlingarna. Vi för ju nu diskussioner för att lägga grunden för en förnyelse av energisystemen. Jag vill bara stryka under det som har framhåll-

lits tidigare i debatten, nämligen att vi måste börja omställningen nu. Vi måste låta omställningen ta tid. Det finns inte ett enda förslag, ett enda energisystem, som tar över efter kärnkraften. Dessutom skall man komma ihåg att den bästa energin är den som vi inte gör av med. Vi kommer att behöva både energisparande och olika förnyelsebara energikällor för att få ett hållbart energisystem för framtiden.

Men det är många länder som står inför samma problem som Sverige när det gäller att förnya energisystemet. Det är naturligtvis en stor fördel för Sverige om vi kan ligga i täten och visa hur man får en omställning av energisystemen.

En annan del av förändringen av infrastrukturen innebär att vi skall krympa sopberget. I dag hamnar hälften av våra företags och hushålls avfall på soptippen. Det skall vi förändra. För första gången räknar vi med att vi nu skall kunna minska sopberget, genom ökat producentansvar, mer källsortering och en sopskatt. Det skall vara rätt och rent från början, så att vi inte måste ta hand om problemen på soptippen.

Det hänger ihop med den andra hörnstenen: ett grönare näringsliv. Det handlar både om en bättre miljö och om fler jobb. Vi kan se att många svenska företag ligger långt framme på det här området. Ett exempel är avvecklingen av klorblekt pappersmassa. Där låg skogsindustrin i täten. I dag är man på väg mot den slutna fabriken. Vad gäller framställningen av svavelfattig olja har Sverige varit ett föredöme för resten av Europa, så att vi nu kan driva en mycket tuff försurningspolitik inom hela EU. Fler exempel är framgångarna inom miljöteknik och luftövervakning, som vi nu exporterar till både Östeuropa och Sydostasien. Electrolux har tagit fram ett nytt uppladdningsbart batteri utan kadmium. IKEA erbjuder inte bara monteringsbara möbler utan också möbler som kan demonteras och återvinnas.

Allt detta är bra exempel på en framgångsrik miljöpolitik. Det är resultatet av en krävande och tydlig lagstiftning och av att det finns miljömedvetna konsumenter. Det räcker inte att förlita sig till marknaden för att få dessa framgångar i företagen, eller som det står i *Financial Times*: *The market is a good servant but a bad master*. Därför behövs det en fortsatt stärkt miljölagstiftning. Därför kommer regeringen under våren med förslag till en ny miljöbalk till riksdagen. 16 olika lagstiftningar skall samordnas så att åskådligheten och användbarheten ökas och miljökraven skärps. Och det skall också bli tydligare påföljder för den som bryter mot reglerna.

Därför skall vi också fortsätta att använda de ekonomiska styrmedlen. När vi höjer energiskatter, bensinskatter och miljöavgifter möts det alltid av protester. Men det har också visat sig genom alla de höjda energiskatterna, miljöavgifterna och bensinskatterna att det är en effektiv väg att minska de miljöförstörande utsläppen och stödja utvecklingen mot att det skall vara rätt och rent från början.

Den tredje hörnstenen för det ekologiskt hållbara samhället är skyddet från naturen. Här krävs det större ansträngningar också från markägarna, både skogsägare och jordbrukare. Regeringen arbetar med att förändra EU:s jordbrukspolitik, men vi ser också över vad vi kan göra i Sverige och har gett Eva Eriksson i uppdrag att ta fram frivilliga överenskommelser för att minska utsläppen från jordbruken till vattenområdena.

När det gäller skogen, ett problem som har tagits upp här tidigare i dag, är det på sättet att trots att regeringen har prioriterat detta och trots att vi har ökat bidragen till inköp räcker inte statens pengar till. Vi måste också kräva att sektorn tar ett eget ansvar och ett mycket större ansvar för att värna de hotade urskogarna. I detta sammanhang för regeringen diskussioner med företrädare för skogsnäringen. Jag hoppas också som miljöminister mycket på att vi snart får en certifiering av skogen.

Den fjärde hörnstenen är det internationella arbetet som har blivit allt viktigare ända sedan FN:s miljökonferens hölls i Sverige för 25 år sedan. Det har varit mycket glädjande att se hur Sverige som ny EU-medlem har kunnat påverka EU. Eftersom min taletid nästan är slut vill jag bara nämna våra möjligheter att påverka försurningsstrategin, kemikaliepolitiken och avfallspolitiken och hur vi nu har tagit initiativ till en Agenda 21 runt Östersjön för att göra hela Östersjöregionen till en ekologiskt uthållig region.

Anf. 127 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Miljöministern tar upp frågan om en hållbar utveckling och om miljöavgifter. En av de viktigaste faktorerna när det gäller en hållbar utveckling är att vi får förnybara råvaror, att vi disponerar förnybara råvaror. Skogen är den viktigaste vi har, och den kommer att förbli den viktigaste förnybara råvaran. I detta sammanhang är det viktigt att de olika departementen går i takt.

Min fråga gäller hur miljöministern ser på det majoritetsbeslut som är fattat i Nora kommun, där man lägger en generell kommunal skatt på skogsbruk och på avverkning. Enligt min bestämda uppfattning är det i detta hus som man skall stifta generella lagar om skatter och avgifter. Nu har man i en kommunal församling genomdrivit ett majoritetsbeslut som innebär en sådan avgift. Ryms detta beslut inom ramen för gällande miljölag? Om det inte gör det, hur kommer miljöministern då att agera för att vi skall få till stånd den rätta ordningen när det gäller beslut om skatter och avgifter?

Anf. 128 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag vill inte uttala mig om vad enskilda kommuner har beslutat när det gäller skogsavverkningar. Men jag tycker att det är viktigt att vi är överens om det som är grunderna och som jag förmodar också har varit utgångspunkterna för dessa kommuner. Det innebär att vi måste vara mycket försiktiga med den resurs som skogen är. Vi har fortfarande urskogar i Sverige, och vi har fortfarande orörda skogsområden i Sverige. Vi får inte på grund av kortsiktiga vinstintressen avverka och hota de allra sista gammelskogarna och urskogarna i Sverige. Det tycker jag att stat, näringsliv, organisationer och kommuner borde kunna samverka om för att uppnå.

Anf. 129 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller de sista urskogarna är det faktiskt så att de i huvudsak finns på privat mark. Då skall man tacka de privata markägarna för att de finns. Man skall inte beskatta dem.

Min fråga gällde emellertid ett fattat beslut. Jag tycker nog att en ansvarig minister måste ha synpunkter på ett fattat beslut i en sådan vital fråga. Är det meningen att övergripande skatter och avgifter skall beslutas i detta hus, eller skall det ske på kommunal nivå? Om ministern inte har en uppfattning i dag vill jag uppmana ministern att omgående gå hem och titta på denna fråga och bilda sig en uppfattning och sedan lämna besked till kammaren. Detta är nämligen en utomordentligt viktig fråga för miljön, för skogsbruket – vår viktigaste förnybara resurs – och för rättssäkerheten. Jag hoppas därför att miljöministern sätter sig in i ärendet och lämnar ett klarläggande besked.

Anf. 130 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag hoppas att även Göte Jonsson kan gå hem och fundera över hur vi skall klara den biologiska mångfalden i framtiden och hur vi skall klara ett ökat sektorsansvar som innebär att åtminstone de stora skogsägarna själva skall ta ett större ansvar för att inte kräva statliga bidrag så fort de skall bevara urskogen eller gammelskogen, utan att de faktiskt är beredda att se detta som en del i sektorsansvaret. På samma sätt som industrin själv får betala och ta sitt sektorsansvar bör även de stora skogsägarna vara beredda att ta ett tydligt sektorsansvar när det gäller att bevara skogen.

Anf. 131 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Jag hoppas, miljöministern, att talet om de slutna kretsloppen bara är ett steg på vägen. För mig lät det nämligen som om det var något av ett slutmål att man sluter dessa kretslopp. Men det är inte så när det gäller produkter som kommer från berggrunden, eftersom allt enligt entropilagen sprider sig och inget försvinner. Vad vi gör är att vi hela tiden tillför giftiga ämnen så att vi inte kan sluta dessa kretslopp. Någonstans kommer detta ut. Jag hoppas att miljöministern är medveten om det.

Anf. 132 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag tog de slutna systemen som ett exempel på att industrins miljöarbete går framåt. Jag tycker att det är ett bra exempel från t.ex. skogsindustrin. Där har det också visat sig att de slutna systemen ofta bygger på att man inte använder de farligaste ämnena och de traditionella kemikalierna, vilket är ett ytterligare skäl för de slutna systemen.

Däremot har vi en annan fråga, som också en av Per Lagers partikamrater reste, nämligen kemikaliefrågan. Oavsett vad vi gör i övrigt är det viktigt att vi ser till att det blir rätt men också rent från början i produktionen och att vi fasar ut och att vi avvecklar de farliga kemikalierna. Jag räknar med att vi får anledning att återkomma till detta i en speciell debatt här i riksdagen om kemikaliepolitiken. Det är ett av våra riktigt viktiga områden.

Anf. 133 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det var just det jag menade, att när det gäller de petroleumbaserade produkterna, framför allt de kemikalier som vi kan vara utan, måste vi snabbt nå det stadium då vi kan minimera hela denna kemiska

djungel så långt det bara är möjligt. Rätt och rent från början innebär faktiskt att vi undviker petroleumbaserade produkter.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Anf. 134 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! De petroleumbaserade produkterna skall framför allt användas då det inte finns några alternativ. När det gäller kemikaliepolitiken vill jag passa på att stryka under att vi skall arbeta både i Sverige och inom EU. Även inom EU har vi nu fått gehör för den viktiga substitutionsprincipen att man skall byta farliga kemikalier mot mindre farliga eller ofarliga kemikalier där det är möjligt. Det tycker jag är ett bra genombrott för svensk kemikaliepolitik inom EU.

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 135 HANNA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag tänker ställa en fråga som är av litet mer ideologisk karaktär. Det är något som jag har funderat över och som jag också har tagit upp. Det handlar om företagen. Även Anna Lindh berörde delvis detta i sitt anförande. Hur kommer vi åt de företag som vi har i Sverige i dag och som slåss med näbbar och klor för att få bevara den produktion som de har just i dag och som de inte vill utveckla? Miljöministern nämnde ekonomiska styrmedel, miljöbalken, osv. Men vad har vi för skyldigheter och rättigheter ur ett ideologiskt perspektiv, och hur kommer vi åt den här typen av verksamhet som i dag faktiskt inte är försvarbar, varken ur ett svenskt perspektiv eller ur ett internationellt perspektiv? Detta tycker jag är en jätteviktig fråga.

Anf. 136 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Först och främst tror jag att insikten sprider sig i företagen om att man måste ha ett miljömässigt långsiktigt tänkande både för miljöns skull och därför att det faktiskt är bäst också för den egna ekonomin. På sikt klarar sig inte företag om inte ordentlig hänsyn tas. Det gäller då att vara snål med både råvaror och energi och att t.ex. minska kemikalieanvändningen.

På lång sikt – jag förmodar att Hanna Zetterberg också avser resursutrymmet – är det viktigt att berätta att en diskussion som vi för inför nästa FN-konferens handlar om faktor 10. Det innebär att vi i i-länderna skulle ta på oss att minska produktions- och energiresurserna. Det handlar alltså om att göra produktionen tio gånger effektivare när det gäller både hur vi använder råvaror och hur vi använder energi. Vi behöver inte minska produktionen, men den produktion vi har skall bli oerhört mycket råvarusnålare och energisnålare.

Anf. 137 HANNA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Naturligtvis handlar det om vår resursförbrukning. Men jag undrar också om miljöministern ser några möjligheter att enligt svensk lag komma åt internationella företag som finns i Sverige och som visar på en enorm dubbelmoral här. Bl.a. Volvo och ABB är tydliga exempel på att en sak görs i Sverige, därför att det lönar sig i Sverige, och något helt annat utomlands. Det tjänar man enormt mycket pengar på. Finns det alltså någon laglig möjlighet i det sammanhanget? Har miljöministern några funderingar av det slaget?

Jag håller med om att diskussionen om faktor 10 är enormt viktig, vid sidan av många andra diskussioner. Men litet mera ideologiskt undrar jag hur vi kommer åt den här typen av verksamhet. Jag tror att vi måste börja tänka i ett mera solidariskt och internationellt perspektiv när det gäller dessa frågor, vilket jag tror att Anna Lindh gör.

Anf. 138 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag tror att det är oerhört viktigt att ha ett internationellt samarbete. Agerandet ute på företag runt om i världen beror väldigt mycket på vilket internationellt samarbete som finns mellan länderna. Kapitalet samarbetar ju mycket internationellt, men också politiskt måste vi bli bättre på att samarbeta internationellt. Vi måste också bli bättre på att hjälpa utvecklingsländer med att ställa hårdare miljökrav för att inte vara tvungna att acceptera vilket beteende som helst från det internationella kapitalets och de stora företagens sida.

Anf. 139 CARL G NILSSON (m) replik:

Herr talman! Under den relativt kalla perioden i slutet av december och i början av januari hade vi ett stort elunderskott i Sverige; detta trots att många av våra basindustrier står stilla. Det underskottet täcktes genom import av el till Sverige motsvarande, har det sagts, produktionen vid två kärnkraftsreaktorer. Den importen kom i huvudsak från Danmark och producerades vid oljeeldade kraftverk där.

Hur ser ministern från miljösynpunkt på det förhållandet?

Anf. 140 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det faktum som här tas upp understryker vikten av det jag sade om betydelsen av att vi får ett förnybart energisystem. Det gäller att vi dels lär oss att spara och hushålla bättre med energi, dels satsar mera på förnybara energikällor. Vidare understryks vikten av att redan nu börja omställningen från kärnkraftssamhället.

Även Moderaterna har ju deklarerat att vi inte skall satsa på ny kärnkraft. I så fall är vi alla överens om att kärnkraften skall avvecklas. Men jag tror att det kan bli mycket kallt i Sverige, om vi ställs inför en situation där vi plötsligt, på några få år, skall avveckla hela det svenska kärnkraftssystemet. Låt oss, Carl G Nilsson, tillsammans börja avvecklingen redan nu och låta omställningen ta tid!

Anf. 141 CARL G NILSSON (m) replik:

Herr talman! Vilka ytterligare konsekvenser blir det om vi nu dessutom är beredda att avveckla en eller två reaktorer i förtid – med tanke på att vi med de reaktorer som nu är i bruk har ett elunderskott som vi får möta med import av t.ex., som nu varit fallet, oljeeldad kraft eller kärnkraft från andra kärnkraftverk österut?

Anf. 142 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag tycker att Carl G Nilsson har anledning att känna oro, för det kan bli väldigt kallt för honom som pensionär. Alla våra kärnkraftverk är nämligen byggda ungefär samtidigt. Om vi skall vänta tills de är helt uttjänta riskerar vi dels att vi tummar på gränserna för

säkerheten, dels en situation där vi faktiskt inom några få år får stänga av all kärnkraft. Då finns det inte längre möjligheter att göra en långsam omställning av energisystemet där vi satsar på både sparande och förnybara energikällor.

För att undvika en mycket kylig pensionärstillvaro tycker jag alltså att Carl G Nilsson borde stötta att vi påbörjar omställningen av energisystemet nu.

(Applåder)

Anf. 143 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! I Sverige tillåter inte Livsmedelsverket bekämpningsmedel i dricksvatten, men det är litet motsägelsefullt. Samtidigt tillåts ju i Sverige bekämpningsmedel. Närmare bestämt 1 225 ton sprids nämligen årligen. Har man någon ekologisk kunskap vet man att bekämpningsmedlen så småningom hamnar i grundvattnet. Jag har här två frågor:

Hur går detta ihop? Och finns det någon strategi för just problemet med bekämpningsmedel i grundvattnet?

I Skåne har detta generellt drabbat väldigt hårt. I Landskrona har man uppmätt värden som ligger 20–25 gånger över EU:s gränsvärde när det gäller bl.a. diklorbensamid.

Anf. 144 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Trots allt har vi minskat användningen av bekämpningsmedel väldigt mycket i Sverige. Vi har ju halverat användningen av bekämpningsmedel i Sverige och fortsatt minskningen ytterligare efter det, med sikte på ytterligare en halvering. Jämfört med andra europeiska länder, ja, i och för sig med alla länder i världen, är detta ett mycket bra exempel som vi kan göra en hel del reklam för utomlands, så att även andra länder minskar användningen av bekämpningsmedel.

Det här arbetet fortsätter i Sverige. Målet är att vi skall ha 10 % ekologisk odling år 2000. Jag tror att vi har goda förutsättningar att verkligen visa hur man får ned användningen av bekämpningsmedel utan att det skadar produktionen och jordbruket.

Anf. 145 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Tyvärr stämmer inte det som Anna Lindh säger. Naturvårdsverket säger ju att det har skett en ökning här. Även om vi fått ned användningen av bekämpningsmedel, är det återigen fråga om en ökning. Kemiindustrin håller dessutom nu på att anpassa växter till kemikalier. På grund av detta befarar vi en fortsatt ökning av användningen av bekämpningsmedel.

De ämnen som vi nu hittar är faktiskt sedan länge förbjudna att tas in i landet – de förbjöds 1991. Ändå kan man nu finna dem i grundvatten 90 meter ned i marken. Det tar lång tid innan vattnet sipprat ned.

Med de kunskaper som finns och som är så väl dokumenterade undrar jag hur vi över huvud taget kan tillåta en fortsatt användning av dessa medel. Jag tänker också på den utveckling som pågår i EU.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 146 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det är riktigt att vi ofta upptäcker gamla miljösynder först i efterhand. Därför är det viktigt att vi använder oss av försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. Det har vi gjort. Även om det, i och med ökad produktion, förekommit viss användning av bekämpningsmedel under något år, står sig det gamla resultatet väldigt väl. Vi har gjort en mycket drastisk nedskärning av användningen av bekämpningsmedel i Sverige. Vi har nämligen långt mer än halverat andelen bekämpningsmedel. Vi har också använt oss av substitutionsprincipen för att byta ut de farligaste ämnena mot mindre farliga eller ofarliga ämnen.

Även om en del fortfarande återstår att göra har vi kommit långt på vägen. Nu arbetar Annika Åhnberg och jag gemensamt för att vi skall få igenom samma principer i andra EU-länder och för att få EU att lära sig av en jordbrukspolitik som handlar om att minska användningen av bekämpningsmedel.

Anf. 147 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill haka på den tråd som miljöministern tog upp och som gällde en fortsatt förstärkt miljölagstiftning. Jag har kontrollerat några fakta.

Under 1995 och under första kvartalet 1996 var totalt 45 miljöärenden anmälda vid domstol. 15 av de ärendena ledde till böter och 1 till fängelse i 14 dagar. Resten ogillades.

Mot denna bakgrund vill jag ändå fråga miljöministern vilket ansvar hon känner för att vi inte fick en ny samlad miljöbalk 1995, som kunde ha skärpt upp detta högst väsentligt. Dessvärre tror jag inte att verkligheten är sådan att det inte begås fler miljöbrott i Sverige. Hur skall tillsynen klaras i den tänkta nya miljölagstiftningen, som förhoppningsvis kommer så småningom, när miljöministern samtidigt skär ned i tillsynsmöjligheterna? I Östergötland, där jag sitter i länsstyrelsen, kommer tillsynen i praktiken att upphöra. Hur skall man då få miljölagstiftningen att fungera?

Anf. 148 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det hade inte inneburit någon förbättring om vi hade antagit den miljöbalk som bl.a. Dan Ericssons parti stod bakom. Den var helt enkelt för dålig. Det hade inte inneburit någon skärpning i miljölagstiftningen eller en förändring för dem som hade begått miljöbrott. Däremot erbjuder jag både Dan Ericsson och andra som är intresserade att vara med och nu se till att vi får fram en bra miljölagstiftning och får igenom den i svenska riksdagen. Under våren kommer regeringen att lägga fram en proposition till riksdagen om den nya miljöbalken. Då kommer vi att få en miljölagstiftning som kommer att göra det betydligt bättre, lättare och enklare att använda miljölagstiftningen och straffa dem som inte följer den.

Ett stort problem som återstår och som jag avser att återkomma till är tillsynen. Jag anser inte att det är acceptabelt att man slutar med tillsynen vare sig i län eller i kommuner, men vi måste ta ett större centralt ansvar för att tillsynen fungerar. Där får vi återkomma.

Anf. 149 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Miljöministern säger att det inte är acceptabelt att inte ha tillsyn. Men det är miljöministern som har sett till att det inte längre är möjligt att ha tillsyn i anslutning till miljölagarna. Det är miljöministern som ryckt ifrån myndigheterna pengarna för att klara tillsynen. Det ansvaret får miljöministern ta.

Min fråga var: Hur skall man lösa tillsynsfrågan när det gäller miljölagarna?

Det miljöbalksförslag som fanns 1995 och som det var möjligt att anta skulle inte ha inneburit någon förbättring, säger miljöministern. Det är faktiskt inte så. Det innebar en tydlig skärpning av straffansvaret och av möjligheten att döma till både fängelsestraff och kraftfulla ekonomiska sanktioner. Det var en klar förbättring gentemot nuvarande förhållanden. Nuläget är alltså det att det knappt fälls några domar alls. Det är vad som hänt sedan miljöministern drog tillbaka det förslaget.

Anf. 150 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag vill påminna Dan Ericsson om att Lagrådet fullständigt underkände det tidigare miljöbalksförslaget. Det innebär att miljöbalken också juridiskt fick underkänn, dvs. att miljöbalken i den borgerliga tappningen inte hade varit ett bra juridiskt instrument för att komma till rätta med miljöbrotten. Förutom att vi politiskt tyckte att den var för svag och att den inte innehöll några skärpningar i miljölagstiftningen fick den alltså ett ordentligt juridiskt underbetyg av Lagrådet.

Nu skall vi se till att vi får en bra sammanhållen miljölagstiftning. Jag hälsar åter Dan Ericsson välkommen att vara med i det. Vi kommer också tillbaka till hur vi bättre skall se till att tillsynen fungerar. Det är inte jag som ryckt undan tillsynsmöjligheterna för myndigheterna. Både kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter måste ta sitt ansvar. Men jag tycker att det finns anledning till självkritik för alla. Vi måste se till att vi får ett bättre fungerande tillsynssystem och prioritera tillsynsfrågorna mer efter det att vi har fått en ny miljölagstiftning.

Anf. 151 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Som miljöministern sade bygger effektivt miljöarbete på internationellt samarbete. Miljöministern uppehöll sig en del vid arbetet i EU. Jag skulle väldigt gärna vilja veta litet mer om våra möjligheter att agera genom Världsbanken och i tredje världens länder. Kvinnor har visat sig vara en mycket bra resurs i lokalt miljöarbete. Vad gör regeringen för att stimulera sådant lokalt miljöarbete?

Anf. 152 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Tiden gick fortare än jag trodde. Ibland kan det vara bra att ha färdigskrivna manus, för då håller man sig till det. Jag hade inte tillräckligt färdigt skrivet manus, och därför hann jag inte med den del som just handlade om det internationella miljöarbetet.

Jag tror att det är viktigt att vi har samarbete med Världsbanken dels för arbetet i Östeuropa, där samarbetet betyder väldigt mycket – vi har många gemensamma projekt i dag – dels också för biståndet till tredje världen. Vi har i utvecklingsländerna många biståndsprojekt som också

inkluderar miljöarbetet som en viktig del. SIDA har prioriterat miljöfrågorna mycket de senaste två åren och gjort dem till en viktig del i biståndsarbetet. SIDA har också ett antal intressanta projekt där man använt kvinnors lokala arbete för att få till stånd både ekonomisk utveckling och bättre miljö.

Ytterligare ett exempel på det globala arbetet är att vi på svenskt och danskt initiativ globalt har förbjudit export av farligt avfall till u-länder.

Anf. 153 JEPPE JOHNSON (m):

Herr talman! En hållbar samhällsutveckling på längre sikt kräver att vi har ett fungerande rättssamhälle. Senare års besparingar på rättsväsendet har medfört att framför allt polisen, men även övriga led i rättskedjan, allvarligt har försvagats. Rättsväsendet är enligt moderat uppfattning en av statens kärnuppgifter. Även i tider av ekonomisk kris måste rättsväsendet ha tillräckliga resurser för att kunna utöva sin brottsförebyggande och brottsbeivrande verksamhet.

Regeringen är i full färd med att under innevarande period spara 1 miljard på rättsväsendet. Hitintills har besparingarna drabbat polisen mycket hårt. Antalet poliser har minskat, och på vissa håll har utbyggnaden av närpolisverksamheten stannat av. Närpolisen har stor betydelse, inte minst i kampen mot ungdomsbrottsligheten.

De viktigaste insatserna i kampen mot brottslighet och drogberoende måste komma tidigt i en människas liv. Familjen måste kunna fungera som frontlinje mot missbruk och kriminalitet.

Den moderata familjepolitikens främsta syfte är att ta till vara den styrka och den vilja till ansvar som varje dag kommer till uttryck i familjemedlemmars omsorg om varandra. Detta gäller både den traditionella kärnfamiljen och andra typer av familjebildningar. Separation eller nya förhållanden får aldrig leda till att ett barn inte ges det bistånd och det stöd som det har rätt till. Familjepolitiken måste läggas om så att familjen betyder mer och politiken mindre.

Även skolans ansvar och uppgift måste tydliggöras. Efter familjen är det skolan som har den viktigaste uppgiften då det gäller att förebygga brott. Skolan skall förmedla grundläggande kunskaper om vad som är tillåtet och otillåtet i samhället. Arbetet i klassrummet måste fungera. Eleverna måste lära sig att ta hänsyn till och respektera varandra. Detta är en förutsättning för att inhämtandet av kunskaper och färdigheter skall fungera.

Från brottsförebyggande synpunkt är det förödande när unga människor lämnar skolan med rakt igenom bristfälliga kunskaper och dåliga betyg. På senare tid har debatten bl.a. handlat om att ungdomar i grundskolan ej får betyg. Detta kan bara åtgärdas genom att dessa elever inhämtar de nödvändiga kunskaperna genom eget arbete, men givetvis med allt det stöd som skolan kan och skall ge. Att sänka kraven så att alla får godkänt leder inte till en hållbar samhällsutveckling på längre sikt.

Trots goda insatser i både hem och skola går det snett för en del av våra unga. Oavsett orsaken till misslyckandet måste samhället tidigt kunna fånga upp och tillrättaföra dessa unga människor, som annars riskerar att fastna i drogmissbruk, annan brottslighet och misär. Att inte reagera är att göra de unga en björntjänst.

Herr talman! Vi moderater har här i denna kammare lagt fram förslag till ett flertal åtgärder i kampen mot ungdomsbrottsligheten. Hitintills har socialdemokraternas passivitet varit påfallande. En av de åtgärder som vi moderater vill införa är s.k. familjegruppskonferenser enligt modell från Nya Zeeland.

En viktig komponent i uppfostran är att lära sig att ta ansvar för sina handlingar och hindra den unge från att skaffa sig en kriminell identitet. Här brister det svenska rättssamhället. Vanligast är att inget åtal väcks eller att den unge överlämnas till vård inom socialtjänsten. Den unge får en "icke-reaktion" från vuxenvärlden. Detta är helt förödande.

Familjegruppskonferensen syftar till att lära den unge att ta ansvar för sina handlingar och att känna medkänsla med brottsoffret – detta utan att domstol och kriminalvård behöver bli involverade.

Familjegruppskonferensen skall äga rum kort efter det att brottet har begåtts och förutsätter att den unge har erkänt brottet. Till konferensen kallas den unge brottslingen, hans föräldrar, eventuellt släktingar, andra närstående och brottsoffret, om denne samtycker. Även polis och socialtjänst deltar. Konferensen leds av en samordnare utsedd av staten.

Vid familjegruppskonferensen diskuterar man vad som har hänt och kommer överens om hur man skall gå vidare. Den unge skall be offret om ursäkt, och konferensen skall också bestämma hur den unge skall gottgöra offret. Det kan handla om att reparera skador som han ställt till med eller att göra en arbetsinsats i en ideell förening. Samtliga närvarande vid familjekonferensen skall vara överens och överenskommelsen skall sedan följas upp. Någon ansvarig på den unges sida utses. Om det brister i den unges genomförande av överenskommelsen skall rättegång normalt hållas.

Fru talman! Det finns naturligtvis många olika skäl till att en ung människa inleder en brottslig karriär som i sin förlängning kan leda till allt grövre brott. Det kan bero på att den unge har saknat det stöd som de flesta föräldrar ger och vill ge sina barn. Det kan bero på att skolan inte har tagit itu med problemen under skoltiden. Ett är dock säkert: Det sämsta är att sticka huvudet i sanden och inte se vad som håller på att hända. I de fall där både familj och skola har misslyckats måste samhället ta sitt ansvar. Det är inte humant mot den unge att samhället gång på gång reagerar med en "icke-reaktion". Det gäller att i tid ta sig an den unge. Detta är att bry sig om. Detta är en av förutsättningarna för en hållbar samhällsutveckling på lång sikt.

Anf. 154 ÅSA STENBERG (s):

Fru talman! Rubriken för den allmänpolitiska debatten ger utrymme för att ta upp många intressanta frågor. Om man som jag sitter i jordbruksutskottet ligger det naturligtvis nära till hands att anknyta till ett hållbart utnyttjande av våra naturresurser och till nödvändigheten av att skapa ett kretsloppssamhälle. Men en hållbar utveckling på längre sikt ställer också andra krav på samhället. Jag avstår denna gång från att tala om miljöfrågor och tänker i stället använda mina sex minuter till att prata om nödvändigheten av att skapa ett Sverige med en ny syn på regionalpolitiken.

Jag representerar valkretsen Stockholms län här i riksdagen. En av de saker som förväntat mig mest under de dryga 2,5 år som jag varit riks-

dagsledamot är den aversion mot Stockholm och Stockholms län som jag möter ute i landet. Klyftan mellan huvudstadsregionen och övriga landet är djupare än jag kunde föreställa mig, och det förhållandet skrämmer mig.

En av orsakerna till Stockholmsfientligheten är okunskap om levnadsvillkoren här. Stockholms län är kontrasternas region. Utifrån ser man gärna de glassiga inneställena, bankpalatsen, centralmakten, höginkomsttagarna, lyxvillorna, etagevåningarna etc., men man glömmer den andra sidan. I Stockholms län finns också fler hemlösa, fler missbrukare, fler arbetslösa än någon annanstans. Här finns slitna bostadsområden med högre kriminalitet och större anonymitet än på mindre orter.

Kontrasterna mellan olika bostadsområden är slående. Människorna lever åtskilda, beroende på bakgrund och förutsättningar. Social segregation förstärks av etnisk segregation. Man kan också se skillnader i människors hälsa. Antalet förtidspensionerade är betydligt större i södra delen av länet än i den norra. Invandrare är oftare förtidspensionerade än svenskar. Födelsevikten är genomsnittligt lägre för barn till fattiga föräldrar än för barn som har rika föräldrar.

Följden av segregationen – vare sig den är social, etnisk eller demografisk – är att människor med olika bakgrund och erfarenheter inte kan mötas naturligt. Demokratin utarmas, klyftor permanentas och stora grupper utanför samhällsgemenskapen riskerar att hindra regionen från att kunna utvecklas vidare.

Jag menar alltså att alltför många utanför Stockholmsregionens gränser bara ser det rika, välmående och livskraftiga Stockholms län. Alltför få ser skuggsidorna i regionen. Alltför ofta stöter vi på en närmast slentrianmässig aversion mot Stockholms län.

Stockholmsfientligheten är farlig, inte bara för oss i regionen utan för hela landet. Jag menar att utvecklingen mot en växande Stockholmsfientlighet måste brytas.

Skall hela Sverige leva måste Stockholms län kunna leva. En god utveckling i Stockholms län är nödvändig för hela Sveriges utveckling. Men även det omvända gäller: En god utveckling i övriga landet är nödvändig för Stockholms läns framtid. Stockholmsregionens problem kan *inte* lösas genom att resurser tas från andra regioner i landet.

Sverige är för litet för konflikter mellan regionerna. Stockholms läns konkurrenter är inte, skall inte och får inte vara Jämtland eller Halland, utan det är snarare Hamburg eller Köpenhamn.

För att möjliggöra en jämlik utveckling i varje region i landet måste det regionala inflytandet stärkas. De folkvalda bör få ökade möjligheter att själva fördela resurser inom sin region för att därmed skapa utrymme för en långsiktig och hållbar utveckling som står i överensstämmelse med miljöns krav.

För Stockholms läns del innebär detta bl.a. att vi socialdemokrater vill bevara och slå vakt om den inomregionala skatteutjämningen och ytterligare utveckla landstinget till ett länsparlament. Jag och mina kamrater från Stockholms län menar att statsmakterna måste betrakta problemen i Stockholms län med betydande allvar. Men självfallet motsätter vi oss inte att stora ekonomiska resurser – såväl nationella som EU-resurser – måste satsas på att hela Sverige skall kunna leva.

Vad jag efterlyser, fru talman, är en mer nyanserad syn på Stockholmsregionen och på de behov som finns här. Det är nödvändigt för att åstadkomma en hållbar samhällsutveckling på längre sikt.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Allmänpolitisk debatt

En hållbar samhällsutveckling på längre sikt

Anf. 155 BERTIL PERSSON (m):

Fru talman! Sverige har bekymmer. Arbetslösheten är det tydligaste tecknet på att vi har allvarliga fel. Vi har i dag diskuterat väldigt mycket om avreglering, om kapitalförsörjning och också om kompetenshöjning. Men min uppfattning är att det är bristen på spetsteknologi som är det största bekymret i det här landet.

Sverige har sedan 1970 ramlat från andra platsen när det gäller ekonomi per invånare till någonstans mellan 16:e och 20:e platsen. Vårt välstånd byggdes en gång i tiden upp av framsynta uppfinnare och industrialister med långsiktiga perspektiv. I dag har vi ett alldeles på tok för lågt kompetensinnehåll och för lågt förädlingsvärde i de produkter som vi försöker att sälja på världsmarknaden. Teknologiskt spelar vi i division 2. Vi är inne i en global konkurrens där våra konkurrenter inte är våra grannländer utan det är USA, Kanada, Japan, Taiwan och Korea. Dessa länder har sprungit ifrån oss, både när det gäller kvalitet och i fråga om produktivitet.

Om man ser på vår egen industri kan man konstatera att basindustrin i Sverige inte gör mycket mer än kokar och sågar skogen. När det gäller malmen smälter man den och säljer den som pelletar. Huvuddelen av den svenska industrin bygger på uppfinningar som gjordes kring förra sekelskiftet. Det rör sig om bilar, telefoner, kullager och kylskåp. Tekoindustrin, varven och tillverkningen av skrivmaskiner har redan fallit.

Dessa industrier konkurrerar med produkter som alla andra kan göra lika bra. Därför måste man konkurrera med låga priser och därigenom måste man hålla låga löner. Sedan får regeringen devalvera när det går illa. På det viset kan man sänka lönerna utan att LO protesterar.

När det gäller våra flaggskepp är det inget vidare där heller. Tag Ericsson som inte kan bygga bredbandsväxlar. Efter att ha lagt ned 7 miljarder kronor och nära sju års arbete fick man ge upp och låta kunder från 16 länder vända sig till Merconi i Italien.

Se på X 2000. Hela Europa köper snabbtåg som lutar, men alla köper Fiats Pendolino. Inte ens finländarna köper X 2000.

Tag JAS Gripen, som enligt utvärderingarna anses vinna 40 % av sina luftstrider, medan Eurofighter anses vinna 75 %. Vem vill köpa sådant?

Se på Saab:s civilflygplan. Man har under det senaste året inte fått en enda ny order på modell 340, och det finns nästan ingenting i orderboken för 2000-modellerna.

När det gäller bilarna ligger produktiviteten klart under världsnivån. I varje fall kvalitetsmässigt ligger de efter japanerna, även om de hävdar sig i konkurrens med de europeiska bilfabrikaten.

De kvalificerade underleverantörerna till bilindustrin finns i Tyskland, medan svenskarna gör plåt- och plastbitar.

Se på Astra som har gått ut och signalerat att man behöver hämta kompetens utifrån för att klara sin utveckling.

Detta är bekymmersamt. Inom svensk industri är det bara 7 % som är långtidsutbildade. Det är en låg siffra internationellt sett. I den förkättrade

offentliga sektorn i Sverige är det tre gånger så många långtidsutbildade som inom vår industri. Detta kan naturligtvis inte få fortsätta.

När det gäller utbildningen i Sverige är det 12 % som går till de långa universitetsutbildningarna. I EU-länder som Holland, Danmark och England är det nästan dubbelt så många. I Japan, Kanada och USA är det nästan tre gånger så många.

Vad forsknings- och utbildningsministern gör är att strama åt både när det gäller forskningsfonderna och när det gäller forskningsrådets pengar. Jag tror inte att vi har råd att strama åt den lilla forskning som vi har här i landet, därför att då går det riktigt illa.

När det gäller spetsteknologin handlar det ju om elitsatsningar, precis som i idrotten. Man kan inte syssla med fördelning och rättvisa, utan man måste satsa på dem som är framgångsrika. Man måste hitta rätt nischer. Jag brukar ofta erinra om företaget Canon, som har tolv man som inte gör någonting annat än att leta igenom världens forskningsdatabaser för att hitta just rätt personer och värva dem som har den spetsteknologikunskap som företaget behöver.

Vi behöver ett kompetenslyft, ett universellt sådant. Vi behöver i stort sett lyfta varje nivå. Där man tidigare har haft ingenjörer behövs civilingenjörer, och där man tidigare har haft civilingenjörer behövs forskarutbildade.

Sverige är ett litet och exportberoende land. Vår välfärd kräver att vi kan sälja nyuppfunna produkter till hutlösa priser till en häpnande värld. Det är kompetens som behövs. Det allra viktigaste är att klara försörjningen med spetsteknologi, fru talman.

Anf. 156 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Det känns tryggt och inspirerande att Göran Persson i dag åter har gett oss en vision av Sverige som mönsterland för en ekologiskt hållbar utveckling.

FN:s konferens i Rio 1992 om en hållbar utveckling för världen sätter in detta stora projekt i rätt sammanhang – den globala solidariteten. Jag tror att Thage G Peterson kommer att ge ytterligare tyngd och konkretion åt denna inställning i Statsrådsberedningen. Han har visat stor öppenhet för goda initiativ i u-länderna.

Hela världen arbetar nu med Riokonferensens Agenda 21. I Sverige fick arbetet en flygande start genom att det då centerledda Miljödepartementet inspirerade kommuner och lokala Agenda 21-grupper i hela landet. Alla behövs i omställningsarbetet.

Det är väsentligt att lagstiftning och myndighetsutövning inriktas på att underlätta omställningen. Hur kommer det sig att vi fortfarande straffbeskattar de elproduktionsanläggningar som tar till vara värmen i fjärrvärmenät eller processvärme, medan de som kyler ned den värme som bildas vid elframställningen slipper denna skatt? Hur kommer det sig att inte kärnkraftsavvecklingen har börjat för länge sedan? Riksdagen har ju varje år under hela 80-talet slagit fast att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010. Trögheten i genomförandet av riksdagsbeslut måste bort. Vattenfallsverket och Energiverket på sin tid borde direkt ha verkställt riksdagsbeslutet och ställt om energisystemet till hushållning och förnybar energi. Energiministern borde ha haft det direkta ansvaret.

Jag tror att det är dags att vi på allvar tar upp Bertil Fiskesjös förslag och prövar myndighetsstrukturen och ansvarsfördelningen i Sverige. Vi är så gott som ensamma i världen om att ha självständiga statliga verk. Det som var en god idé på Axel Oxenstiernas tid fungerar inte i dag. Det måste gå att utkräva ett demokratiskt ansvar vid all myndighetsutövning. T.ex. borde Riksskatteverket och Jordbruksverket vara verkställande avdelningar under respektive departement. Med nutida kommunikationsteknik är det inga problem att behålla dem utlokaliserade över landet.

En god idé vore också att lyssna till de personer som kommer att utforma bestämmelserna i praktiken innan en proposition läggs fram i riksdagen, så att våra beslut kan bli lätta att genomföra i verkligheten.

Fru talman! Föregående talare vittnade väldigt om hur otroligt viktigt det är med hög utbildning och forskning. Vi är ganska överens om detta. Det är oomtvistat. Men vi är inte lika överens om det som statsministern lovade, nämligen att resurser måste ges också till de mindre högskolorna i hela landet för att göra det möjligt för alla att bedriva högre studier. Den erfarenhet som landsbygden ger gör annorlunda frågeställningar intressanta för forskning. I det ekologiskt hållbara samhället kommer t.ex. de areella näringarna att få en helt ny betydelse.

Dalarnas högskola behöver mer pengar för att de satsningar som har startats kan utvecklas snabbt. Jag tror, fru talman, att det blev ett missförstånd i tidigare propositioner, som gjorde att just vår högskola kom på undantag. Detta måste kunna rättas till.

En sjöfart med stränga regler för drivmedel har framtiden för sig. På kontinenten inser man att insjötrafiken kommer att växa i betydelse. Kanalsystemen är vittförgrenade och livligt trafikerade. Här ligger vi oförklarligt långt efter i Sverige, med vår långa kust och våra mäktiga älvar. Jag fick nyligen lära mig att Dalälven har större kapacitet än Rhen. Nu måste vi antligen få en utredning om miljöns och ekonomins förutsättningar att göra Dalälven farbar för fartyg som passar in i Europas kanalsystem. Intresse finns hos Sjöfartsverket och näringslivet, om bara miljön kan värnas. Miljöintressena har alltså ingen anledning att motarbeta en sådan utredning. Detta är ett exempel på ett område där vi kan och bör samarbeta med EU.

När det gäller finans- och penningpolitiken bör vi gå vår egen väg. Liksom USA:s centralbank skulle Riksbanken kunna ”vidmakthålla en långsiktig tillväxt i penning- och kreditmängderna som överensstämmer med ekonomins långsiktiga potential att öka produktionen i syfte att effektivt främja målsättningarna högsta möjliga sysselsättning, stabila priser och måttliga långräntor”. Citatet är hämtat från Sten Johanssons artikel i Dagens Nyheter den 20 januari under rubriken Sverige förnedras i EU.

För att kunna klara den grundlagsfästa rätten till arbete och för att finansiera det stora samhällsprojektet ekologiskt hållbar utveckling, måste vi skaffa oss frihet i finans- och penningpolitiken.

Anf. 157 PER LAGER (mp):

Fru talman! En hållbar samhällsutveckling är för mig i högsta grad en fråga om miljö. Vi har hört olika ledamöter tala om olika projekt, om Stockholm, om spetskunskap osv. För mig är det i första hand en fråga om miljö.

Runt jordklotet finns ett väldigt tunt skikt, det som vi kallar för biosfären. Biosfären består av jord, luft och vatten. Vad vi har gjort under långa tider, är att vi har tagit upp ämnen och kemikalier, olja och gas, från jordens innandömen och jordskorpan som vi sedan, speciellt under det senaste århundradet, har spritt i det tunna skikt som vi kallar biosfären.

På grund av entropilagen försvinner ingenting. Allt sprider sig. Situationen blir giftigare och giftigare för oss. Det är något som vi inte kan komma ifrån trots att vi försöker sluta våra olika industrisystem. Detta kräver en drastisk nedskärning av utnyttjandet av dessa ämnen och en drastisk nedskärning när det gäller de resurser i form av metaller och liknande som vi i dag utnyttjar.

Det finns något som kallas för "rättvist miljöutrymme". Detta uttryck är, om jag inte minns fel, myntat av Jordens vänner. Det handlar om att resurserna globalt måste fördelas rättvist. Det innebär att vi i den rika världen är tvingade att dra ned oerhört drastiskt. Det innebär i sin tur att vi måste föra en politik som har det här globala perspektivet. Det innebär också att vi som enskilda individer måste ändra livsstil. Vi måste ändra vårt konsumtionsbeteende. Detta är helt avgörande om vi skall lyckas lämna ifrån oss jorden till kommande generationer på samma sätt som vi själva tog emot den.

Det är alltså en ohållbar livsstil, ett ohållbart konsumtionsmönster som vi i dag bedriver, speciellt här i den rika delen av världen. Marknaden har inget eget intresse i miljöfrågor.

Jag skall kort nämna *en* sektor. Det gäller bostads- och byggsektorn. Där finns det exempel på en väg som man kan ta. Låt mig ge ett antal exempel.

Jag menar att vi, för en hållbar utveckling inom bygg- och bostadssektorn, måste satsa på kunskaper om ekologiskt, naturanpassat byggande i utbildningen av byggarna, arkitekterna och ingenjörerna. Vi måste inrätta något som vi kan kalla för byggmiljöcentrum, där man skall kunna lära sig om miljöriktiga material och metoder. Vi måste se till att de livscykelanalyser och miljövärderingssystem som man i dag håller på med utvecklas vidare för bostäder och byggnader och att man därmed kan komma fram till miljöbonus, som t.ex. gör att man kan reducera fastighetsskatten och försäkringspremien.

Vi måste också se till att energialternativen snabbt kan konvertera från olja och direktel i bostäder till sol- och vindkraft, vattenburen värme, jord- och bergvärme, pelletseldning osv. Därför är det väldigt viktigt att stöden till solfångare och vindkraft får fortsätta. Det avbröts ju när det gäller solfångarna nu vid årsskiftet.

Det måste vara lönsamt för hushållen att energispara. Vad tror ni förresten skulle hända om man släckte varannan lampa i det här landet? Det är en intressant fråga. Det skulle vara intressant att veta hur mycket energi vi skulle spara på det viset och vilka effekter det skulle få på andra sätt. Jag tror nämligen att det pågår ett gigantiskt slöseri med energi i vårt samhälle och att vi har råd att spara oerhört mycket.

Vi skall givetvis utveckla källsorterings- och komposteringsystemen. Vi måste underlätta och göra det lönsamt för människor att utveckla det här. Givetvis skall vi också ändra avloppssystemen, så att vi får de urin-

separerade toaletterna eller torra system med multrum, något som jag själv har valt att ha.

Vidare skall vi inrätta byggmaterialstationer för begagnat byggmaterial. Det skall vi göra med hjälp av höga deponiavgifter för byggavfall, så att folk vänder sig dit. Sedan måste vi ha en viss procent återanvänt material när vi bygger nytt. Vi skall också satsa på experimentella ekostadsdelsprojekt. Till sist tycker jag att vi måste satsa på de boende i hyreshusen, på ökad delaktighet för de boende i hela byggprocessen och i förvaltarskapet.

Anf. 158 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Sverige är en gammal stat, men ett nytt samhälle. Motorn i den förändringsprocess vi lever i är nu, liksom alltid, den nya ekonomins funktionssätt vilken på djupet påverkar människornas försörjningsvillkor. Den ekonomiska tillväxten i vårt land avtog efter hundra år ungefär i början på 1970-talet. Huvudorsaken till detta var den internationalisering av marknadsekonomin som i huvudsak möjliggjordes genom innovationen av Internet. Detta innebar att fokus i världsekonomin gradvis förflyttades bort från våra trakter.

Därmed dök arbetslösheten upp igen. Många hade säkert trott att den utrotades under rekordåren. Under många år, egentligen från Fälldins och Bohmans tid 1976 till Palme och Feldt 1982, hölls ruljansen i gång med bl.a. 40-procentiga devalveringar av den svenska kronans värde och en högre inflation än omvärlden. 80-talets osedvanliga högkonjunktur och, mot slutet, den luftbubblemässiga kommersialism vi alla alltför väl kommer ihåg, hankade fram skutan något längre.

1992, när Sverige fick släppa den politiska styrningen av valutan, kom notan från över 20 års offentlig överkonsumtion i knät på skattebetalarna. Tur i oturen var, anser jag, att medborgarna till valet 1994 i varje fall röstade fram en socialdemokratisk regering som tillsammans med Centern visat sig ha kraft nog att genomföra en oerhört stor sanering av den tidigare så misskötta staten.

Men vad händer på litet längre sikt? Det är ju temat för dagens debatt. Finns samma kraft att anpassa de politiska institutionerna till en modern omgivning? Finns kraften att på allvar försöka vinna medborgerligt stöd för nya demokratiska institutioner som EU, EMU och annat nu när en del av den gamla statsapparaten inte längre fungerar?

En stor del av befolkningen i vårt land har under den långa omställningen de senaste 25 åren, via arbetslivet, skolorna och de egna attityderna och möjligheterna, hunnit långt in i det nya samhället. De frigör sig nu från de gamla kollektiven och det gamla tänkandet och är i full färd med att bygga nya lokala kollektiv och även mer globala, internationella. Bland dessa människor växer en ny social sektor, ett nytt vitalt samhälle fram.

En annan stor del av befolkningen känner sig däremot övergiven och utanför. Staten har gradvis glidit ifrån de närmast eviga försörjningslöften som ställdes ut på 70-talet. Miljoner människor har inte utbildat sig tillräckligt, inte sparat och samtidigt betalat världens högsta skatter i föreställningen att staten närmast för evigt skulle känna ansvar för en försörjningsnivå som låg högt.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Fru talman! Professor Erik Dahmén beskriver i sin doktorsavhandling från 1950, *Svensk industriell utveckling 1919–1939*, ett skeende som, när jag läste om detta för några år sedan, gradvis ändrade min världsbild. Min förståelse, om man nu kan analysera sig själv, fördjupades. Han visar hur vi i denna andra industrialiseringsperiod mer än fördubblade antalet företag och lade grunden för den tillväxt och det välstånd som vi sedan dess har levt väldigt gott på. Han visar att dessa företagare, som till stor del var yrkeskunniga arbetare, 80–85 % var det, hade ont om pengar och ont om stöd. Men de hade en stor rörelsefrihet när det gällde att finna företags form. Regleringarna var få.

Något liknande, fru talman, en tredje industrialiseringsvåg, behövs nu, och vi står inför denna. Eftersom vi alla säger att det är den privata sektorn som framför allt skall växa, måste den få en chans att utvecklas så fritt som möjligt. En privat sektor är nämligen miljoner privata beslut. Staten måste därför dra sig tillbaka på detta område. Löneskatterna måste sänkas kraftigt, och andra administrativa pålagor måste väsentligt minskas.

Dagens arbetsmarknad och morgondagens bör inte i första hand indelas i en offentlig och en privat sektor; i över hundra år har vi ställt offentlig och privat sektor mot varandra. I stället bör vi se arbetsmarknaden som en enda stor värdeproducerande arena, där vi redan har en stor tjänstesektor, som är offentligt skattefinansierad. Den absoluta merparten av denna tjänstesektor gör också stor nytta, har ett starkt medborgerligt stöd och är ekonomiskt effektiv. Tjänstesektorn är också redan öppen för konkurrens – det är viktigt – men jag anser att systemet med skattefinansiering av grundläggande tjänster inom vård, omsorg och utbildning är i alla medborgares intresse och fungerar bra. Den fortsatta tillväxten måste också, för att bli uthållig, understödjas av fortsatta massiva satsningar på fri utbildning och forskning.

Fru talman! Politiken bör enligt min mening inriktas på hållbara och principiellt allmänna försäkringssystem, vilka motverkar långtidsarbetslöshet, utslagning och fastlåsning av hundratusentals människor på en alltmer terapeutisk sysselsättnings- och kursmarknad. Eftersom vi alla kan bli arbetslösa och nästan alla som blir arbetslösa blir det helt oförskyllt utan att kunna påverka det alls – titta t.ex. på kamraterna i Arboga, vad skulle de ha kunnat göra för att undvika att bli arbetslösa? – anser jag att det borde vara klokare med en hög ersättning i a-kassan under en kortare period än som nu, en 75-procentig ersättning som är närmast evig. Sådana system förstärker i stället långtidsarbetslösheten.

Fru talman! Den ekonomiska och sociala förvirringen i landet synes också ha påverkat moraluppfattningen hos många vuxna. Alltför många av oss förefaller vika undan för t.ex. våld och mobbning i skolan och för ungdomars drogvanor. En av de allra största politiska frågorna är att få oss att på det personliga planet bry oss mer om någonting utanför oss själva och att vi också skall vara beredda att betala för en samhällsstruktur som bygger på ett gemensamt ansvar.

Fru talman! Jag sammanfattar därför min strävan för det framtida Sverige med uppmaningen: Bilda dig, bry dig, och var beredd att betala för dig!

Anf. 159 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Det är alltid uppfriskande att höra Widar Andersson. Jag har en fråga till honom vad gäller den historieskrivning han gör. Han säger att det som hände 1992 handlade om 20 års överkonsumtion. Han pratar om den privata sektorn, världens högsta skatter, det nya som kommer och annat. Jag lyssnade på statsministern tidigare i dag, och han gjorde inte alls samma historieskrivning och hade inte alls den klarsynthet som jag tycker att Widar Andersson har. Jag vill därför fråga: Kommer Socialdemokraterna att klara av den här omställningen och att ha det synsätt som Widar Andersson har?

Anf. 160 WIDAR ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! De stora politiska partierna har haft ett gemensamt ansvar för de gångna 20 åren. Det handlar om nio år av borgerligt styre och nio år av socialdemokratiskt. Ingen av oss kan fly undan ansvaret för det som har varit, på gott och på ont – allt har ju inte varit dåligt.

Det finns också något i partikulturen – och detta är något jag i interpellationsdebatter har diskuterat såväl med de moderata ledarna som med socialdemokratiska – som gör att statsministrar ofta, vare sig de heter Carl Bildt, Ingvar Carlsson eller Göran Persson, förlägger sina mest intressanta, sökande och uppfordrande anföranden till grosshandlarmiddagar eller till Ingenjörsvetenskapsakademien, medan allt är som vanligt när man uppträder i mer strikt partipolitiska sammanhang, dvs. då är allt Moderaternas eller Socialdemokraternas fel.

Anf. 161 KENT OLSSON (m):

Fru talman! En hållbar samhällsutveckling på längre sikt är temat för dagens debatt. Utvecklingen under de senaste två åren är i många avseenden en utveckling som vi inte hade velat uppleva. Regeringens politik har bl.a. lett till att arbetslösheten har ökat och att varslen har ökat. Mer än en miljon människor står i dag utanför arbetsmarknaden. Dessa människor får genom regeringens politik en sämre ekonomi och ekonomiska problem. Utvecklingen under de senaste två åren har bidragit till ökade skatter: ökade fastighetsskatter, höjda energiskatter och höjda bensinskatter. Vårdköerna har ökat, änkorna har fått det sämre, de ekonomiskt svagaste papporna har fått det sämre, och i många kommuner har de äldre fått det sämre.

Många människor är med rätta djupt besvikna på regeringen och den förda politiken, som för dem har inneburit en sämre ekonomi och en än otryggare värld att leva i. Detta är några exempel på vad politiken har lett till för människor ute i vårt land.

Men, fru talman, jag ämnar inte diskutera de här frågorna utan ta upp ett område där det finns stora bekymmer, nämligen skolan. I ett flertal artiklar i tidningar liksom i inslag i radio och TV har vi tyvärr fått höra talas om våldet och mobbningen i skolan. Många skolor har blivit en farlig arbetsplats för både lärare och elever. Vi kan i tidningar läsa om lärare och elever som utsätts för våld i skolan och i många fall känner sig hotade där. Vissa skolor hotar t.o.m. med att stänga, och någon skola har faktiskt stängt under en tid.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Vad ämnar regeringen göra för att komma till rätta med våldet och mobbningen i skolan? Skolan är ju en arbetsplats, vars syfte är att ge eleverna undervisning och lärdomar. Detta är och måste vara skolans huvudmål. Vi måste få en skola med tolerans, utan mobbning och våld, och där det viktiga kunskapslärandet ges högsta prioritet. Eleverna måste lära sig att umgås utan våld och mobbning.

Våld och mobbning är ett av den svenska skolans problem. Ett annat är kunskapsnivån. Vi måste få en skola där eleverna lär sig mer än i dag. Vi måste få en skola med normer. Kunskaper kan och skall skolan lära ut. Normer måste föräldrarna ge sina barn, så att barnen till skolan för med sig normer och värderingar. Politiker, skolpersonal och föräldrar måste hjälpas åt att skapa en bra och kreativ skola för våra barn, där normer och värderingar som tolerans och respekt för olikstämdhet råder.

Vi moderater har förespråkat en nationell skolpeng, dvs. att staten tar ett större ansvar för att eleven, var han eller hon än bor, får samma resurser. I dag konkurrerar skolan och skolans resurser tyvärr med en kommuns tekniska förvaltning, vägar, osv. Skolan blir tyvärr i alltför hög grad lidande i den kommunala penningkarusellen. För oss moderater står skola och utbildning i centrum och får inte på grund av andra ekonomiska prioriteringar i vissa kommuner komma i sträck. Man måste satsa på skolan. Vi måste för att få en hållbar samhällsutveckling satsa på skolan genom att elever får bättre kunskaper. Dagens betygssystem, där många elever blir underkända, och debatten om detta visar hur viktigt det är att vi får eleverna att förstå kunskapens betydelse i stället för att vi sänker kravet för betyget godkänt.

Lärarnas status och löner måste höjas. Det är viktigt att satsa på utbildning av lärarna, en utbildning som gör att lärare känner sig säkrare i sin roll i en föränderlig värld. Lärarnas löner måste höjas, så att det framgår att samhället ser deras insatser som viktiga. Vi måste få många rektorer att mer än i dag framstå som ledare för skolans utveckling. Många rektorer saknar i dag utbildning för denna viktiga roll.

Vi måste skapa en lärlingsutbildning. Vi vet att sådana utbildningar ger jobb. Vad gäller exempelvis Volvo i Skövde kan man konstatera att den som går igenom den lärlingsutbildning som finns där också har jobb när utbildningen är klar.

Fru talman! Detta är några av de frågor som vi moderater ser som viktiga vad gäller skolans utveckling. Skolan och undervisningen måste åter sättas i centrum. Kvaliteten i skolan måste höjas, och alla elever måste inse vilken betydelse utbildningen har för deras egen skull och för samhällets skull. Det måste också löna sig att studera. De elever vid gymnasieskolan som läser extra riskerar i dag att få ett sänkt snittbetyg, men det går inte att få ett höjt betyg. Tala om att förmera kunskaper! För oss moderater är det givet att den som läser mer och läser vidare skall få möjlighet att få ett högre betyg än det nuvarande.

Våld och mobbning kommer vi moderater aldrig att acceptera i skolan. Skolan skall vara en plats för kunskap och personlig utveckling. Jag tror, fru talman, att en av de viktigaste framtidsfrågorna är att vi gemensamt satsar på en bra skola, en skola där både elever och lärare känner sig stolta och som gör att Sverige kan framstå som en kunskapsnation i konkurrens med övriga länder i världen i dag.

Fru talman! Skulle ni här i kammaren låta en politiker, mig eller någon annan, bestämma vem ni skulle gifta er med? Då får ni räkna upp en hand.

Att inte någon räcker upp en hand tror jag mer beror på att ni inte skulle vilja att en politiker bestämde något så viktigt än på att ni vet att man inte får göra opinionsundersökningar här i kammaren. Men varför låter ni då politiker bestämma andra minst lika viktiga och livsavgörande frågor? Ni låter dem välja skola åt era barn, bestämma vem som skall ta hand om barnen när ni arbetar, vem som skall ta hand om era föräldrar när de blir äldre och inte orkar mer – ja, det finns en mängd exempel.

Genom att ställa frågan på sin spets som jag gjorde hoppas jag att det framgår hur orimligt det är att låta politiker och det politiska området styra och ställa i individers och familjers liv i frågor som de är helt kapabla att fatta beslut i själva. Människor som inte får ta ansvar för sig och sina närmaste i avgörande och för dem viktiga frågor känner vanmakt, blir passiva och i vissa fall rent av oansvariga. De blir, precis som en del politiker vill, helt utlämnade åt politiska beslut.

Vi kan bestämma vilken marmelad vi skall ha på smörgåsen och vilka flingor vi skall äta till frukost, och dessutom finns det ett stort utbud. Men vi får inte bestämma vem som skall hjälpa oss när vi blir äldre med de mest intima sakerna, som att få hjälp till toaletten och att bli tvättade.

Vi politiker och det politiska systemet måste ta ett steg tillbaka och återge medborgarna, de enskilda människorna och familjerna den självklara rätten att bestämma mycket mer själva. Alla människor är olika. Vi är individer, och vi är unika. Därför har vi olika behov och önskemål. Storskaliga lösningar som är lika för alla håller inte längre. Inom service-sektorn som skola, barnomsorg, äldreomsorg och vård behöver vi en mängd olika alternativ för att jag som individ skall hitta den lösning som passar just mig.

Fru talman! Då håller inte monopoltanken inom den offentliga sektorn. Passar t.ex. inte den kommunala hemtjänsten eller barnomsorgen mig och mitt barn är jag helt utlämnad, såvida jag inte har mycket pengar och kan köpa tjänsten någon annanstans.

Låt olika alternativ blomma! Ge en del av de bidrag som staten i dag ger till kommuner och landsting direkt till de enskilda människorna och/eller sänk skatten så att vi får behålla mer av våra inkomster. Låt kommunerna ta ansvar för att se till att servicen finns. Men låt en mängd olika aktörer utföra servicen.

Ge kommunerna chansen att hitta olika lösningar. Ta bort regler och lagar som styr kommunerna och kommunalpolitikerna. Ge kommunerna det kommunala självstyret tillbaka så att de i sin tur kan ge beslutanderätten till medborgarna. Låt kommunerna bli olika. Låt medborgarna i respektive kommun själva få avgöra hur kommunen skall utvecklas, i stället för att den som i dag till stora delar skall styras centralt av staten genom olika regler och lagar.

Fru talman! Valfrihet för medborgaren och möjlighet att ta ansvar för sig och sin familj, fler beslut fattade vid frukostbordet av familjen och färre beslut fattade av politiker och tjänstemän i sammanträdesrum – det är vad som behövs för en hållbar samhällsutveckling på längre sikt, enligt mig som moderat. Då måste bl.a. skatterna sänkas för att ge de enskilda

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

medborgarna detta utrymme, dvs. möjlighet att påverka sin egen vardag och framtid.

Anf. 163 KARIN STARRIN (c):

Fru talman! Jag vill under den här rubriken diskutera regionalpolitik. Jag tycker att även det i allra högsta grad handlar om en hållbar samhällsutveckling på längre sikt. Självfallet ingår också miljöfrågorna i hela det tänkandet.

SCB:s senaste siffror när det gäller befolkningsstatistiken är verkligen en dyster läsning. Vi kan se att befolkningen i skogslänen minskar, medan den ökar i de riktigt stora städerna och i orter med högskolor liksom självfallet också i orter med universitet.

Den här trenden har pågått länge. Det fanns något undantag i slutet av 80-talet och början av 90-talet, men annars har vi sett det här ske successivt. Det anser jag är mycket allvarligt. Landsbygden är ju en stor resurs som vi alla behöver. Staden behöver landsbygden, och landsbygden behöver självfallet staden. På landsbygden finns de stora resurserna som skogen, vattenkraften, mineralerna och jordbruket. Där finns fritidsmöjligheterna och möjligheterna att utvidga turismen.

Nu måste vi stanna upp ett tag och ställa oss frågan: Vill vi ha den här utvecklingen? Vill vi att människor skall flytta till större orter, att människor skall koncentreras dit? Vill vi se den ena mindre orten efter den andra avfolkas? Jag vill inte det. Jag tycker att det är dags att vi markerar det tydligt och fattar vissa beslut om insatser som motverkar den här negativa trenden.

Självfallet handlar det om jobb. Man måste ha arbete för att kunna bo kvar på landsbygden, och man måste också känna att man har en basservice så att vardagen totalt sett fungerar.

Jag tycker att det var glädjande att statsminister Göran Persson i dag i partiledardebatten just tog upp vikten av att satsa på olika områden som också måste beröra landsbygden och regionalpolitiken. Jag tänker självfallet på det som han nämnde, som jag anser vara fullständigt nödvändigt, nämligen att vi ser till att vi får bättre villkor för de små och medelstora företagen och för de riktigt små företagen. Det är just små företag som har chansen att starta i de mindre orterna på landsbygden.

Vi måste förenkla byråkratin för de mindre företagen. Jag har varit ute en hel del under de två riksdagsfria veckorna och träffat företagare och dem som vill bli företagare. De möter en byråkrati som försvårar möjligheterna starta företag. Det har vi politiker ansvar för att motverka, tycker jag. En så enkel sak som att få en F-skattsedel är oerhört svårt. Det här måste vi ta tag i, för det är just sådana här små viktiga signaler som behövs nu för att vi skall få fart på de riktigt små företagen.

Det måste bli lättare att låna pengar. Vi måste också få lägre arbetsgi-varavgifter, det är jag helt övertygad om. Det räcker inte med den femprocentiga sänkning som redan har beslutats, utan det måste bli ytterligare sänkningar. Det är för dyrt i dag att anställa människor.

En som man kan tycka detalj, men ändå en viktig sådan är att vi måste få bättre fart på strukturfonderna och EU:s medel. Jag blir stum av förvåning när jag hör olika kommunala tjänstemän beskriva hur det fungerar i dag. Ta t.ex. Ljusdals kommun. Man hade fått beviljat projekt på ungefär

17 miljoner kronor. Beslutsgrupperna har alltså beslutat om projekten och det är godkänt och klart.

Jag trodde i min naiva optimism att pengarna betalades ut automatiskt, men det görs inte. De fastnar i vår egna svenska byråkrati. Man har fått utbetalt 2 miljoner av de 17 miljonerna. Så här får det bara inte gå till. Detta måste ansvariga ministrar och regeringen. Det är NUTEK, AMS och Jordbruksverket som i dag är proppen. Här vill jag gärna fråga: Vad tänker regeringen göra?

Jag vill en sådan här dag också slå ett slag för något annat. Jag tycker att vi skall utreda om vi inte kan få differentierade bensinskatter. När det inte finns några valmöjligheter att åka kollektivt och man har långa sträckor till och från sina arbeten blir det oerhört dyrt med bensinpriserna. Det är dags att tillsätta en utredning om hur man kan differentiera bensinskatterna. Det är viktiga signaler att ge i dag om vi vill få fart på landsbygden.

Anf. 164 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag vill först säga att det har varit väldigt spännande att sitta här i två timmar lyssna till vad riksdagsledamöter har att säga när de får tala fritt.

Det jag tänkte ta upp under rubriken En hållbar samhällsutveckling är att fundamentet för den är demokrati. Vi kan nu se hur demokratin segrar i land efter land. Men demokratin är inte för alltid given. Den måste alltid försvaras. Mellankrigstidens kamp mot totalitära hot, som inte minst vi liberaler förde, visade detta. Vi har en del varningssignaler i vårt samhälle att demokratin måste försvaras.

Det sjunkande förtroendet för politiker, såsom det lyser fram i statistiken från Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg, oroar. Ett lågt förtroende för oss politiker och våra partier kan leda till att väljare lockas att lägga sin röst på något nytt och oprövat. Det är ju inget bekymmer med det om detta nya och oprövade bygger sitt arbete på demokratiska värden och välgrundat nytänkande. Men är det motsatsen är vi illa ute. 30-talets erfarenheter förskräcker.

Forskarna har inte svaret på varför förtroendet har sjunkit. Jag tror att det finns flera orsaker. Schabbel med skattepengarna är naturligtvis en sådan orsak. Om politiker skor sig på skattebetalarnas bekostnad och dessutom slingrar sig vid avslöjande kan det inte leda till annat än att förtroendet sviktar.

Vi måste också ha i bakhuvudet i vår verksamhet att ribban för politiker ligger högre än för andra människor. Vi kan inte bara följa lagarna, utan vi har också att lyssna på de värderingar som finns i samhället som kan lägga ribban högre. Det fick Ove Rainer, Per-Richard Molén och även andra erfara. De hade inte gjort något olagligt men fördömdes av många i samhället.

Vi måste undvika att ägna oss åt vad Bengt Westerberg i en partiledardebatt 1990 kallade för "välviljans hyckleri". Han tog upp att det finns en tendens i den politiska debatten att väja för målkonflikter och de politiska problemens egentliga karaktär. Vi vill gärna vara vänner med alla, och därför tiger vi om målkonflikterna och lovar för mycket. När sedan förväntningarna kommer på skam växer misstron till oss som skrå, mot vår verksamhet och till sist mot hela vårt demokratiska system. Bengt

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Westerberg efterlyste mer mod och förnuft i den politiska debatten, att vi måste hålla oss till sanningen och inte försöka utnyttja människors osäkerhet och ibland orealistiska förhoppningar för att vinna kortsiktiga politiska poäng.

Vad som är svårare att komma åt, och som har poängterats av vår talman Birgitta Dahl i en intervju under juluppehållet, är förtälet av vår verksamhet. Det är viktigt och riktigt att vi kritiseras. Medierna skall kritisera oss. Men ibland ser vi sådant som faktiskt kan betecknas som förtal i den granskningen. Då är det viktigt att vi tar oss en funderare på varför detta dyker upp. Vi får naturligtvis inte leta efter vem som är pappa eller mamma till detta. Men vi skall vara vaksamma på det och fundera över vilket syftet är med förtälet. Är det antidemokratiska krafter som vill motarbeta demokratin genom att förtala och förlöjliga den?

En annan form av hot är hoten mot sanningssägarna – de som vill avslöja maktmissbruk. Detta har både politiker och journalister råkat ut för. Jag känner journalister som inte har fått sina artiklar publicerade, eller som hotats när de har varit på väg att göra det. Jag har mött journalister som inte vågar att skriva under sitt rätta namn. Om man på detta vis sätter våra grundläggande yttrandefrihets- och tryckfrihetslagar ur spel, och lyckas med det, är vår demokrati i fara. Vi måste för demokratins skull med all kraft se till att dessa sanningssägare inte tystas utan att de i stället skyddas.

Så till en annan sak. Jag är bekymrad över återväxten av politiker. Jag ser hur yngre politiker hoppar av och hur det blir svårare att rekrytera unga duktiga politiker till den här verksamheten. Bakom detta kan ligga att privatlivets pris är för högt och att den glädje och stimulans som det politiska uppdraget ger inte uppväger nackdelarna. Det måste vi ändra på. Tills sist skulle jag vilja byta ut benämningen politiker mot förtroendevald för att ständigt påminna oss om vilka vi skall tjäna. Detta för att vi skall kunna stödja demokratin och en hållbar samhällsutveckling.

Anf. 165 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Dagens debatt handlar om en uthållig samhällsutveckling. Det är en nog så viktig debatt i ett samhälle där välfärden krakelerar, där klyftorna mellan olika grupper ökar och där 750 000 människor ställs utanför arbetsmarknaden med ett tydligt budskap: Du behövs inte.

Det är ett samhälle där antalet långtidssjukskrivna och förtidspensionerade ökar och alltfler hänvisas till passiva bidragssystem i stället för ett aktivt arbetsliv. Regeringens budskap till dessa har varit: Nu är ni för många. Nu sänker vi bidragsnivåerna. Kort sagt är vi inne i en ohållbar samhällsutveckling, i vart fall för alla oss som vet att ett tudelat samhälle är destruktivt.

Metoden hittills för att möta massarbetslösheten har begränsat sig till en rad konstlade lösningar som 55-plus, OTA, ALU-projekt och andra mycket temporära lösningar som innebär att arbetslösa skall vara sysselsatta. Men de får inte utföra riktiga jobb eller uppbära riktig lön. Det är kosmetika i stället för riktiga jobb inom t.ex. vård eller omsorg.

I dag tvingas sammantaget över 1 miljon människor in i de passiva bidragssystemen. Här handlar det om a-kassa och andra socialförsäkringar. Det skapar ett utanförskap för stora grupper, och det leder till ökade klyftor i samhället i stället för delaktighet och framtidstro.

Jag har hört att många i debatten i dag är eniga med mig om att detta är ett scenario i samhället som är verkligt. Jag känner också igen det som Jan Bergqvist sade tidigare i dag: Att lösa massarbetslösheten är en ödesfråga. Det har Socialdemokraterna nu sagt i två och ett halvt år.

Men vi har en arbetslöshet för över 500 000 människor som varit permanent i fem år hittills. Och sedan statsministern utfärdade löftet om en halvering av arbetslösheten har den ökat med 35 000 människor. Detta är alltså ett gigantiskt problem.

Vi vet också att den massarbetslöshet som bitit sig fast i landet delvis är strukturell, och den kommer inte att försvinna vid en ny högkonjunktur. Vi vet också att en ökad tillväxt inte automatiskt löser problemet med arbetslösheten. Statistik visar att sysselsättningen minskat sedan 70-talet fast produktionen fortsatt att öka. Ända sedan 60-talet har t.ex. industrin behövt mindre folk på grund av teknikens genomslag.

Vad som i dag behövs är alltså en strukturereform. En sådan är en generell arbetstidsförkortning. Vi är många som i dag talar om en rättvis fördelningspolitik. Men fördelningspolitik får aldrig begränsas till fördelning av pengar via skatter och bidragssystem. Det handlar också om att fördela arbete mellan dem som i dag arbetar alltmer och dem som tvingats ut från arbetsmarknaden och marginaliserats.

Fördelningspolitik handlar också om att fördela arbete mellan könen, så att både män och kvinnor har möjlighet att försörja sig på sina jobb, dvs. arbeta heltid. Det borde på sikt innebära nedåt sex timmar om dagen. Dessutom skall både män och kvinnor ha möjlighet att delta i det obetalda arbetet i hemmet.

Så länge regeringen sitter passiv i arbetstidsfrågan råder en annan fördelning av arbete i samhället. Den innebär att ungdomar, äldre, lågutbildade, invandrare och andra grupper ställs utanför arbetsmarknaden. Budskapet är att de inte behövs. Så växer tudelningen i samhället, liksom klyftorna och utanförskapet. För dem som finns på arbetsmarknaden innebär det en orättvis fördelning av arbete. De flesta män arbetar heltid och övertid, medan många kvinnor ofrivilligt arbetar deltid med deltidslön. Så segmenteras de ojämlika ekonomiska villkoren mellan könen.

Det är alltså dags att börja inkludera rätten till arbete i fördelningspolitiken och att inleda en arbetstidsförkortning. 60 % av svenska folket inser detta. Det är nu dags att fler politiker tar till sig budskapet. Vi skulle ju lyssna på folket – det har varit ett ledande tema i dagens debatt.

I dag har vi hört att regeringen avser att återskapa en rad jobb i kommuner och landsting. Det är bra. Det har Vänsterpartiet länge krävt, och vi är glada att få gehör på den punkten. Men det ensamt skapar inte 750 000 arbetstillfällen. Vi skall inleda en energiomställning. Det är bra. Det har Vänsterpartiet längre krävt. Det kommer att ge en rad sysselsättningstillfällen. Men inte heller det räcker för att återskapa de 500 000 industrijobb som har försvunnit.

Det tekniken har rationaliserat bort form av arbetstillfällen delade vi tidigare, i vårt gamla samhälle, ut till arbetskraften. Vi fick lönehöjningar och arbetstidsförkortningar. I dag har vi fått massarbetslöshet. Detta tycker jag att fler politiker skall ta till sig och fundera över. Hur skall vi möta den strukturella arbetslösheten? En arbetstidsförkortning är en strukturereform.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Jag har hört ett gammalt argument dammas av i dag, bl.a. av Ola Ström och Andreas Carlgren. De säger att vi skall arbeta oss ut ur krisen. Vi skall arbeta och återskapa jobben. Det argumentet använde man för hundra år sedan när vi diskuterade åttatimmarsdagen. Men vi sänkte till åtta timmar, och fler människor gick ut i arbetslivet, vi höjde produktionen och fördelade arbetet. Kvinnor har trätt ut på arbetsmarknaden, och vi har vuxit när det gäller BNP.

Men nu är det dags igen att diskutera hur vi skall fördela arbetet mellan dem som har och dem som står utanför och mellan könen, så att alla får tillgång till det goda arbetet. Vi skall återupprätta arbetslinjen och låta ”allas rätt till jobb” bli honnörsord här i landet igen.

Anf. 166 GUDRUN LINDVALL (mp):

Herr talman! Vi skall tala om ett hållbart samhälle i dag, och jag vill säga att ett hållbart samhälle faktiskt förutsätter att vi har ett hållbart jordbruk. Vi lever icke av pengar allena, vi lever av mat. Skall vi kunna ha en god samhällsutveckling måste vi också ha ett jordbruk som är bärkraftigt på sikt. Det är det hela mänskligheten står på.

Under den senaste tiden har det kommit mycket sorgliga signaler från de svenska bönderna. Animalieproducenterna klarar sig inte längre. Allt fler lägger av och säljer sina besättningar, och allt fler ångrar bittert att de röstade in oss i EU. Eller, som en animalieproducent sade till mig i dag: I dag är väl alla animalieproducenter överens om att EU var ett missgrepp.

Dinkelspiel glömde liksom en viktig sak när han förhandlade med EU – han glömde att förhandla bort den svenska vintern. I och med det blir det mycket svårt för de svenska bönderna att producera lika billigt som man kan göra på andra ställen. I Irland går djuren ute året runt, och man behöver stödutfodra två tre månader om året. I Sverige kan djuren gå ute fyra månader om året. Resten av tiden måste vi ha dem inne i dyra byggnader, och vi måste ha en foderhantering som kostar betydligt mer än i andra länder. Det blir därför oerhört svårt att konkurrera på villkor som aldrig kan bli lika.

Vi kan se att svenskheten inte räcker för många konsumenter. Man köper inte det svenska köttet, t.ex. fast det är producerat här. Man ser enbart på priset. För de konsumenterna spelar det inte så stor roll om köttet kommer från Irland eller andra länder, eller om det kommer från Sverige. Man tar det paket som är billigast. Den här konkurrensen klarar inte de svenska bönderna. Ytterligare sänkt pris på svensk mat är inte möjligt. Det måste i så fall ske ännu mer på miljöns och djurens bekostnad.

Redan i dag är maten så pass billig att miljön tar stryk på sikt. Vi får bekämpningsmedelsrester i grundvattnet, djuren mår dåligt och stressas, osv. Som ett exempel kan nämnas att ett kilo ägg för 40 år sedan kostade 80 minuter att arbeta ihop till för en medelinkomsttagare. I dag kostar ett kilo ägg tre minuters arbete. Den som fått betala i det här fallet är hönan, som satts i bur.

Det är viktigt för oss i Sverige att ha kvar ett bärkraftigt jordbruk. Man kan då fråga sig hur svenska bönder skall klara detta. Vi vill ha kvar en viss självförsörjningsgrad, vi vill ha kvar ett öppet landskap och vi vill ha kvar den biologiska mångfald som följer av ett jordbruk. På något vis måste vi hitta ett sätt att konkurrera.

Ett sätt skulle vara att höja kraven och säga: Vi kan inte konkurrera med andra konventionella odlare, men vi kan ta den del av marknaden som kräver större miljöhänsyn och högre djurskyddsvärden, dvs. de konsumenter som är villiga att betala för miljö och djurskydd. De inser att vi i annat fall lånar av framtiden.

Det gäller alltså för lantbruket att våga ta nästa steg, att våga ställa om till ett ekologiskt lantbruk, som på sikt är hållbart. Svenska bönder är i dag överens om att dagens konventionella lantbruk inte är långsiktigt hållbart. Man har skrivit en rapport tillsammans med Det naturliga steget där detta faktum slogs fast.

Det finns en näring som har mycket goda förutsättningar att kunna bli en "spetsnäring" för svenskt lantbruk, och det är äggproduktionen. Under de senaste åren har äggnäringen tyvärr bitit sig fast i en diskussion om burars vara eller icke vara. Men inte heller här tror vi att bönderna skulle ha en chans att konkurrera burägg mot burägg, om det möjligheten fanns. I dag finns inte den.

I dag är den svenska äggnäringen skyddad. Man kan säga att vi har en salmonellatull, dvs. att Sverige får säga nej till ägg ifrån länder som inte klarar våra höga salmonellakrav. Det gör inga andra än ägg från Finland. Som mest har svenska ägget utsatts för en konkurrens motsvarande 5 % av skaläggsmarknaden, och det är ganska litet. Men den dag som vår tilläggsgaranti faller kommer billiga burägg in, och då finns en stor risk att de svenska äggproducenterna börja säga som animalieproducenterna säger i dag: Vi klarar inte konkurrensen.

Därför menar vi i Miljöpartiet att det är oerhört viktigt att den svenska äggnäringen nu ser till att ställa om. Man bör se till att man får ned hönan på golvet och ut ur buren och att man får en produktion som kan betala sig bland de konsumenter i hela EU som ställer djurskyddet, miljön och salmonellafriheten högst. Det svenska ägget har i dag extremt goda förutsättningar att kunna konkurrera. Det är faktiskt det enda ägget som, förutom det finska, kan säljas på en EU-marknad och vara salmonellafritt. Om vi dessutom kan ha höga djurskyddskrav borde det svenska ägget ha chans att ta de 20–30 % av marknaden som utgörs konsumenter som är villiga att betala för detta. Bara i Tyskland är detta en enorm marknad som skulle kunna innebära att den svenska äggnäringen skulle kunna bli tre fyra gånger större än den är i dag. Men då måste den svenska äggnäringen våga, och då måste också vi politiker inse att vi måste hjälpa till.

I dag har motionstiden gått ut för det förslag som jordbruksministern lade fram i december om att riva upp det förslag till burar som fanns tidigare. I Sverige skall vi försöka ersätta burar med burar. Vi inom Miljöpartiet är övertygade om att i en sådan konkurrens, bur mot bur, mellan kontinentens äggproducenter och de svenska klarar sig inte de svenska äggproducenterna.

Ett ägg från en frigående höna kostar i dag 31 öre mer än ett ägg från en höna i bur. Det är en mycket liten kostnad – två kronor på en förpackning med sex ägg – för att hönsen skall få ett drägligt liv och slippa alla de sjukdomar och beteendestörningar som följer med ett liv i bur. Det gäller skelettskörhet, muskelatrofi osv.

Vi i Miljöpartiet menar att svenska bönder har en möjlighet i detta. Här skulle den produktion kunna finnas som gör att det även framdeles skall kunna finnas en svensk produktion av animalier. Vi hoppas natur-

ligtvis att den produktionen blir ekologisk i framtiden. Men här har svenska bönder en chans.

Anf. 167 MATS ODELL (kd):

Herr talman! Dagens debatt skall ju handla om en långsiktigt hållbar utveckling. Anledningen till ämnesvalet är väl att Sverige för närvarande är inne i en ohållbar utveckling.

Trots stora och olösta välfärdsuppgifter i det svenska samhället finns det inte jobb för ungefär 700 000 medborgare i dag. Det är de svagaste i samhället som drabbas allra hårdast av den här kvartsssekellånga kräftgången i svensk ekonomi och dess dåliga sätt att fungera.

Symtomen märks på många områden. Medborgarnas tilltro till de offentliga trygghetssystemen är snabbt i avtagande enligt färskas opinionsundersökningar. Skolan är ytterligare en krisbransch, med alldeles för många barn som underkänns.

Mycket återstår också att göra när det gäller de stora miljöfrågorna. Det är t.ex. långt kvar till att klara Riokonferensens koldioxidmål. Men i miljöfrågorna pågår faktiskt en konstruktiv politisk process utifrån olika forskningsresultat och expertrapporter. Regeringen använder olika styrmedel – både via lagstiftning och ekonomiska styrmedel – i tro att de är effektiva och leder till uppsatta långsiktigt hållbara mål. Samma metod borde ju vara självklar även när det gäller kampen mot arbetslösheten.

Men, herr talman, så enkelt är det tydligen inte för regeringen. Den kan inte ens *börja* kampen mot arbetslösheten förrän budgetsaneringen är fullbordad. Den avfärdar expertrapporterna, t.ex. resultaten av OECD:s analyser och rekommendationer för svensk ekonomi, närmast rutinmässigt. Detta trots att Sverige är fullvärdig medlem av OECD och betalar ca 20 miljoner kronor om året i medlemsavgift. Sverige har en egen ambassadör med egen chaufför och delegation och hela baletten vid OECD. Det kostar mycket pengar. OECD är sannerligen inget särintresse. Tvärtom står det i stadgarna att högsta långsiktigt hållbara ekonomiska tillväxt, sysselsättning och växande välfärd skall uppnås i medlemsländerna. Inom OECD arbetar de allra bästa experter som de 29 medlemsländerna kan uppbringa. Den svenska rapporten omfattar 227 sidor.

OECD berömmar den svenska budgetsaneringen och dess positiva effekter inte minst på ränteutvecklingen. Men det finns en detaljerad kritik av sättet att bekämpa arbetslösheten. Bristen på flexibilitet gör att den höga arbetslösheten hotar att permanentas. Det är för dålig lönsamhet i att studera och utveckla sin kompetens. Det finns en mängd olika mekanismer som kan sammanfattas med att lönestrukturen i Sverige är för platt. OECD frågar varför en svensk arbetsgivare skall anställa en lågt kvalificerad person med kort erfarenhet till ett lågt pris om man kan få tag på en högt kvalificerad person med en lång utbildning till samma pris. De här problemen utvecklas i rapporten. Sammanfattningsvis menar OECD att det svenska systemet gynnar dem som redan är inne på arbetsmarknaden, dem som är mellan 15 och 25 år, samtidigt som det slår ut ungdomar och folk över 55 år. Så långt OECD-analysen.

Herr talman! Vad är det då för kontroversiella recept som OECD skriver ut mot den svenska sjukan? Det handlar om att decentralisera lönebildningen och utformningen av anställningsvillkoren till företagsnivå, sänkning av skatterna på arbete, ytterligare finansiella strukturåtgär-

der och ökad lönepremiering för dem som skaffar sig lång utbildning – särskilt tekniker. Det handlar om en expanderande tjänstesektor, stimulans av kompetensutveckling och lägre ingångslöner för okvalificerade jobb. En intressant sak i OECD-rapporten är en mycket tydlig statistik som visar på att de ungdomar som kommer in med lägre ingångslöner mycket snabbt passerar dessa löner och gör snabb karriär inom företagen. De fastnar alltså inte alls regelmässigt på dessa nivåer.

Herr talman! Det finns alltså en hel del saker som också sammanfattas i behovet av ett varmare och bättre företagarklimat. Det skulle kunna ge en växande sektor av små och medelstora företag som börjar att anställa av den långa kön arbetslösa.

Men man frågar sig vad det kan bero på att vetenskapliga analyser för en långsiktig utveckling på miljöområdet hanteras så enormt mycket mer seriöst och professionellt än när det gäller att angripa grunden till Sveriges massarbetslöshet och akuta välfärdsproblem. Jag vet inte, men det är faktiskt vad som just nu händer på samhällsekonomin område. Därför tycker vi kristdemokrater att vi nu måste få en mer kunskapsbaserad och förutsättningslös debatt om hur vi gemensamt lägger grunden till en långsiktigt hållbar utveckling i Sverige. Vi tycker att man gärna kan ta OECD:s Sverigerapport som utgångspunkt för en sådan debatt.

Det är näst intill skandal och resursslöseri att lägga ned så mycket pengar på en kvalificerad analys och ett åtgärdsprogram som sedan bara avfärdas som gammal skåpmat. Jag tycker att vi snabbt borde komma in i en seriös dialog med OECD-rapporten som utgångspunkt.

Anf. 168 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Låt mig först säga att jag högt värdesätter att riksdagen ordnar den här debatten och min möjlighet att delta i den. Under de timmar jag har haft tillfälle att lyssna till debatten har den spänt över ett brett spektrum av ämnesområden. Det måste naturligtvis vara så. En hållbar utveckling på lång sikt handlar nämligen om allt ifrån ekonomi till ekologi.

Jag skulle gärna vilja återknyta till något som statsminister Göran Persson sade i partiledardebatten tidigare i dag. Han sade att ren jord, ren luft och rent vatten är en viktig del i välfärden. Det är intressant, därför att det speglar att någonting viktigt har hänt i vårt samhälle. Det är trots allt inte så länge sedan som arbetet för en bättre miljö ofta framställdes som ett hot mot välfärden. Nog fanns det fog för tanken under de decennier då den ekonomiska tillväxten i så stor utsträckning inte byggde på bruk av utan på förbrukning av jordens resurser. Även om vi fortfarande till en del lever i den verkligheten är vi på väg därifrån. I debatten tidigare i dag har det getts många exempel på den nya tillväxten och den nya utvecklingen som rör allt ifrån tjänstesektorn – där miljökonsulter bara är en liten del – till produktion av elbilar.

Herr talman! Jag tänkte inte ägna mig så mycket åt det där nya, utan i stället säga någonting om det riktigt gamla – det som är så gammalt att det ett tag blev alldeles ”omodernt” i industrisamhället men som nu blivit modernt igen.

Jag tänker på bruket av de biologiska resurserna, jord- och skogsbruket, och framför allt jordbruket. Jordbruket och skogsbruket kommer att spela en ännu viktigare roll än i dag för att skapa det framtida hållbara

samhället. Man kommer att kunna producera energi i ännu större utsträckning än vad man gör i dag. Man kommer att kunna producera råvaror för industrin, vilket man också börjar göra i dag. Men framför allt kommer naturligtvis jordbruket även i framtiden att handla om produktion av livsmedel.

Att jord- och skogsbruk handlar om förnybara resurser är naturligtvis en förutsättning för att de skall bli en så viktig del i det vi ofta, litet slarvigt kanske, kallar för kretsloppssamhället. Men det har inte alltid varit självklart att bruket av de biologiska resurserna har varit så bra sett i ett miljöperspektiv. När miljödebatten tog fart på allvar för nu mer än 30 år sedan var det just jordbruket som ställdes i centrum för diskussionen och för upprördheten. Jag tänker förstås på Rachel Carsons bok *Tyst vår*. Den handlade just om hur betat utsäde och bekämpningsmedel i jordbruket ledde till att växter och djur slogs ut och att miljön, och framför allt den biologiska mångfalden, hotades.

Mycket har hänt sedan dess. Även om vi inte har nått målet, har mycket hänt. Jag tänker nämna tre exempel som rör det svenska jordbruket.

För det första avslutades 1996 det andra programmet för att minska användningen av bekämpningsmedel. Målet var att minska den genomsnittliga förbrukningen åren 1981–1985 med 75 %. Allt tyder på att vi faktiskt nådde det målet. Med hjälp av myndigheterna på det här området kommer vi nu att arbeta fram ett nytt mål för ytterligare reduktioner. Detta program skall löpa under åren 1997–2001.

Växtnäringsläckaget har minskat med 25–30 % i förhållande till år 1985. Det är bra, men det är inte så långt som vi hade hoppats nå. Målet var satt till 50 %. Men regeringen kommer med nya förslag till sommarren. Vi har också en utredning som arbetar med att finna nya former för det fortsatta arbetet på det här området.

Det tredje exemplet jag vill nämna är det ekologiska lantbruket. Riksdagen har ju lagt fast målet att 10 % av åkerarealen år 2000 skall vara omlagd till ekologiskt lantbruk.

Jag tycker att detta är tre goda exempel på att vi har tagit viktiga steg och att vi är på rätt väg.

Ytterligare miljöanpassningsåtgärder planeras förstås. Mycket mer kommer att hända. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen till hösten med en utförlig redovisning av arbetet på det här området.

Låt mig också säga några ord om det miljöprogram som vi tack vare medlemskapet i den europeiska unionen nu arbetar med. Det är ett miljöprogram som omfattar många olika delar. Det handlar om den biologiska mångfalden i odlingslandskapet, om att bevara det öppna odlingslandskapet och om att hantera problemen i särskilt miljö känsliga områden. Programmet omfattar 1,5 miljarder kronor, men kommer nu att utökas med ytterligare 600 miljoner kronor efter riksdagens beslut. Engagemanget bland Sveriges lantbrukare för dessa stöd är mycket stort.

Herr talman! Låt mig i det sammanhanget säga till Karin Starrin att jag för mitt område vill understryka att jag finner det oerhört viktigt att arbeta med att förenkla administrationen och minska den onödiga byråkratin.

Det var några ord om jordbruket så här långt. Låt mig nu säga någonting om de nya utmaningar som vi står inför. Den allra största är natur-

ligtvis den globala livsmedelsförsörjningen och vår del i den stora helheten. Vid den FAO-konferens som hölls i november förra året konstaterade vi att om några decennier kommer vi att vara 8,5 miljarder människor på den här jorden. Det ställer livsmedelsproduktionen inför enormt stora utmaningar.

Vi kommer att återkomma till riksdagen för en mer utförlig diskussion om detta. Men jag vill i korthet säga att det är min uppfattning att vi måste vara modernistiska i det arbetet. Vi måste ta vara på teknisk utveckling och se till att vi bedriver ett effektivt jordbruk om vi skall ha en chans att möta dessa utmaningar.

I det närmare perspektivet är det naturligtvis en viktig sak att vara med och förändra den europeiska unionens jordbrukspolitik ytterligare och driva på i rätt riktning.

I det ännu närmare perspektivet är det vår uppgift att se till att det svenska jordbruket blir ännu bättre och bevisa att detta är en framtidsnäring genom att ytterligare lyfta fram och stärka de goda kvaliteterna i den svenska livsmedelsproduktionen.

En hållbar utveckling måste betyda god djurhållning. Det måste t.ex. betyda att man kommer bort från att bedriva avel med genetiskt defekta raser. Belgisk blå är ett exempel på det. Det måste betyda att vi kommer bort ifrån antibiotikahanteringen och att vi lyckas inspirera andra länder genom det vi själva har gjort på det området.

Det finns nu ett mycket stort intresse för livsmedel och livsmedelskvalitet i den allmänna debatten, och det är bra. Det är en del i den hållbara utvecklingen. Maten är viktig. Men det finns också – och det tycker jag Gudrun Lindvall gav uttryck för – en stor pessimism som jag beklagar. Jag tror inte att det svenska jordbruket är betjänt av att hela tiden få höra hur omöjligt det är att klara av utmaningarna. Jag tror tvärtom att vi i dag har stora chanser att klara av de utmaningar vi står inför. Jag tror att vi kommer att bevisa att detta är en framtidsnäring med möjligheter att försörja oss, men också med möjligheter att bidra till en ökad export och därmed ökad sysselsättning.

Anf. 169 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa några frågor till jordbruksministern.

För det första. Blir ett gift mindre giftigt för att man spär ut det? Jag tycker att vi skall försöka komma ifrån att vi har halverat mängden gifter i jordbruket. Det som har hänt, Annika Åhnberg, är att gifterna har blivit dubbelt så giftiga. Därmed behövs det mindre mängd av dem. Låt oss vara ärliga i den här debatten! Många av de här gifterna har också visat sig vara svåra att analysera och svåra att finna. De har också metaboliter som visar sig ha helt andra effekter än vi hade trott från början. Kan vi inte hyfsa debatten?

För det andra. Vilka åtgärder kommer att vidtas nu när fågelstudier från de senaste 20 åren visar att just de arter som är beroende av det öppna landskapet har minskat drastiskt de senaste fem åren?

För det tredje. Ställer Annika Åhnberg upp på att vi har ett ekologiskt delmål även för hönsen? Låt oss säga att 10 % av äggproduktionen i Sverige skall vara ekologiskt omställd till år 2000!

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

För det fjärde. Jag tycker att det är mycket bra att Annika Åhnberg klart har deklarerat att djur som har genetiska defekter inte skall finnas i Sverige. Anser inte Annika Åhnberg som jag att höns som inte kan värpa sin egna ägg också har en genetisk defekt? Är det inte att jämställa med en belgisk blå som inte kan få ur sig kalven?

Anf. 170 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Ibland får jag en känsla av att Gudrun Lindvall faktiskt inte vill att saker och ting skall bli bättre utan vill ha dessa eländeslitanior att dra upp gång efter annan. Det är kanske det som är Miljöpartiets livsrum. Själv tycker jag att vi skall ha en realistiskt inställning. Vi har inte nått målet. Det finns stora problem. Men vi har i flera decennier varit på väg in i ett samhälle där även jordbruket blev industrialiserat. Det är inte gjort i en handvändning att vända utvecklingen. Låt oss inse det och ta arbetet på stort allvar! Men låt oss också unna oss glädjen av att känna att vi faktiskt gör framsteg!

Jag tror att det bästa vi kan göra för att nå en hållbar utveckling är att stödja varandra och erkänna när några har gjort en bra insats. Jag tycker att Sveriges bönder gör bra insatser för att utveckla det som en gång var den mest utpekade sektorn i miljödebatten till något som verkligen är en spjutspets i utvecklingen. Jag tycker att det är bra. Det är värt ett erkännande. Därmed förnekar jag inte att det finns problem.

Anf. 171 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Annika Åhnberg skall svara på frågorna.

Det är mycket bra med framsteg, men man skall inte bluffa. När det gäller halveringen av bekämpningsmedel är det inte en halvering av gift-doser. Det kan vi vara överens om. Jag skulle gärna se att bönderna kom ifrån hela gifthanteringen.

Min andra fråga var vilka åtgärder jordbruksministern tänker vidta för att se till att den biologiska mångfalden i det fågelbestånd som är beroende av ett öppet landskap inte minskar, som i dag, utan börjar öka igen.

Ställer jordbruksministern upp på ett ekologiskt mål för äggproduktionen, t.ex. att 10 % skall vara omställt till år 2000? Anser Annika Åhnberg som jag att höns som inte kan värpa sina ägg är lika genetiskt defekta som belgisk blå som inte kan kalva själv?

Anf. 172 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Jag har redogjort för att vi har ett mycket omfattande miljöprogram där ett av de mest uppskattade och utnyttjade delprogrammen just är att försöka vara med och öka den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Det här är nytt för oss. Vi har alldeles nyss börjat med det. Vi har bara hållit på med det drygt ett år. Resultaten kommer inte så snabbt. Jag är säker på att vi också här kommer att gå åt rätt håll.

Därutöver handlar det naturligtvis också om utbildning och information och också om utbildning och information till oss konsumenter så att vi gör våra medvetna val och även genom vår konsumtion är med och stödjer och stärker utvecklingen.

När det gäller genetiskt defekta djur måste vi naturligtvis vidga perspektivet. Belgisk blå har blivit en symbol, men det handlar också om

många andra raser där vi måste gå från en avel som är emot djurens natur till något som är förenligt med en hållbar utveckling.

Prot. 1996/97:53
22 januari

Anf. 173 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill instämma i jordbruksministerns synsätt om ett resursbevarande och miljöriktigt jordbruk. Jag tycker också att det är bra att jordbruksministern ser detta globalt. Det handlar om att vi skall försörja en allt större världsbefolkning med livsmedel.

I december förde vi en jordbrukspolitisk debatt, då ministern dessvärre inte kunde vara med. Då presenterade jag för Kristdemokraternas del vår principiella hållning inför reformeringen av den europeiska jordbrukspolitiken CAP. Vi är ju just nu inne i utredningsarbetet. Den socialdemokratiska representanten i debatten lyfte då fram ökad marknadsorientering och avreglering. Det tycker jag är ett ensidigt synsätt. Inför CAP-reformen vill jag då fråga jordbruksministern: Skall all åkermark i princip bevaras så att den kan nyttjas för livsmedelsproduktion, och skall vi i Sverige sträva efter att ha fortsatt livsmedelsproduktion i hela landet?

Anf. 174 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Exakt hur stor åkerarealen skall vara i framtiden tänker jag inte ha någon bestämd uppfattning om. Men att vi har ett jordbruk i hela landet tycker jag är oerhört viktigt. Jag är säker på att det finns en mycket stor samstämmighet i den uppfattningen från vänster till höger i den svenska politiken.

Det är dock inte säkert att ett regleringssystem är det bästa sättet att bevara och utveckla jordbruket. Vad vi har sett är att den europeiska unionens jordbrukspolitik, som nog var nödvändig när den byggdes upp, nu faktiskt har överlevt sig själv och ibland t.o.m. motverkat sitt syfte. Därför är det nödvändigt att avreglera den. Därmed inte sagt att vi skall släppa jordbruket helt utan stöd. Jag är övertygad om att såväl miljöåtgärder som regionalpolitiska åtgärder även i framtiden kommer att behöva ett stöd genom politiska beslut.

Anf. 175 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag blir litet orolig. Jag blev det också i december när jag debatterade detta med Inge Carlsson. Jag uppfattade då just den hållningen att det ändå är avreglering som är det tunga. Man talade då också om 1990 års beslut som en sorts ledstjärna för avregleringen av den gemensamma europeiska jordbrukspolitiken.

Vi vet att det ledde till att vi faktiskt tog mycket mark ur produktion. Den avställdes. Man har planterat skog. En del av detta har nu kommit tillbaka i produktionen.

Jag vill lyfta fram det principiella synsättet att vi behöver ha åkermarken. Vi kanske kan använda den till energigrödor under vissa perioder, men den skall alltid kunna ställas om och användas just för livsmedelsproduktion, inte minst mot bakgrund av hur världsbefolkningen ökar.

Det är det principiella synsättet som är viktigt. Jag blir litet orolig när jordbruksministern säger att man inte helt skall släppa jordbrukspolitiken

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

och stödet till den. Är man beredd att gå väldigt långt när det gäller avregleringen och faktiskt avrusta de svenska jordbruksmöjligheterna?

Anf. 176 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Låt mig säga att avregleringen av EU:s jordbrukspolitik är ett ämne som förtjänar något längre tid än en enminutsreplik här i kammaren. Min uppfattning är att det grundläggande felet är interventionssystemet, dvs. att man köper upp och lagrar olika produkter för att sedan försöka få ut dem på marknaden och att man med den typen av regleringar sätter hela marknaden ur balans.

Det är viktigt att konstatera att även om vi har ett mycket omfattande regelsystem för jordbruk och lägger stora resurser på det så lyckas man inte på det sättet bevara ett jordbruk i alla de regioner i Europa som man skulle vilja. Människor flyttar ändå från landsbygden in till städerna. Jordbruket rationaliseras och effektiviseras. Det är en utveckling som jag tror att vi måste acceptera och som också är av godo sett ur perspektivet av global livsmedelsförsörjning.

Vi måste ha en jordbrukspolitik som låter det europeiska jordbruket utvecklas som en näring. Vi måste också bedriva en politik som bevarar regioner. Vi får följa två olika spår i framtiden. Det går inte att blanda ihop allt i en smet.

Anf. 177 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jordbruksministern verkar optimistisk när det gäller svenskt jordbruks framtid. Det är bra. Jag tror också att svenskt jordbruk har en framtid, och en positiv sådan. Det krävs dock vissa förutsättningar för att den här optimismen skall infrias.

Svenska bönder skall få konkurrera på rimligt lika villkor. Det är inte riktigt så i dag. Det gäller politiska kostnader. Det gäller höga avgifter i fråga om dieselskatten. Det gäller också höga avgifter för mineralgödsel.

Vi skulle vilja att man gör en utvärdering av själva miljömotivet för de avgifterna och dess situation jämfört med omvärldens konkurrenter.

En annan fråga som jag också vill ha besked på är hur det egentligen blir med det vallstöd som riksdagen har beslutat. Kommer det att utgå 1997? Ansökningsblanketter har gått ut till bönderna, men det är inte med. Därför är det en intressant fråga att få svar på.

Anf. 178 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Låt mig först påminna om att ämnet för den här diskussionen är det långsiktigt hållbara samhället. Det betyder att det även på jordbruket måste ställas krav som leder till en god miljöanpassning. Ett av de verktyg som vi har valt att arbeta med i Sverige är t.ex. avgifter på bekämpningsmedel och handelsgödsel.

Vi måste självklart vara beredda att värdera och utvärdera de åtgärder som vi genomför. Låt mig bara i detta sammanhang helt kort säga att det är ganska lätt att i statistiken avläsa att användningen av bekämpningsmedel följer avgiftsutvecklingen ganska nära. När avgifterna har minskat har användningen ökat, och när avgifterna har ökat har användningen minskat. Det bekräftar ju att avgifterna har en tydlig styrande effekt i den riktning som vi önskar.

När det gäller vallstödet kan jag säga att formerna för stödet inte blev klart så tidigt att det gick att få med i ansökningarna. Det beror på när riksdagen fattade beslut. Jag skall göra allt som står i min makt för att stödet skall utbetalas under 1997.

Anf. 179 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Det sista beskedet tackar jag för. Det måste vara möjligt att genomföra detta förutsatt att regeringen väljer en administrativt enkel väg. Det har inte regeringen visat innan när det gäller medel som återflyter från EU. Sverige har komplicerat det, tyvärr. Detta bör vara möjligt att fylla.

Jag talade inte om avgifter på bekämpningsmedel, utan på mineralgödsel. Det skulle vara intressant att få svar.

Det är inte säkert att den uppläggning man har för att få ett hållbart samhälle är riktigt den rätta. Jag tror att det vore bättre att satsa mer på det vanliga jordbruket och stötta de krafter som jobbar för t.ex. odling i balans och liknande. De har stora möjligheter att med små medel göra stora insatser för en miljövänligare produktion i Sverige i framtiden.

Jag tycker att man försummar detta från regeringens sida.

Anf. 180 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Jag nämnde ju i mitt anförande att vi inte just när det gäller växtnäringssläckage kommer att nå de uppsatta målen. Det är naturligtvis ytterligare en bekräftelse på att vi också måste söka andra vägar än dem vi traditionellt har arbetat med. Det är ett av skälen till att det har tillsatts en särskild utredning med uppgift att se över detta i en del av landet – jag tänker på Hallandskusten som har varit särskilt drabbad av växtnäringssläckage – och se om man kan finna former som leder till en bättre måluppfyllelse.

Jag delar uppfattningen att vi ständigt måste söka nya former så att vi ännu mer effektivt kan arbeta med att lösa dessa problem. Att däremot av detta dra slutsatsen att jag tycker att vi skall slopa avgiften på handelsgödsel är helt fel. Den slutsatsen skall man inte dra. Men den metoden behöver säkert kompletteras med andra åtgärder.

Anf. 181 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill fråga jordbruksministern hur det är med kommunikationen mellan Jordbruks- och Miljödepartementen när det gäller miljöfrågor. Det händer inte sällan att vi märker att Miljödepartementet gör uttalanden om jordbrukets miljöpåverkan som är irrelevanta. Detta är inte bra. Vi har märkt det i utskottet i samband med propositioner, skrivelser och annat och även i andra sammanhang. Här är det angeläget att man verkligen ser till att departementen talar samma språk och att Miljödepartementet inte går ut och sprider en bild av jordbrukets miljöpåverkan som är felaktig. Jag skulle vilja vädja till jordbruksministern att ni får den formen av kommunikation.

En annan fråga gäller det konventionella jordbruket och miljöfrågan. Det har framställts önskemål om ett särskilt program inom ramen för miljöstödet till konventionellt jordbruk. Vi ser det som viktigt därför att det, precis som jordbruksministern säger, är det konventionella jordbru-

ket som skall miljöanpassas. Då är min fråga: Kommer ministern att se till att det blir ett program för det konventionella jordbruket inom miljöprogrammets ram?

Anf. 182 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Låt mig försäkra Göte Jonsson att kommunikationerna mellan Miljödepartementet och Jordbruksdepartementet är de allra bästa. Men det är Miljödepartementets uppgift att ta oss alla ganska hårdhänt i örat när utvecklingen till bättre miljöanpassning inte går tillräckligt fort på olika områden. Det som Göte Jonsson säger är ju närmast en bekräftelse på att Miljödepartementet tar den uppgiften på allra största allvar.

Låt mig också säga att det vallstöd som vi nu utformar inom ramen för miljöprogrammet med de nya 600 miljoner kronor som riksdagen nyss har fattat beslut om i första hand är ett stöd som på grund av sin utformning kommer att vara till för det konventionella jordbruket.

I övrigt gör Jordbruksverket nu en utvärdering av miljöprogrammet så här långt. När den utvärderingen är klar måste vi fundera över hur vi skall kunna gå vidare.

Anf. 183 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Med all respekt för ryckandet i örat från Miljödepartementet är det viktigt att de rycker i rätt öra och att de gör det på rätt sätt. Om de rycker fel mister man respekten för ryckandet. Och det håller man på att göra. Om man skapar en miljöbild av svenskt jordbruk som inte är relevant, då blir man inte trodd. Då får man ingen respekt. Det är därför som jag vill vädja till jordbruksministern om att departementen faktiskt går i takt.

Jag är tacksam för att jordbruksministern här säger att jordbruket är en framtidsnäring. Jag delar den uppfattningen. Men då är det också viktigt att signalerna, inte minst på miljöområdet, är de rätta från regeringens sida i dess helhet.

När det gäller frågan om program för konventionellt jordbruk är vi tacksamma för vallstödet. Men vad jag menar är att man inom ramen för utformningen av vallstödet skulle man kunna gå längre inom miljöersättningens ram och se till att man får ett heltäckande program för det konventionella jordbruket.

Anf. 184 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Det är inte bara min uppfattning att jordbruket är en framtidsnäring. Statsministern har i regeringsförklaringen gett uttryck för samma uppfattning, och den är hela regeringens, även miljöminister Anna Lindhs. Även om Göte Jonsson inte tycker att han kan ha respekt för Miljödepartementets arbete, måste jag säga att jag i allra högsta grad har det. Jag är stolt över att vi har ett särskilt miljödepartement som med ett så stort engagemang verkar för en bra miljöutveckling på alla områden.

Anf. 185 CARL G NILSSON (m) replik:

Herr talman! Tidigare i debatten har den svenska animalieproduktionens bekymmersamma situation vitsordats. På EU:s ministerrådsmöte i veckan diskuterades ytterligare en pålaga på den svenska animaliepro-

duktionen, eller för övrigt kanske på hela EU:s animalieproduktion, nämligen införandet av vad som i debatten har betecknats som kopass, dvs. att varje nötkreatursproducent skall ha ett dokument för varje djur. Det skall finnas ett register på varje gård. Dessutom skall Lantbruksverket föra ett nationellt register över samtliga inom landet befintliga nötkreatur. Detta innebär en mycket stor och utökad byråkrati. Jag skulle vilja fråga hur den svenska regeringen agerar i dessa frågor när de diskuteras i ministerrådet.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 186 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Den svenska regeringen välkomnar att vi nu på Europa-nivå arbetar med att införa ett system som gör det möjligt att identifiera och följa ett djur från dess ursprungliga besättning och i princip fram till konsumenten. Vi välkomnar det därför att det har varit ett mycket starkt krav från konsumenter i Sverige att få ursprungsmärkning på maten. Och om vi vill ha ursprungsmärkning på livsmedel i butiken innebär det nödvändigtvis att vi också måste veta var livsmedlen befann sig innan de kom till disken i butiken. Ett bra ursprungsmärkningssystem för konsumenten förutsätter att vi har ett bra identifikationssystem för djur.

Sedan är det naturligtvis med den utgångspunkten givet att vi försöker arbeta för att detta system skall bli så enkelt som möjligt. Vi menar att vi också i Sverige redan nu har en mycket god kontroll över hur djuren kommer från ursprungsbesättningen och till konsumenten och att vi inte behöver ett alltför invecklat system för att behålla den goda kontrollen.

Anf. 187 CARL G NILSSON (m) replik:

Herr talman! Syftet är naturligtvis gott med detta. Och som ministern säger har vi ett bra märkningssystem i Sverige som skulle kunna utvecklas. Med det nu föreslagna säger Statens jordbruksverk att man behöver nyanställa 140 personer bara för att hålla det nationella register som skall föras i varje land å jour. Min fråga är: Är detta ett rimligt system i förhållande till ambitionen att klara denna märkning?

Anf. 188 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Så långt som till diskussioner exakt om hur vi i Sverige skall bygga upp det eventuella ytterligare kontrollsystem som kan behövas har vi ännu inte kommit. Jag vill därför inte här i dag ha någon uppfattning om de bedömningar som Jordbruksverket har gjort i detta tidiga stadium av denna frågas hantering. Beslutet är faktiskt ännu inte fattat i EU:s ministerråd. Jag tycker därför att det är alltför tidigt att gå in på den diskussionen. Men det gäller naturligtvis att hela tiden göra en avvägning mellan att få ett så gediget och pålitligt system som möjligt och att samtidigt få ett system som är så enkelt och lättadministrerat som möjligt. Den balansen skall vi försöka hitta.

Anf. 189 RUNE BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till jordbruksministern. Hon talade i början av sitt anförande om vikten av ett ekologiskt skogsbruk. Jag håller med om att det är oerhört viktigt. Om man inte sköter det bra blir det mycket långsiktiga skador.

Hemma i mitt län, i Jämtlands län, befarar man en ny våg av skogsskövling, precis som man hade för några år sedan. Det var alltså skogsklippare som kom och köpte fastigheter som var avverkningsbara. De skövlade av allt som gick att avverka och försvann väl medvetna om att de inte kunde bli straffade i enlighet med bosättningsplikten.

Jag skulle vilja fråga jordbruksministern om hon har någon åtgärd på gång, så att vi kan möta detta nästa gång det händer.

Anf. 190 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Herr talman! Arbetsfördelningen mellan departementen är sådan att frågor kring bruket av skog sedan några år tillbaka hanteras hos Näringsdepartementet. Det är därför egentligen inte mitt ansvarsområde. Men naturligtvis är det oroande om det finns sådana tendenser till att skogen skövlas och inte återbeskogas i tillräcklig utsträckning. Den utvecklingen följer naturligtvis regeringen, och framför allt Näringsdepartementet, mycket noga.

Hittills har väl bedömningen inte varit att man behöver gå in och vidta ytterligare åtgärder när det har gällt lagstiftning. Men tendensen är oroande, och självfallet är det viktigt att följa utvecklingen så att vi inte än en gång hamnar i det som t.ex. runt sekelskiftet präglade den svenska skogsproduktionen.

Anf. 191 HELENA FRISK (s):

Herr talman! Mitt uppe i den övergripande debatt som nu förs tänkte jag bryta av och utgå från ett mera lokalt perspektiv.

Örebro län lider av en omfattande strukturkris som slår hårt mot företag och enskilda individer. Neddragningar inom bl.a. stålindustrin, den offentliga sektorn och försvarsindustrin får ödesdigra konsekvenser i ett län som till stor del baseras på dessa branscher. Under 1990-talet har länet förlorat över 20 000 arbetstillfällen.

I dag står ca 23 000 personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden i Örebro län. Kommunerna Hällefors och Ljusnarsberg hör till de kommuner i landet som har den högsta arbetslösheten. Drygt 20 % står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Ungdomsarbetslösheten är dramatisk. I Hällefors står drygt 40 % av ungdomarna under 24 år utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Jag själv kommer från Karlskoga. Där har vi, som ni vet, en stor och dominerande industri, nämligen Bofors. Jag vill ta upp problematiken i Karlskoga som ett dramatiskt exempel på hur den strukturkris som nu råder har drabbat Karlskoga och Örebro län.

I slutet av 1970-talet arbetade nästan 9 000 personer på Bofors i Karlskoga. I dag finns 3 200 anställda kvar. Under 1990-talet har minskningen på Bofors uppgått till mer än 1 000 personer. I en kommun med knappt 33 000 invånare är det en oerhört dramatisk minskning och en strukturkris som saknar motstycke i modern tid. I dag står drygt 3 000 personer i Karlskoga utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Trots kraftiga neddragningar är Bofors med sina 3 200 anställda fortfarande dominerande i Karlskogaregionen. Även om antalet anställda har minskat under de senaste 20 åren står Bofors för ungefär 20 % av den totala sysselsättningen i kommunen – och för över 50 %, om man ser till

antalet anställda inom industrin. Om man också lägger till de avknoppningar som skett, blir dominansen ännu större.

Vilka är då möjligheterna till en långsiktigt hållbar samhällsutveckling för Karlskoga och Örebro län? Karlskoga har unika tillgångar som kan vända den negativa trenden, om tillgångarna används på ett riktigt sätt. Den höga tekniska kompetensen är den utan jämförelse viktigaste tillgången när Karlskogaregionen nu definitivt måste bli kvitt sitt beroende av nationella och internationella försvarsbeslut.

Utvecklingen kommer dock inte att gå av sig själv. Här krävs mycket, såväl av samhälleliga insatser och Celsiuskoncernen som av enskilda individers förmåga. På senare har det växt fram en stark vilja hos Bofors att vara med och utveckla civil produktion. Man har bildat Bofors Industrier AB, som är en renodlad civil satsning. Företaget bearbetar nu 25 intressanta affärsprojekt. Det är ett tecken på att det i den högteknologiska försvarsindustrin finns kunskap som skulle kunna komma det civila samhället till godo och ge nya jobb. För att alla dessa spännande idéer skall kunna omsättas i praktiskt civil produktion krävs det ett rejält tillskott av riskkapital.

Bristen på riskkapital är ett stort problem i regionen. Det är egentligen inte ett problem bara för försvarsindustrin, utan det gäller i ännu högre grad för små och medelstora företag som har en tillväxtpotential i Karlskogaregionen. Bristen på riskkapital har inneburit att flera intressanta affärsverksamheter har förlorats.

Nya industriella utvecklingscentrum skall skapas. Karlskogaregionen med sin högteknologiska miljö och sitt läge mitt i det industritunga Bergslagen är en lämplig placeringsort. Det teknikutvecklingscentrum som nu byggs upp i Karlskoga kan med fördel utvecklas till ett resurstarkt industriellt utvecklingscentrum med hjälp av Celsiuskoncernen och andra större företag i regionen. Detta centrum kan då bredda sin marknad och arbeta i hela Karlskogaregionen för att sprida det unika kunnande som faktiskt finns.

Ett resurstarkt industriellt utvecklingscentrum med ett *venture*-institut, som bidrar med riskkapital för försvarsindustrins satsningar på civil verksamhet, kan bli en mycket slagkraftig kombination.

Den snabba tekniska utvecklingen förändrar arbetsplatserna. Arbeten som fanns i går finns inte kvar i morgon. Nya arbetsuppgifter kommer i deras ställe men kräver en annan typ av kompetens. För att klara dagens och morgondagens arbetsuppgifter krävs det att man följer med i utvecklingen. Det gäller såväl för företag som för medarbetare. Industrin har behov av kvalificerad eftergymnasialt utbildad arbetskraft, och behovet kommer förmodligen att löpande öka.

Karlskoga kommun har ansökt om att få starta en kvalificerad eftergymnasial utbildning i nära samarbete med näringslivet i regionen just för att kunna möta framtidens krav på ökad och förändrad kompetens och flexibilitet. Jag hoppas att Karlskoga kommun får den möjligheten.

Det är nu viktigt att vi lyckas vända den negativa trend som breder ut sig i kommunerna och att vi tar till vara alla kreativa krafter som finns för att få en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 192 GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Den 23 april förra året hade vi här i kammaren en interpellationsdebatt om åtgärder mot segregation. Jag frågade socialministern vilka initiativ den då nytilträdde regeringen avsåg att vidta för att få till stånd ett förändringsarbete som motverkade segregation och som återgav människor möjligheten att påverka sin egen situation.

Socialministern framhöll att ett av målen var att bryta segregationen i boendet, liksom att stärka invandrarnas kompetens och ställning på arbetsmarknaden – inte minst genom att se till att kunskaperna i svenska språket blev bättre.

Socialministern tyckte för snart ett år sedan att ”vi skall vara väldigt glada för att vi har lyckats upprätthålla ett välfärdssamhälle så länge i det här landet”. Men när allt fler människor hamnar utanför arbetsmarknaden, när allt fler människor förlorar sina möjligheter att styra sina liv, skall vi politiker då nöja oss med att välfärden trots allt upprätthållits så länge?

Vi befinner oss i denna kammare för att diskutera en hållbar samhällsutveckling på längre sikt. Hur ser då en sådan utveckling ut, och vad krävs för att den skall bli hållbar?

Jag tänker ta upp några av de faktorer som enligt min mening har direkt betydelse för hur den framtida samhällsutvecklingen blir. Vad vi först måste göra är att riva ned de hinder som i dag står i vägen för familjer som inget hellre vill än bygga en egen plattform att verka och utgå från. Det vill nästan alla familjer. Vi borde kunna vara överens om att dagens högsattesamhälle – kombinerat med hög arbetslöshet – inte ger familjerna de valmöjligheter och den rörelsefrihet som krävs för att de skall kunna växa sig starka. Vårt lands höga skattenivå har skapat social otrygghet i familjer i stället för den sociala trygghet på familjernas egna villkor som högsattesamhället gör anspråk på att skapa. Socialdemokraternas missriktade omsorgspolitik har gett oss svaga, bidragsberoende familjer.

En förälder som inte har något arbete eller som inte kan försörja sin familj på sin lön riskerar att tappa tron på sig själv och därmed också tron på sin förmåga att bygga upp en social trygghet för familjen. Känner man sig misslyckad i detta avseende, är steget inte långt till att man även tappar tron på sin förmåga att vara viktig för sina barn. Den höga arbetslösheten och vårt lands orimliga skattenivå hotar familjernas sociala existens.

Det är mycket begärt att föräldrar som känner sig misslyckade och oroliga för att de inte klarar av att ge barnen vad de behöver när hushållens ekonomiska marginaler urholkats samtidigt skall ha den mentala orken att fungera som goda normöverförare och uppfostra sina barn till ansvarskännande och hänsynsfulla medborgare.

Strax före jul kunde vi följa en artikelserie i en av våra morgontidningar som tog upp fenomenet ”abdikerande vuxna”. Det handlar om tonårsföräldrar som inte längre orkade med sina barn och som inte såg någon annan utväg än att lämna över ansvaret för barnen till myndigheter. Ökande arbetslöshet och sviktande välfärd uppgavs vara skälet. Jag tror att vi alla inser vilka förödande konsekvenser en utveckling mot fler abdikerande föräldrar får för samhällsutvecklingen i stort.

Den bristande sociala rörlighet som präglar vårt samhälle i dag är ett allvarligt problem som måste lösas om vi skall uppnå en hållbar samhällsutveckling på lång sikt. Att vissa människor inte kan förbättra sin

ekonomiska situation, och därmed ofta inte heller sin sociala situation, är en form av ekonomisk segregation. En förutsättning för social rörlighet är så gott som alltid utbildning. Därför måste incitamenten för att våga satsa såväl tid som pengar på högre studier förstärkas. Enligt Statistiska centralbyrån är snedrekryteringen i dag lika stor som vid 1980-talets slut och störst på längre utbildningar med höga antagningspoäng. Hälften av de studerande på utbildningarna till t.ex. läkare, arkitekt och apotekare kommer från högre tjänstemannahem. Endast var tionde kommer från arbetarhem. Vad tänker ni socialdemokrater göra för att bryta den sociala snedrekryteringen, som faktiskt slår hårdast mot dem som socialdemokraterna säger sig företräda?

För att över huvud taget ha en chans att komma in på en universitetsutbildning förutsätts att man kan göra sig förstådd på svenska. Om man har invandrar- eller flyktningbakgrund och vuxit upp i något av de s.k. miljonprogramområdena är risken stor att man inte kan svenska tillräckligt bra. Den som inte lär sig svenska ordentligt är utestängd från vidare utbildning. Många av de invandrar- och flyktningbarn som i dag går i friskolor tack vare skolpengen har kommit bort från den segregerade miljö deras föräldrar placerades i som en följd av Socialdemokraternas bostadspolitik. Det behöver inte var något fel på bostadsområden som helt domineras av invandrare, men varken barnen eller deras föräldrar får en ärlig chans att lära sig svenska språket eller att växa in i det nya hemlandets kultur. I vissa av miljonprogramområdena är språkkunskaperna och skolunderbyggnaden i övrigt så dåliga att eleverna aldrig kommer att ha en chans i konkurrensen om vanliga jobb. För dessa ungdomar är högskolestudier inte ens att tänka på. Friskolorna har här en oerhört viktig funktion att fylla. Därför inger det i vart fall mig hopp att barn med invandrar- och flyktningbakgrund faktiskt är överrepresenterade i våra friskolor, även om vi räknar bort etniskt och religiöst inriktade. Friskolorna är ett effektivt vapen mot social segregation och social orörlighet. Varför vill Socialdemokraterna inte inse detta?

Först när vi kommit så långt att både den sociala och den ekonomiska segregationen har brutits kan vi på allvar börja tala om en hållbar samhällsutveckling på lång sikt. För att kunna nå dit vill jag uppmana Socialdemokraterna att sänka skatten så att företagen får råd att anställa, så att människor får möjlighet att leva på sin lön, så att familjerna kan bli starka, så att den sociala tryggheten kan växa. För mig är denna utveckling den hållbara – på längre sikt.

Anf. 193 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Det nämndes om boendesegregation och problemen kring det. Moderaternas politik i dessa frågor är minskat produktionsstöd eller helt borttaget stöd, fria marknadshyror m.m. Vad leder det till? Jo, det leder naturligtvis till ökad boendesegregation, där människor inte alls kommer att mötas i skolor på de ställen där de skulle behöva mötas. Fatiga, invandrare och låginkomsttagare hamnar i boendeyråden för sig och de rika och välbärgade i områden för sig. Är det en lämplig och hållbar utveckling?

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 194 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Har Owe Hellberg aldrig funderat över vad de socialdemokratiska normerna för byggande har inneburit? Enligt de normerna har det krävts att en bostad nödvändigtvis skall se ut på ett visst sätt, vilket gör att väldigt många av det skälet hamnar utanför ett område. Regler och styrning har inneburit att storleken skall vara av viss omfattning. En del kommunpolitiker, bl.a. i den tidigare under lång tid borgerligt styrda kommun som jag själv tillhör, har satt sig över sådana regler. Det har inneburit att det är en helt annan sammansättning av boende i olika områden. Men Socialdemokraterna har på så många sätt styrt och likriktat och därigenom bäddat för segregation.

Anf. 195 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Internationella jämförelser visar att svensk bostadsstandard är bland de högsta i världen. Vi har de minsta skillnaderna i boendet mellan de olika befolkningsgrupperna. Det kan hända att det har varit vissa fel i regelsystem, men vi kommer inte ifrån att vi har den situationen. Förändrar vi allt detta så som den borgerliga regeringen började med under sin senaste regeringsperiod, alltså ett systemskifte i bostadspolitiken, får vi nya skillnader, nya segregationsproblem och nya sätt på vilka dessa skillnader mellan människornas levnadsvillkor visar sig.

Anf. 196 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Owe Hellberg talade om att vi har den högsta bostadsstandarden. Ja, om man räknar antal toaletter och kvadratmeter i yta. Med socialdemokratiska ögon har vi klart en hög standard. Men det kan faktiskt finnas, även om de kanske inte ingår i Owe Hellbergs värld, människor som hellre ser att pengarna läggs på annat än att man har en ordentlig uppsättning av toaletter eller vad det nu kan vara. Även på detta område är det otroligt viktigt att människor faktiskt själva får bedöma vart deras pengar skall gå. Detta har Socialdemokraterna inte gjort, utan de har skapat en på lång sikt ohållbar situation.

Anf. 197 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Gun Hellsvik talar så varmt om kampen mot segregationen, men varför har Moderaterna motsatt sig ett skatteutjämningssystem som omfördelar från de områden där människor som har det allra bäst bor till de områden där människor som har det jobbigt bor, vilket skulle ge möjlighet att stärka situationen för just de barn som Gun Hellsvik talar om? Varför är Moderata samlingspartiet det enda riksdagsparti som i diskussionen om bostadspolitiken har motsatt sig en särskild satsning på miljonprogramområdena just för att stärka skolorna och finna nya okonventionella former för företagande och sysselsättning? Det är inte bara fråga om att tala om segregation, Gun Hellsvik, utan det är också fråga om att vara beredd att göra ordentliga politiska satsningar för att bryta segregationen.

Anf. 198 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Skälet till att vi moderater har motsatt oss den socialdemokratiska skatteutjämningen är att vi anser att kommunalskatten är till

för att klara av den egna kommunens angelägenheter. Utjämning är en statlig angelägenhet. Om Inger Lundberg hade tittat på de moderata förslagen hade hon inte behövt ställa den frågan.

När det gäller de satsningar inom bostadspolitikerna som majoriteten vill göra är det stor likhet med det vi från vår sida tidigare har kallat den sociala ingenjörskonsten. Det är inte fråga om att ta till vara de krafter som finns i bostadsområdena. Det är att på nytt skapa program och på nytt göra ytliga förändringar, men inte de förändringar i grunden som vi menar är nödvändiga och där jag också pekade på några exempel på vad som behöver göras för att vi skall kunna motverka den verkliga segregationen.

Anf. 199 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Moderaterna står alltså upp för ett skatteutjämningsystem där det lönar sig för de välbärgade att sluta sig samman i sina områden och där det blir allt jobbigare för dem som har låga inkomster att tillsammans finansiera sina angelägenheter. Solidariteten spelar inte så stor roll för Moderaterna när de verkligen berörs och när den innebär omfördelning mellan människor.

Moderaterna tar avstånd från socialt utvecklingsarbete. De tycker inte att det är viktigt att satsa särskilda resurser för att garantera att alla skolor i vårt land håller samma höga standard.

Anf. 200 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Jag fick ytterligare ett bevis på att Inger Lundberg utgår ifrån att hon vet vad vi moderater tycker trots att hon låter bli att läsa våra förslag.

Vad är det som vi moderater har föreslagit när det gäller skolan? Jo, vi har föreslagit en statlig finansiering. Och varför det? Det är ju just därför att vi menar att alla barn i Sverige skall ha samma rätt till utbildning och inte vara beroende av om de bor i en kommun med en stor andel låginkomsttagare eller i en kommun med en stor andel höginkomsttagare.

Vad är det egentligen för skatt som ger bäst uttryck för solidaritet? Inte är det kommunalskatten där låginkomsttagaren får betala lika många procent som höginkomsttagaren. Det är den statliga skatten som verkligen är utjämnande, eftersom statlig skatt endast betalas av människor som har goda inkomster.

Kom inte och tala om solidaritet och samtidigt om kommunalskatt!

Anf. 201 RUNE BERGLUND (s):

Herr talman! När man diskuterar en hållbar utveckling på längre sikt råder det inget tvivel om att den framtida arbetsmarknaden är en del av den rubriken. 1990-talet har präglats av en gigantisk omstrukturering inom företagssektorn. Det har bidragit till att många har ställts utanför arbetsmarknaden. En svag ekonomisk utveckling i början av 90-talet har gjort att också den offentliga ekonomin har försämrats. Följden har blivit att man också där har friställt personal. Vi har i dag en arbetslöshet som överstiger den gräns som kan anses acceptabel ur svensk synvinkel.

Vi måste finna en hållbar utveckling för den framtida arbetsmarknaden i den omställningsprocess som pågår, en omställningsprocess som

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

kanske är den mest omfattande sedan vi gick från bondesamhället till industrisamhället.

Vi är alla överens om att det är nyföretagande som måste till för att arbetslösheten i Sverige skall kunna minska. Nyföretagande är oftast i varje fall till en början detsamma som småföretagande. Vi måste skapa förutsättningar för fler människor att gå från lönearbete till egenföretagande.

Det behövs också en större arbetsmarknad. De små företag som finns inom tjänstesektorn och industrisektorn måste förmås att anställa fler och att expandera. För att arbetslösheten skall kunna minska måste det också bli fler som startar företag eller som på andra sätt finner sin försörjning.

Det finns några grundläggande faktorer som måste diskuteras i det sammanhanget och som har betydelse för om människor som har idéer skall våga ta klivet från att vara lönearbetare till att bli egen företagare. Vi skall inte här diskutera den självklara förutsättningen som innebär att allt företagande förutsätter en avsättning för de produkter som man skapar. Vi skall i stället se vad det är som krävs för att öka intresset för egenföretagande och för att man skall våga ta språnget in i den osäkerhet som det ofta innebär att gå från ett lönearbete till ett eget företagande. Vi måste öka tryggheten och minska oron.

Det framhålls ofta hur viktigt det är att sänka skatter och avgifter för att stimulera eget företagande. Jag vill påstå att det inte finns något belegg för att detta skulle vara viktigast. När man talar med småföretagare visar det sig att det oftast är andra saker som har en större betydelse. Det allra viktigaste, säger man, är långsiktiga beslut av staten, statens myndigheter och av kommunen – beslut som håller över flera år så att det går att planera verksamheten långsiktigt. Man bör också undvika en blandning av positiva och negativa beslut som gör att småföretagarna upplever att de står kvar på ruta noll. Den osäkerheten bidrar inte till någon sysselsättningsexpansion.

När det gäller möjligheten att få tag på riskkapital är vi på väg att lyckas ganska bra. De allra flesta som vill starta företag och har en bra idé kan nog också få tag på kapital till sina investeringar, men vi måste jobba mera med att bistå i frågor som gäller uppfinningar, innovationer och patent.

Det borde också finnas en obligatorisk utbildning i grundläggande förutsättningar för eget företagande, ett slags företagarkörkort för dem som aldrig tidigare har varit egna företagare. Det ökar också tryggheten och undanröjer många problem om man, innan man startar eget, har en grundläggande kunskap om lagar och administrativa förutsättningar för företagande.

Det är också viktigt att sudda ut gränserna mellan lönearbete och egenföretagande. Det måste bli enklare att kombinera företagande och lönearbete. Det får inte vara ett antingen/eller utan en möjlighet till både/och på en flexibel arbetsmarknad.

Om vi vill att fler skall etablera sig som småföretagare måste vi i fortsättningen utjämna villkoren i de sociala skyddsnäten mellan lönearbetare och småföretagare. Vi måste jämställa lönearbete och egenföretagande. Vi måste etablera ett nytt synsätt.

Låt oss skapa en ny svensk modell för småföretagande som inte nödvändigtvis bygger på skillnader i beskattning. Vi måste underlätta för

produktionen och produktionens förutsättningar. Låt oss också skapa förutsättningar för en ökning av förädlingsgraden i Sverige när det gäller våra utmärkta råvaror. Det är en lång process. Men genom den forskning och de utbildningsinsatser som nu är initierade har vi kommit en bit på väg. Detta kommer att utgöra grunden för den framtida välfärden.

Man kan inte heller utesluta att det behövs större skillnader i lagstiftningen i fråga om små och stora företag. Det behövs lagstiftning som ger mer stöd och hjälp under de första åren som en nystartad verksamhet pågår. Men det blir också alltmer uppenbart att vissa lagar som fungerar bra för de stora företagen inte fungerar lika bra för de små företagen. Den frågan borde utredas grundligt.

Herr talman! Det som jag här har talat om är svåra frågor som kräver stor tankemöda och en förändrad syn på egenföretagande. Hur frågorna kommer att hanteras kommer framtiden att utvisa. Men vi vet att det behövs fler jobb för att vi skall få en hållbar utveckling på längre sikt inom arbetsmarknaden.

Anf. 202 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Arbetslösheten är rekordhög. Den sociala tryggheten urholkas samtidigt som skatterna ökar. Människors välfärd kläms åt från två håll. Välfärdsstaten håller på att rämna. Vart är vi på väg?

Går vi mot en utveckling som ger allt mindre service och allt mindre stöd till en allt högre kostnad för låg- och medelinkomsttagare?

Går vi mot välfärdsstatens förfall samtidigt som var och en får klara sig själv bäst han eller hon kan?

Eller skall vi gå mot ett välfärdssamhälle där samhällets olika områden – det offentliga, gemenskaperna, dvs. familjen, vänner, arbetskamrater, idrottsklubbar och kyrkan m.fl. samt marknaden – samverkar för att skapa en ordning där det stora flertalet kan leva på sin lön, där det finns utrymme och möjligheter för människor att förverkliga sina livsprojekt i deras egenskap av företagare, anställda och där det finns stöd för dem som verkligen behöver det?

För mig är svaret givet: Välfärdssamhället är det enda acceptabla alternativet.

Jag har nyligen tillsammans med företrädare för andra politiska partier deltagit i en utfrågning anordnad av Krisgruppen i södra Sverige. Många människor fanns på plats som allvarligt oroades för sin situation och framtid. Flertalet inlägg var ett uttryck för förtvivlan och pessimism. Det gick inte att ta miste på besvikelsen över den socialdemokratiska regeringens löftesbrott. Deras förväntningar på välfärdsstaten har mer eller mindre slagits i spillror.

I gårdagens Blekingetidningar kunde man läsa att en aviserad höjning av avgifterna för trygghetslarm leder till att många av ekonomiska skäl tvingas att avstå från dessa. Höjda avgifter för hemtjänsten tvingar alltfler människor att avstå eller att nedbringa kostnaderna genom att köpa motsvarande tjänst utan kvitto.

Höjda fastighetsskatter tvingar människor att avyttra sina hem. Sänkta bostadsbidrag tvingar alltfler människor till socialkontoren.

När den socialdemokratiska regeringen beslutade att senarelägga utbetalningen av barnbidragen sju dagar tvingades ännu fler barnfamiljer att söka socialhjälp.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Det har skett en kraftig omvandling av det svenska samhället under de senaste 30 åren. Stat, kommuner och landsting har tagit på sig huvudansvaret för många områden i samhället som tidigare har skötts av företag och andra som verkar på marknader eller i frivillig form genom samhällets olika gemenskaper. Det offentliga har inte bara tagit på sig huvudansvaret utan ofta dessutom ansvaret för att själv bedriva verksamheten i egen regi. Det offentliga har trängt undan stora delar av det övriga samhället.

Detta innebär att det har blivit mer av offentlig verksamhet och mindre av marknader och frivilliga sammanslutningar, mindre av valfrihet, mindre av konkurrens, mindre av alternativ samt färre möjligheter att påverka sitt eget liv och att ta eget personligt ansvar. Det har i sin tur medfört att möjligheterna för Sveriges ekonomi att växa har blivit mindre, samtidigt som människors trygghet har minskat. Det enda som har ökat är skatterna. Sammantaget innebär det en trefaldig social och ekonomisk nedrustning.

Inför valet 1994 utlovade Socialdemokraterna att arbetslösheten skulle sjunka till 5 %, om de fick möjlighet att regera. Vallöftet väckte naturligtvis hos många människor en stark förhoppning om ett riktigt jobb och därmed ökad trygghet. Nu ser vi resultatet: arbetslösheten stiger, och otryggheten ökar.

För någon vecka sedan sammanträffade Blekingebänkens riksdagsledamöter med företagare inom SAF-gruppen i länet. De var samfällt kritiska mot den företagsfientliga politik som för närvarande bedrivs. Den förlängda sjukperioden, försämringen när det gäller momsredovisningen, den höga skatten på arbete, den förtida kärnkraftsavvecklingen, arbetsrättslagstiftningen och arbetstidsregleringen är några av de hinder som motverkar tillväxten och därmed förutsättningarna för nya jobb.

Vill Socialdemokraterna vara med om att forma ett välfärdssamhälle? Det finns för närvarande inget som talar för att de vill stärka de enskilda människornas möjligheter att leva på sin lön och därmed öka deras möjligheter att bestämma över sin vardag. Det betyder att de enskilda människorna i ännu högre grad kommer att vara beroende av politiska beslut. Det betyder att även den person som är i behov av socialbidrag får betala skatt till stat och kommun, som i genomsnitt uppgår till ett lika stort belopp som erhållet bidrag.

Tyvärr finns det heller inga tecken som tyder på att Socialdemokraterna lyssnar på företagarnas krav på ett bättre företagarklimat. De starka kraven på en förlängd sjukperiod och sänkta skatter och avgifter, som nästan dagligen upprepas från företagarkåll, lyssnar man uppenbarligen inte på. Detta är oroande. I landshövdingeuppdraget till regeringen talas det om nya företagsstöd, i alla fall i mitt hemlän. Mina farhågor om denna utveckling av politiken förstärks av att småföretagardelegationens första förslag utmynnar i en jämnare spridning av utbetalningar av barnbidrag, a-kassa och sjukpeng för att gynna detaljhandeln i stället för ett tillmötesgående av företagarnas krav på sänkta skatter och avgifter.

För att stärka den enskilde individen är det enligt min och Moderaternas uppfattning viktigt att sänka skatten för låg- och medelinkomsttagarna, så att alltfler kan leva på lönen efter skatt. Det kan ju inte vara rimligt att en trebarnsfamilj, vars inkomster uppgår till 25 000 kr per månad, är berättigad till socialbidrag.

Är det inte moraliskt förkastligt att ta ut så höga skatter att alltför många människor skall behöva bli beroende av socialbidrag?

Prot. 1996/97:53
22 januari

Anf. 203 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Förra valrörelsen handlade i huvudsak om att få ordning på ekonomin, att minska arbetslösheten och, som dagens debatt är rubricerad, att få en hållbar samhällsutveckling på längre sikt. Väljarna trodde att vänstern i svensk politik skulle klara detta. De fick majoritet, men deras lösningar höll inte. Deras lösningar fick inte marknadens förtroende.

Då vände sig, som bekant, Socialdemokraterna till Centern. Efter att samarbetet påbörjades under våren 1995 har väldigt många hushåll märkt av flera positiva effekter av detta samarbete, trots de stora nedskärningar och nödvändiga besparingar som har skett främst inom transfereringssystemen. De allra flesta hushållen har gynnats av den sänkta räntan, den stärkta kronan, den låga inflationen – nästan deflation – och reallöneökningar kombinerat med sänkt matskatt.

Samtidigt med saneringen av ekonomin måste vi nu än intensivare arbeta vidare för att söka minska arbetslösheten – vår tids största gissel. Den totala arbetslösheten har ökat under 1996. Arbetslösheten är allvarlig för alla, men nu ökar arbetslösheten mer bland kvinnor än bland män. Invandrarkvinnorna, tillsammans med våra ungdomar, har det allra svårast. Till detta kommer att många kvinnor som har ett jobb har svårt att försörja sig, eftersom de är ofrivilligt deltidsarbetande, med andra ord deltidsarbetslösa.

Samtidigt missgynnas kvinnor vad gäller arbetsmarknadspolitiska insatser. Kvinnor kommer inte i fråga för dyrare arbetsmarknadsinsatser i samma utsträckning som männen. Kvinnor får ofta erbjudanden om ”kallas-vid-behov-arbeten”. De får kortare arbetsmarknadsutbildningar och deltar inte i projektanställningar lika ofta som män. Denna orättvisa fördelning av arbetsmarknadsinsatser måste rättas till. Här krävs omedelbara insatser.

Den höga arbetslösheten kräver att olika lösningar prövas, så att fler personer kan få ett arbete. Då gäller det att fundera över var de nya jobben finns. Storindustrin kommer knappast att nyanställa. Dess ekonomiska vinster används i huvudsak till modernisering av teknik och maskinpark. Däremot finns det en utvecklingspotential bland mindre och medelstora företag. Företagandet måste därför stimuleras och gynnas i än högre grad än i dag. Arbetsgivaravgifterna måste sänkas ytterligare. Utrymme skapas genom högre avgifter på miljöstörande verksamhet. Skatteväxlingen måste påskyndas. En annan mycket viktig insats blir att minska krånglet och byråkratin.

Den offentliga sektorn kan knappast växa i framtiden. Tack vare den överenskommelse som före jul träffades mellan Centern och regeringen om miljardsatsningarna på kommuner och landsting kunde ett antal jobb räddas kvar, dock inte alla. I detta sammanhang uttalade centerkvinnorna i vår organisation en förhoppning om att de ansvariga politikerna skulle styra över medlen till vård, omsorg och utbildning – arbeten som i huvudsak utförs av kvinnor. Göran Persson har ju nu utlovat ytterligare statliga satsningar, vilka blir viktiga för att rädda fler offentliga jobb.

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

För att råda bot på den obalans som finns i samhället i dag mellan dem som har arbete och de arbetslösa och mellan tillgängliga resurser och otillfredsställda behov, måste vi söka samverkansformer mellan det privata och det offentliga. Jag tror att lösningen finns i ett ökat medborgarinflytande och en större delaktighet. Det är lättare att se behov och finna förutsättningar och lösningar på det lokala planet. De lokala arbetsförmedlingsnämnderna, som nyligen har startat sin verksamhet, måste därför ges möjlighet att arbeta än mer flexibelt för att kunna utnyttja lokala möjligheter fullt ut.

Kvinnors företagande ökar långsamt, vilket är glädjande. Nu startas nästan vart fjärde företag av kvinnor. Målet måste vara hälften av företagen. Centerpartiet vill ha ett tioårigt småföretagarprogram med bl.a. förbättrad rådgivning, fler kvinnliga affärsrådgivare, mentorskap och förbättrad långivning. Därigenom kan utvecklingen påskyndas.

Många kvinnor är särskilt intresserade av kooperativt företagande. Det är ofta lättare för en liten grupp kvinnor att övervinna den s.k. entreprenörströskeln och bilda ett kooperativt företag än vad det är för en enskild kvinna att bli företagare. Av dem som vänder sig till de lokala kooperativa rådgivningscentrum som finns i dag är 70 % kvinnor. Det är glädjande att de små kooperativa företagen har expanderat under de senaste åren. En färsk studie har visat att man inom hemtjänsten t.o.m. har lyckats bäst på den kooperativa sidan.

Vi måste också sträva efter en generellt förkortad och mer flexibel arbetstid. Skälen till det är många. Vi har tidigare haft en lagstiftad arbetsvecka på 48 timmar. Nu har vi generellt en arbetsvecka på 40 timmar. Vem har sagt att just 40-timmarsveckan är den absolut rätta? I andra europeiska länder varierar den generella arbetstiden, och i många länder har arbetstiderna sänkts. Sverige ligger nu i topp samtidigt som vår arbetslöshet är rekordhög. I första hand bör arbetsmarknadens parter kunna komma överens om stegvisa minskningar av arbetstiderna. Det har tidigare talats om Växjö's exempel. Jag anser att våra kommunpolitiker bör eftersträva att ha liknande system i sina kommuner.

Centerpartiet har ett mål: 30 timmars arbetsvecka som ger utrymme för sex timmars arbetsdag. En generellt förkortad arbetstid underlättar flexibla lösningar. Arbete skapar möjlighet till välfärd, men tillgänglig välfärd måste fördelas rättvist.

Anf. 204 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Ingbritt Irhammar sade att marknaden inte gillade vänsamverkan 1994 och att marknaden inte gillade paketet på 114 miljarder kronor som skulle gälla till 1998. Men samarbetet med Centern gillas tydligen av marknaden. Vad är det Centern har tillfört samarbetet för att det skall gillas av marknaden? Det som händer ute i kommuner och landsting är att uppsägningarna fortsätter. Den statliga servicen har blivit sämre. Det är precis motsatt politik i förhållande till vad Centern – fortfarande, hoppas jag – egentligen vill, nämligen att hela landet skall leva, att glesbygd och landsbygd skall ha möjligheter att fortsätta överleva och att vi skall slippa den centralisering som vi ser i dag.

Anf. 205 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Först vill jag instämma i att vi måste arbeta för ett välfärdssystem och en trygghet för alla människor i hela vårt land. En förutsättning för detta är en stabil ekonomi som har marknadens förtroende. Att marknaden inte hade förtroende för det samarbete med Vänstern som fanns i början av 1994 och fram till våren 1995, visade sig i oerhört höga räntor, en svag krona och en hög inflation. Detta kunde inte rättas till förrän samarbetet mellan Socialdemokraterna och Centerpartiet började. Det har givit en stabil grund för att nu gå vidare och försöka finna former där välfärden kommer att gälla alla.

Vi har i dag fått höra från Göran Persson att saneringen har gått så bra att det nu finns 10 miljarder kronor för att t.ex. värna vård, omsorg och skola.

Anf. 206 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Tyvärr gör Ingbritt Irhammar nog en litet för positiv tolkning av de egna insatserna. Skillnaden mellan 114 miljarder och 126 miljarder är inte särskilt stor. Problemet är naturligtvis att den s.k. marknaden – om det nu var den; jag är mycket tveksam till det – inte hade tålamod att vänta och se hur det gick. Det har man ju inte när det gäller sådana saker.

Tyvärr har det uppstått många problem till följd av de fortsatta nedskärningar som Socialdemokraterna och Centerpartiet varit överens om. Nu säger man plötsligt: Det kanske inte var så bra. Nu skall vi ta och rätta till alla fel. Det handlar om fel som egentligen inte hade behövt göras från början.

Anf. 207 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Min bedömning av den ekonomiska stabiliteten utgår från hur marknaden reagerar på den politiska situationen och de politiska uppgörelserna. Varken Vänsterpartiet eller Centerpartiet kan ensamt tala om för marknaden hur den skall reagera. Den reagerar genom att visa sitt förtroende, och det är det vi ser exempel på.

Anf. 208 EWA LARSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag har några frågor till Ingbritt Irhammar. Centern driver alltså nu förkortad arbetstid. Det hörde jag att Ingbritt Irhammar sade. Då undrar jag: Vill ni lagstifta om en sådan? Är det inom den här mandatperioden ni kan tänka er förkortad arbetstid, eller kommer ni att komma med något annat förslag?

Anf. 209 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Centerpartiet antog i slutet av 80-talet ett program på en partistämman enligt vilket målet är 30 timmars arbetsvecka. Det ger utrymme för en sextimmarsdag och för flexibla arbetstider. Detta har inte alla i Centerpartiet drivit, utan de flesta har varit väldigt dåliga på det. Det är i huvudsak kvinnorna som har drivit det.

Nu försöker vi, framför allt från Centerkvinnornas sida, visa de positiva effekterna av att arbeta för en förkortad arbetstid. Det leder inte bara till att fler kan få arbete, vilket Växjöprojektet har visat, utan det handlar

också om livskvalitetsfrågor och fördelningsfrågor. Den välfärd och de arbetstillfällen vi har får fördelas när vi nu inte har arbete åt alla. Framför allt är det dock av jämställdhetsskäl som det är viktigt att driva detta.

Anf. 210 EWA LARSSON (mp) replik:

Herr talman! Detta är både glädjande och litet deprimerande. Självklart har en förkortad arbetstid många kvalitativa fördelar. Det är en komplex fråga. Men att Centern sedan 80-talet har drivit frågan, och inte så kraftfullt, gör att jag vill fråga: Varför inte ta chansen nu och tillsammans med andra partier, t.ex. Miljöpartiet, samla kraft och driva frågan med litet mer kraft så att vi kan få ett resultat inom denna mandatperiod?

Anf. 211 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att vi redan ser vissa resultat. Jag tror själv att det är oerhört viktigt att arbetsmarknadens parter driver detta i avtalsförhandlingar om det löneutrymme som finns. Kan vi nu få Växjöprojektet att fungera som en våg över hela landet, så kan det ge tusentals redan under den här mandatperioden. Jag vill inte ha lagstiftning *nu*, men däremot kan jag inte utesluta det på sikt.

Jag håller med om att det är tragiskt att inte fler driver det här aktivt, men vi måste hjälpas åt. Vi har ju faktiskt haft en gemensam debattartikel med forskare, fack och representanter från Ewa Larssons parti, mitt parti och Vänsterpartiet. Jag hoppas att det nästa gång blir ännu fler partier, ännu fler fack och ännu fler personer som är med.

Anf. 212 EWA LARSSON (mp):

Herr talman! Jag ser fram emot när hela Centerpartiet tillsammans med hela Miljöpartiet driver förkortad arbetstid.

Nu vill jag gå från stort till smått, till dessa våra minsta, till barnen. Med sorg i hjärtat måste jag tillkännage att jag under de senaste två åren och tre månaderna, den tid som jag har varit förtroendevald till Sveriges riksdag, inte kan påminna mig att riksdagen fattat ett enda politiskt beslut som gynnat barnen. Jag önskar att den som vet eller kan påminna sig bättre än jag rättar mig.

Om vi inför barnkonsekvensbeskrivningar, dvs. att vi prövar politiska beslut utifrån barnets bästa, blir det lättare att se beslutens konsekvenser.

Samhället förändras just nu mycket fort. De sammantagna effekterna av en rad politiska beslut medför att ett ökande antal människor lever under ekonomisk stress. Det här påverkar självfallet barnet. Det säger de själva till PBU, skolsköterskor och föreningsliv. Lyssna på barnen!

Det finns inga ensamstående föräldrar – varje barn har en mamma och en pappa. Däremot finns det väldigt många ensamförsörjande föräldrar. I en färsk rapport där Danmark, Finland, Frankrike, Nederländerna, Norge, Storbritannien, Tyskland och Sverige jämförs vad avser samhällets stöd till barnfamiljer visar det sig att Sverige ger lägst stöd till just ensamförsörjande föräldrar. Endast det svenska systemet är i princip helt neutralt i förhållande till försörjningssituation. Det här är ju anmärkningsvärt. Just ensamstående familjeförsörjare har drabbats extra hårt av de politiska ekonomiska prioriteringar som har gjorts inom den här mandatperioden.

Jag undrar hur det känns att vara barn och behöva nya glasögon och veta att det medför att det inte blir någon semesterresa i år heller. Vi kan ju fråga barnen.

Vi är eller borde åtminstone vara överens om att den grundläggande resursen i vårt samhälle är det mänskliga kapitalet. Skolan är ett samhälle i miniatyr, anförde en tidigare talare. Dagens skola är fortfarande starkt hierarkiskt uppbyggd, med rektor i toppen och matbetspisningspersonal i botten. Jag vill påstå att skolan är en kvarleva av en form av institution där barnet inte kan växa. Kunskapsklyftorna i samhället håller på att förstärkas, samtidigt som en del företag arbetar för platta organisationer, delaktighet och gemensamt ansvarstagande.

Herr talman! Generellt sett vill jag påstå att barn är utvecklingsoptimister. För oss, vi som är här och ute i samhället, är det självklart att skolan är till för barnen. Men känner barnen att skolan är till för dem? När klasserna görs större försvinner möjligheter för varje barn i en klass att framstå som en egen individ. När maten försämras i skolan märker barnen självfallet det, och en del skolor är nu nere i en portionskostnad på 4 kr. Andra skolor, allt färre, prioriterar i dag annorlunda, utifrån kunskap om att en god kvalitet på råvara liksom tillagning kostar. En gång i tiden drev Socialstyrelsen på utbildning om vikten av god kosthållning. Nu har också dessa utbildare bantats bort – eller kommer det en ny utbildningskampanj? Barnets bästa kräver det.

När barnen skall börja röra sig själva i samhället, hur ser då utemiljön ut? Samhällsbygget har helt tappat fotfästet bildningsmässigt sett, och numera är det bilens framfart som först vägs in. Barnet blir ett problem när det vill förflytta sig självt. Begränsningar i rörelseutrymme tillhör vardagen, inte undantagen. Bilsamhället stärker också i dag sina positioner ytterligare. Barnets uterum och möjligheter till fri lek begränsas alltmer. Våld mot bil bestraffas hårdare än våld mot barn.

Jan Bergqvist anförde för ett par timmar sedan lyriskt att inget barn skall behöva vara rädd för att bli mobbat när det går till skolan. Ja, det är väl självklart. Det håller väl alla människor med om. Men faktum är att det finns bostadsområden där barnen själva uttrycker att just våldet i skolan och på fritiden är deras största problem, att rädslan ständigt är närvarande. Möjligheten att känna tillit bygger ju på tillit. Annars blir det svårt. Jag undrar vad ordföranden i finansutskottet har för svar att ge de barnen.

Tillväxt för en hållbar utveckling kräver folkligt deltagande, och om de små skall vilja vara med som folk när de blir stora krävs att vi prioriterar om och prioriterar dem. Det gjorde Erik Lindorm i dikten Lyckans minut ur Domedagen från 1920.

Är det sant att jag håller ett barn på min arm och ser mig själv i dess blick?

Och fjärdarna gnistrar och jorden är varm och himlen utan en prick.

Vad är det för tid, vad är det för år?

Vem är jag, vad bär jag för namn?

Du skrattande knyte med solblekt hår, hur fick jag dig i min famn?

Jag lever, jag lever, på jorden jag står. Var har jag varit förut?

Jag väntade visst miljoner år, på denna enda minut.

Herr talman! Regeringen har precis beslutat om en kraftig satsning på kunskap om FN:s barnkonvention. Bra! Jag anser att vi skall börja med oss själva och lyssna på barnen.

Anf. 213 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Vi kommer laddade till FN:s säkerhetsråd, sade nyligen Peter Osvald, Sveriges FN-ambassadör, när Sverige intog sin plats i säkerhetsrådet. Den laddningen behövs i allra högsta grad, för runt om i världen ser vi många kriser, både öppna kriser och sådana som är i sin linda, alla väntande på sin lösning. Sverige har inte bara laddat utan också förberett sig med både program och uttalade ambitioner samt lång erfarenhet av internationellt arbete.

Redan från start finns en konflikt på dagordningen, nämligen den i Centralafrika kring Tanganyikasjön, Victoriasjön och några sjöar till. De länder som berörs är främst Zaire, Rwanda och det land jag själv nyligen hade möjlighet att besöka, nämligen Burundi. Inget land i regionen har undgått att påverkas av konflikterna, och flyktingströmmarna är det påtagligaste beviset på detta.

Trots att världen känner till detta kan jag framför mig se ett scenario med ett storkrig kring de stora sjöarna och ett internationellt samfund som är förlamat av fransk-amerikanska motsättningar. Den språkstrid som återigen kom i dagen vid valet till generalsekreterare i FN vill man gärna le åt, men med den typ av allvarliga frågor som det internationella samfundet står inför finns det inte plats för någon sådan grabbig tuppfäktning.

Vi har ännu bara sett de första akterna i detta drama, där ansvaret vilar tungt på regionens ledare. Men detta är också ett drama där vi vet att objudna inte kan hålla sig på avstånd utan gärna hjälper till med egennyttans regi i kulisserna.

Olika fientliga intressegrupper har börjat utkristallisera sig, med mentorer från Washington och tidigare kolonialmakter, stater som hittills har fått härja alldeles för ostörda i Centralafrika, medan vi här i Norden av naturliga skäl har lagt vår kraft och tyngdpunkt på engagemanget i södra Afrika och kampen mot apartheid.

Nu måste fokus i Afrikahjälpen flyttas norrut på kontinenten, till regionen kring de stora sjöarna. Sverige kan i det sammanhanget spela en strategisk roll i den nödvändiga försoningsprocessen. Vi betraktas som en pålitlig och objektiv partner och får därigenom lättare förtroende hos båda sidor i konflikten. Kristina Svensson gjorde tidigare och Thomas Redaeus gör nu ett viktigt arbete där nere i Burundi. Pingstmissionens utlandshjälp bör också nämnas på vår plussida.

Komplexiteten i konflikterna och grymheten i det lidande som når oss via medierna kan paralysera, men vi måste förmå oss att se bortom etniciteten och i stället tydligt synliggöra dem med anspråk på eller snarare ovilja att dela med sig av makt och pengar, vilket är konflikt drivande även här och denna gång. Regionen är på gränsen till sammanbrott. Människor utsätts för svält, flykt, förföljelse och övergrepp, dödas, ja, rent av slaktas. Nu fordras ett helhetsgrepp för att åstadkomma en varaktig lösning. Isolationism är ingen framkomlig väg. Vår och omvärldens säkerhet kan aldrig byggas med andras orättvisor som grund.

Vid mitt besök i Burundi besökte jag African Housing Fund, en SIDA-stödd organisation som arbetar med att bygga upp förstörda byar

och ge människor tillbaka deras hem. Dessa byggprojekt bedrivs av hutuer och tutsier i samverkan – rent bokstavligt bygger de nu upp freden tillsammans.

Ett annat exempel på bistånd är det som går till det numera sargade burundiska parlamentet och dess parlamentariker, varav många har dömts och andra har tvingats fly inom och utom landet.

Trots att det finns bistånd och att det, fast i liten skala, finns utomstående som befinner sig i landet behövs det fler oberoende ögon och öron när logiken är satt ur spel, ögon och öron som kan bekräfta alla otroliga men sanna händelser men även dementera fabricerade lögner. Officiella observatörer på FN:s uppdrag skulle enligt min bedömning fylla en dubbel funktion. De kan rapportera och medla, och de kan också visa det internationella samfundets intresse för en positiv utveckling. Det finns nämligen en utbredd rädsla för att landet likt Somalia och Rwanda skall bli lämnat åt sitt öde. Att som nu låta kanske hela 700 000 flyktingar driva omkring utan hjälp inne i Zaire ökar inte tilltron till hjälp utifrån.

Många länder i Afrika är skapade av kolonialmakter. Så är inte fallet med Burundi. Burundi har genom århundradena varit ett organiserat kungadöme innan man i slutet av 1800-talet blev en tysk och sedan en belgisk koloni. Den draksådd som då såddes är en stor del av det som vi nu ser skördas. Att belgarna har fått EU:s förtroende att stötta det rättssväsende man tidigare aktivt har bidragit till att bryta ned ger föga trovärdighet. Frankrike, som inte heller utmärkt sig för sin opartiskhet i regionen eller dragit sig för att stödja ledare med talang för kleptomani, fick polisen på sitt ansvarsområde, medan Sverige åtog sig ungdomsfrågorna.

Det har förekommit flera kupper, men mellan de kupperna har det pågått en demokratiseringsprocess som också måste få fortsätta. Jag vill dock varna för en övertro på demokrati av västerländsk modell som problemlösare om det inte först finns en folklig förankring, en folklig resnansbotten. Vi måste ha större respekt för lokala uppfattningar, inte minst som komplement, om politiskt deltagande. Kvinnornas roll måste vi också bättre ta till vara. Då kommer man längre i demokratiseringsprocessen.

Grannländerna reagerade på kuppen 1996 med ekonomiska sanktioner. En kraftig reaktion från omvärlden var motiverad. Men återigen kan vi se svårigheterna med att få sanktionsvapnet att träffa rätt.

Det som skulle undantas från sanktionerna, främst humanitär hjälp och konstgödsel, har av administrativa skäl haft svårigheter att ta sig in i landet, medan smugglingen är framgångsrik. Den är framgångsrik för den som ändå kan betala eller som rent av tjänar pengar på sanktionerna. Värst drabbade är de som bäst behöver omvärldens stöd, nämligen flyktingar, internflyktingar och de fattigaste. Sanktionerna riskerar att bli ytterligare ett vapen i fel händer och därigenom förstärka förtrycket i stället för att nå avsedd verkan.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att det behövs en översyn av sanktionsvapnet och ett större engagemang för krisområdet Centralafrika.

Anf. 214 TORSTEN GAVELIN (fp):

Herr talman! Inför denna något begränsade församling kommer jag att koncentrera mig till energifrågan.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Om man skall döma efter den bild av de pågående energiförhandlingarna som man får i massmedierna är förutsättningarna inte särskilt stora för att resultatet skall bli en proposition som riktar in den svenska energipolitiken mot en hållbar utveckling, utan snarare mot en fortsatt förvirring. Denna allvarliga och mycket långsiktiga fråga verkar ha reducerats till ett sällskapsspel om regeringsmakten efter nästa val där frågan om vem som får vem och när blivit huvudsaken.

Världens klimatforskare är så gott som helt eniga om att de industrialiserade västländerna måste reducera sina koldioxidutsläpp avsevärt och snabbt om inte allvarliga klimatförändringar skall inträffa under nästa sekel. En global temperaturhöjning kan medföra en kraftig lokal temperatursänkning i Skandinavien i och med att Golfströmmen påverkas. Växthuseffekten är ett globalt problem, och användningen av fossila bränslen måste reduceras kraftigt i världen.

Häri ligger den stora energipolitiska utmaningen för oss i de industrialiserade västländerna. Men i Sverige skall vi, som det nu ser ut, i stället avveckla säkra kärnkraftverk som producerar elkraft utan att släppa ut koldioxid. Fortsatta svenska satsningar på internationell klimatforskning och ökade svenska ansträngningar för att inom EU och FN vinna ökad förståelse för betydelsen av att reducera fossilbränsleanvändningen känns för mig mera angelägna.

Biobränslen är en möjlighet att minska växthuseffekten. Andelen biobränslen för uppvärmning har också successivt ökat i Sverige, och i dag ersätts olja och kol med biobränslen i en takt av 3–4 TWh per år, alltså i en mycket hög takt. Vår svenska nisch i utvecklingen av ett hållbart energisystem kan vara forskning och utveckling kring biobränslenas produktion, förbränningsteknik, utsläppsreduktion, avfallshantering m.m. Ett brådskande forskningsområde är riskerna med utsläppen av hälsovådliga ämnen vid förbränning av biobränslen.

Investeringar i energianläggningar av olika slag är oftast mycket långsiktiga. Därför är stabila ekonomiska spelregler av största vikt. I nuvarande osäkra läge kommer inga investeringar i gång utan kraftiga statliga subventioner. I Sverige har den politiska majoriteten ökat skatter och avgifter på energi mycket kraftigt och på olika sätt de senaste två åren. Skatterna är ömsom miljörelaterade och ömsom rent fiskala.

På den avreglerade nordiska elmarknaden snedvrider en del av dessa skatter konkurrensförhållandena till svenska producenters nackdel. Behovet av en skattereform på energins område är därför akut. Bl.a. borde rent fiskala skatter läggas i konsumentledet och miljöavgifter i producentledet. Skatteväxlingskommitténs arbete är här en bra grund att utgå från.

Herr talman! Om regeringen lägger fram förslag om förtida nedläggning av Barsebäck, vilka är det då som vinner och vilka är det som förlorar på det? En vinnare framträder tydligt. Det är Danmark. På kort sikt får Danmark sälja mer elström från sina kolkraftverk och på lång sikt mer fossilgas i den befintliga ledningen. Eleffekten i Barsebäcksverket måste nämligen ersättas med effekt i närområdet. Det går inte att förlita sig på norrländsk vattenkraft när det kniper till och blir kallt. Därtill är överföringskapaciteten för låg och tillgången för knapp, åtminstone under torrår.

Förlorare blir i första hand miljön och de anställda på Barsebäcksverket och på Vargön-Alloys och andra elintensiva industrier, och i andra

hand skattebetalarna och elkonsumenterna i Sverige. Det är alltid till syvende och sist medborgarna som får stå för notan. Jag har inget otalt med danskarna, men jag anser att svenska medborgares pengar kommer till bättre användning inom skola, vård och omsorg än om de används för att köpa elkraft och fossilgas från Danmark. Dessutom är varje arbetstillfälle värt att slå vakt om.

Den svenska kärnkraften tillhör den mest säkra i världen. Inom vårt närområde har vi reaktorer som tillhör de mest osäkra. En stor kraftinsats för att höja reaktorsäkerheten i Baltikum och Ryssland, ett samverkansprojekt mellan den svenska kärnkraftsindustrin och staten, ser jag som ett väsentligt inslag i en kommande energipolitik.

Herr talman! Som folktoppartist anser jag att ett energipolitiskt beslut skall grundas på marknadsekonomiska principer. Då blir det hållbart och trovärdigt. Att som näringsministern i gårdagens interpellationsdebatt tala om att en planerad avveckling är att föredra framför en snabb avveckling "när grejerna är slut" är att omyndigförklara både elkonsumenterna och de elproducenter som byggt och som driver våra säkra kärnkraftverk. Planhushållningens tid är förbi.

Som jag ser det har en energipolitik för hållbar samhällsutveckling på längre sikt en internationell inriktning och ett dynamiskt perspektiv.

Anf. 215 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Torsten Gavelin.

Torsten Gavelin pratar om säkra kärnkraftverk. Men den processen ingår i en helhet. Man skall bryta uran som är en ändlig resurs, och man diskuterar faktiskt mycket de miljöproblem för människor och natur som finns runt det. Det finns också ett avfall som vi skall ta hand om, och problematiken kring det har vi inte löst. Det är också så att den här processen inte ingår i det naturliga kretsloppet.

Anser inte Torsten Gavelin att det är några problem med hela proceduren runt kärnkraften?

Anf. 216 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Herr talman! Världen är full av problem, och kärnkraften är naturligtvis inte något undantag. Det har gjorts hyllmeter av utredningar kring riskerna med olika energiproduktioner och de kostnader som hela processen för med sig, från gruvbrytningen av uran till avfallshanteringen. Man har jämfört med oljeutvinning, med kolbrytning och även med vattenkraft. I alla de här utredningarna har man kommit fram till att kärnkraften står i en klass för sig, med ytterst låga kostnader sett i proportion till produktionen.

Anf. 217 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Jag betvivlar de kostnadsberäkningarna. Vi har ju faktiskt inte något facit när det gäller kärnkraften. Det går inte att beräkna kostnaderna för avvecklingen och för den lagerhållning av avfallsprodukterna som vi nödvändigtvis måste ha. Det handlar om flera hundra år. Vem kan göra sådana beräkningar utan att det blir en lek med siffror?

Anf. 218 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Herr talman! Jag kan hålla med Owe Hellberg om att det naturligtvis inte finns några exakta beräkningar. Detta är svårt att beräkna.

Det är också mycket svårt att räkna på vad växthuseffekten ställer till med. Därför har man när man har jämfört kol, olja, uran, vattenkraft, osv. uteslutit växthuseffektens kostnader, eftersom de är för svåra att bedöma.

I dessa jämförelser kommer kärnkraften, som jag tidigare sade, i en särklass med mycket låga totala kostnader. Vattenkraften har betydligt högre riskkostnader på grund av de stora dammolyckor som förekommer med det kraftslaget och de många olyckor som sker vid utbyggnaden av vattenkraften. Det är för mig förvånande, men det är ett faktum i dessa utredningar.

Anf. 219 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! En hållbar utveckling innebär för mig och Vänsterpartiet en världsordning där den kapitalistiska marknadsekonomin ifrågasätts, där människors behov av en rättvis fördelning respekteras och där en ekologiskt hållbar resursanvändning är grunden för produktionsvillkoren. Dagens kapitalism där pengarna styr efterfrågan innebär att 20 % av jordens befolkning i de rika delarna av världen utnyttjar 80 % av jordens resurser.

Produktionsprocessens villkor är viktiga. Marknadskrafterna tar inte hänsyn till helheten. På marknaden styr pris, tillgång och möjligheter till efterfrågan på produkterna konsumtionsmönstren. Politiken måste vara med och styra produktionsvillkoren för att inriktningen mot det hållbara samhället skall kunna stakas ut. Jag skall ge två exempel på när marknadskrafterna inte fungerar utifrån denna helhetssyn.

Fru talman! Vi svenskar gillar bananer. Efterfrågan på bananer är stor. Men kunskapen om deras ursprung och produktion är liten, eller tas ingen hänsyn till. I en tidning om miljöfrågor som blev ett resultat av ungdomens miljöriksdag år 1996 kan man läsa följande fakta: Med 17 kilo per år och person äter vi svenskar mest bananer i världen. De billigaste bananerna är definitivt inte de miljövänligaste. Jättelika regnskogsområden skövlas för att ge plats åt bananplantager. Plantornas rötter dränks med kemikalier, och plantagen sprutas för hand och med flygplan. Varje bananstock växer i en plastpåse fylld med bekämpningsmedel. Gifterna hamnar i floder och grundvatten. Plastpåsar hamnar i havet där jättesköldpaddor tar dem för maneter, sväljer dem och kvävs. Arbetarna på plantagerna drabbas i tusental av cancer, sterilitet och förgiftning. Det finns alternativ, KRAV-odlade bananer från plantager där gifter och bekämpningsmedel är förbjudna, men de säljs bara i vissa affärer och i begränsad mängd. Där har vi som konsumenter ett stort ansvar – men också ett politiskt ansvar – att försöka förändra en oansvarig produktionsprocess.

I Sverige är i dag inte arbetsmiljöproblemen eller produktionsproblemen av riktigt samma slag för människor och miljö som i exemplet med bananerna. Men det finns många problem som måste lösas och som inte är förenliga med en hållbar utveckling.

Fru talman! Här kommer ett exempel från svenska förhållanden. I min hemkommun Ockelbo finns ett lokalt bageri, Mattes bröd, med ett tiotal anställda. Det är ett småföretag som försöker klara sig i konkurrensen med de stora brödtillverkarna. När jag går och handlar mitt matbröd

köper jag det lokala brödet. Det ligger på hyllorna tillsammans med brödet från Pågens i Skåne och från Polarbröd långt uppe i Norrland. Det lokala brödet har fraktats 500 meter, medan de stora brödtillverkarnas fraktas ända upp till 100 mil. Det som sedan inte går ihop med tanken på en hållbar utveckling är att det lokala brödet inte är billigare än det andra sortimentet utan ibland tyvärr dyrare. Det beror dock inte på att den lokala bagaren har högre avkastning på sin produktion, utan på att samhällssystemet gynnar en storskalig produktion framför en småskalig, liksom storkonsumenter av energi och råvaror.

Visionen och kunskapen om det hållbara samhället måste genomsyra alla samhällsområden och förankras hos alla medborgare. Det måste politiskt tillämpas av alla, inte minst av ministrarna i sina ställningstaganden när de föreslår hur statens medel skall användas och hur verksamheterna skall utformas.

Det gäller t.ex. utbildningsminister Carl Tham och forskningspolitiken. Satsning på resurssnål och kretsloppsbasead energiteknik liksom utvecklingen av biokemisk teknik och av en ekologisk-biologisk produktionsprocess bör prioriteras.

Det gäller arbetsmarknadsminister Margareta Winberg, som måste skapa bättre förutsättningar för utveckling av nya jobb i hela landet. Vi måste få stopp på flyttlassen, som är lika stora som på 60-talet, med den skillnaden att man i dag inte flyttar till ett jobb utan med förhoppning om ett jobb.

Det gäller kommunikationsminister Ines Uusmann, som måste hejda utvecklingen mot alltfler tunga transporter på vägarna med sina rullande varulager. Vad är det som säger att företagets princip med *just-in-time*-modellen är en del av en hållbar utveckling?

Det gäller bostadsminister Jörgen Andersson, som måste skapa förutsättningar för en ny- och ombyggnation som är kretsloppsbasead. Det duger inte med enstaka experimenthus i något bostadsområde, utan det måste ske på bredden och med en kraftfull forskning som bas.

Det gäller statsminister Göran Persson och näringsminister Anders Sundström, som på sina kombinerade statsbesök och handelsresor i sina samtal med näringslivets företrädare, både de svenska och de som gästas, måste framhålla att de handelskontrakt som upprättas ställer största möjliga krav på en snål energi- och resursanvändning och att produktionsprocessen inte skapar miljöförstöring eller sker med oanständiga arbetsvillkor. Det är långt viktigare än att diskutera och ge exempel på vad som menas med politisk stabilitet.

Ett ekologiskt hållbart Sverige kräver en omställning på många områden där ordet livskvalitet kanske får en annan innebörd än i dag och där den materiella konsumtionen sker efter andra förutsättningar. En sådan utveckling kommer naturligtvis Vänsterpartiet att jobba för, eftersom vi inte är nöjda med dagens kapitalistiska samhällsmodell. Jag personligen tror mycket på en lokal och regional utveckling och lever gärna efter mottot: Tänk globalt, men handla lokalt!

Anf. 220 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Owe Hellberg säger att han ifrågasätter marknadsekonomi och tycker att politikerna skall styra mer. Sedan tar han exemplen med bananer och bröd. Jag tycker inte riktigt att Owe Hellberg fullföljde

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

sitt resonemang. Därför vill jag ställa frågan: Menar Owe Hellberg att vi politiker skall bestämma vilka bananer och vilket bröd som ockelboborna skall äta?

Anf. 221 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Nej, det menar jag naturligtvis inte. Men jag menar att de varor och den produktion som vi har skall baseras på ekologiska villkor. Man måste alltså betala för att utnyttja miljön, för miljöförstöringen, och om man inte har anständiga arbetsvillkor för de människor det handlar om. Det sker inte i dag. Det finns inte det intresset för det.

Det är där politikerna kommer in. De måste vara med och sätta ramarna för en utveckling som skall leda till ett hållbart och utvecklat samhälle.

Anf. 222 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Owe Hellberg vill ändå utnyttja marknadsekonomins mekanismer vad gäller varor och tjänster, osv. Då är inte Owe Hellberg så ifrågasättande gentemot marknadsekonomin utan vill i stället styra med hjälp av miljöavgifter och annat. Det kan man mycket väl göra i ett marknadsekonomiskt system. Men vill man styra för mycket är frågan: Vem är det som skall besluta? Är det konsumenterna och producenterna som träffas på marknaden och beslutar om hur produktion och konsumtion skall se ut, eller är det vi politiker som skall gå in och styra i detalj?

Anf. 223 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Till Torstens Gavelins stora besvikelse måste jag nog säga att även Vänsterpartiet vill ha en marknad. Men naturligtvis är det konsumenterna, producenter *och* de politiska målen som skall styra utvecklingen. Hur mycket eller hur litet politikerna skall lägga sig i beror på hur konsumenterna och producenter lever upp till målen för en hållbar utveckling. Det är ju faktiskt inte det producenten har som främsta mål för sin produktion. Det är något helt annat, och det vet även Torsten Gavelin.

Anf. 224 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Kära kammarledamöter som har orkat så här långt! Sverige skall byggas om till ett hållbart samhälle. Det har varit temat för debatten under hela dagen. En viktig del i det arbetet är att skapa ett hållbart transportsystem.

Owe Hellberg var inne på detta tidigare, när han – som jag uppfattade det – gav exempel på i hans tycke onödiga transporter. Jag delar uppfattningen att onödiga transporter är något som vi naturligtvis inte skall gynna. Men för mig är ett hållbart transportsystem någonting som skall vara såväl ekonomiskt som socialt och ekologiskt hållbart. Det är inte lätt. Det är svårt nog att nå ett av dessa tre mål, och det är ännu svårare att nå alla tre. Inte desto mindre är det nödvändigt.

Transporter har inte något egenvärde, utan de sker för att näringslivet skall fungera effektivt, för att människor skall kunna ta sig till jobbet men också för att människor skall kunna leva ett rikt liv. Men i dag sker transporter till priset av många människors liv och hälsa och till priset av att vår miljö successivt förstörs. Så kan det inte fortsätta.

Därför måste vi börja omställningen till ett ekologiskt hållbart transportsystem. I ett sådant transportsystem behövs alla transportslagen. Flyg, sjöfart och vägtrafik har alla viktiga roller att spela. Varje transportslag skall naturligtvis användas klokt, och varje transportslag måste anpassas till att ge minsta möjliga miljöskador.

Också järnvägstrafiken är en viktig del i ett hållbart transportsystem. Därför föreslår regeringen nu att Botniabanan byggs och att staten skall satsa ytterligare, mer än 30 miljarder kronor, på ny- och reinvesteringar i järnväg under nästa tioårsperiod. Det handlar alltså om mycket stora investeringar i ett enda transportslag.

Varför vill då regeringen att staten skall fortsätta att satsa på järnvägsutbyggnader? Det finns de som säger att det är att kasta pengarna i myrmarkerna. Jo, för det första måste framtidens transporter tillgodose näringslivets behov av effektiva transporter, och även i framtiden innebär det att basindustrin behöver väl fungerande järnvägstransporter. För att de skall bli effektivare krävs att bärigheten ökar men också att järnvägstransporterna i Europa fungerar utan problem. Det räcker alltså inte med att investera i Sverige.

Jag jobbar därför intensivt med att få med mig mina kolleger i de andra EU-länderna på att skapa transportkorridorer genom Europa som skall öppna även för utländska operatörer. På så sätt kan vi effektivt se till att tågen går ända från Sveriges basindustrier direkt till sina destinationer på exportmarknaden i utlandet. Det var det första skälet.

För det andra har järnvägen stor betydelse för att många människor skall kunna resa, både till och från jobbet och för att besöka släkt och vänner. Ett socialt uthålligt transportsystem kräver snabba, bekväma resor som är tillgängliga för alla. Tåget är ofta en bra lösning, särskilt i de mer tätbebyggda delarna av vårt land.

För det tredje är tåget oftast en bra lösning från miljösynpunkt genom små utsläpp och en hög energieffektivitet, dock inte lika hög som sjötransporterna. Detta gör att järnvägens bidrag till miljöproblemen inte är så stora. Men man skall komma ihåg att tåget inte är lösningen med stort L. Tåget kan dock ge ett bidrag till att vi skall kunna minska miljöproblemen. Därför är det viktigt att vi kan utveckla järnvägstrafiken totalt sett, som en del i att skapa ett miljöanpassat transportsystem.

Samtidigt vet vi att det är dyrt att satsa på järnvägen. Det här året, 1997, satsar staten 9,4 miljarder kronor på Banverket. Riksdagen har fattat det beslutet. Det är medel som i huvudsak används till investeringar och underhåll. 288 miljoner går till SJ för interregional persontrafik. Detta skall jämföras med att SJ betalar ca 1 miljard kronor i banavgifter. Det handlar om mycket pengar. Därför är det oerhört viktigt att järnvägstrafiken blir rationellare och attraktivare i framtiden, så att vi får så stor nytta som möjligt för de pengar vi gemensamt lägger ned.

SJ har också kraftigt rationaliserat sin verksamhet sedan 1988. Huvudorsaken till att SJ:s ekonomi ändå är dålig är allt högre kapitalkostnader. Skall man säga det på rak svenska innebär det att SJ har utökat sin verksamhet snabbare än intäkterna har ökat. Trots den stora satsningen på X 2000 har inte så många fler personer börjat resa med tåg. Naturligtvis spelar också den djupa lågkonjunkturen en roll. Dessutom har det gjorts ett antal olycksamma satsningar på biljettsystem och biljettbokningssystem som inte har fungerat tillfredsställande.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Detta går att lösa, så låt oss inte fastna i en diskussion om SJ:s akuta penningproblem. Vi måste se utvecklingspotentialen i järnvägstrafiken och hur den kan bidra till ett hållbart transportsystem. Naturligtvis behövs grundläggande spelregler som skapar rättvisa mellan transportslagen och som gör det möjligt för järnvägen att utvecklas långsiktigt. Det är också viktigt att samhällets stöd till järnvägstrafiken ges på ett sätt så att det blir effektivt och rättvist.

Detta är de två viktigaste frågorna som Kommunikationskommittén nu har att knåda fram till dess att man lämnar sin slutrapport om järnvägs-
trafiken. Jag hoppas att riksdagen på grundval av denna kommer att fatta ett klokt beslut, som gynnar omställningen till ett hållbart transportsy-
stem.

Anf. 225 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Det är två frågor som jag skulle vilja ställa till kommuni-
kationsministern när det gäller den hållbara utvecklingen.

Den första gäller SJ:s aviserade neddragningar och nedläggningar av
vissa sträckor. Är det en bra samhällsplanering, samhällsutveckling och
hushållning? Vad är alternativet? Är det buss och lastbil som skall ta över
på de aktuella sträckorna?

Som kommunikationsministern sade, håller man på med viss utbygg-
nad. Det skapar också problem med tidshållning osv. Detta ligger SJ i
fatet och drabbar framför allt framkomligheten. Detta har ju inte ändrats
sedan SJ skulle bli företagsekonomiskt och inte samhällsekonomiskt
lönsamt. Detta är ett problem för SJ.

Anf. 226 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Är det bra hushållning att lägga ned linjer? Ja, på sikt tror
jag att den form vi har nu måste ersättas med någonting annat. Den form
där vi talar om statens upphandling av olönsam trafik är i sig någonting
som låter ganska destruktivt. Jag tror att man måste hitta ett annat be-
grepp, en annan modell, för att få en bättre totallösning. Jag kan åter-
komma till det senare.

Anf. 227 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Begreppet tycker jag är oväsentligt. Det är ju trafiken
som är det viktigaste, som jag ser det.

När det gäller kommunikationsministern och EU och det s.k. TEN-
projektet har det, såvitt jag förstår, varit ett misslyckande. Av de 14 prio-
riterade projekten i Europa har finansministrarna sagt nej till 5. Alla är
järnvägssatsningar. Det lyckade med en Europasatsning på järnväg för-
står jag är ett önsketänkande av kommunikationsministern, och ingenting
annat.

Anf. 228 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Jag får väl skylla på den sena kvällen. Jag sade begrepp,
men jag menade modell. Jag tror att vi måste ha en annan modell. På
samma sätt som vi har en samhällsomfattande service när det gäller
post- och telefrågor kan man också tänka sig att ha något motsvarande på

järnvägssidan. Men detta är jag övertygad om att Kommunikationskommittén kommer att klara ut på ett bra sätt.

Det var inte TEN-projekten som jag menade när jag diskuterade Europapolitiken för järnvägen. Det handlade om fraktkorridorerna, som är en oerhört väsentlig del för att svensk exportindustri skall komma till marknaderna.

Anf. 229 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Kommunikationsministern sade att Botniabanan skall byggas. Det är ett mycket positivt besked. Men vi är litet brända och vet att ord och handling inte alltid är samma sak.

I propositionen finns det faktiskt bara 2 miljarder kronor till Ådalsbanan och inte en enda krona till Botniabanan, som ju tar vid där Ådalsbanan tar slut. Det talas i stället om regional medfinansiering. Menar verkligen kommunikationsministern att Västerbottens och Västernorrlands län skall kunna plocka fram uppemot 8 miljarder kronor för att klara hela Botniabanans investering? För min del anser jag att det är statens ansvar att bygga den här banan, lika väl som banorna i Syd- och Mellansverige.

Anf. 230 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! För att inte föregripa förhandlingsmannen Bengt-Ove Birgerssons jobb skall jag undvika att gå in i någon sifferexercis. Men naturligtvis är det meningen att det skall komma fram pengar genom regional finansiering och privat finansiering. Det finns också någonting som kallas för PPP som diskuteras i de här sammanhangen. Bengt-Ove Birgersson har fått regeringens uppdrag att förhandla fram en bra lösning, och jag är övertygad om att han kommer att göra det. Regeringen återkommer i vårpropositionen med detaljer.

Anf. 231 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Jag förutsätter att de där detaljerna handlar om nära 8 miljarder, och det är ju inte så små detaljer.

Faktum är att avsnittet av norra stambanan mellan Långsele och Vännäs är så backigt, krokigt och kurvigt att godstågsvikterna måste reduceras från de här i Syd- och Mellansverige normala 14 000 ton till 9 000 ton på grund av detta. Att bygga bort dessa backar, krokar och kurvor längs stambanans sträckning är väldigt oekonomiskt.

Jag tycker alltså att det uteslutande är statens ansvar att se till att det finns en godsjärnväg som klarar de tunga godstågen även upp till Norrland och framför allt ned från Norrland.

Anf. 232 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Det finns ingen anledning till att man inte skall använda alla goda krafter för att få fram pengar till den här typen av projekt. Jag har fått mig mycket väl dokumenterat det stora intresse som faktiskt finns i regionen av att bidra till detta. Inte minst har detta dokumenterats under dagens konferens i den stad där Botniabanegruppen har deklarerat sitt intresse för detta. Sedan får ju den här salen bidra med merparten av de pengar som behövs till Botniabanan.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 233 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Jag är glad över att kommunikationsministern under rubriken *En hållbar samhällsutveckling på längre sikt* ägnar så mycket tid åt järnvägen. Det är nämligen alldeles klart att järnvägen har en god framtid på lång sikt. Det är ett resurssnålt och trafiksäkert transportmedel. I många avseenden är det järnvägstrafiken som kan effektiviseras genom standardisering över Europa osv.

Men vi har ju redan formulerat trafikpolitiska principer ett antal gånger från 1963 och framåt, och dessa principer har i praktiken inte genomförts. Kommunikationsministern talar om att vi måste börja omställningen, men jag menar att vacker tal inte räcker. När skall vi börja omställningen? Skall vi hela tiden vänta på utredning efter utredning? Det måste bli ett konkret handlande.

När kommer vi att ändra detta till mer konkurrens på järnvägen så att konsumenternas efterfrågan får styra bättre och så att det kan bli en prissättning och en priskonkurrens så att även vanligt folk kan få råd att åka tåg?

Anf. 234 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Det har faktiskt hänt någonting även före vår tid i riksdagen. De som fattade besluten mellan 1963 och fram till nu har också åstadkommit någonting, inte minst när det gäller effektivisering av järnvägstrafiken. Det skall man komma ihåg.

Vi har påbörjat en stor omställning i och med den proposition som nu är framlagd. Det handlar om drygt 30 miljarder kronor till investeringar och reinvesteringar på järnvägssidan. Jag hoppas att riksdagen, som nu behandlar den planen, kommer att vara välvillig och bifalla regeringens förslag.

Anf. 235 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Vi vet att Kommunikationskommittén var beredd att gå längre. När man sätter sig ned och tittar på miljöeffekterna och trafiksäkerhetseffekterna och gör samhällsekonomiska kalkyler ser man att kommittén var beredd att gå längre i omsvängningen till investeringar på järnvägssidan.

Regeringen håller kvar ett konservativt synsätt på järnvägstrafiken när den kommer med infrastrukturpropositionen. Skall man vara framsynt måste man svänga ytterligare och göra ännu större satsningar på järnvägssidan, menar jag. Sedan behövs det också en konkurrens och prissättning så att inte så många tomma sittplatser åker runt. Det är faktiskt det som karakteriserar mycket av järnvägstrafiken – tomma sittplatser åker runt. Man borde hellre fylla dem, även om vinsten på dessa resenärer skulle bli liten.

Anf. 236 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Jag är den första att hålla med om att det går att göra järnvägstrafiken mer effektiv. Det är precis det vi ägnar väldigt mycket kraft och tid åt. Det handlar om tomma sittplatser men också om tomma godsvagnar. Det skall man komma ihåg. Det gäller inte bara i Sverige – det gäller kanske ännu mindre i Sverige än i andra delar av Europa. Jag

tycker att det är viktigt att inte glömma bort godstrafiken när man diskuterar järnvägspolitiken och järnvägstrafiken.

Omställningen pågår som sagt. Det är ett kontinuerligt arbete där alla goda krafter måste bidra.

Prot. 1996/97:53
22 januari

allmänpolitisk debatt

Anf. 237 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Kommunikationsministern påstod att järnvägssatsningar är dyrbara. Jag skulle vilja påstå att ministern inte har någon grund för det. Beräkningarna är felaktiga. Miljökonsekvensbeskrivningarna och miljökostnaderna finns inte invägda när man jämför vägtrafik, flyg osv. Ni måste tänka om och göra om för att få in andra parametrar i dessa frågor.

Jag åker X 2000 från Gävle till Stockholm. Där är det litet folk. Mellan Ockelbo och Gävle åker jag med länstrafiken. Där är det mycket folk. Där drar man in tåg. T.o.m. SJ gör det. Är det kanske så att vi satsar litet fel? Det skall gå snabbt och bekvämt. I stället borde vi se till att de som behöver åka tåg får göra det.

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

Anf. 238 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! När det gäller kollektivtrafikens kvalitet kan man nog fundera ganska mycket på vad som är bra och dåligt. Det är många behov som skall tillfredsställas. Vi skall åka snabbt och bekvämt, tidtabellen skall hållas och vi skall ha kollektivtrafiken där vi faktiskt bor och arbetar. Dessa behov går inte alltid att kombinera med tåg. Vi måste faktiskt komma ihåg det också.

De som vet detta bäst är de kunder som reser. Om man tycker att det är bekvämt tar man tåget och är också beredd att betala för det. Det är alltså kundanpassningen som är kollektivtrafikens stora och viktigaste konkurrensmål.

Anf. 239 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Det handlar också om hur staten satsar sina medel när det gäller den regionala trafiken och Sverigetrafiken.

Låt mig ta upp en annan sak. Kommunikationsministern talar sig varm för järnvägen. Jag tycker att det är bra. Men under 90-talet har de tunga transporterna på väg ökat dramatiskt. Är det inte dags att sätta stopp för det och se till att vi får en annan utveckling? Jag menar att man måste ta in andra kostnadskalkyler och beräkningar när man tittar på de olika trafikslagens kostnadseffektivitet.

Anf. 240 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Att industrin väljer att köra sitt gods på landsväg i stället för på järnväg har många orsaker. En av orsakerna är den förändrade strukturen på industrin. Mycket av varorna från vår exportindustri går på järnväg. Det handlar om bulkvaror, tunga varor och långa transporter. Men väldigt mycket av vår import går på lastbil. Det beror på att det är andra slags varor som går den vägen. Detta är något som kan förändras på sikt, men det är ingenting som man förändrar över en natt. Det betyder att järnvägens storskalet fördelar måste kombineras med en större flexibili-

tet. Detta är något som vi måste arbeta på. Det går inte att förändra över en natt.

Anf. 241 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! Om järnvägarna skall lyckas med att få mer resenärer måste tillgängligheten till biljettförsäljning osv. ökas och inte minskas.

Jag har en kort fråga till kommunikationsministern. SJ har nu beslutat att dra in biljettförsäljningen på alla stationer med en omsättning under 10 miljoner kronor. Det drabbar relativt stora stationer. Jag undrar vad kommunikationsministern har för uppfattning i den frågan.

Anf. 242 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Jag tycker att tillgängligheten och kundanpassningen är mycket viktiga saker oavsett om det är SJ eller länstrafiken som ansvarar för trafiken. Jag kan däremot inte lägga mig i den exakta organisationen av de bokningssystem som SJ har. Men möjligheten att skaffa sig biljetter är självfallet en viktig del för att man faktiskt skall åka, oavsett om det är buss eller tåg.

Anf. 243 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! Jag ställde frågan om vad kommunikationsministerns uppfattning är i den här frågan. Är det en riktig bedömning att stänga stationer med en omsättning som är mindre än 10 miljoner kronor? Till yttermera visso planerar man nu att sälja stationshusen. Jag passar på att fråga om kommunikationsministern anser att det är en riktig politik.

Anf. 244 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Staten och SJ äger väldigt många fastigheter. En del fastigheter bör SJ säkert fortsätta att äga, precis som andra statliga verk och myndigheter skall äga en del fastigheter. Men jag är inte alldeles säker på att SJ är den bästa ägaren eller förvaltaren av alla de stationshus som finns. Det finns många andra intressenter som kan använda dessa stationshus på ett mycket effektivare och bättre sätt, både för trafikanter och för kommuninvånare.

Anf. 245 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Kommunikationsministern talar om utvecklingspotential och effektivitet vad gäller järnvägen. Vi är ganska överens om att vi skall satsa på järnvägen. Men problemet i dag är ju att folk inte har råd att åka, precis som Lennart Fremling var inne på. SJ är inte längre folkets järnväg. SJ går inte heller ihop. Det kan ju faktiskt ha ett samband med biljettpriset. Vi som är riksdagsledamöter har årskort. På det sätter har vi möjlighet att åka. Företag och myndigheter kan säkert betala för sin personal. Men svenska folket i stort har inte råd. Det är för dyrt.

Ministern sade att det handlar om effektivitet och att hon håller med om att man skall göra det mer effektivt och därigenom sänka priset. Men hur, ministern? På vilket sätt skall kommunikationsministern göra järnvägen till folkets järnväg? Att bara bygga ut järnvägar som sedan inte trafikeras med vagnar med folk i är ju en ganska dålig politik.

Anf. 246 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Jag tror att detta med folkets järnväg är en bra slogan, men man skall vara medveten om att vi egentligen aldrig har haft en situation där vi har haft hela folkets järnväg. Järnvägen har inte gått till alla samhällen i vårt land.

Om vi tycker att det är viktigt att många människor använder tåget handlar det naturligtvis om att det skall vara ett effektivt järnvägsföretag för att hålla priserna nere. Vi kan aldrig subventionera järnvägen tillräckligt om den är ineffektiv. Jag vidhåller att effektiviseringen är det bästa sättet att hålla priserna nere.

Anf. 247 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är ju det SJ har sysslat med samtidigt som man inte får ett resandeunderlag som räcker för att få ekonomin att gå ihop. Ministern ser kanske inte sambandet mellan konkurrensutsättning och pressade priser. Ministern har kanske någon annan lösning. Hur skall man effektivisera för att på så sätt sänka priserna och få svenska folket att åka på järnvägen? Vi har inte fått något besked om det.

I ett tidigare inlägg sade ministern att man har sysslat med effektivisering ända sedan 1963. Vad är då ministerns recept i dag för att denna slogan inte bara skall bli en slogan? Det måste väl ändå vara en ambition från ministerns sida att SJ skall vara folkets järnväg och att så många som möjligt skall kunna åka tåg. Den möjligheten finns inte i dag på grund av att priserna är för höga. Det är detta som är huvudproblemet, och ministern har inget svar att ge här i kammaren i dag.

Anf. 248 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s):

Fru talman! Det har hänt mycket sedan 1963 års beslut fattades. Men det har hänt ännu mycket mer sedan 1988 års trafikpolitiska beslut. Det är nog det viktigaste att komma ihåg.

Ja, vi skall ha folkets järnväg, men vi skall inte bli romantiska och tro att det skall vara *hela* folkets järnväg, dvs. att järnvägen skall gå till varje by och varje samhälle. Järnvägen är ett utmärkt transportmedel för persontrafik i tätbebyggda områden, t.ex. runt storstäderna. Det handlar om pendeltågstrafik och trafik till vissa destinationer. Det är där vi skall effektivisera järnvägen. Sedan finns också de andra transportslagen, t.ex. flyg och bil, för persontransporter. Det är viktigt att komma ihåg det också.

Anf. 249 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Det är ett antal talare som strukit sig före mig på listan, och ett antal som har strukit sig efter mig på listan. Jag måste erkänna att jag själv ett tag funderade på att stryka mig. Det här debattupplägget kanske inte är det mest lyckade. Det kom emellertid ett telegram på TT som jag tycker är så väsentligt att ta upp i Sveriges riksdag i en debatt om en hållbar samhällsutveckling på längre sikt att jag bestämde mig för att ändå försöka framföra detta.

Det handlar om en överlevnadsfråga för oss i Sverige och för mänskligheten i stort. Det handlar om vattenförsörjningen. Rubriken på tele-

grammet är: Vattenbrist väntar två tredjedelar av världens befolkning år 2025.

Det står så här: Slöseriet med världens vatten gör att två tredjedelar av världens befolkning, 5,5 miljarder människor, kommer att lida brist på vatten år 2025. Nu kräver FN:s kommission för uthållig utveckling krafttag för att rädda jordens vattenresurser.

Det är Stockholms Environment Institute som har gjort en kartläggning av vattensituationen i världen och sammanställt det i en rapport till FN.

Vidare står det: 1995 saknade en femtedel av världsbefolkningen tillgång till rent dricksvatten. Hälften av dem saknade acceptabla sanitära bekvämligheter. Samtidigt försämrades vattenkvaliteten över hela världen av olika typer av föroreningar. Därmed påverkas även livsmedlens kvalitet.

Tidigare i debatten hade vi ju uppe frågan om det globala synsättet när det gäller livsmedelsförsörjningen och att vi har det synsättet när det gäller att diskutera reformeringen av jordbrukspolitiken. Det finns ett klart samband mellan vatten och livsmedel.

Rapportförfattarna kräver omedelbara insatser för att på alla nivåer, lokalt, regionalt och globalt, förhindra fortsatt försämring av världens vattensituation. De kräver att regeringar, politiker och andra beslutsfattare nu sätter sig ned och fattar beslut som säkerställer vatten och acceptabel hygien åt alla.

Enligt rapporten krävs bättre hushållning med och skydd av de värdefulla dricksvattenresurserna, åtgärder mot ökenutbredning, fortsatt kamp mot miljöförstöring och skydd av känsliga kustregioner.

Fru talman! Från Kristdemokraternas sida har vi ju i motioner och på annat sätt i Sveriges riksdag agerat och lagt en rad förslag när det just gäller att få till en uthållig vattenförsörjning. Vi har också föreslagit att Sverige skall ta initiativ till en global vattenkonvention.

Den här rapporten är ett kvitto på nödvändigheten av detta och av att den svenska regeringen driver denna fråga och försöker få till en sådan konvention.

Vilka förslag driver egentligen regeringen i denna överlevnadsfråga? Vilka förslag finns i övrigt från oppositionen? Det är väl den här typen av frågor som vi som politiker borde ägna betydligt mer tid och kraft åt. Det handlar om förutsättningarna för våra barn, deras barn osv.

Om vi inte nu kan förändra politiken här i Sverige, regionalt, internationellt och globalt vet vi hur situationen kommer att se ut om en relativt kort tid. Det handlar alltså om 25 år. Det är en förödande situation när det gäller vattenförsörjningen för de människor som då finns på jordklotet.

En annan överlevnadsfråga är klimatpolitiken. På samma sätt borde vi som politiker ägna oss än mer åt också denna fråga. Om vi inte kan hejda koldioxidutsläppen vet vi att vi kommer att få klimatförändringar på 50 till 100 års sikt som innebär att stora landarealer kommer att läggas under vatten. Det kommer att drabba miljoner och åter miljoner människor. Vi kommer att få ett förändrat klimat, som kanske omöjliggör spannmålsproduktion i Centraleuropa och Nordamerika eller försvårar den högst avsevärt. Det är de delar av världen som står för det mesta av livsmedelsproduktionen i dag.

Fru talman! Är det inte det debatten måste handla om när vi diskuterar frågan om en hållbar samhällsutveckling på längre sikt? Det är vattenförsörjningsfrågan för kommande miljarder människor det handlar om. Det gäller också klimatfrågan för miljarder människor. Detta är de verkliga överlevnadsfrågorna.

Jag hade förmånen att få delta i Riokonferensen 1992. Där fanns representanter för världens befolkningar. Där kom man överens om ett handlingsprogram, Agenda 21, för att försöka förändra situationen.

Vi har kommit olika långt med detta. Jag är rädd för att engagemanget har börjat trappas ned och att vi inte har den entusiasm som då fanns kring de här frågorna. Därför, fru talman, måste vi sätta upp vattenförsörjningsfrågan och klimatfrågan överst på den politiska dagordningen. Detta är de verkliga överlevnadsfrågorna för framtiden.

Anf. 250 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Vi befinner oss nu tidigt på året 1997. Det innebär att vi just har börjat den andra halvan av innevarande mandatperiod. Det är en mandatperiod som för oss socialdemokrater har innehållit två viktiga huvuduppgifter.

Det har varit att sanera Sveriges finanser och åter få en ekonomi som präglas av att budgetens inkomster räcker till de utgifter som staten har och att med alla krafter bekämpa den skyhöga arbetslöshet som landet ådrog sig under den borgerliga mandatperioden. Detta är politiken i stark sammanfattning i det korta perspektivet.

Men politiken innehåller så mycket mer och måste också innehålla så mycket mer. Det är viktigt att ha en ekonomi som så snart som möjligt är i balans.

Det är minst lika viktigt att klara av sysselsättningsfrågorna så snart som möjligt. Men dessa båda mål blir inte hållbara vare sig i det korta eller i det längre perspektivet om vi som politiker inte också kan blicka runt hörnet och lägga ut de långtgående strategier som är nödvändiga för att trygga en fortsatt god och jämn utveckling för Sveriges befolkning – en god utveckling som innebär att vi kan behålla och förstärka välfärdsstaten Sverige som en ledande nation i Europa och övriga världen.

Vi befinner oss i en brytningstid. Det gamla mönstret av god tillväxt och ökad aktivitet har lidit av störningar under de senaste decennierna. De gamla goda trygga arbetsplatserna som stod för sysselsättning, tillväxt, utveckling och framtidstro har strukturerat om, rationaliserat, moderniserat, datoriserat och sysselsätter – om de finns kvar – bara delar av sin forna arbetskraft.

Det är en utveckling som i de flesta fall har varit helt nödvändig för att företaget skall kunna överleva och ha en plats i konkurrens med övriga företag i världen. Det är en utveckling som för dem som har fått behålla sitt jobb säkert är lätt att förstå. Men den kanske är obegriplig och skrämmande för dem som med bitterhet blivit kvar på orten och fastnat i hopplös arbetslöshet. Vilken framtidstro och förhoppning har dessa människor inför de kommande åren?

Ser jag på min egen valkrets, Västmanland, stämmer nämnda beskrivning mycket väl. Västmanland har under lång tid präglats som det livaktiga industrilänet, där de stora tunga industrierna och företagen stått för sysselsättning och välfärd. Det var Metallverken, ABB, Bulten i Hallsta-

hammar, Fagersta Bruk, ASSI och FFV i Arboga, för att nämna några exempel. Det senare, där Volvo numera sköter flygmotorunderhållet, är ju under den senaste tiden det senaste exemplet på vad som drabbat vårt län. En flytt av verksamheten från Arboga är naturligtvis ett slag under bältet på Arboga som kommun och ort, men det skakar naturligtvis hela Västmanland och kanske även andra län.

Vem står härnäst i tur att drabbas av omstruktureringsvåg? Ingen vet. Vad kan göras på det lokala regionala planet för att sätta emot?

När det för övrigt gäller själva turerna i ärendet Arboga vill jag ge regeringen en eloge som på uppmaning från bl.a. kommunalrådet P-O Nilsson i Arboga låtit justitiekanslern utreda de turer som förekommit mellan FMV och Volvo.

När detta är klart är förutsättningarna bättre att föra den debatt som skall föras. Om det dessutom skulle visa sig att FMV genom stöd i form av pengar hjälpt Volvo med flytten har man också visat att man från FMV:s sida har pengar att satsa på framtiden i verksamheten, en satsning som då skulle kunna ske i befintlig verksamhet i Arboga. Vi skall nämligen ha fullständigt klart för oss att verksamheten i Arboga inte är omodern utan i allra högsta grad en mycket tidsenlig produktion av kvalificerat tekniskt snitt, en verksamhet med framtiden för sig. Dessutom består verksamheten redan i dag till 60 % av civil produktion, vilken har alla förutsättningar att utvecklas ytterligare.

Vad som händer i Arboga har stor betydelse för hela vårt län Västmanland.

En av de viktigaste frågorna på den framtida dagordningen är bl.a. hur vi skapar ett miljötåligt och uthålligt samhälle, där vi inte förbrukar och sliter ut jordens resurser. Här har Sverige stora möjligheter att profilera sig som en världsledande nation.

Energin skall omställas. Energidiskussionerna är inne i sitt slutskede. Det kommer med all säkerhet att medföra att ersättningsdiskussionerna kommer att ta ny fart. Viss teknik finns redan, men forskningen måste fortsätta. Andra verksamheter kan starta inom detta område, t.ex. etanol-tillverkning av överskottsspannmål och halm, en diskussion som har förts och förs av de socialdemokratiska politikerna bl.a. i Köping. En sådan produktion skulle, utöver att etanol är miljövänligt som bränsle, skapa inhemsk sysselsättning – sysselsättning i en region som så innerligt väl behöver den.

En annan framtidslösning är att skapa ytterligare högskoleplatser i regioner som lider av stagnation och befolkningsminskning. Mälardalens högskola, med inriktning mot Bergslagen, fick nyligen extra platser, men inte tillräckligt för att kunna orka vända en negativ trend och befolkningsutveckling. En ytterligare satsning här skulle bidra till ökad aktivitet och sysselsättning dels genom välutbildade studenter som är beredda att ta välkvalificerade jobb, dels genom att vi av erfarenhet vet att högskole-regioner drar till sig företag och investerare och på så sätt skapar ett dynamiskt klimat för positiv företagsutveckling och samhällsutveckling.

Fru talman! Jag tror att om rätt politik förs bl.a. i denna kammare har Sverige stora chanser att gå en ljus framtid till mötes.

Fru talman! Jag vill till Sven-Erik Österberg först säga att jag ger honom mitt fulla stöd i hans strävan att åstadkomma en etanolfabrik i fullskalestorlek. Låt oss påverka hans partikamrater i regeringen så att detta kan bli fallet.

Fru talman! Handling ljuger inte! Samarbete ger resultat!

Under de ett och trekvarts år som samarbetet mellan Centerpartiet och regeringspartiet har pågått har ett antal positiva företeelser inträffat i svensk ekonomi. De har berörts tidigare, men de förtjänar att upprepas.

Räntan har halverats, dvs. sänkts med uppemot 6 procentenheter.

Den s.k. räntemarginalen till den tyska räntan har minskat från ca 4,5 % till för närvarande ungefär 0,5 %.

Kronan har förstärkts med ungefär 20 procentenheter, dvs. kronfallet från 1992 har i stort sett återställts.

Budgetunderskottet har minskat kraftigt, och det ser nu ut som om vi kan förvänta oss ett visst överskott redan till nästa budgetår.

Det är inget att hymla med att det har måst ske till priset av uppoffringar från alla grupper i det svenska samhället. Den bistra sanningen är att det inte finns någon annan metod att åstadkomma en kraftig budgetsanering än att den måste betalas av alla medborgare.

Har då samma medborgare någon nytta av att saneringen genomförts? Ja, direkt är det lättast att påvisa nyttoeffekten för alla de medborgare som har lån till sitt boende eller i sitt företag. För varje lånad hundratusenkrona innebär räntefallet en lägre bruttokostnad på 5 000–6 000 kr per år. För en villaägare med en belåning på en halv miljon kronor betyder det en minskad bruttokostnad på drygt 2 000 kr per månad.

Vår gemensamma ekonomi ser alltså för första gången på åtskilliga år hanterlig ut. Genom vårt samarbete har det varit möjligt att åstadkomma detta positiva resultat trots att vi formellt har en kraftig vänstermajoritet i det svenska parlamentet. Reellt har det i stället i huvudsak förts en mittenpolitik i den svenska riksdagen.

Handling ljuger inte!

Nu har grunden lagts för att såväl hushåll som företag skall våga expandera sina investeringar. Hushållen har under en följd av år visat stor återhållsamhet i sin anskaffning av kapitalvaror. Nu är det tid att ta igen denna eftersläpning. Nu kan t.o.m. en eller annan lånad krona tas i anspråk för detta ändamål. Det kommer att ge ökad sysselsättning i tillverkning och distribution. Det kommer att öka skattebasen för såväl inkomstskatt som mervärdesskatt. Det kommer i sin tur att ge möjligheter till sänkta skattesatser och/eller satsningar i t.ex. vård och omsorg. Det kommer dessutom att innebära klara miljöfördelar genom att nya miljövänligare och energisnålare produkter kommer till användning.

Den lägre räntenivån kommer rimligen också att innebära en stimulans till nyföretagande och utveckling av befintliga småföretag. Denna stimulans förstärks av politiska beslut som trätt i kraft vid årsskiftet. Jag tänker då närmast på sänkta arbetsgivaravgifter och de lättnader som har gjorts i dubbelbeskattningen. Båda dessa åtgärder har en klar småföretagsprofil. Och jag vågar påstå att dessa åtgärder inte hade kommit till stånd utan vårt samarbete med regeringspartiet. Till dem som velat gå längre i dessa hänseenden vill jag säga att någon majoritet för detta ”långregående” inte har varit i närheten av majoritet i denna kammare.

Det är viktigt att nu gå vidare. I takt med att ytterligare resurser kan frigöras genom ökad tillväxt och/eller skatteväxling bör ytterligare sänkningar av arbetsgivaravgifterna för framför allt de små företagen genomföras. Om denna utveckling skall kunna genomföras är det viktigt att kunna påvisa att de sänkta arbetsgivaravgifterna resulterar i ökad sysselsättning och inte enbart resulterar i ökade vinster i företagen.

Fru talman! En hållbar samhällsutveckling på längre sikt förutsätter att omställningen av vårt energisystem nu påbörjas och intensifieras. Kärnkraftsavvecklingen måste påbörjas snarast möjligt. Teknikutveckling inriktad på energibesparingar och på förnybara, i huvudsak inhemska, energislag måste stimuleras. Konvertering av eluppvärmda bostäder till andra uppvärmningssystem måste till. Sådan konvertering är för övrigt redan i dag oftast kommersiellt intressant utan statlig eller annan subvention. En sådan konvertering är nödvändig bl.a. för att säkerställa tillräckligt med el för vår industri.

Det är rimligt att anta att en kraftfull omställning av vårt energisystem kommer att resultera i ökad sysselsättning i många nya småföretag inom energisektorn. Merparten av dessa nya företag, dessa nya sysselsättnings-tillfällen, kommer att komma till stånd i mindre tätorter och i glesbygd.

Det är på detta sätt vi nu skall gå vidare mot en hållbar samhällsutveckling på längre sikt. Grunden är lagd. Nu går bygget vidare, framför allt genom olika åtgärder för ökad sysselsättning och tillväxt. Handling ljuger inte. Och handling kommer inte heller fortsättningsvis att ljuga.

Anf. 252 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra Rolf Kenneryd när han talar om stimulans till småföretagen. Jag vill då erinra Rolf Kenneryd om att man har förlängt sjuklöneperioden, och man avslog Vänsterpartiets förslag att undanta de allra minsta företagen när det gäller den förlängda sjuklöneperioden. Det var inte någon särskild stimulans som gynnar ökad sysselsättning i småföretagen.

Jag vill också peka på det faktum att lättningen i dubbelbeskattningen och den finansiering man valde drabbade de enskilda firmorna och handelsbolagen. De fick ju delvis finansiera den lättning i dubbelbeskattningen som genomfördes. Detta är inte något som gynnar de allra minsta företagen.

Jag förstår inte hur Centerpartiet kunde gå med på något sådant. Kanske kan Rolf Kenneryd ge oss en förklaring.

Anf. 253 ROLF KENNERYD (c) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande nyss har självfallet alla medborgare fått delta med uppoffringar i samband med gjorda sanering. Det har också småföretagarna fått göra. Den gruppen skall nu när saneringen börjar böttna – det har vi ansett vara angeläget – få fördelar som gör att man kan börja expandera sin verksamhet. Så har skett bl.a. genom de båda åtgärder som jag nyss nämnde.

Jag vill påminna Per Rosengren om att huvuddelen av finansieringen av lättningen i dubbelbeskattningen består i de 2 miljarder som i ett mycket tidigt skede avsattes just för åtgärder inom företagsamheten.

Anf. 254 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! De allra minsta företagen fick faktiskt betala uppemot 1 miljard för finansieringen av de andra företagens skattelättnad. En handling ljuger inte – det är Rolf Kenneryds ord. Sjuklöneperioden är ju negativ för de minsta företagen. Lättnaden i dubbelbeskattningen och den finansiering som valdes är också negativa för de minsta företagen.

Det här hade dock lätt kunnat ordnas genom att undanta de allra största företagen från en nedsättning av arbetsgivaravgiften. Jag tänker då på de 5 procenten upp till 600 000 kr. Då hade man fått in de pengar som behövs för att undanta samtliga företag med mindre än fem anställda från arbetsgivarinträdet. Det skulle ha gynnat sysselsättningen i de allra minsta företagen, och det hade varit ett incitament till en ökad sysselsättning i samhället.

Anf. 255 ROLF KENNERYD (c) replik:

Fru talman! När det gäller förlängningen av arbetsgivarperioden finns det ett riksdagsbeslut, bl.a. genom vår medverkan, som innebär att försäkringssystemet för de små företagen skall ses över med sikte på att skapa rimligare försäkringspremier för deltagande i denna försäkring.

Beträffande finansieringen av lättnaden i dubbelbeskattningen har småföretagen netto tillförts ungefär 2 miljarder kronor. Skulle Per Rosengren vara beredd att göra denna markanta satsning för småföretagen om vi inte hade deltagit i det samarbete som jag berört i mitt inledningsanförande?

Anf. 256 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag ber er att vara försiktiga med knapparna i bankarna, så att inte tekniken störs. Jag säger detta med tanke på att det som Rolf Kenneryd nyss sade tekniskt nog inte kunde registreras.

Anf. 257 TORGNY DANIELSSON (s):

Fru talman! Möjligheterna att skapa en hållbar samhällsutveckling på längre sikt ligger framför allt i förmågan att få olika politikområden att samverka. Att se till att politiken inom bl.a. närings-, utbildnings-, arbetsmarknads-, kommunikations- och miljöområdena samordnas i arbetet med det övergripande målet om en uthållig tillväxt är en av våra viktigaste uppgifter. Här finns det mycket att göra och många nya vägar att bryta för att praktiskt kunna åstadkomma denna samverkan. Lyckas vi, så ligger i denna ansats oanade möjligheter och starka krafter.

De kanske bästa förutsättningarna att lyckas är att låta utvecklingen i större omfattning starta på det lokala planet. Grundtanken är att det starkaste byggandet av ett uthålligt samhälle måste ha sin grund i ett underifrånperspektiv. Ute i kommunerna är avstånden mellan olika aktörer litet, vilket ger goda förutsättningar för en ökad samverkan och de bästa effekterna av satsade resurser. Framför allt kan vi i ökad utsträckning ta till vara och stimulera fler människors engagemang, kreativitet och framtidsstro genom att de ges ökad delaktighet. För att lyckas måste vi också vara beredda att minska på de centrala direktiven och därmed frigöra de utvecklingskrafter som decentraliseringen föder.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

Kommunerna som baser och grund för utvecklingen är naturligt. Det är därför viktigt att värna om och stärka kommunerna. Detta skall ske dels genom att kommunerna tillåts agera mera fritt och flexibelt utifrån de olika målen för samhällsutvecklingen, dels genom att kommunerna tillförsäkras ekonomiska resurser. Många kommuner – inte minst i mitt län, Värmland – har stora ekonomiska problem på grund av minskade skatteunderlag, men också till stor del på grund av minskade statsbidrag.

Länets kommuner beräknas tillsammans förlora ca 240 miljoner kronor årligen till följd av de ändringar som gjorts i skatteutjämnningssystemet. Länet har under de senaste tio åren haft en positiv befolkningsutveckling, något som enligt de senaste statistikuppgifterna för 1996 förbytts i en av landets största befolkningsminskningar. Detta gör att satsningar på utvecklingen i länet blir ännu mera angelägna.

Vi vill ha hjälp dels med att få kommunernas ekonomi stärkt för att kunna driva en positiv utveckling, dels, och inte minst, med att få en stärkt ekonomi för att kunna vara medfinansierare när det gäller EU:s strukturfondsprojekt. Det finns mycket som vi vill göra i vårt län. Det saknas inte idéer. Fler är välkomna att flytta till oss för att delta.

Utifrån grundtanken att utvecklingen måste starta i ett underifrånperspektiv har, inom ramen för exempelvis det s.k. landshövdingeuppdraget, olika projekt tagits fram där vi värmlänningar redovisar vad vi vill och vad vi kan. Vi ser dock gärna att vi får hjälp utifrån genom bidrag och stöd t.ex. från staten, EU eller näringslivet utanför länet.

Fru talman! Vi vill ha hjälp med länets kommunikationer. Vi vill nämligen följa upp den satsning på järnvägstrafiken som görs i landet, bl.a. genom en upprustning av banan Karlstad–Göteborg för att kunna erbjuda konkurrenskraftig snabbtågstrafik. I dag är persontrafiken på den sträckan hotad. Det beror på att den inte kan konkurrera med bilen och snabbusslinjer. Den investering som vi vill skall komma till stånd anser vi långsiktigt vara mycket lönsam, med tanke på möjligheterna att förverkliga Bergslagsbanan upp till Borlänge och Gävle. Därmed blir det ju närmare till EU-marknaden för gods som kommer från Norrland.

Ambitionen att skapa ett universitet av Högskolan i Karlstad ser vi som en realitet. Med fler studenter och mera personal där är de pendlingsmöjligheter som tåget erbjuder på sträckan mot Säffle, Dalsland och Göteborg en nödvändig och värdefull tillgång. Kommunikationerna *till* Värmland är viktiga för besöksnäringen. En grundförutsättning för att kunna vara tillgänglig för grupper av besökande är att det finns ett brett utbud av olika färdmöjligheter. Tågen är ett bra alternativ och dem vill vi slå vakt om. Vi vill att de som kliver av tågen i Värmland är fler än de som kliver på.

Satsningen på utvecklingen av turismen i vårt län, framför allt natur- och kulturturismen, är prioriterad. Turismen är en av de branscher som beräknas kunna ge de flesta nya arbetstillfällena. Det är i detta sammanhang angeläget att vi kan ta fram utbildningar som förmedlar kunskaper om service- och tjänsteproduktion och som ger förutsättningar för dem som deltar att kunna driva egna företag. Enligt en undersökning som omfattar ungdomars önskemål om kommande yrken är arbete inom turism ett prioriterat yrkesområde. Turismen lär också vara den näring som ger mest tillbaka till samhället i form av skatter och avgifter. Inte minst därför är det nödvändigt att vi får en ökad satsning på forskning och

utveckling av turismen som bransch med siktet inställt på att ta större andelar av den större internationella turismmarknaden.

Fru talman! I mitt anförande här i dag har jag begränsat mig till att lyfta fram kommunernas, kommunikationernas och besöksnäringens betydelse när det gäller att kunna åstadkomma en hållbar utveckling av Värmland. Det övergripande målet för vårt samverkande utvecklingsarbete i Värmland är att fortlöpande förbättra levnadsvillkoren för alla som bor och verkar i Värmland – ett Värmland väl värt att satsa på!

Anf. 258 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! För nästan exakt 100 år sedan stod en nybliven ledamot i riksdagen och höll sitt jungfrutal. Man diskuterade budgeten, och det handlade om möjligheten att finansiera det som då kallades för folkförsäkring, alltså i princip samma fråga som dominerar den politiska debatten i dag. Jungfrutalaren var Hjalmar Branting. Låt oss lyssna till det budskap som Hjalmar Branting hade till Sveriges riksdag i sitt jungfrutal den 25 januari 1897. Han talade under rubriken Militarism eller folkförsäkring. Jag vill gärna citera ur talet:

”Denna militarism, den är kulturfientlig, och det är min fullkomliga övertygelse, att den stat kommer att få ett försprång framför de andra staterna, som före dem bestämmer sig för att kasta en väsentlig del av de militära anslagen helt och hållet över bord för att i stället höja landets materiella och andliga odling och därigenom med ett språng få landets kultur i ett sådant skick, att det kan gå om de närgränsande staterna. Jag är viss, att om man beslutsamt slope in på en sådan taktik, så skulle man finna, att detta kunde vara ett värn för självständighet och frihet, fullt så gott som och kanske betydligt överlägset åtskilliga regementen soldater och åtskilliga mordverktyg, som icke hinna anskaffas, så att de finnas fullständigt inne, förr än de äro föråldrade och behöva ersättas med nya dyrbarheter av samma slag.”

Detta sade alltså Hjalmar Branting för 100 år sedan i riksdagen. Branting övergick så till att kraftfullt plädera för att pengarna som enligt budgeten lagts på försvaret i stället skulle användas till sociala och kulturella åtgärder, bl.a. för finansiering av folkförsäkringen. Nu blev det inte så som han önskade då.

Det Hjalmar Branting sade för 100 år sedan känns aktuellt och skulle lika gärna kunna hävdas i dag. Kanske är det rent av ännu mer aktuellt i dag.

Sveriges försvar får över 40 miljarder per år i bidrag för driften. Därtill kommer inköp av vapen och materiel. Bara JAS-projektet kostar mer än hela försvaret på ett år. Det handlar alltså om mycket stora kostnader. Samtidigt vet vi att det saknas resurser inom äldreomsorg, sjukvård och skola. Nu gör regeringen stor affär av ett extra engångstillskott om 3 miljarder till kommunerna för detta. Visst är det bra, men det är en relativt liten summa för landets alla kommuner att dela på. Det handlar om några få hundradelar av vad man vräker ut på försvaret bara i år. Det kan också vara värt att uppmärksamma att försvaret disponerar närmare 4,5 miljarder per år för forskning. Forskningen har ju diskuterats under de senaste månaderna i riksdagen. Det är tre gånger så mycket som de statliga forskningsråden har tillsammans.

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

*en hållbar
samhällsutveckling på
längre sikt*

I dag är alla överens om att det militära hotet knappast motiverar ett försvar av den omfattning och den inriktning som vi i dag har. Miljöhotet är ett större hot än det militära hotet.

I stället för att lägga pengar på att köpa enormt dyrbara vapensystem borde pengarna användas till en förstärkning av sjukvård, äldreomsorg och skola. Där finns behovet, och det skulle återföra människor som nu går arbetslösa till s.k. riktiga och viktiga arbeten.

Försvaret har också en stor kompetens inom en rad olika områden som borde kunna utnyttjas bättre. Inte minst gäller det teknik som lätt kan överföras till t.ex. miljöinsatser. Om FOA:s resurser kunde ställas till näringslivets förfogande för miljöanpassning av produkter skulle det bli ett mycket viktigt tillskott till svensk industris konkurrenskraft på den internationella marknaden och för det internationella miljöarbetet. Avdelningen för sensorteknik vid FOA har utvecklat sensorsystem för upptäckt av små mängder av gas i luft som lätt kan utvecklas för kontroll av utsläpp vid större industrier, kraftverk, stadsmiljöer etc., något som bl.a. landets miljökontor skulle vara betjänta av. Man har på FOA teknik för upptäckt av små oljemängder på vatten som skulle kunna utvecklas till ett effektivt övervakningssystem för oljeutsläpp i Östersjön. FOA har också en bred kompetens när det gäller språkinläring, dator teknik, kognition m.m., en kunskap som skulle kunna användas t.ex. för att utveckla hjälpmedel för den stora grupp svenskar som har läs- och skrivsvårigheter eller för utveckling av operatörssystem för processindustrin.

En successiv omställning av försvaret till civil verksamhet skulle kunna innebära ett kraftfullt bidrag till omställningen av landet i riktning mot en långsiktigt hållbar utveckling. De exempel som jag nämnt är tagna från Miljöpartiets förslag i olika motioner. Där finns mer att hämta. Det är förvånande att inte fler partier kan ställa upp på en sådan omställning, och det är beklagligt att regeringen inte vidtar åtgärder i denna riktning för att bättre utnyttja resurserna i ett ekonomiskt trångt läge. Jag tror, fru talman, att jag vågar mig på gissningen att tanken att Sveriges försvar skulle lära svenska folket att läsa antagligen skulle ha tilltalat Hjalmar Branting.

Anf. 259 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! En hållbar samhällsutveckling på längre sikt är dagens tema. Det kräver trygghet för alla medborgare. Kvinnor och män, unga och gamla måste kunna känna trygghet. Vi behöver vad vi i Centern länge har talat om som en gemenskap där alla behövs. Ingen skall behöva känna fruktan på gator och torg, på dansställen eller hemma, utan alla skall kunna uppleva respekt för sitt liv och sin egendom.

I dag får vi rapporter om att unga invandrarkvinnor blivit mördade eller illa misshandlade av sina bröder eller andra anhöriga. Vad beror det på? Är våra invandrare mera våldsbenägna än svenskarna? Nej, det tror jag inte. Jag tror att skälet ofta är osäkerhet om sin roll i en ny kultur, där man inte vet vilka regler och normer som gäller. Man känner sig osäker i sin roll i förhållande till både det svenska samhället och inte minst de egna landsmännen. Då blir kulturkollisionen brutal.

Nästan samma sak kan hända för svenska män när de svartsjukt bevakar sina hustrur och sambor. Samtidigt som tragedierna inträffade i Skellefteå och här i Stockholmstrakten i jultiden, där en flicka blev mördad

och en illa skadad, hände någonting ungefär liknande i Tranås i mitt hemlän, där en svensk kvinna knivhöggs illa av sin svenske f.d. sambo. Här var det alltså en kollision mellan en förlegad mansroll och den svenska kvinnans krav på att själv få bestämma över sitt liv.

Fru talman! Det finns ingen religion, inget lands lagstiftning och ingen kultur som accepterar att man mördar en annan människa. Men en del män känner att deras mansroll är en kulturyttring som kräver att de kontrollerar "sina" kvinnors framför allt sexualitet.

Vi måste göra någonting för att komma till rätta med dessa problem. Det är inte bara att skrapa dem under mattan och tycka att det här inte var någonting, för det är allvarligt.

Det här är alltså ett kulturellt betingat problem.

En viktig utgångspunkt för att lösa problemet är att vi skapar fler kontaktpunkter mellan människor. Svenskar och invandrare måste mötas för att de skall kunna förstå varandras kulturer. Invandrarna måste få bättre kunskaper om hur det svenska systemet med umgänget mellan kvinnor och män går till. De måste lära sig att svenska flickor inte är fullständigt utan normer och regler. Här i Sverige har en flicka rätt att säga nej och bli respekterad för det när hon får en invit av en man.

Människor slåss inte heller så ofta om de känner varandra. Därför är det viktigt att det finns mötesplatser där de kan träffas och utbyta tankar, funderingar och erfarenheter. Man måste skapa utrymmen, fysiska lokaler, för dessa mötesplatser där människor med olika tro, etniskt ursprung och kultur kan träffas. Detta är inte minst viktigt för svenska unga pojkar som behöver dessa kulturmöten. De behöver positiva kontakter med vuxna män för att de skall kunna utvecklas i en bra mansroll. I dag finns det många unga pojkar som, innan de har kommit långt upp i tonåren, knappast har träffat vuxna män. Det är ingen bra bakgrund för människors fortsatta utveckling.

Skolan och socialtjänsten har också sina givna roller. De har ett stort ansvar för att förmedla olika kulturyttringar och för att få människor att förstå vad som ligger bakom olika sätt att leva och att uttrycka sin tro. Allt detta behövs för att vi i framtiden skall kunna skapa ett samhälle med en gemenskap där alla behövs.

Anf. 260 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! I denna sena timme och som sista talare här i kväll vill jag börja med att göra en kort reflexion. Den nya debattordningen där vi fritt kan replikera varandra har ännu inte övertygat mig om att vi är mogna för det. Jag är besviken över att man inte har kunnat hitta några bra former för politiska debatter. Om vi som ledamöter här i riksdagen vill ha en levande debatt måste vi faktiskt se över formerna ännu en omgång. Vi måste se till att vi får en debatt så att inte var och en av oss bara läser upp ett anförande, hur bra det än kan vara.

Temat för dagens debatt, *En hållbar samhällsutveckling på längre sikt*, är nog så angeläget för oss alla. Det är viktigt att vi tänker längre än de frågor som vi har på bordet och som ändras från en dag till en annan.

Många andra, och framför allt Hans Andersson, har tidigare här i dag tagit upp frågan om att en hållbar samhällsutveckling kräver ett globalt ansvar. Vi kan inte bara se till hur resurserna fördelas och hur en miljö-

Prot. 1996/97:53

22 januari

allmänpolitisk debatt

en hållbar

*samhällsutveckling på
längre sikt*

omställning skall ske i vårt eget land. Jag behöver därför inte ta upp dessa argument och föra den diskussionen vidare.

Jag vill understryka att en hållbar samhällsutveckling bygger på ett samhälle där klyftorna minskar, där det sociala avståndet mellan människor upphör och där vi respekterar varandra. Jag håller med Margareta Andersson om att det gäller att skapa trygghet i vårt eget land och skapa respekt för varandra.

Vi kan aldrig uppnå en hållbar samhällsutveckling om vi inte ser till de grupper som i dag far väldigt illa i vårt land. Jag tänker framför allt på flyktingbarnen, som Sverige har ett stort ansvar för.

Före jul debatterade vi och fattade beslut om ändringar i utlänningslagen. Vi diskuterade då flyktingskapet ur ett globalt perspektiv. Jag vill understryka att vi i Vänsterpartiet var och är fortfarande mycket negativa till de flesta församlingar som genomfördes i utlänningslagen. Men det som var positivt var att man förde in ett barnperspektiv och att barnets bästa skulle styra de beslut som fattas när det gäller flyktingar. Vi var och är fortfarande många som tror att detta mest var ord, som inte förpliktar till särskilt mycket. Men det är ändå min förhoppning att detta skall kunna leda till ett resultat.

Under senare tid har jag tyvärr fått alltför många exempel på flyktingbarn som far mycket illa. Jag vill bara nämna några konkreta fall.

Redan hösten 1995 träffade jag en peruansk familj, där mamman ensam utvisades tillbaka till Peru medan pappan och fyra barn – varav tre var gravt handikappade – fick stanna i Sverige. Jag återsåg familjen efter nyår, och då var man i samma mycket dåliga kondition. Mamman är fortfarande kvar i Peru, och familjen har ännu inte fått något positivt besked.

En 20-årig pojke från Eritrea, Mulugeta Gerzgher, har varit här i flera år. Det är ett mycket upprörande fall. Det är fullständigt klarlagt att han kom hit innan han blev vuxen.

I dag har jag fått höra om en ugandisk familj som finns i Alsike kloster. Ett avvisningsbeslut har fattats, och man har splittrat familjen. Man har gått in på Ulleråkers sjukhus för att avvisa pappan ensam tillbaka till Uganda. Mamman, som är helt ur stånd att ta hand om sina tre barn, skulle ha lämnats ensam här, men utvisningen har tillfälligt stoppats. Fallet är oerhört upprörande. Ett sexårigt barn har fått ta ett föräldraansvar som han definitivt inte klarar av.

Avvisningar sker på mycket inhumana sätt. Det finns också andra konkreta exempel. En colombiansk familj med tre barn har fått irra runt i världen under fyra fem dagar innan familjen under förödmjukande former har utvisats tillbaka till Colombia.

Även om man inte tar upp någon diskussion om anledningen till avvisningen skall avvisningen ske på ett humant sätt.

Det finns alltså otaliga fall och exempel där andra flyktingfamiljer far mycket illa.

Min förhoppning är att jag och alla andra som ansåg att detta nya i utlänningslagen med barnperspektivet och barnets bästa inte skall vara tomma ord. Jag hoppas att regeringen faktiskt ser till de konkreta situationerna för de barn som har farit oerhört illa. Om regeringen vill se till en hållbar samhällsutveckling på längre sikt måste den också skapa förutsättningar för att man skall kunna leva upp till FN:s konvention om

mänskliga rättigheter och till barnkonventionen så att flyktingbarn kan ges det skydd som de har rätt att begära i vårt land.
(forts. prot. 54)

Prot. 1996/97:53
22 januari

8 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 22 januari

1996/97:114 av *Åke Gustavsson* (s) till kulturministern
Kabel-TV

1996/97:115 av *Sten Andersson* (m) till statsrådet Pierre Schori
Mångkulturella samhället

1996/97:116 av *Sten Andersson* (m) till justitieministern
Nyårsfyrverkerier

1996/97:117 av *Kia Andreasson* (mp) till justitieministern
Kriminalvårdspersonalen

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 28 januari.

9 § Anmälan om fråga för skriftligt svar

Anmälades att följande fråga för skriftligt svar framställdes

den 22 januari

1996/97:221 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Psykiatrireformen

Frågan redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 28 januari.

10 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 21 januari

1996/97:199 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Åtgärder mot förgiftning med metanol och förorenad alkohol

den 22 januari

1996/97:202 av *Siw Persson* (fp) till justitieministern
Pyrotekniska produkter

1996/97:203 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Våldet i skolan

1996/97:207 av *Tanja Linderborg* (v) till näringsministern
Arbetsmarknadsläget i Arboga kommun

1996/97:210 av *Sivert Carlsson* (c) till kommunikationsministern
Utbyggnad av E 22

1996/97:211 av *Tuve Skånberg* (kd) till statsrådet Ylva Johansson
Rekrytering till Industriprogrammet

1996/97:212 av *Bertil Persson* (m) till miljöministern
Konsumtion och miljön

1996/97:214 av *Peter Eriksson* (mp) till kommunikationsministern
Forskning om elektromagnetisk strålning

1996/97:216 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till inrikesministern
Bostadsbidrag

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 28 januari.

11 § Kammaren åtskildes kl. 22.30.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 2 § anf. 35 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.26,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 97 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 153 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. anf. 165 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 219 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

1 § Skrivelse från statsministern.....	1
2 § Allmänpolitisk debatt	1
<i>Partiledardebatt.....</i>	<i>1</i>
Anf. 1 LARS TOBISSON (m).....	1
Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	4
Anf. 3 LARS TOBISSON (m) replik	4
Anf. 4 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	5
Anf. 5 LARS TOBISSON (m) replik	5
Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	5
Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik	5
Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	6
Anf. 9 LARS TOBISSON (m) replik	7
Anf. 10 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	7
Anf. 11 LARS TOBISSON (m) replik	7
Anf. 12 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	8
Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik	8
Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c).....	8
Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	11
Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	12
Anf. 17 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	12
Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	13
Anf. 19 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	13
Anf. 20 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	13
Anf. 21 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	14
Anf. 22 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	14
Anf. 23 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	15
Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp)	15
Anf. 25 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	18
Anf. 26 LARS LEIJONBORG (fp) replik	19
Anf. 27 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	19
Anf. 28 LARS LEIJONBORG (fp) replik	20
Anf. 29 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	21
Anf. 30 LARS LEIJONBORG (fp) replik	21
Anf. 31 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	22
Anf. 32 LARS LEIJONBORG (fp) replik	22
Anf. 33 GUDRUN SCHYMAN (v)	22
Anf. 34 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	25
Anf. 35 ALF SVENSSON (kd)	27
Anf. 36 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	30
Anf. 37 LARS TOBISSON (m) replik	35
Anf. 38 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	36
Anf. 39 LARS TOBISSON (m) replik	37
Anf. 40 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	38
Anf. 41 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	39
Anf. 42 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	40
Anf. 43 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	41

Anf. 44	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	41
Anf. 45	ALF SVENSSON (kd) replik	42
Anf. 46	LARS LEIJONBORG (fp) replik	43
Anf. 47	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	44
Anf. 48	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	44
Anf. 49	ALF SVENSSON (kd)	45
Anf. 50	OLOF JOHANSSON (c)	46
	(forts. 7 §)	46
Ajournering		46
Återupptagna förhandlingar		47
3 § Anmälan om ny ordförande i den svenska delegationen till Parlamentariska församlingen i organisationen för säker- het och samarbete i Europa		47
4 § Anmälan om ny vice ordförande i försvarsutskottet		47
5 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet och utbildningsutskottet		47
6 § Hänvisning av ärenden till utskott		47
7 § (forts. från 2 §) Allmänpolitisk debatt		49
<i>En hållbar samhällsutveckling på längre sikt</i>		<i>49</i>
Anf. 51	PER UNCKEL (m)	49
Anf. 52	HANS ANDERSSON (v) replik	51
Anf. 53	PER UNCKEL (m) replik	52
Anf. 54	HANS ANDERSSON (v) replik	52
Anf. 55	PER UNCKEL (m) replik	52
Anf. 56	JAN BERGQVIST (s) replik	52
Anf. 57	PER UNCKEL (m) replik	53
Anf. 58	JAN BERGQVIST (s) replik	53
Anf. 59	PER UNCKEL (m) replik	53
Anf. 60	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	53
Anf. 61	PER UNCKEL (m) replik	54
Anf. 62	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	54
Anf. 63	PER UNCKEL (m) replik	55
Anf. 64	ANDREAS CARLGREN (c)	55
Anf. 65	OLA STRÖM (fp) replik	57
Anf. 66	ANDREAS CARLGREN (c) replik	58
Anf. 67	OLA STRÖM (fp) replik	58
Anf. 68	ANDREAS CARLGREN (c) replik	58
Anf. 69	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	59
Anf. 70	ANDREAS CARLGREN (c) replik	59
Anf. 71	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	60
Anf. 72	ANDREAS CARLGREN (c) replik	60
Anf. 73	PER UNCKEL (m) replik	61
Anf. 74	ANDREAS CARLGREN (c) replik	61
Anf. 75	PER UNCKEL (m) replik	62
Anf. 76	ANDREAS CARLGREN (c) replik	62
Anf. 77	HANS ANDERSSON (v) replik	62
Anf. 78	ANDREAS CARLGREN (c) replik	63
Anf. 79	INGER DAVIDSON (kd) replik	63

Anf. 80	ANDREAS CARLGREN (c) replik	63	Prot. 1996/97:53
Anf. 81	INGER DAVIDSON (kd) replik	64	22 januari
Anf. 82	OLA STRÖM (fp)	64	
Anf. 83	JAN BERGQVIST (s) replik	67	
Anf. 84	OLA STRÖM (fp) replik	68	
Anf. 85	JAN BERGQVIST (s) replik	68	
Anf. 86	OLA STRÖM (fp) replik	68	
Anf. 87	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	69	
Anf. 88	OLA STRÖM (fp) replik	69	
Anf. 89	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	70	
Anf. 90	OLA STRÖM (fp) replik	70	
Anf. 91	HANS ANDERSSON (v)	70	
Anf. 92	BIRGER SCHLAUG (mp)	74	
Anf. 93	ANDREAS CARLGREN (c) replik	76	
Anf. 94	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	76	
Anf. 95	ANDREAS CARLGREN (c) replik	76	
Anf. 96	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	76	
Anf. 97	INGER DAVIDSON (kd)	77	
Anf. 98	JAN BERGQVIST (s)	80	
Anf. 99	PER UNCKEL (m) replik	84	
Anf. 100	JAN BERGQVIST (s) replik	84	
Anf. 101	PER UNCKEL (m) replik	85	
Anf. 102	JAN BERGQVIST (s) replik	85	
Anf. 103	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	85	
Anf. 104	JAN BERGQVIST (s) replik	86	
Anf. 105	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	86	
Anf. 106	JAN BERGQVIST (s) replik	86	
Anf. 107	HANS ANDERSSON (v) replik	87	
Anf. 108	JAN BERGQVIST (s) replik	87	
Anf. 109	HANS ANDERSSON (v) replik	87	
Anf. 110	JAN BERGQVIST (s) replik	87	
Anf. 111	INGER DAVIDSON (kd) replik	87	
Anf. 112	PER UNCKEL (m)	88	
Anf. 113	INGER DAVIDSON (kd)	88	
Anf. 114	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	89	
Anf. 115	INGER DAVIDSON (kd) replik	89	
Anf. 116	ROLF GUNNARSSON (m)	89	
Anf. 117	MARIANNE ANDERSSON (c)	91	
Anf. 118	ROLF GUNNARSSON (m) replik	93	
Anf. 119	MARIANNE ANDERSSON (c) replik	93	
Anf. 120	ROLF GUNNARSSON (m) replik	93	
Anf. 121	MARIANNE ANDERSSON (c) replik	93	
Anf. 122	HANNA ZETTERBERG (v)	93	
Anf. 123	KIA ANDREASSON (mp)	95	
Anf. 124	ROSE-MARIE FREBRAN (kd)	96	
Anf. 125	SYLVIA LINDGREN (s)	97	
Anf. 126	Miljöminister ANNA LINDH (s)	99	
Anf. 127	GÖTE JONSSON (m) replik	101	
Anf. 128	Miljöminister ANNA LINDH (s)	101	

Anf. 129	GÖTE JONSSON (m) replik.....	101
Anf. 130	Miljöminister ANNA LINDH (s)	102
Anf. 131	PER LAGER (mp) replik	102
Anf. 132	Miljöminister ANNA LINDH (s)	102
Anf. 133	PER LAGER (mp) replik	102
Anf. 134	Miljöminister ANNA LINDH (s)	103
Anf. 135	HANNA ZETTERBERG (v) replik	103
Anf. 136	Miljöminister ANNA LINDH (s)	103
Anf. 137	HANNA ZETTERBERG (v) replik	103
Anf. 138	Miljöminister ANNA LINDH (s)	104
Anf. 139	CARL G NILSSON (m) replik.....	104
Anf. 140	Miljöminister ANNA LINDH (s)	104
Anf. 141	CARL G NILSSON (m) replik.....	104
Anf. 142	Miljöminister ANNA LINDH (s)	104
Anf. 143	KIA ANDREASSON (mp) replik	105
Anf. 144	Miljöminister ANNA LINDH (s)	105
Anf. 145	KIA ANDREASSON (mp) replik	105
Anf. 146	Miljöminister ANNA LINDH (s)	106
Anf. 147	DAN ERICSSON (kd) replik	106
Anf. 148	Miljöminister ANNA LINDH (s)	106
Anf. 149	DAN ERICSSON (kd) replik	107
Anf. 150	Miljöminister ANNA LINDH (s)	107
Anf. 151	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	107
Anf. 152	Miljöminister ANNA LINDH (s)	107
Anf. 153	JEPPE JOHNSSON (m).....	108
Anf. 154	ÅSA STENBERG (s).....	109
Anf. 155	BERTIL PERSSON (m).....	111
Anf. 156	BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	112
Anf. 157	PER LAGER (mp)	113
Anf. 158	WIDAR ANDERSSON (s)	115
Anf. 159	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) re- plik	117
Anf. 160	WIDAR ANDERSSON (s) replik	117
Anf. 161	KENT OLSSON (m).....	117
Anf. 162	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	119
Anf. 163	KARIN STARRIN (c).....	120
Anf. 164	BARBRO WESTERHOLM (fp).....	121
Anf. 165	INGRID BURMAN (v).....	122
Anf. 166	GUDRUN LINDVALL (mp)	124
Anf. 167	MATS ODELL (kd).....	126
Anf. 168	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	127
Anf. 169	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	129
Anf. 170	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	130
Anf. 171	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	130
Anf. 172	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	130
Anf. 173	DAN ERICSSON (kd) replik	131
Anf. 174	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	131
Anf. 175	DAN ERICSSON (kd) replik	131
Anf. 176	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	132

Anf. 177	INGVAR ERIKSSON (m) replik	132
Anf. 178	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	132
Anf. 179	INGVAR ERIKSSON (m) replik	133
Anf. 180	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	133
Anf. 181	GÖTE JONSSON (m) replik	133
Anf. 182	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	134
Anf. 183	GÖTE JONSSON (m) replik	134
Anf. 184	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	134
Anf. 185	CARL G NILSSON (m) replik	134
Anf. 186	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	135
Anf. 187	CARL G NILSSON (m) replik	135
Anf. 188	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	135
Anf. 189	RUNE BERGLUND (s) replik	135
Anf. 190	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	136
Anf. 191	HELENA FRISK (s)	136
Anf. 192	GUN HELLSVIK (m)	138
Anf. 193	OWE HELLBERG (v) replik	139
Anf. 194	GUN HELLSVIK (m) replik	140
Anf. 195	OWE HELLBERG (v) replik	140
Anf. 196	GUN HELLSVIK (m) replik	140
Anf. 197	INGER LUNDBERG (s) replik	140
Anf. 198	GUN HELLSVIK (m) replik	140
Anf. 199	INGER LUNDBERG (s) replik	141
Anf. 200	GUN HELLSVIK (m) replik	141
Anf. 201	RUNE BERGLUND (s)	141
Anf. 202	KARL-GÖSTA SVENSON (m)	143
Anf. 203	INGBRITT IRHAMMAR (c)	145
Anf. 204	OWE HELLBERG (v) replik	146
Anf. 205	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	147
Anf. 206	OWE HELLBERG (v) replik	147
Anf. 207	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	147
Anf. 208	EWA LARSSON (mp) replik	147
Anf. 209	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	147
Anf. 210	EWA LARSSON (mp) replik	148
Anf. 211	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	148
Anf. 212	EWA LARSSON (mp)	148
Anf. 213	CARINA HÄGG (s)	150
Anf. 214	TORSTEN GAVELIN (fp)	151
Anf. 215	OWE HELLBERG (v) replik	153
Anf. 216	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	153
Anf. 217	OWE HELLBERG (v) replik	153
Anf. 218	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	153
Anf. 219	OWE HELLBERG (v)	154
Anf. 220	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	155
Anf. 221	OWE HELLBERG (v) replik	156
Anf. 222	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	156
Anf. 223	OWE HELLBERG (v) replik	156
Anf. 224	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	156
Anf. 225	KARL-ERIK PERSSON (v) replik	158

Anf. 226	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	158
Anf. 227	KARL-ERIK PERSSON (v) replik.....	158
Anf. 228	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	158
Anf. 229	TORSTEN GAVELIN (fp) replik.....	159
Anf. 230	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	159
Anf. 231	TORSTEN GAVELIN (fp) replik.....	159
Anf. 232	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	159
Anf. 233	LENNART FREMLING (fp) replik.....	160
Anf. 234	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	160
Anf. 235	LENNART FREMLING (fp) replik.....	160
Anf. 236	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	160
Anf. 237	OWE HELLBERG (v) replik.....	161
Anf. 238	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	161
Anf. 239	OWE HELLBERG (v) replik.....	161
Anf. 240	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	161
Anf. 241	PER ROSENGREN (v) replik.....	162
Anf. 242	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	162
Anf. 243	PER ROSENGREN (v) replik.....	162
Anf. 244	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	162
Anf. 245	DAN ERICSSON (kd) replik	162
Anf. 246	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	163
Anf. 247	DAN ERICSSON (kd) replik	163
Anf. 248	Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)	163
Anf. 249	DAN ERICSSON (kd)	163
Anf. 250	SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	165
Anf. 251	ROLF KENNERYD (c)	167
Anf. 252	PER ROSENGREN (v) replik.....	168
Anf. 253	ROLF KENNERYD (c) replik.....	168
Anf. 254	PER ROSENGREN (v) replik.....	169
Anf. 255	ROLF KENNERYD (c) replik.....	169
Anf. 256	ANDRE VICE TALMANNEN.....	169
Anf. 257	TORGNY DANIELSSON (s)	169
Anf. 258	GUNNAR GOUDE (mp)	171
Anf. 259	MARGARETA ANDERSSON (c)	172
Anf. 260	EVA ZETTERBERG (v)	173
	(forts. prot. 54)	175
8 §	Anmälan om interpellationer.....	175
9 §	Anmälan om fråga för skriftligt svar	175
10 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	175
11 §	Kammaren åtskildes kl. 22.30.	176

Gotab, Stockholm 1997